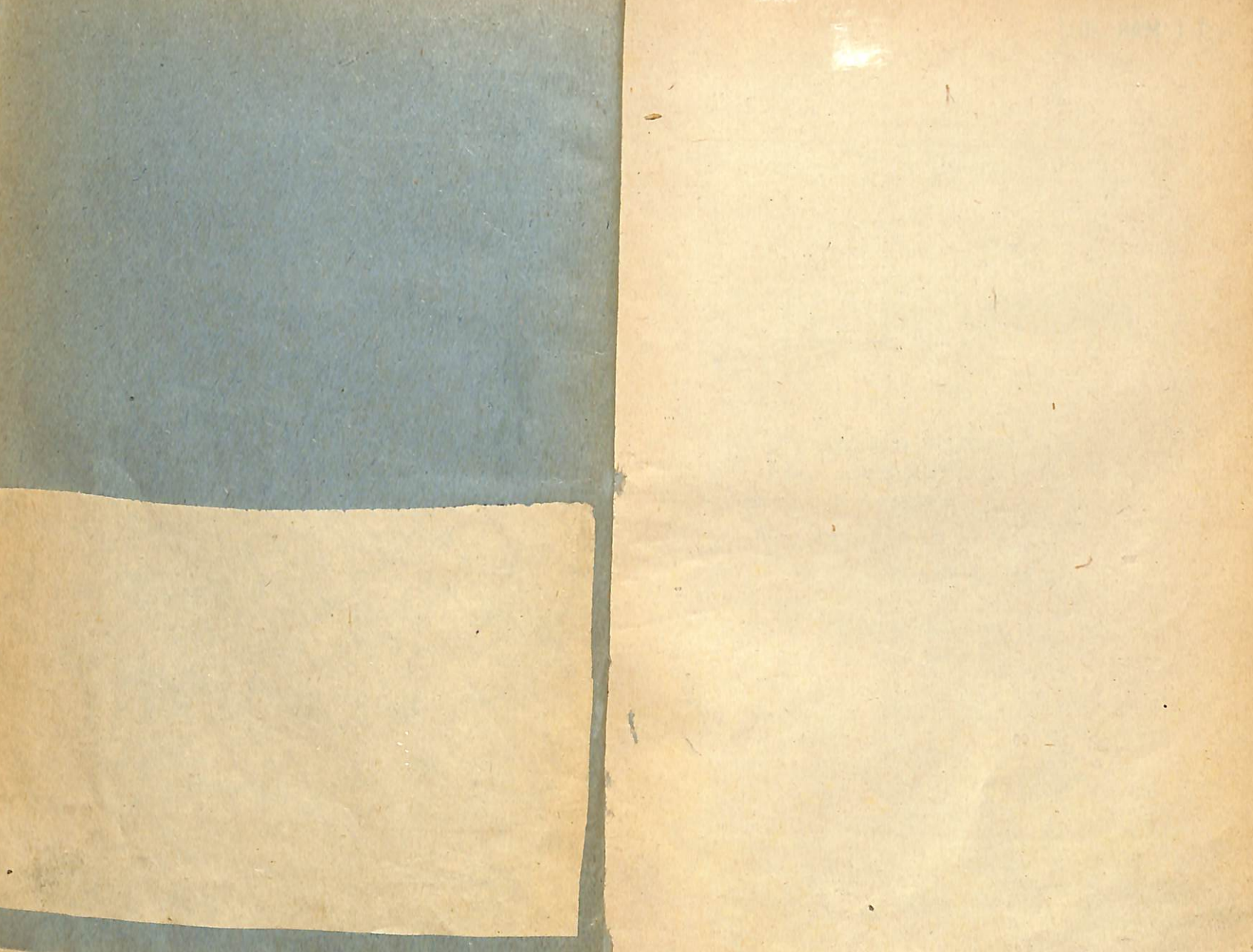

9329

491.99-5

4-14

1791

11 MAR 2013

6060

04 MAR 2010

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏԱՆ

491. 99-5

9-14

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

1007
32964

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Օ. ԱՐԶՈՒՄԱՆ

№ 271

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

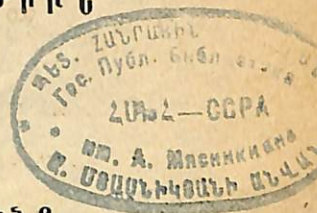
ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՑ

1919

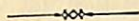
9329

(20917-60)

ՅԱՌԱԶԱԲԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏՊԱԴԻՈՒԹԵԱՆ

Արդի հայերենի մեր Նոր Քերականութեան դասընթացին երրորդ գիրքն է այս, ազգային և ասիական բարձրագույն դասերու միջին դասընթացին յատկ ինչ ինչ բարեփոխութիւններով, զոր երրորդ սպագրութեամբ վերսին ի յոյս ընծայելու առթիւ հարկ դասած ենք մի քիչ համառօտել, ինչպէս դասընթացի դասարաններու տարողութեան աւելի համարժեքական ընծայելու համար զայն:

Այս երրորդ սպագրութեան առթիւ ալ աւելորդ չենք համարեր կրկնել ինչ ինչ պարագաներ մեր այն աշխատութեան հանգանակներու մասին: Դասագրքիս պատշաճութեան մէջ մեր մտահոգութիւնը եղած է ըլլալ ձիշեալ յատկ, զգուշանալ լեզուին մէջ տարաբանութիւն դնելու ծառայող անպէտք բացատրութիւններէ, ընտել ալ ձեռքը որոնք լեզուին ընդհանուր ձգտումին աւելի համաձայն են, ղեկը քերականական ինչ ինչ անհրաժեշտ ծանօթութիւններ եւ չդիտարարած մասնաւորութիւններ որոնք քերականութիւններու մէջ պակասած են յաճախ: Իսկ հրահանգներու պատշաճութեան առեւ՝ մեծապէս ջանացած ենք կարելի եղածին չափ բազմաթիւ ձոյն ու գործնական հրահանգներ դնել, համոզուած ըլլալով որ կանոններու ցանկ ուսուցիչի որ լեզուն պիտի սորվեցնէ, այլ անոնց գործնական կիրարկութիւնը հրահանգներու եւ վարժութիւններու միջոցաւ: Ինչպէս իսկ մենք կանոնները դրած ենք աւելի իրեն առաջնորդ ուսուցչին՝ տրուելիք դասին համար, այնպէս որ միակեալ իսկ անհրաժեշտ չենք դրած որ ուսուցիչը զոգ ընէ

այս կանոնները աշակերտին՝ իբրեւ դաս պահանջելու համար անկէ։ Ուսուցիչը պարտի հրահանգներու եւ ընթերցումներու մէջէն սորվեցնել կանոնները, եւ ինչպէս պիտի ծանոթի՝ մասնաւորապէս մեր հրահանգներն ա՛յնպէս պատաստած են որ շատ ակնհար կերպով կը ցայտեցնեն լեզուին օրէնքներն ու մասնաւորութիւնները։

Իրած եւ՛ք նաեւ գրիկն սարողութեան չափով արձակ եւ ռսանաւոր ընտել ահատածներ, ընթերցումի եւ արտասանութեան յասուկ, որոնց սակ նշանակուած են գործնական քերադրութիւններ գոր ուսուցիչները պարտին խնամով եւ շիտիկ գործադրել, զի այդ քերադրութիւնները պիտի ծառայեն իբրեւ դաս առնողներու, ուղղագրութեան, բառագիտութեան, լեզուի վարժութեան եւ գաղափարներու արտայայտութեան։ Վերջապէս շարադրութեան համար ալ գետեղուած են բառականաչափի նիւթեր, մեծ մասամբ պատկերաւոր։

Կը կարծեմք թէ Քերականութիւնս գործածող գիտակից ուսուցիչները անոր թե՛ տեսական եւ թե՛ գործնական մասերուն առաւելութիւնները ճանչնալու պատենորթիւնն ունեցած են, բաւ մը՝ որուն ապացոյցը կը համարիմք անոր առաջին եւ երկրորդ սպագրութեան գտած ջերմ ընդունելութիւնը։

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

ԴԱՍ. — ԲԱՌ, ՎԱՆԿ, ՏԱՌ

1. — Քերականութիւնն այն ուսումն է որ կը ներկայացնէ լեզուի մը խօսելու եւ գրելու կանոնները։

2. — Լեզուն խօսքի միջոցով կ'արտայայտէ մեր գաղափարներն ու զգացումները։

3. — Խօսքը կը բաղկանայ բառերէ եւ բառերը կը բաղկանան վանկերէ։

4. — Մէկ կամ աւելի ձայներ երբոր մէկ հնչումով կ'արտասանուին, կը կազմեն վանկ։

5. — Մէկ վանկով կազմուած բառերը կը կոչուին միախանկ, երկու վանկով բառերը՝ երկախանկ, երեք վանկովները՝ եռախանկ, աւելի վանկ ունեցողները՝ բազմախանկ։

6. — Վանկը կազմող ձայները կը գրուին գիրերով կամ տառերով։

7. — Հայերէն լեզուի գիրերը, կամ տառերը 38 հատ են ու հետեւեալներն են։

ա, բ, գ, դ, ե, զ, է, ը, թ, ժ, ի, լ, խ, ծ,
կ, հ, ձ, ղ, ճ, մ, յ, ն, շ, ո, չ, պ, ջ,
ս, վ, ռ, տ, ը, ց, լ, փ, ք, օ, ֆ։
Ասոնք կը կոչուին հայերէնի այբուբենը։

8. — Հայ այբուբենի տառերը գրուելու չորս ձեւ
ունին որ կը կոչուին գլխագիր, բոյրգիր, շեղագիր, նօսրգիր:

9. — Գլխագիր կը գրուին յատուկ անուններուն,
ոտանաւորներու իւրաքանչիւր սողներուն և խօսքերու
առաջին բառերուն առաջին գիրերը, ինչպէս նաև զըր-
ուածքներու ամբողջ վերնագիրները:

10. — Բոյրգիրը գիրքերու մէջ հասարակօրէն
գործածուած գիրն է:

11. — Շեղագիր և նօսրգիր կը գրուին գրուածքի
մը այն բառերը՝ որոնց վրայ կ'ուզուի մասնաւոր ուշա-
գրութիւն հրաւիրել:

ՏԱՌԵՐՈՒՆ ՏԵՍՍԿՆԵՐԸ

12. — Հայերէն գիրերը կամ տառերը երեք տեսակ
են, ձայնաւոր, բաղաձայն և կիսաձայն:

13. — Ձայնաւոր են, ա, ե, է, ը, ի, ո, օ տառերը
որոնք պարզ ձայներ են և ինքնին կը հնչուին:

14. — Բաղաձայն են ք, գ, դ, զ, փ, ժ, շ, խ, ծ, կ,
հ, ձ, ղ, ն, մ, և, շ, չ, պ, ջ, ու, ս, վ, զ, ր, ց, փ, ք, ֆ:
Ասոնք ինքնին չեն կրնար հնչուիլ, այլ ձայնաւորի
մը օգնութեամբ:

15. — Կիսաձայն են յ և ռ տառերը երբոր բաղա-
դրեալ ձայնաւորներ և երկբառերու կազմելու կը ծա-
ռայեն. օրինակ՝ տուն և յոյս բառերուն մէջ:

Նոյն տառերը բաղաձայն են երբոր կը հնչուին իբ-
րեւ ի և վ. ինչպէս յարգ և հարաւ բառերուն մէջ:

16. — Ի կիսաձայնը ո և ի ձայնաւորներուն միա-
նալով կը կազմէ ու և իւ նոր ձայնաւորները որոնք կը
կոչուին բաղադրեալ ձայնաւոր. օրինակ՝ կառու, արիւն:

17. — Մէկէ աւելի ձայնաւոր կամ կիսաձայն գի-

րեր երբոր մէկ վանկի մէջ կը միանան, կը կոչուին երկ-
բարբառ. օրինակ՝ սենեակ, գոյն ևն:

18. — Հայերէնի երկբարբառներն են այ, եա, եայ,
եօ, օյ:

19. — Ը ձայնաւորը շատ անգամ բառերու մէջ որոշ
չի գրուիր թէեւ կը հնչուի, և այն ատեն կը կոչուի
բնական կամ առող ձայնաւոր:

20. — Սուղ վանկ կը կոչուին այն վանկերը որ բնա-
կան ը կը պարունակեն և լման վանկ չեն կազմեր.
օրինակ՝

Բարձր, մեղր, ստէպ, խնձորն, գրաւ ևն:

21. — Անձայն կը կոչուի յ կիսաձայնը երբոր բաղ-
աձայնկ բառի մը վերջը կը հանգիստի և չի հնչուիր.
օրինակ՝

Սպայ, հաճոյ, փեսայ ևն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԵՐԹ ԴԷՊԻ ԴՊՐՈՑ

Ահաւաստիկ դպրոց երթալու ատենն իկած է: Տիրան և
Վիրգինէ կազմ ու պատրաստ են: Անոնք սորված են իրենց
դասերը: Կ'ողջագուրեն մայրիկն ու հայրիկը և ուրախ
զուարթ կը մեկնին դպրոց: Իրիկուան՝ վերադարձի ատեն,
պզտիկ տղաք, փողոցներու մէջ չխաղա՞ք: Աղէ՛կ աշխա-
տեցէ՛ք ձեր դասերուն մէջ: Զեր ծնողները խիստ երջա-
նիկ պիտի ըլլան երբոր բարենիշներ ստանաք:

ՀՐԾԱՍԱՆԳՆԵՐ

1. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, խօսքերը ուղղահայեաց,
բառերը՝ հորիզոնական գիծերով իրարմէ գատելով:

2. — Նոյն հատուածին բառերուն միավանկ, երկավանկ,
եռավանկ կամ բազմավանկ ըլլալը որոշեցէ՛ք, ցոյց տալով նաեւ
սուղ վանկերը:

3. — Գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հինգական միավանկ, երկավանկ,
եռավանկ, քառավանկ եւ հնգավանկ բառեր:

ԴԱՍ. — ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՌՈԳԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

22. — Բառերը և խօսքերը ուղիղ արտասանելու կամ կարդալու եղանակը կը կոչուի առողանութիւն :

23. — Ընթերցման ատեն ուղիղ առողանութեան նպաստելու համար կը գործածուին քանի մը նշաններ, որոնք են Շեշս ('), Երկար (^), Պարոյկ (°) :

24. — Շեշս կը դրուի բառի մը այն վանկին կամ ձայնաւորին վրայ զոր պէտք է սուր կերպով կամ չեշտելով արտասանել. օրինակ՝

Աշխատէ՛, Հրա՛նդ, որպէ՛սզի յաջողիս :

25. — Երկար կը դրուի բառի մը այն վանկին վրայ զոր սովորականէն աւելի երկար կ'արտասանենք. օրինակ՝ Երա՛նի՛ ողորմածներուն. — Աւա՛ղ, Լին :

26. — Պարոյկ կը դրուի հարցական խօսքերու մէջ այն բառին և այն վանկին վրայ ուր հարցումը կը չեշտուի. օրինակ՝

Ո՞վ եկաւ. — Պարոյրը տեսա՞ր, Լին :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԱՅՐԻԿԸ

Երբ գիշերները քրնանամ

Ո՞վ կը հսկէ վերաս արթուն,

Ո՞վ կը ժըպտի երբ կ'արթնամ :

Ո՛հ, մա՛յրիկ, դուն ես, դո՛ւն :

Ո՞վ իմ վերաս կուտայ հոգի,

Եւ ամէն վիշտ ու նեղութիւն

Ինծի համար ո՞վ կը տանի :

Ո՛հ, մա՛յրիկ, դո՛ւն ես, դո՛ւն :

Բայց ծերութեան երբ դան օրեր :

Ո՞վ է ան որ կը պատէ քեզ

Խնամքներով տաք անձնուէր :

Ո՛հ, մա՛յրիկ, ե՛ս եմ, ե՛ս :

Թրգմ. Յ. Գ.

ԹԵՂԱՊՐՈՒՅԻՆ. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, ըսել բառերուն նշանակութիւնները :

ՀԲԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

4. — Օրինակեցէ՛ք վերի ոտանաւորը եւ ստորագծեցէ՛ք այն վանկերը՝ որոնք առողանական նշաններով շեշտուած կամ երկարուած են.

5. — Հետեւեալ նախադասութեանց բառերուն պէտք եղած վանկերուն վրայ դրէ՛ք յարմար առողանական նշաններ.

Ուրիկ կուգաս, Արամ. — Բարե, Ժամակն ինչ շուս կ'անցնի. — Միքե մեղի չե՛ ծուլաբիւնը. — Ամօք ծոյլերուն, անոնի ետքի չպիտի յառաջիմն. — Ոհ, գոյիս կը ցաւի, Բուկա ալ կը ցաւի արդեօք. — Ոյ գոյիս կը ցաւի. ոյ ուրիշ ճեղս :

6. — Յոյց տուէ՛ք հետագայ բառերուն պարունակած ձայնաւորները, բաղադրեալ ձայնաւորները եւ երկբարբառները.

Վառեակ, արդեօք, ողջոյն, վայրի, հրեայ, ուրաւ, ըմբիւղ, բայ, պտուղ, գիւս, խոյ :

7. — Օրինակեցէ՛ք հետագայ բառերը գրելով նաեւ բնական ը ձայնաւորները.

Սրիկ, շիւղ, գրադի, գրաս, մարիկ, սոյգ, Բանկի, Բաշիւղ, ջապ, լմնայ, Բադր, զուար :

8. — Որոշեցէ՛ք թէ՛ հետագայ բառերուն մէջ յ տառը ո՛ւրտեղ բաղաձայն է, ո՛ւրտեղ՝ կիսաձայն, եւ ո՛ւր՝ անձայն.

Յովսէփ, հայ, որայ, մոյկ, հայր, հաճոյ, յեսան, փեսայ, գոյուքիւն, դիւղ :

ԴԱՍ. — ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

27. — Բառերն ու խօսքերը անսխալ գրելու եղանակը կը կոչուի ուղղագրութիւն :

28. — Ուղղագրութիւնը երկու տեսակ է. կանոնական և սովորական :

29. — Ուղղագրութեան և ուղիղ առդանութեան համար կը գործածուին նաև կետագրութեան նշաններ որոնք են .

Ստորակիս (.), բութ ('), կիս կամ միջակիս (.), վերջակիս (:), ենթաւնայ (.), ապաքարց ('), գիծ կամ գծիկ (—), փակագիծ (), չակերտ (α x), բազմակիս (...):

30. — Ստորակէտը, բութը ցոյց կուտան խօսքին մէջ թեթեւ կամ պզտիկ դադարի տեղերը, միջակէտը ցոյց կուտայ քիչ մը երկար դադարը, իսկ վերջակէտը՝ երկար հանգիստ մը :

31. — Ստորակիս կը գործածուի ընդհանրապէս խօսքին այլ և այլ մասերուն կամ միեւնոյն պաշտօնն ունեցող բառերու միջև, ինչպէս նաև միջանկեալ բառեր և խօսքեր զատելու համար. օրինակ՝

Մտի՛կ ըրէ, Հերմի՛նէ՛, մեծ եղբայրդ՝ Արմենակը որ կը սիրէ քեզ, կաղանդին քեզի պիտի նուիրէ պատկերներ, խաղալիքներ և սիրուն պուպրիկ մը :

32. — Բութ կը գործածուի զխաւորաբար զեղչեալ խօսքերու մէջ կամ ցուցնելու համար թէ բառ մը յաջորդին չի վերաբերիր. օրինակ՝

Ածուխը սև է, իսկ ձիւնը՝ սպիտակ :

Չարուհի տրտում տխուր՝ երեսը ձեռքերովը ծածկած՝ կուլար :

33. — Կիս կամ միջակիս կը գործածուի իրարու հետ կապ ունեցող անջատ խօսքերու միջև, ու նաև համառօտուած բառերու առջև. օրինակ՝

Ամառը եկաւ. մենք գիւղ պիտի փոխադրուինք : Գիր. Ս. Հայրը մեկնեցաւ :

34. — Վերջակիս կը գործածուի ուր որ խօսքը կը վերջանայ :

35. — Ենթաւնայ կը գործածուի բառի մը մէկ մասը վերի առջէն վար փոխադրելու առնել և կը դրուի վերը մնացած կիսատ բառին առջև :

36. — Միավանկ բառերը կարելի չէ կիսել, վար առնել. իսկ բազմավանկ բառերը վանկերուն բաժանման տեղէն միայն կարելի է կիսել և վար առնել :

37. — Վար առնուելիք կամ վերը թողուելիք վանկը եթէ բնական ը պարունակող սուղ կամ լման վանկ մըն է, այն առնել ը ձայնաւորը գրել հարկ է. օրինակ՝

Վագր, ժլատ, կտրել, շտապ, զուարթ բառերը թողադարձելու առնել կը գրուին վազըր, ժըլատ, կըտըրել, ըշտապ, ղըշարթ :

38. — Տողադարձի առնել վանկ կազմող միակ ձայնաւոր գիր մը վերի առջը թողուլ կարելի է. բայց վար առնել կարելի չէ. օրինակ՝ կրնայ գրուիլ ի մաստուն, բայց ո՛չ Լուսիւս :

39. — Ապաքարց կը դրուի երկու ձայնաւորներ իրարու բախած առնել, կրճատուած ձայնաւորին տեղ. օրինակ՝

Կը առնեմ, պիտի իջնեմ գրելու տեղ՝ կը գրուի կ'առնեմ, պիտ'իջնեմ :

40. — Փակագիծ կը գործածուի խօսքի մը կամ բառի մը քով իբրեւ բացատրութիւն դրուած խօսքի մը կամ բառի մը երկու կողմերը. օրինակ՝

Բիւզանդիոն (Կ. Պոլսոյ հին անունը) հին քաղաք է :
41. — Չակերս կը դրուի խօսքին մէջ ուրիշէ մը առաջ բերուած խօսքի մը սկիզբն ու վերջը . օրինակ՝

Յիսուս ըսաւ . «Սիրեցէ՛ք ձեր թշնամիները» :

42. — Գիծ կամ գծիկ կը դրուի

1. — Խօսքի մէջ միջանկեալ ուրիշ խօսքի մը երկու կողմերը . օրինակ՝ Մարդիկ — գիտէք անշուշտ — բնապէս անձնասէր են :

2. — Խօսակցութիւնն երբեք մէջ իւրաքանչիւր խօսողի խօսքերն իրարմէ զատելու համար . օրինակ՝ — Դասուինչո՞ւ չսորվեցար . — Հիւանդ եմ :

3. — Երկու բառեր իրարու միացնելու համար . օրինակ՝ Յիսուս-Քրիստոս , մարդ-Աստուածը :

43. — Բազմակէտը կը գործածուի ընդհատուած , առկախ թողուած կամ զօրութեամբ իմացուելիք բառերու տեղ օրինակ՝

Գալով ձեզի . . . բայց վաղը պիտի խօսիմ ձեզի հետ :
Մարդ եթէ իր յանցանքը ճանչնար . . . :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ . — ԲԱՐԻՆ ԵՒ ՕԳՏԱԿԱՐԸ

Երեք դասընկերներ միասին դպրոց կ'երթային : Անոնցմէ մէկն ըսաւ . «Հայրիկս ինծի ոսկի մը տալ խոստացաւ՝ եթէ լաւ աշխատիմ . ուստի լաւ պիտի աշխատիմ ասկէ յետոյ» : Երկրորդն ըսաւ . «Ես պիտի աշխատիմ որպէս զի մայրիկս զիս գրկէ և համբուրէ» : Իսկ երրորդը հառաչելով ըսաւ . «Թէեւ ես որբ եմ , քանզի հայր ու մայր չունիմ , բայց ես ալ միտքս դրած եմ աշխատիլ» :

Պէտք է բարիին և օգտակարին հետամտիլ ո՛չ թէ վարձք ընդունելու համար , այլ անոր համար որ բարի է և օգտակար :

ԹԵԼԱԳՐՈՒՅԻԼԵ. — Կարդալ այս հատուածը , ուղղագրել նոյնը , ըսել բառերուն նշանակութիւնները , պատմել նիւթը , բարոյականը :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

9. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը՝ բոլոր վանկերն իրարմէ զատելով ուղղահայեաց գիծերով :

10. — Բերանացի որոշեցէ՛ք նոյն հատուածին բոլոր կէտերը :

11. — Հետեւեալ բաղաձայներուն մէջտեղ մէյմէկ ծայնաւոր դնելով բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

ս	ն	գ	դ	շ	ն	ս	գ	վ	ս	դ	դ	ս	ր	ս
վ	շ	գ	ն	ծ	խ	ն	դ	փ	ֆ	կ	դ	մ	ժ	ս
գ	ր	ւ	գ	ո	հ	կ	լ	փ	հ	ն	ւ	ւ	ւ	ւ

12. — Հետեւեալ բաղաձայներուն մէջտեղ յարմար բաղադրեալ ծայնաւորներ դնելով բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

գ	ն	դ	ւ	ք	ք	ւ	ս	ս	ն	կ	շ	ս
խ	ս	մ	կ	ք	դ	ք	ւ	ք	գ	կ	ք	ս

13. — Հետեւեալ բառերուն սկիզբը բաղաձայն գիրեր աւելցնելով՝ իւրաքանչիւրէն երեքական բառ շինեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

Ահ , աղ , ոխ , անձ , ող , ոյժ , ալլ , առի , եղ , ես , ուլ , ոգի :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մահ , շահ , բահ :

14. — Հետեւեալ բառերուն սկզբի գիրերը փոխելով իւրաքանչիւրէն երկերկու բառ շինեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք :

Գող վսակ , թոյն , փաղակ , ճահիճ , յոյս , գետն , վեր , լեռ , ցաւ , խունկ , գուն , բարակ :

15. — Որոշեցէ՛ք թէ հետագայ բառերուն մէջ ի տառը ո՞ր տեղ բաղաձայն է , ո՞ր տեղ՝ կիսաձայն :

Աւաղ , հաշիւ , բարոյ , բռն , սին , եւս :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԳԵՂԱՄԻՆ ԵՐԳԸ

Գեղամն եմ գեղանի,
 Խաժակն եմ, ո՛չ ծաւի.
 Գռուղ մաղերս են դեղձան
 Զսփիւռին տակ ցիրցան:
 Տեսն' էք դուք հրեշտակ
 Զիւնաթեւ, ըսպիտակ.
 Ես պատկերն եմ անոնց,
 Երկինքս է՝ մօրն իմ ծոց:
 Շուրթներս են մեղրածոր,
 Նռան կարմիր ու բոսոր,
 Ուրկէ յար կը կաթին
 Մեղեղիք երկնային:
 Տուն կոչուած վանդակին
 Թռչունն եմ կաթողին,
 Իմ թփով ճլվլտանք
 Կը սփռեն անդ խինդ ու կեանք:
 Ծունր եկած, ձեռքերս՝ վեր
 Կ'աղօթեմ դէպի Տէր.
 Երբ շարժին իմ շուրթներ
 Կը խայտան հրեշտակներ:

ՍՍԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Թեղադրութիւն. — Դոց արտասանել այս ոտանաւորը, բացատրել բառերը, յետոյ արձակի վերածել:

ՀՐԹ. ՀԱՆԳՆԵՐ

16. — Օրինակեցէ՛ք վերի ոտանաւորը, ստորագծելով բոլոր սուղ վանկերը:

17. — Ըսէ՛ք թէ քանեկա՛ն վանկէ բաղկացած են նոյն ոտանաւորին տողերը, եւ որոշեցէ՛ք հոն գործածուած առողանութեան եւ կետադրութեան նշանները:

ԲԱՌԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

ԴԱՍ. — ԽՕՍՔԻՆ ՄԱՍԵՐԸ

44. — Բառերը խօսքին մէջ իրենց ունեցած պաշտօնին և բնութեան նայելով՝ ու թ տեսակ են. Անուն կամ Գոյական, Ածական, Դերանուն, Բայ, Նախադրութիւն, Մակբայ, Շաղկապ և Զայնարկութիւն:

45. — Բառերու այս ու թ տեսակները կը կոչուին Մասունք բանի կամ խօսքին մասերը: Թէպէտեւ լեզուին մէջ հազարաւոր բառեր կան, բայց ամէնքն ալ այս ու թ տեսակներէն մէկուն կամ միւսին կը պատկանին:

46. — Այս բառերէն անուն կամ գոյականը, դերանունը, բայը փոփոխական բառեր են, որովհետեւ խօսքին մէջ պարագային համեմատ կը փոխուին:

47. — Միւս տեսակները՝ ածականը, նախադրութիւնը, մակբայը, շաղկապը, ձայնարկութիւնը անփոփոխ բառեր են, քանզի խօսքին մէջ միշտ նոյն ձեւով կը գործածուին և երբեք փոփոխութիւն չեն կրեր:

ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

48. — Անուն կամ Գոյական կը կոչուին անձերու, կենդանիներու և առհասարակ բոլոր իրերու անունները:

49. — Անունը երկու տեսակ է. յատուկ և հասարակ:

50. — Յատուկ անուն կ'ըսուին անձի մը կամ իրի մը տրուած մասնաւոր անունները որոնցմով անոնք կ'որոշուին միեւնոյն տեսակէ իրենց նմաններէն. օրինակ՝ Մովսէս, Յորդանան, Երուսաղէմ և այլն:

51. — Յատուկ անուն են բոլոր պատմական, դի-
ցաբանական, աշխարհագրական, տեղագրական, ինչպէս
նաեւ մոլորակի եւ համաստեղութեան անունները. օրինակ՝

Աղեքսանդր, Անահիտ, Անգլիա, Մասիս, Երե-
ւակ, Կշիռ եւն:

52. — Հասարակ անուն կ'ըսուին միեւնոյն տեսակէ
բոլոր անձերու, կենդանիներու եւ իրերու տրուած ա-
նունները. օրինակ՝

Գետ, կին, փիղ, դպրոց, ոսկր եւն:

53. — Նիւթական անուն կը կոչուին այն հասարակ
անունները որոնք արտաքին տեսանելի, շօշափելի իրե-
րու անուններ են եւ զգայարաններու միջոցաւ կ'ըմ-
բռնուին. օրինակ՝

Աղմուկ, բոյր, խոտ եւն:

54. — Վերացական անուն կը կոչուին այն հասարակ
անունները որոնք զգայարաններու տակ չեն իյնար, այլ
միտքով կ'ըմբռնուին կամ ներքին զգացումներ են.
օրինակ՝

Վիշտ, սոսկում, դորով, համակրութիւն եւն:

55. — Բայանուն կը կոչուին այն հասարակ անուն-
ները որ բայարմատներով չինուած են եւ ընդհանրապէս
գործողութիւն կամ վիճակ կը ցուցնեն. օրինակ՝

Ելք, մուտք, զարմանք, ընթացք, բախիւն եւն.

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԾԱՅԼԸ

Հրանտ ծոյլ եւ թափառկոտ տղայ մըն էր: Աշխա-
տութիւնը մեծ նեղութիւն մըն էր իրեն համար: Սերտո-
ղութիւնը զինք կը յոգնեցնէր, ուսումը զինք հիւանդ
կը դարձնէր: Ուսուցիչէն յաճախ կը պատժուէր: Հայրը

չատ կը ցաւէր Հրանտին ծուլութեան վրայ եւ զանի յա-
ճախ կը յանդիմանէր, բայց ինչ օգուտ: Հրանտ մեծցաւ
եւ ինքնահաւան տգէտ մը դարձաւ:

ՀԻՍՏՈՐԻԱԿԱՆ

18. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, փոփոխական բառերը՝
մէկ, անփոփոխ բառերը՝ երկու գիծով ստորագծելով:

19. — Նոյն հատուածին պարունակած գոյականները որոշեցէ՛ք
բերանացի:

20. — Հետեւեալ գոյականներուն մէջ բերանացի որոշեցէ՛ք
յատուկ եւ հասարակ անունները, եւ հասարակ անուններուն նիւ-
թական, վերացեալ կամ բայանուն լինելը:

Ասիա, քծիշ, գուք, անագ, Եփրատ, Լուսնագ, գովես.
Կեսար, ճախարակ, յիշատակ, Կիլիկիա, փայտուտ, Արամազդ, կա-
թեկցութիւն, խիղճ, նոճի, ցանկութիւն, արշաւանք, վարժ, նուաղում:

21. — Գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հինգական յատուկ անուն

Քաղաքի, ծովու, կղզիի, սուրբի, մոլորակի, պետութեան, տնի:

22. — Գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հինգական հասարակ անուն

Բանջարեղէնի, հեղուկի, արհեստաւորի, մեքաղի, միջոցի, կա-
րասիի, դասական առարկայի, նուագարանի, մուկի, բոլորնի, ծառի,
պտուղի, ծաղիկի, Լոկացործական գործիի, կենդանիի, հագուստի,
հիւանդութեան, մոլութեան, առաքինութեան:

23. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պակասները լրացու-
ցէ՛ք պէտք եղած յատուկ անուններով:

Մեր Լուսաւորիցի եղաւ . . . : — Աստուածաշունչի գիրքը հայերե-
նի քարգմանեցին . . . : — Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը նստի . . . :
— Մեր բնակած երկիրն է . . . : — Մեր վեհապետը կը կոչուի . . . :
— Աշխարհի հինգ մասերը կը կոչուին . . . :

24. — Գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հինգ վերացական անուն եւ հինգ
բայանուն:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՅԻԻԸ

56.—Թիւ կը կոչուի գոյականին այն հանգամանքը որով ցոյց կուտայ նշանակած իրերուն մէկ կամ մէկէ աւելի ըլլալը:

57.—Թիւ երկու է. եզակի և յոգնակի:

58.—Եզակին կը ցուցնէ անունին միայն մէկ հաս ըլլալը. օրինակ՝ չուն մը. գօտին:

59.—Յոգնակին կը ցուցնէ անունին մէկէ աւելի ըլլալը. օրինակ՝ չուներ, գօտիներ:

60.—Անուններու յոգնակին կը կազմուի իրենց ծայրը կցելով եր կամ ներ մասնիկները որ կը կոչուին յոգնակեալ մասնիկներ:

61.—Եր մասնիկով յոգնակի կ'ըլլան

1.—Բոլոր միավանկ բառերը. օրինակ՝ փառեր, դաշտեր եւն (*):

2.—Այն երկվանկ բառերը որոնց երկրորդ վանկը սուղ վանկ մըն է. օրինակ՝ վագրեր, անգղեր եւն:

3.—Երբեմն ալ այն բազմավանկ բառք անունները որ վերջադիր միավանկ գոյականով մը կազմուած են. օրինակ՝ Գետածիւր, բաժնեթուղթեր եւն:

62.—Ներ մասնիկով յոգնակի կ'ըլլան բոլոր բազմավանկ անունները. օրինակ՝ դրամներ, վարժապետներ:

63.—Մարդ և տղայ անունները կանոնական ձեւէն զատ՝ ունին նաև անկանոն ձեւով յոգնակիներ. ինչպէս՝ մարդեր և մարդիկ, տղաներ և տղաք:

64.—Անձայն յով վերջացող բազմավանկ բառերուն յն կը քննուի յոգնակիի մէջ. օրինակ՝

Փետայ — փետաներ, դչիտայ — դչիտաներ եւն:

(*) Լեռ, դուռ, բեռ, բոռ, գառ և նման քանի մը միավանկներու յոգնակին սովորական է նաև լեռներ, դուռներ եւն. ձեւով, քաղի այս բառերու հին ձեւն է դուռն, բեռն եւն:

ՀԻՍՏԱԿԱՆՆԵՐ

25.—Հետեւեալ անուններէն եզակիները յոգնակիի, յոգնակիները եզակիի վերածելով գրեցէ՛ք:

Բու, կտր, դուռ, տուն, եղնիկներ, աստղ, որաներ, պահածոյ, եզներ, գրագիր, օտար, բոռներ, հրեայ, լեռ, պապական, ամխահան, հաւաքածոներ, սանձ, գառ, մեքենաներ, խոյեր, պատուանիշ, ճայ, փայտապէս, քանիկին, զօրագուն:

26.—Հետեւեալներուն պակասները լրացուցէ՛ք հարկ եղած յատուկ կամ հասարակ անուններով, եզակի կամ յոգնակի:

Կարով կը շինուի . . . : — Արեւին շուրջ կը դառնան . . . : — Այնոր կը ծառայէ . . . շինելու: — Տարին աւել յոս . . . : — Քրիստոնեաներու սուրբ փայտէն . . . : — Բարի . . . բարի պտուղ կուտան: — Պզփիկ առուակները կը կազմեն մեծ . . . :

27.—Որոշեցէ՛ք թէ անոնցում կամ իրերում ի՞նչ դասակարգի կը պատկանին հետեւեալ յատուկ անունները:

Կիպրոս, Փայրածու, Իսպիս, Տիգրիս, Պերլին, Պարթիկ, Արգաւ, Մասիս, Արաւագ:

Օրինակ.—Կիպրոս, յատուկ անուն կղզիի:

28.—Որոշեցէ՛ք թէ ի՞նչ տեսակ կենդանիի, բոյսի կամ առարկայի անուններ են հետեւեալ հասարակ անունները:

Վագր, մորեկ, մամուլ, կաղամբ, խժ, վարակ, բլադիկ, եղակ, խոտ, մորֆիկ, փայտ, շահոյք, կաղնի, ճպրոտ, հրացան, աշուն, ուղի, աստղ, ծածան:

Օրինակ.—Վագր, վայրի գազանի անուն:

29.—Հետեւեալներու շեղակի բառերը յոգնակիի վերածեցէ՛ք:

Լուսինը կը շուրջէ գիւղերը. — Մշակը հերկեց տուր. — Դարբինը բանալի կը շինէ. — Տպագրիչը գիրք կը տպէ. — Մեր եկեղեցիին մէջ կան զանազան, ծննդայն եւ բոցի. — Դեմքին վրայ կը գտնուին աչք, խո, բերան, օրուր, ալիք:

30.—Հետեւեալ նիւթական անունները վերացականի վերածեցէ՛ք:

Հայ, տէր, եղբայր, վարդապէս, դերձակ, փետայ:

Օրինակ.—Հայ—հայրաքան:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՅՕԴԸ

65.— Յօդ կը կոչուին ս, դ, և և ը գիրերը որոնք գոյականին ծայրը կը կցուին և անոր իմաստը ճշտելու կամ որոշելու կը ծառայեն:

66.— Յօդը երկու տեսակ է. որոշիչ և դիմորոշ:

67.— Որոշիչ յօդ են միայն և և ը գիրերը որոնք պարզապէս գոյականը կ'որոշեն առանց որո՞ւ վերաբերիլը ճշտելու. օրինակ՝

Խնձոր—խնձորը, գինի—գինին եւլն:

68.— Դիմորոշ են ս, դ, և և ը յօդերը որոնք գոյականին որո՞ւ վերաբերիլը կ'որոշեն. օրինակ՝

Տունս, տունդ, տունը, այսինքն՝ իմ տունս, քու տունդ, իր տունը.

Գօտիս, գօտիդ, գօտին, այսինքն՝ իմ գօտիս, քու գօտիդ, իր գօտին:

69.— Ձայնաւորով վերջացող բառերու վրայ կը դրուի և յօդը, իսկ բաղաձայններու վրայ՝ ը յօդը. օրինակ՝

Ոսկի—ոսկին, մարդ—մարդը, կատու—կատուն:

70.— Ն կը գործածուի նաև երբեմն բաղաձայնով վերջացող բառերու վրայ, երբոր այդ բառին հետ անմիջական վերաբերութիւն ունեցող և մէկ շունչով արտասանող յաջորդ բառը ձայնաւորով կ'սկսի. օրինակ՝

Եղբայրս գիւղն է: Արծաթն ու ոսկին են:

71.— Անձայն յ ով վերջացող բառերը՝ յն ջնջուելով՝ և յօդը կ'առնեն, իսկ ձայնաւոր յ ով վերջացողները՝ ը յօդը. օրինակ՝

Տղայ—տղան, հայ—հայր, մակբայ—մակբայը ևլն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ԶՆՃՂՈՒԿՆ ՈՒ ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ

Նապաստակը բռնուած էր
Ճիրաններէն արծուին սէգ:

Ճնճղուկ մը զայն սկսաւ ծաղրել:

— «Ո՛հ, ի՜նչ բրիւր տոտիկներդ»:

Յին մը կ'անցնէր, լսեց ձայնը,

Յսփշտակեց ճնճղուկն հէք:

Միւսն այն ատեն պատասխանեց.

— «Դո՞ւն ի՜նչ բրիւր թռչններդ»:

Թրգա. Յ. Գ.

ՏԻԿԻՆ ԺՈԼԻԿՈ

ՌԵԼԻԳԻՈՒԲԻԼԸ. — Գոց արտասանել այս առակը, պատմել նիւթը, բացատրել բարոյականը:

ՀՐԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

31. — Օրինակեցէ՛ք վերի ստանաւորը եւ յօդ ունեցող անուններն ստորագծեցէ՛ք, յետո՛յ՝ բերանացի որոշեցէ՛ք յօդերուն տեսակները:

32. — Հետեւեալ անուններէն յօդ ունեցողներուն յօդերը ջընջեցէ՛ք, եւ չունեցողներուն կցեցէ՛ք մէյմէկ որոշիչ յօդ:

Նոճի, անսառը, լըշշան, գոլան, դշոյ, բազեն, փայլակ, առու, կրիայ, հանածոն, ճալը, գրաս, հսկան, քեյ, խոյ:

33. — Հետեւեալ անուններուն կցեցէ՛ք մէյմէկ որոշիչ յօդ: Իմ գրիչ, քու գրոց, իր գլուխ, քու ճակար, իմ շապիկ, իր այգի, իմ փափաք, քու կեանք, իր շնորհք, իմ ընծայ:

34. — Հետեւեալ նախադասութիւններու շեղագիր բառերուն կցեցէ՛ք պէտք եղած յօդերը:

Վարդ ու Ծուռն անուշահոտ ծաղիկներ են. — Ծերութիւն կեանքի ձմեռ է. — Գեղ օրեր ալ կ'անցնին, աղէկ օրեր ալ. — Է՛ն օգտակար մեծագնեք են երկար ու պղինձ. — Եղեիկ եղջերուի էգ է, զամբիկ՝ յովտակի. — Բարիկերու յիշատակ անգամ կ'օրհնուի. — Իմ ձի աւելի կտրիճ է քան քու ձի. — Ասկիւ իմ տուն է, միւս տուն ալ անոր տուն է. — Ամեն ծաղիկ իր հոտ ունի:

35. — Հետեւեալ բայերը բայանունի վերածեցէ՛ք: Եղել, հիւանալ, մանել, խօսիլ, վազել, ընթանալ, յարգել, հեւալ, աշխել, աղայել, խնդրել, հոսիլ, բաղձալ:

Օրինակ. — Եղել—ելի, հիւանալ—հիացում եւն:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՇՈՒՈՎԸ

72. — Հոյոյիւն կը կոչուի անունին վերջաւորութեան կերպ կերպ փոխուիլը :

73. — Հոյոյիւնք մասնիկ կը կոչուին այն գիրերը կամ վանկերը որոնք անունին ծայրը կը կցուին զանազան հոյովներ ձեւացնելու համար :

74. — Հոյովը վեց ձեւ ունի . ուղղական, հայցական, սեռական, տական, բացառական, գործիական :

75. — Ուղղականը գոյականին անփոփոխ ձեւն է եւ նախադասութեան ենթական ըլլալով կ'որոշուի ո՞վ, ի՞նչ բան, որո՞նք, ի՞նչ բաներ հարցումներով . օրինակ՝

Աստուած արդար է . ո՞վ արդար է — Աստուած .

Անձրեւներ տեղացին . ի՞նչ բաներ տեղացին, — անձրեւներ :

76. — Հայցականն եւս ուղղականին ձեւն ունի, բայց նախադասութեան մէջ ներգործական բայի մը սեռի խնդիրն է եւ կ'որոշուի զո՞վ, ի՞նչ բանը, զորո՞նք, ի՞նչ բաները հարցումներով . օրինակ՝

Տիգրան ծնեց Զապէլը . զո՞վ ծնեց . — Զապէլը .

Արեւը կ'աճեցնէ բոյսերը . ի՞նչ բաները կ'աճեցնէ . — բոյսերը :

77. — Սեռականն ու տականը կը կազմուին եզակիի մէջ ի, յոգնակիի մէջ ու հոլովակերտ մասնիկներով եւ կ'որոշուին որո՞ւ, որո՞ւն, որո՞նց, ի՞նչ բանի, ի՞նչ բաներու հարցումներով . բայց իրարմէ կը տարբերին հետեւեալ կերպերով :

78. — Սեռականը գոյականի մը լրացուցիչն է եւ հարցումը կ'իյնայ իր լրացուցած գոյականին վրայ . օրինակ՝

Արսէնին գիրքը . որո՞ւն գիրքը, — Արսէնին .

Գետի ձուկ . ի՞նչ բանի ձուկ . — գետի :

79. — Տրականը սովորաբար բայի մը լրացուցիչն է եւ հարցումը կ'իյնայ իր լրացուցած բային վրայ . օրինակ՝

Գրիշա Հայկին տուի . որո՞ւ տուի . — Հայկին :

Վնասներու հանգիպեցայ . ի՞նչ բաներու հանգիպեցայ . — Վնասներու :

80. — Բացառականը կը ձեւանայ թէ՛ եզակիի, թէ՛ յոգնակիի մէջ եւ հոլովակերտ մասնիկով, եւ կ'որոշուի ո՞րմէ, ի՞նչ բանէ, ո՞ւրի՞նչ, որո՞նցմէ, ի՞նչ բաներէ հարցումներով . օրինակ՝

Յիսուս Յուդային մատնուեցաւ, որմէ՞ մատնուեցաւ, — Յուդայէն .

Բոյսը օձերէ կը վախնայ, ի՞նչ բաներէ կը վախնայ, — օձերէ :

Ես գետին անցայ . ո՞ւրի՞նչ անցայ, — գետին :

81. — Գործիականը կը կազմուի թէ՛ եզակիի, թէ՛ յոգնակիի մէջ ով հոլովակերտ մասնիկով եւ կը պատասխանէ որո՞վ, ի՞նչ բանով, որոնցմով, ի՞նչ բաներով հարցումներուն, օրինակ՝

Տունը մանուկով չէն է . որո՞վ չէն է, — մանուկով :

Գործերով զբաղած եմ . ի՞նչ բաներով զբաղած եմ, — Գործերով :

ՀԱՍ. ՀԱՆԳՆԵՐ

36. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պարունակած ուղղական հոլովները՝ մէկ, հայցականները՝ երկու գիծով ստորագծեցէ՛ք :

Ընթերցումը կը փառսէ ճանճորքը . — Վարդը փուշ ունի, կեանքն ալ ունի դառնութիւններ . — Իմաստունները գիտեն ժամանակին յարգը . — Արուսեակ վարդեր փառսէ փառսէ . — Սահակ եւ Մեսրոպ քարգանեցին Աստուծաշունչը :

37. — Հետեւեալ նախադասութիւններու սեռական հոլովները՝ մէկ, տրականները՝ երկու գիծով ստորագծեցէ՛ք :

Կասուի խաղը մուկին մահն է . — Ներեցի՛ք մեր բշտակներուն . — Սասիկ յոյսը կը վնասէ այլերուն . — Եղեամբ վնասեց ծառերու պտուղին . — Կեանքս ինքեմ աղքատ օգտակար է բոյսերուն . — Հնազանդ եղի՛ք օրհնի՛ն :

ԴԱՍ. — ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ ՀՈՒՆՎՈՒՄՆԵՐ

82. — Հոլովումի ընդհանուր ձեւն է հետեւեալը :

Սգակի	Յագնակի
Ուղ. Հյց. Վարդ	Վարդեր
Սեռ. Տր. Վարդի	Վարդերու
Բաց. Վարդէ	Վարդերէ
Գործ. Վարդով	Վարդերով

83. — Այս ընդհանուր ձեւէն զատ կան ուրիշ երեք զարտուղի ձեւեր ալ որոնք զլիսաւորաբար եզակի սեռականի, տրականի և բացառականի մէջ կը տարբերին ընդհանուր ձեւէն, իսկ յոգնակիի մէջ կը հետեւին ընդհանուր կանոնին :

Այս երեք ձեւերն են հետեւեալները

Ա. Ձեւ	Բ. Ձեւ	Գ. Ձեւ
Ո. Հ. Հայ	Գիտութիւն	Օր
Ս. Տր. Հայու	Գիտութեան	Օրուան
Բ. Հայէ	Գիտութենէ	Օրէ, օրուքնէ
Գ. Հայով	Գիտութիւնով,	Օրով
	գիտութեամբ	

84. — Ա. Ձեւին պէս կը հոլովին բազմաթիւ միավանկ անուններ, ինչպէս՝

Մարդ, կով, հաւ, լաւ, հով, ծով, պապ, շար, մահ, ջիւն, ժամ, եշ, թի, ձի, արջ, զահ, պահ, մանչ, դար և շն : Սակայն ասոնցմէ մէկ քանիները կրնան ընդհանուր ձեւին պէս ալ հոլովուիլ :

85. — Բ. Ձեւին պէս կը հոլովուին բոլոր թիւն վերջացող բառերը :

86. — Գ. Ձեւին պէս կը հոլովուին գրեթէ բոլոր ժամանակ ցուցնող բառերը. ինչպէս՝ ամառ, ձմեռ, ամիս, գիշեր, ցորեն, կեսօր, առտու (առտուան), իրիկուն (իրիկ-

ուան). շաբաթ, փաղը (փաղուան), երեկ, հերու (հերուան), առաջ, հիմա (հիմակուան) և շն : Ասոնցմէ ալ մէկ քանիսն կրնան ընդհանուր ձեւին պէս հոլովուիլ :

Ա. Ձեւին հետեւող ժամ և մահ կրնան նաեւ հոլովուիլ այս Գ. ձեւով ալ. (ժամուան, մահուան) :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

38. — Հետագայ նախադասութիւններու պարունակած բացառական հոլովները՝ մէկ գիծով, զործիականները՝ երկու գիծով ստորագծեցէ՛ր :

Մովսէս կարմիր ծովէն անցուց Իսրայէլացիները. — Գարեւորը գարիով կը շինուի, գիւնին՝ խաղողով. — Ծուռ ֆանակէ շիսակ գիծ չ'եղեր. — Ձգուշացէ՛ք չար ընկերներէ. — Յակոբ իր զաւակներով օրհնուեցաւ Յիովային. — Եկու՛ր մեղիով, մի՛ գար պարսփով — Յոսեփի հասկերը կամկասաղով կը կամենէ, յետոյ կ'երենէ ցորենը յարդէն զատելու համար :

39. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պակասները լրացուցէ՛ր փակագծի մէջ դրուած հարցումներուն համապատասխանող հոլովեալ անուններով :

Ամէն արդիւնք իր (ի՞նչ բանը) ունի. — (ի՞նչ բանէ) դարձած ֆագսիսը բարկ կ'ըլլայ. — Լոյսը բշխամի է (ի՞նչ բանի). — Մովսէս հանեց (զորո՞նք) եգիպտոսէն. — Ջերմուկներն օգտակար են (որո՞նք). (Որո՞նք) մայրը կը կոչուի Աստուածամայր. — (Ո՞վ) հնարեց սպագորիւնը. — Բասիլէօր գետը (ի՞նչ բանի) պատշաճաւ. — Շոգեկառիւ (ի՞նչ բանով) կ'ընթանայ. — Յիսուս մկրտեցաւ (որմէ՞) — Օսմանեան կայսրութիւնը կ'սկսի (որո՞վ. — Հովը կ'ուռեցնէ (ի՞նչ բաներուն) առաքաւսը :

40. — Հոլովեցէ՛ր հետեւեալ անունները նախ՝ առանց յօդի, յետոյ յօդով :

Փայտ, չարութիւն, կով, իշխան, ժամ, ամառ, ծառ, զօրութիւն, հայ, փաղը, անուխ, դպրոց, գիշեր, հով, ձի, առտու, դախս, ջիւն, երեկ :

41. — Հետագայ նիւթական անունները վերացականի վերածեցէ՛ր, օրինակին պէս :

Շուն, ճեղք, տաշ, ֆահաւայ, հիւսն, երիտասարդ :

Օրինակ. — Շուն, շնութիւն :

ԴԱՍ. — ԱՆԿԱՆՈՆ ՇՈՒՆՎՈՒՄՆԵՐ

87. — Կան կարգ մը անուններ որոնց հոլովումը՝ միայն եզակիի մէջ. կը խոտորի ընդհանուր և զարտուղի ձեւերէն: Ասոնք կը կոչուին անկանոն հոլովումներ:

88. — Անկանոն հոլովումներն են հետեւեալները:

Ո. Հ.	Հայր	Տէր	Աղջիկ	Աստուած
Ս. Տ.	Հօր	Տիրջ	Աղջկան	Աստուծոյ
Բ.	Հօրմէ	Տիրոջմէ	Աղջիկէ	Աստուծմէ
Գ.	Հօրմով	Տիրոջմով	Աղջիկով	Աստուծմով

89. — Հայր անունին պէս կը հոլովուին մայր, եղբայր, կնիսհայր, կնիսմայր, սանահայր, սանամայր, վասահայր, սիրամայր, հօրեղբայր, մօրեղբայր:

90. Տէր բառին պէս կը հոլովուին ազգականութեան պարագայ ցուցնող կարգ մը բառեր, ինչպէս՝ կին (կնոջ), քիկին, ասնիկին, քոյր (քրոջ), մօրաքոյր, հօրաքոյր, ներ, քաջ, աներ, քաջ, կեսուր (կեսորոջ), ասնէր և երբեմն ալ ընկեր: Սակայն՝ բացի կին և քոյր բառերէն, միւսները կրնան նաեւ հոլովուիլ ընդհանուր կանոնին համաձայն:

91. — Աղջիկ բառին պէս կը հոլովուին երիկ (էրկան), կնիկ (կնկան), լեռ (լեռան), դուռ (դրան), մանուկ (մանկան), բեռ, թոռ և բոլոր ուն վերջաւորող բառերը. օրինակ՝ ուսում (ուսման), ելն: Ասոնք եւս բացի երիկ և կնիկ անուններէն, կրնան նաեւ հոլովուիլ ընդհանուր կանոնին համաձայն:

92. — Տուն և շուն անուններուն եզակի սեռական — արականը կրնայ նաեւ հոլովուիլ տան, շան ձեւով որուն կը հետեւին գրասուն, գինեսուն եւլն:

93. — Սեր բառին եզակի սեռական արականը կը հոլովուի Աստուած բառին պէս ոյ վերջաւորութեամբ

(սիրոյ, սերէ, սիրով): Միեւնոյն ոյ վերջաւորութեամբ երբեմն կը հոլովուի նաեւ սեռական — արականը իս վերջաւորող երկրանուններուն, վերջապառն ար կրճատուելով. օրինակ՝ Ասիա Ասիոյ, Սպանիա — Սպանիոյ եւլն:

94. — Իս վերջաւորող անձի անունները միշտ կը հետեւին ընդհանուր կանոնին. օրինակ՝ Լուսիա — Լուսիայի եւլն:

95. — Մարդիկ եւ տղայ անկանոն յոգնակներն ունին իրենց յատուկ հոլովումները, որոնք են՝ մարդոց — մարդցմէ — մարդոցմով. տղոց — տղոցմէ տղոցմով:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

42. — Հոլովեցէ՛ք ղ հետեւեալ անունները:

Եղբայր, կին. լեռ, իսպիս, ծագում, քոյր, մայր, դուռ, ման, մաւ, բեռ, իրկուռ, շահ, քաջ, Արաքիս, կնիկ, տուն, շարք:

43. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ փակագծեալ անունները պէտք եղած հոլովին վերածեցէ՛ք:

Իմաստընեան սկիզբը (տէր) վախն է. — Չաքոյ (մանուկ) կար լեւ տար, — (Թուրքիա) գորգերը շատ քաղի են (Ամերիկա) մէջ. — Շիսակ լուրը (տղայ) տուէ. — Մարդիկ պարսիկ (տէր եւ քաղաքաւարութիւն) վարուիլ իրարու հետ. — (Հայր եւ մայր) երախտիք շատ մեծ է (գաւաղներ) վրայ. — Ճշմարիտ քաղաքաւար (եղբայր) աւելի կ'արժէ. — Եկեղեցին (Աստուած) տունն է. Կեղծաւոր (մարդիկ) զգուշացէ՛ք. — Մասիս (լեռ) կասարը նստաւ (նոյ) տապալը — Երկարը կը ծնեն (մուտք). — Մարգարիտը (ծով) կ'երկէ. — Պատը կը շինուի (խաղաղ արիւն):

44. — Հետագայ հոլովեալ անունները եզակի ուղղականի վերածեցէ՛ք, որոշելով նաեւ իւրաքանչիւրին թիւն ու հոլովը:

Տղոց, սիրոյ, դրան, մարդոցմէ, առտուրնէ, Անգլիոյ, պաշտօնեաներով, քոյմէ, Աստուծով, սիրամօր, զարգացման, երկան, գոյումներու, հիմակուման, վարդաւրնէ, մահու, Ամասիայի, Հիւլիոյ, քաղաքներու, շան, գրասան, հօրաքոյր, մօրեղբօր, սիրով:

45. — Հետագայ վերացական անունները նիւթականի վերածեցէ՛ք, օրինակին պէս:

Մարդկութիւն, մշակութիւն, աղջկանութիւն, հարսնութիւն, դիւցազնութիւն, զինուորութիւն:

Օրինակ. — Մարդկութիւն, մարդ:

ԴԱՍ. — ԶԱՅՆԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

96. — Ա. և օ վերջաւորող անունները որոնք ընդհանրապէս յատուկ անուններ են, հոլովման ատեն աւելանալով մը կ'առնեն, և այն ատեն օ կը փոխուի ո ի. օրինակ՝

Սառա — Սառայի, Ամասիա — Ամասիայի, Հիւկօ — Հիւկոյի եւլն։

97. — Անկանոն հոլովումներու մէջ ընդհանրապէս ձայնաւորներու կորուստ կամ հնչափոխութիւն տեղի կ'ունենայ, ինչպէս՝ Տէր — տիրոջ, կին — կնոջ, աղջիկ — աղջկան, ուսում — ուսման եւլն։

98. — Կանոնաւոր հոլովներու համար ձայնաւորներու կորուստ կամ փոփոխութեան երեւոյթն ընդհանուր չէ, այլ կարգ մը բառերու միայն յատուկ. ինչպէս՝ գիր — գրի, զաւակ — զաւկի, էշ — իշու, հալիւ — հալուի եւլն։

99. — Թէ՛ կանոնաւոր թէ՛ անկանոն հոլովներու յոգնակիներուն մէջ ձայնական այսպիսի փոփոխութիւններ տեղի չունին։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՅՈՐԵԿՆ ՈՒ ԴԻՇԵՐԸ

Յորեկը աշխատութեան ժամանակն է։ Դիշերը՝ որ երկիրը կը պատէ իր աղջամուղջովը, վերջ կուտայ բոլոր յոգնութիւններուն եւ մեզ կը հրաւիրէ վայելելու անհրաժեշտ հանգիստը որուն պէտք ունինք։ Անմիջապէս անուշ քունը կուգայ ծանրանալ մեր աչքերուն վրայ եւ նոր կորով ու կազդուր կը պարգեւէ մեր մարմինն ու մտքին։ Ի՞նչ ատենէն՝ գիշերուան կը յաջորդէ կրկին ցորեկը որ կ'օգեւորէ բնութիւնը եւ մեզ կը հրաւիրէ վե-

րըստին աշխատութեան։ Տղա՛ք, ամէն բան իր ժամանակն ունի. աշխատանքի ատեն պէտք է աշխատիլ, հանգիստի ատեն պէտք է հանգստանալ, քունի ատեն պէտք է քնանալ։ Ով որ բնութեան օրէնքներուն չի համակերպիր, կը վնասուի։

Թեւադրութիւն. — Կարդալ այս հատուածը, ուղղագրել նոյնը, բացառել բառերը եւ նիւթը։

ՀԻՍՏՈՐԻԱ

46. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ պարունակած անուններուն ցանկը կազմեցէ՛ք, իւրաքանչիւրն առջեւ նշանակելով թիւը, հոլովը եւ յօդերը։

47. — Ըսէ՛ք թէ՛ հետեւեալ հոլովուած անուններուն մէջ ծայնական ի՛նչ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են։

Աննայի, տիկնոջ, շարժման, սրտի, քոյմի, պատի, մարմնի, խրատ, տիրոջ, գրոյի, փառայի, կեսոյ, Սիւնայի, վաճառման, դրան, տիրոջ, Մարիցայի, Թուրքիոյ, մտքի, երկան, գնով, Զատիկ, կնկան, բերքի։

48. — Հոլովեցէ՛ք հետեւեալ անունները։

Մեխա, Հիւկօ, խոստում, գիծ, բերան, տեսիլ, պատի, Աստուածածին, փրկիչ։

49. — Հետեւեալ անուններուն եզակիները յոգնակիի, յոգնակիները եզակիի վերածեցէ՛ք։

Այս տղային մայրը, նաւերուն դռնակները, լեռան տարիւրը, հացագործին փուռը, որսորդներուն հրացանները, դուռներուն բանալիները, դարբինին մուրճը, այգիին ցանկապար։

Օրինակ. — Այս տղոյ մայրերը։

50. — Հետեւեալ անունները հոլովեցէ՛ք նշանակելով յօդերով.

ա յօդով. — Տեսակ, պապ, խոհեմութիւն, տղ.

դ » — Գաւազան, ներ, մանչ, երկ, տիկն.

ն կաւ ը յօդով. — Էշ, Տիգրան, հաւ, տիկն, մարդ, կեսոյ, տիրութիւն, Գեղամալ, Հեղինէ։

51. — Մէջ մէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք գործածելով հետեւեալ անուններուն նշանակելով հոլովները։

Ուղղակի եւլով. — Գալ, մանգաղ, Մասիս, Հայկ.

Սեռական » — Յայդուքիւն, Ռուսիա, որոտում.

Բացառական » — Յորեկ, Արեգակ, դար, մի։

52. — Հետեւեալ անուններուն քով դրէ՛ք յարմար սեռականներ, նախ՝ առանց յօդի, յետոյ՝ յօդով:

Բոյն, փերակ, որչ, ախոռ, գոմ, փառախ:

Մտռնկ, լակոս, կորիւն, ֆուռակ, բոժիւն, գառնուկ, ուշ, խոճկոր, հոռք, վառեակ:

Օրինակ. — Թռչունի բոյն, բոչունի բոյնը. — ժխու մտռնկ, ժխուն մտռնկը:

53. — Գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հետագայ կենդանիի անուններուն իգականները:

Եգ, ախոր, ձի, վարուժան, եղջերու, խոյ:

54. — Գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք, հետեւեալ իգական անձի անուններուն արականները:

Աղջիկ, կին, դուստր, մայր, ֆոյր, հարս, կնիկ, մամ, զոհակ, տալ, սիկին, տակնիկին, երեկին, պառաւ, կետուր, մորախոր, օրիորդ, ասնամայր, կնիմայր:

55. — Հետեւեալ, նախադասութիւններու շեղագիր բայերը բայանունի վերածեցէ՛ք:

Շաս բաղձալը բշտառ կ'ընէ մարդը. — Ամպետուն սրտալը վախ կ'ազդէ շատերու. — Ա. Ելստալը կը զօրացնէ դնդերները. — Աղամանիկն ցոլալը ալ կը շարժէ. — Գարգններուն բազուկը Սեպեմբերին տեղի կ'առնենայ. — Մանուկը լալով աշխատէ կուգալ. — Գարունը մեռեալ բնութեան դէպի կեանք վերադառնալու եղանակն է. — Յիսուսի ծնիւթը նշաններով յայտնուեցաւ. — Ս. Հոգիին գալը պատահեցաւ Պեկնիստէի օրը:

Օրինակ. — Շաս բաղձալը բշտառ կ'ընէ մարդը:

56. — Մէյ մէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք գործածելով հետեւեալ անուններուն նշանակեալ հոլովները:

Հայցական հոլով. — Խունկ, եւա, կեանք, առեխ:

Տրական. — Լուսիս, ընկեր, խալ:

Գործիական. — Պատիւ, բանական, համբերութիւն:

57. — Հետեւեալ անուններուն քով դրէ՛ք յարմար սեռականներ, վրան, խոժիւր, հիւղակ, ճակ, տուն, վանք, օրեւան, ապարանք, դղեակ, պաշտ:

Ժողովուրդ, բանակ, հոս, երամակ, լախիւր, վտառ, ջոյիւր, փոխակ, տար, տրուիդ, կարաւան, անտառ, հոյ, բոյ, դէգ, կոյս, շեղ, գունդ, վաշտ, խուրձ, փունջ, տրակ:

Օրինակ. — Գնդուի վրան, ֆաղափ ժողովուրդ:

58. — Հետեւեալ անուններով նախադասութիւններ կազմեցէ՛ք օրինակին պէս:

Եղիւր, խալքոց, կտուց, ճիւղ, ժանիք, ճանկ, մագիլ, ցոռիկ, ագի, բար:

Օրինակ. — Եզր եղջիւր ունի:

59. — Հետագայ անուններուն սեռականները ուղղականի, ուղղականները սեռականի վերածեցէ՛ք:

Մօր գաւակ, գործի մարդ, տուն սիկին, ընթերցման գիրք, կեանքի մեռ, բարութեան Ստուած, կրօնի սէր:

Օրինակ. — Մօր գաւակ, գաւակի մայր:

60. — Նախադասութիւններ կազմելով գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ բանի գործիք են հետեւեալ անունները:

Մուրճը, գրիչը, ասեղը, ուրագը, դանակը գետնիկին, մամուլը, արօրը, ծեփիչը, գոցը, կարկիւր, յօսոցը խաւոցը:

Օրինակ. — Մուրճը ծեփելու զործիք է:

61. — Նախադասութիւններ կազմելով լսէ՛ք թէ ի՞նչ կ'արտադրէ

Որբասունկը, ժիւղիկին, երեկին, քրեկին, շերտը, մեղուն, խաշխաշը, բեռնիկին, արեւը, ամուսը, ջուրը:

Օրինակ. — Որբասունկը խաղող կ'արտադրէ:

62. — Նախադասութիւններ կազմելով ըսէ՛ք թէ ի՞նչ բանի մաս կը կազմեն հետեւեալ անունները:

Նժար, էջը, Ասիան, երախակալը, ասպանդակը, անիւր, պաշտ, առանցք, տրեւը, խոփը, առաստաղը, նետը, խոհանոցը, ծրանան, ամիսը, արմուկը, տպիկ, բիրը, առաւօթը:

Օրինակ. — Նժարը կշիռի մաս կը կազմէ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ա. Մ. ՈՒՆ, Հ. Ս. ԱՆԸ ԵՒ Պ. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս.

Մինչ սա հասկեր կուռ, հասուն ու գեղեցիկ

Դէպի գետին իրենց գլուխն են ծռեր,

Ինչէն է որ նա՛ մէկ հասկը ուղղածիք

Կը բարձրանայ ա՛յն բան վեր:

— Զի չըկայ իր թեթեւ գլխուն մէջ հատիկ:

Սա տակառը զոր այգեպանն հեռանդուն

Գլուխը իր զէպի հնձան,

Ինչէն է որ կը հանէ ա՛յնքան թնդիւն,

Ա՛յնքան ժխոր աղմկածայն:

— Որովհետեւ դատարկ է մէջը համբուն:

Թրգմ. Յ. Գ.

L. — Ա. ՊՈՒՐԿԵՆ

Թեւադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, սորվիլ բառերու նշանակութիւնը, բացատրել նիւթը եւ բարոյականը:

ԱԾԱԿԱՆ

ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆ ԵՒ ԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

100. — Ածական կը կոչուին այն բառերը ոյնք Գ՞ր-
յականը որակելու կամ որոշելու կը ծառայեն:

101. — Ածականները անփոփոխ բառեր են. հետե-
ւաբար ո՛չ թիւ ունի, ո՛չ հոլով. և յօդ ալ չեն առնիր:

102. — Ածականները չորս տեսակ են. որակական,
թուական, ցուցական և անորոշ:

ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

103. — Որակական են այն ածականները որ Գ՞րյա-
կանին յատկութիւնը կամ հանգամանքը ցոյց կուտան.
օրինակ՝

Դէր ձի. չար տղայ, ճերմակ ձիւն ևն:

104. — Որակական ածականը կ'որոշուի Գ՞րյականին
վրայ ընելով ի՛նչպիսի հարցումը:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԳԱՅԼՆ ՈՒ ՇՈՒՆԸ

Սովալուկ գայլ մը երբ ագարակի մը մօտէն կ'անց-
նէր, ագարակին դրան քով տեսաւ գեղեցիկ ու պա-
րարտ որսառն մը: Դիտեց գայն և իր ողորմելի վիճա-
կը բաղդատելով անոր երջանիկ կացութեան հետ, բուռն
նախանձ մը արթնցաւ իր մէջ և չունին մօտենալով ը-
սաւ. — «Բարեկամ, այսօր ի՛նչքան նախանձելի կ'երևիս
աչքիս այդ քու մաքուր, գէր ու հանգիստ վիճակիդ
մէջ. ի՛նչքան կը ցանկայի ես ալ քու վիճակդ ունենալ
... բայց ի՛նչ է սա վիզէդ անցումը» . — «Անուրա է»,
պատասխանեց չունը. — «Անո՛ւրդ, ուրեմն ինձի պէտք
չէ քու հանգստութիւնդ այսպէս գերութեան ու կա-
պանքի տակ»: Այսպէս ըսելով գայլը արագ քայլերով
վերադարձաւ իր անտառը:

Թեյաղաւթիւն. — Կարդալ այս հատուածը, ուղղազրել նոյնը,
պատմել նիւթը, բացատրել բարոյականը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

63. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ պարունակած որա-
կական ածականները մէկ գիծով, որակած գոյականները՝ երկու
գիծով ստորագծեցէ՛ք:

64. — Հետեւեալ բառերուն մէջ որակական ածականները որո-
շելով ստորագծեցէ՛ք:

Բարձրաբերձ կաղնի, ամրակուռ պարիսպ, Հայկ դիցազն, ա-
մենի ալիք, ազդու ճառ, խոր գիտութիւն, պարկեշտ վարք, վսեմ ոճ,
գանգուռ մազ, սիրուն ժպիտ, վճիտ ջուր, խաժ այփեր, Արայ գեղեցիկ,
դայւր մարգ, Սուրբ Ներսէս Շնորհալի:

65 — Հետեւեալ բառերէն իւրաքանչիւր գոյականի քով դրէ՛ք
իրեն յարկար ածականը:

Անօր, կոյս. քաղցր, փափուկ, քարեխառն, դիւրաբեկ, կշիւայ,
դիշատակ, հաւաստ, անակնկալ, անկնուն, հաստատուն, արկածալից, ա-
ղէտ, ուղեւորութիւն, կամփ:

Օրինակ. — Դիւրաբեկ անօր:

66. — Հետեւեալ գոյականներէն իւրաքանչիւրին քով դրէ՛ք մէյ-
մէկ յարմար որակական ածական:

Ֆնատ, առիւծ, պայքար, յոյս, եռանդ, եղեգ, կարիւն, հանճար,
կորոյ, արծիւ, առուակ, գառնուկ, վիշտ, սուգ, տեղ:

Օրինակ. — Քաղցրահունչ ֆնատ:

67. Հետեւեալ ածականներէն իւրաքանչիւրին քով դրէ՛ք
մէյմէկ յարմար գոյական:

Մանկելի, անցաւոր, սեգ, նուրբ, կոշտ, պայծառ, զուարթ,
վսանգաւոր, քաղցր, երկոտ, անհաստ, կաստի:

Օրինակ. — Մանկելի գեղեցկութիւն:

68. — Գտէ՛ք գոյն, ծաւալ, համ, ծեւ եւ շօշափելի յատկութիւն
ցոյց տուող երեքական որակական ածականներ:

Օրինակ. — Գոյն ցոյց տուող՝ կարմիր. — Ծաւալ ցոյց տուող՝
լայն. — Համ ցոյց տուող՝ լեղի. — Ծեւ ցոյց տուող՝ եռանկիւն. —
Շօշափելի յատկութիւն ցոյց տուող՝ կուկուղ:

ԴԱՍ. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

105. — Թուական կը կոչուին այն ածականները որ թիւ և թուական կարգ ու բաշխում ցոյց կուտան և երեք տեսակ են. բացարձակ, դասական, բաշխական:

106. — Բացարձակ են պարզապէս գոյականներուն համարանքը, այսինքն քանի՜ հատ ըլլալը ցուցնող թուականները. օրինակ՝

Հինգ տուն, տասը ոչխար եւլն:

107. — Դասական են գոյականին կարգը. այսինքն քաններորդ ըլլալը ցուցնող թուականները. օրինակ՝

Վեցերորդ վաշտ, երկրորդ դասարան եւլն:

108. — Դասական թուականներն են առաջին, վերջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, հինգերորդ, վեցերորդ, եօթներորդ, ութերորդ, իններորդ, տասներորդ, քսաներորդ, եւլն:

109. — Դասական թուականները կրնան գրուիլ նաեւ հայերէն արութենի գլխագիր տառերով. Ա. կը նշանակէ առաջին. Բ՝ երկրորդ, Գ՝ երրորդ, Դ՝ չորրորդ, Ե՝ հինգերորդ, Վ՝ վեցերորդ, Է՝ եօթներորդ, Ը՝ ութերորդ, Թ՝ իններորդ, Ժ՝ տասներորդ, Ի՝ քսաներորդ, Լ՝ երեսներորդ եւլն:

110. — Բաշխական են գոյականին քանեկան հատ բաշխուած ըլլալը ցոյց տուող թուականները. օրինակ՝

Մէյմէկ խնձոր, հինգական հոգի եւլն:

111. — Բաշխական թուականներն են ձեռքի, երկերկու, երեքական, չորսական, հինգական, վեցական, եօթնական, ութական, իննական, տասնական եւլն:

ՀԻՍ. ՀԱՆԳՆԵՐ

69. — Հետեւեալ նախադասութիւններու մէջէն բացարձակ, դասական եւ բաշխական թուականները որոշելով զատ զատ սիւնակներու մէջ գրեցէք:

Մեր դպրոցին շրջանը կը բաղկանայ վեց տարիկ. — Յիսուս երեսուն տարեկան եր տր սկսաւ խաղալ. — Աստուածաշունչը հայերեկին քարգնանուցաւ հինգերորդ դարուն. — Մայրս ինծի եւ խորեւուս մէյմէկ խնձոր տուաւ. — Մեր դպրոցին մէջ հարիւր յիսուն տղաք կը յաճախեն. Անոնք եօթնական հոգի խումբերու բաժնուելով խաղացին. — Ներկայի մէջ շատ քիչեր կան որոնք կեանքի հարիւրերորդ տարին քեզակոխեն. — Ներսէս Շնորհային ապրեցաւ ԺԶ. Դարուն մէջ:

70. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պակասները լրացուցէք պէտք եղած թուական ածականներով (բացարձակ, դասական կամ բաշխական):

Ներկայ դարը կը կոչուի . . . դար. — Իւրաքանչիւր շաբաթ կը բաղկանայ . . . օր. — Մեկ ֆրանսական ոսկին . . . ֆրանկ է. — Օգոստոսը . . . ամիսն է տարիին. — Մեր ձեռքերն ունին . . . մատեր. — Ս. Լուսաւորիյ ապրեցաւ . . . դարուն մէջ:

71. — Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ յատկութիւններ ցոյց կուտան հետեւեալ որակական ածականները, եւ նման յատկութիւն ցուցնողները զատ զատ սիւնակներու մէջ գրեցէք:

Տժգոյն, ընդարձակ, դառն, սրածայր, ծանր, խորունկ, կծու, փափուկ, հաստ, բոլորչի, քեքել, քաղցր, ճուճել, բարձր, բարկ, կանաչ, ցած, աղի, խոտանոց, պաղ, անձուկ, քառակուսի, տափ, ջայն, գաղջ, անշի, զով, թռչ, լուր, կապոյտ, փոքր, գորշ:

72. — Հետեւեալ գոյականներուն բովորէ՛ք յարմար որակական ածականներ:

Շոգի, մշուշ, անպ, եղեւտ, ցոյ, անձուկ, կարկուտ, ժիւն.

Աւազան, ճախճ, յիճ, ծով, ուկիանոս, վտակ, գետ, աղբիւր:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՍԻՐՈՅ ԲՈՅՆԸ

Աղաւնիի թեւերով

Մէքն երկինքէն վար իջաւ:

Իրեն կայան փնտռելով

Ասդին անգիւն յատ թռաւ:

Եւ վերջ ապէս ապահով՝

Մօր սրտին մէջ բոյն դրաւ:

ՅԱԿՈԲ ՈՍԿԱՆ

Թելադրութիւն. — Գոց սորվիլ այս ոտանաւորը, բացատրել իմաստն ու բարոյականը:

ԴԱՍ. — ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

112. — Յուցական կը կոչուին այն ածականները որոնք գոյականը ցուցնելով որոշելու կը ծառայեն. օրինակ՝ Այս քաղաքը, այդ մարդը, նա գետը ևն:

113. — Ցուցական ածականներն են այս, այդ, այն, սա, դա, նա:

Ասոնցմէ այս, սա կը ծառայեն խօսողին ձօտիկ բան մը ցոյց տալու, այդ, դա կը ծառայեն խօսողին դիմաց գտնուող բան մը ցոյց տալու, այն, նա կը ծառայեն խօսողէն հեռու բան մը ցոյց տալու:

114. — Սա, դա, նա անո՛վ միայն կը տարբերին այս, այդ, այն էն որ կը ծառայեն աչքի առջեւ եղած բան մը շեշտելով և մատնանիչ ընելով ցոյց տալու, մինչդեռ վերջիններուն համար պայման չէ որ իրենց ցոյց տուած առարկան անպատճառ աչքի առջեւ գտնուի:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԱՂՔԱՍԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒ ԹԻՒՆԸ

Երիտասարդ մը իր նախկին դաստիարակին հանդիպեցաւ օր մը և անոր պատմեց իր չքաւորութիւնը: — «Բան մը չունիմ, ըսաւ, չկրցայ դիրքի մը հասնիլ և թշուառ եմ»:

« — Բայց դուն իրապէս ըսածիդ չափ աղքատ ես. պատասխանեց ուսուցիչը, պատուական առողջութիւն մը չե՞ս վայելեր: Յետոյ՝ այս ձեռքդ, շարունակեց դաստիարակը անոր աջ ձեռքը բռնելով, հուժկու և աշխատութեան յարմար չէ՞. կուտայի՞ր զայն տասը հազար դահեկանի փոխարէն»:

«Աստուած չընէ», պատասխանեց երիտասարդը. — «Եւ սա աչքերդ որ այս գեղեցիկ տիեզերքը կը դիտեն, կուտայի՞ր քսան հազար դահեկանի, և դա ականջներդ որ մինչեւ հոգիիդ կը հասցընեն թռչուններուն երգերը և բարեկամներուդ խօսքերը, կը փոխէի՞ր արդեօք աշխարհի բոլոր ոսկիին հետ»:

— «Անշուշտ ո՛չ»:

«Լաւ ուրեմն. մի՛ գանգատիր թէ աղքատ ես. դուն ա՛յնպիսի հարստութիւններ ունիս՝ որ կը գերազանցեն դրամական բոլոր հարստութիւնները. խնդիրը զանոնք գործունէութեան դնել և արժեցնելուն մէջ է»:

Թելադրութիւն. — Կարգալ այս հատուածը, ուղղագրել նոյնը, պատմել նիւթը, բացատրել բառերուն նշանակութիւնները:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

73 — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ պարունակած որակական, ցուցական եւ թուական ածականները որոշեցէ՛ք բերանացի:

74 — Հետեւեալ նախադասութիւններուն ցուցական ածականներն ստորագրեցէ՛ք:

Այս խնձորները քաւեւ են, այդ օսանները փետր են. — Այն աղջիկը ճանցա՛ւ. — Սա գաւազանը ինծի՛ տուե՛հ. — Միհրան շուտա՛ւ սա կողմ, նա կողմ կը վազե՛ր. — Սո հրաժարեցայ այդ հաճոյի՛քն. — Նա հեռուի անհաւը խիստ ընդարձակ է. — Դա խաւովի սեղանը շատ հարուստ է:

75. — Հետեւեալ բառերուն քով դրէ՛ք յարմար ցուցական ածականներ:

Պատկեր, շինք կառու, հոյակապ լեկեղեցի, հանդիպակաց բլուր, հեռաւոր գիւղը, դիմացի պարտէզը:

76. — Հետեւեալ գոյականներուն քով դրէ՛ք յարմար որակական ածականներ:

Զեփիւռ, հով, ֆալի, խորշակ, մրրիկ, քարառ, ուրական:

Դաշ, հովիտ, անապատ, սար, ձոր, կիրճ, լեռնադաշտ:

77. — Հետեւեալ ածական-գոյականներով մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք:

Գիշահիշ բոլուն, քերի գիտութիւն, վայելույ հագուստ, գահա՛վե՛ծ անդունդ, սրընթաց գետ:

Օրինակ — Արծիւը գիշահիշ բոլուն մըն է:

78. — Հետեւեալ որակական ածականները՝ վերացեալ անունի եւ գոյականները՝ սեռական հոլովի փոխեցէ՛ք:

Կարմիր վարդ, գժուճ հոգի, կարծր սիրտ, արդար Աստուած, քաւի հայր, արթուն հովիւ, օգտակար ուսում, քաւոր գիտութիւն, սաստիկ ձմեռ, կանաչ խոտ, կասաղի ծով:

Օրինակ. — Վարդի կարմրութիւն:

ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

115. — Անորոշ կը կոչուին այն ածականները որոնք անորոշ իմաստ կուտան. օրինակ՝

Նաւ մը, ուրիշ մարդ, բոլոր քաղաքը եւն։

116. — Անորոշ ածականներու գլխաւորներն են

Մը ամեն, ուրիշ, բոլոր, միւս, իւրաքանչիւր, քանի մը, մեկ քանի, շատ մը, քիչ մը, ո՛վ, ի՛նչ, ինչի՛նչ, ո՛ր, որեւէ, նոյն, միեւնոյն, մեկա՛ր, ո՛չ մեկ, ամեն մեկ, ուրոյն, այսինչ, այդինչ, այնինչ, քանի՞, ասանկ, ադանկ, անանկ, այսչափ, այդչափ, այնչափ, ո՛րչափ, այսքան, այդքան, այնքան, ի՛նչքան, ո՛րքան, այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի, ի՛նչպիսի, ո՛րպիսի եւն։

117. — Անորոշ ածականներէն մասնաւորապէս ո՛ր, ի՛նչ, քանի՞, ի՛նչքան, ո՛րքան, ո՛րչափ, ի՛նչպիսի, ո՛րպիսի ածականները կը գործածուին հարցական ձեւով եւ այն ատեն կը կոչուին հարցական անորոշ ածական։

118. — Մը անորոշ ածականը բացառաբար գոյականէն ետքը կը դրուի եւ եթէ իրեն յաջորդեն ե, են, էի, եր, էիմ, էիք, էին բայերը կամ ալ շաղկապը, սոսկորաբար կը փոխուի մընի. օրինակ՝

Հաւը ընտանի թռչուն մըն է. — դաս մըն ալ առինք եւն։

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

79. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն անորոշ ածականները որոշելով ստորագծեցէք հարցական անորոշներուն վրայ պակասած նշանները դրէք։

Ամեն ծաղիկ ունի իր ուրոյն հոտը. — Քանի մը կենդանիներ մեծըր բնութիւն կը մնան. — Ծովը մարդ մը որեւէ պատճառ մը կը գտնէ շաշխատելու. — Իւրաքանչիւր քաղաք ունի իր համայնքը. — Միւս պանդոկին մէջ շատ մը ընտանիքներ կը բնակին. — Այս գեղին մէջ ինչքան մարդ կայ. — Որ գեղը աւելի մօտ է. — Ասանկ հրաշալի պարտեզ տեսած

չէիմ. — Կեանքի մէջ այնպիսի ժամեր կան ուր մարդ ամեն քանակ կը մանձրանայ — Ինչպիսի կեանք է աս. — Ինծի՛ մայի, ո՛վ մարդ. — Ինչ քաղաքի որ սրտանց խնդրէի Աստուծակ, կը ստանա անշուշտ. — Ձեր կարգին մէջ քանի աշակերտ կայ. — Ինչ գիտէ կ'ուզէ. — Ինչի՛նչ բոյսեր բուսաւոր են. — Հայերը էջմիածնէն դուրս ուրիշ կաթողիկոս մըն ալ ունին Կիլիկիոյ մէջ. — Միեւնոյն սխալը կրկին գործելու չէ։

80. — Վերի նախադասութիւններուն պարունակած գոյականներուն, տեսակը, թիւը, հոլովը եւ յօդերը որոշեցէք բերանացի։

81. — Հետեւեալ գոյականներուն բով՝ դրէք մէյմէկ յարմար որակական ածականներ։

Արահես, ճաւաք, ընտելոյի, խճուղի, երկաթուղի, փապուղի, պողոտայ, փողոց, գոհի, ծառուղի, հրապարակ։

82. — Հետեւեալ բառերով մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէք իւրաքանչիւր եղանակ, այս կեանքը, հարիւր տարի, երկուրորդ փառք, բոլոր մարդիկ։

83. — Հետեւեալ գոյականներուն իրենց յատկութիւնները ցուցնող ածականներ ընկերացնելով՝ օրինակին պէս նախադասութիւններ կազմեցէք։

Փիղը, վագրը, առիւծը, գայլը, աղուհը, հէշ, ոչխարը, մապասալը, կասուն, շունը, մուկը, եղջերուն, ձիւն, իծը։

Կապարը, աղաւաղը, ածուխը, փայտը, մեղրն ու կարը, ախլն ու սխտը, ձիւնն ու շաւարը։

Օրինակ. — Փիղը վիթխարի է։

84. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պարունակած անուններուն տեսակը, թիւը, հոլովը եւ ածականներուն տեսակն ու ո՛ր գոյականին վերաբերիլը որոշեցէք բերանացի։

Նիկոնէ փարքաւ եւ քաղմամարդ ֆաղաք մըն էր երբեմն. — Բարեքոնի հսկայական աշտարակը կանգնէր տաւ Բէշ. — Եգիպտոսի քարեքեր հովիտը կ'ոռոգուի Նեղոսի ջուրերով. — Ամերիկայի գիւղերէն ունեցաւ ժե. դարուն — Այս աշխարհի մէջ ամեն քան փոփոխական է. — Դպրոցին մէջ իւրաքանչիւր աշակերտ պարտական է ակնածիլ իր ուսուցիչներէն եւ հնազանդիչ աշուկ պատուէրներուն, — Եփեսոսի նշանաւոր տաճարը մին էր հին աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն. այդ տաճարը զոհ գնաց հրկիզութեան մը. — Տարուան եղանակ-

ներք երեկական ամիսէ կը բաղկանան — Դպրոցին կրթական ծրագիրը թաժնուած է երկերկու տարի տեւողութեամբ երեք դասընթացներու:

85.— Հետագայ անուններէն վերացեալ գոյականները՝ ածականնի եւ ածականները՝ գոյականի փոխեցէք օրինակին պէս:

Սողոմոնեան իմաստօրիւն, գիշերային սոսկում, հեշտակային մաքրութիւն, աղետալի դժբախտութիւն, շուշանային ամբոնութիւն, առֆայական վեհափառութիւն:

Օրինակ.— Իմաստուն Սողոմոն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՎԱՐԴԸ

Սիրուն ծաղիկ լուսաթափանց,

Գիտե՞ս որչափ կը սիրեմ քեզ:

Սակայն, աւա՛ղ, հազիւ ծաղկած՝

Կ'անհետանայ վառքդ կարծես:

Ամէն անգամ որ բախտն անգուժ

Վճիռը տայ քեզի մահուան,

Իբրեւ յուշքը չընորհներուդ,

Հոս կը ձգես բոյր մը միայն:

Այնպէս ալ երբ գիտուններէն

Մէկը երկրէս մեկնի լըռին,

Կ'արտաբուրէ միշտ ետեւէն

Աղուոր բոյրը իր համբաւին:

Քրգմ. Մ. Պ.

ԱԼՊԷՐ ՍՈՆԴԷՍՈՆ

Թեկադրութիւն.— Գոց սորվիլ եւ արտասանել այս ոտանաւորը, բացատրել իմաստը, արծակի վերածել զրաւոր:

ԴԵՐԱՆՈՒՆ

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ ԵՒ ԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

119.— Դերանուն կը կոչուին այն բառերը որոնք անուններու տեղ կը դրուին:

120.— Դերանունները փոփոխական բառեր են, ունին թիւ և հոլով, և կը գործածուին թիւովն ու հոլովովն այն անուններուն որոնց տեղ կը դրուին:

121.— Դերանունները հինգ տեսակ են. անձնական, յարաբերական, ցուցական, ստացական, և անորոշ:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

122.— Անձնական դերանուն են անձերու անուններուն տեղ դրուած դերանունները. օրինակ՝ ես, դու, ինք եւն:

123.— Անձնական դերանունները երեք դէմք ունին.

Ա. դէմք, այն որ կը խօսի.

Բ. » » որուն կ'ուղղուի խօսքը.

Գ. » » որուն վրայով կը խօսուի:

124.— Ա. Դէմքի անձնական դերանունն է ես և կը հոլովուի հետեւեալ կերպով.

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղ.	Ես	Մենք
Հայց.	Ձիս	Մեզ
Սեռ.	Իմ	Մեր
Տր.	Ինձի	Մեզի
Բաց.	Ինձմէ	Մեզմէ
Գործ.	Ինձմով	Մեզմով

125.— Բ. Դէմքի անձնական դերանունն է դու և կը հոլովուի հետեւեալ կերպով:

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղ.	Դուռ	Դուռ
Հայց.	Քեզ	Ձեզ
Սեռ.	Քու	Ձեր
Տր.	Քեզի	Ձեզի
Բաց.	Քեզմէ	Ձեզմէ
Գործ.	Քեզմով	Ձեզմով

126. — Գ. Դէմքի անձնական դերանուններն են ինք, ան, անիկա և կը հոլովուին հետեւեալ կերպով :

Եզակի	Յոգնակի
Ուղղ. ինք	Ան, անիկա
Հայց. Ձինք	Ձանի, զանիկա
Սեռ. իր	Անոր
Տր. իրեն	Անոր
Բաց. իրմէ	Անկէ
Գործ. իրմով	Անով

127. — Գ. Դէմքի անձնական դերանուններէն ընդհանրապէս ան, անիկա և քիչ անգամ ինք կը գործածուին նաեւ կենդանիներու և իրերու անուններուն տեղ ալ :

128. — Անձնական դերանուններուն եզակի և յոգնակի սեռականները (ին, քու, մեր ձեր, իր, անոր, իրենց, անոնց) կը կոչուին նաեւ ստացական ածական որովհետեւ բանի մը որու վերաբերիլը ցոյց կուտան :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — Ա.ՂՈՒԷՍԻՆ ԳԱՆԳԱՏԸ

Աղուէս մը սապէս կը գանգատէր. — «Միայն վառեալ մըն էր իմ գողցածս, կ'ըսէր անիկա. ես ի գործ դրի խոհեմութեան պահանջած բոլոր ղգու շուկիւնները, բայց դարձեալ յայտնուեցայ և ամէն ոք զիս կը մեղադրէ. չեմ գիտեր ինչպէս ընելու է ասկէ յետոյ» :

— «Ատկէ դիւրին բան չկայ, պատահա՛նք իրենչնիկ մը, եթէ դուն կ'ուզես որ մարդիկ չիմանան քու գէշ արարքդ և քեզ չմեղադրեն բնա՛ւ գէշութիւն մի՛ գործեր» :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

86. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը ստորագծելով անձնական դերանունները. յետոյ ըսէ՛ք թէ անոնք ո՛ր անունին տեղ դըրուած են.

87. — Հետեւեալ մանրամասն մէջ Պետրոսին տեղ դուր ձեր անձը ենթադրելով՝ անոր համեմատ զայն բարեփոխեցէ՛ք, դնելով պէտք եղած դերանունները.

Պետրոս դպրոցին մէջ յաւ աշխատի, ուսուցիչները շատ գոհ են Պետրոսէն, Պետրոսի ծնողքը Պետրոսը շատ կը սիրեն որովհետեւ Պետրոս տունին մէջ ալ բարի եւ հնազանդ վարէ ունի, բոլոր մարդիկ Պետրոսին համակիր են, զի Պետրոս շատ բարեկիրք է :

Օրինակ. — Ես դպրոցին մէջ յաւ աշխատի . . . եւն :

88. — Հետեւեալ նախադասութիւններու անձնական դերանուններէն եզակիները յոգնակիի, յովակիները եզակիի վերածեցէ՛ք, բերանացի որոշելով նաեւ իւրաքանչիւրին թիւը, դէմքը եւ հոլովը.

Պօղոս ինծի զարկաւ — Մեր տունը մեծ է — Քեզմէ խրատ չեմ ուզեր. — Անոնք մեզ խաբար են. — Քու գիրքը մաշած է. — Դուն խօսեցար, անիկա լռեց — Ի՞նչ կը ասաստի իրմէ. — Դուք իրաւունք չունիք մեզ նախատելու — Այդ գիրքը մեզի՛ յանձնէ — Անիկա իր տունը տեղը չեց. — Ես տեսայ զինքը — Մի՛ դպիր անոնց :

89. — Հետեւեալ նախադասութիւններու անձնական դերանուններէն առաջին դէմք եղողները՝ երկրորդի, երկրորդները՝ երրորդի փոխեցէ՛ք օրինակին պէս.

Ահա իմ գիրքս, ո՞ր է քու գիրքդ. — Այդ քաղաքը պատկանէր քեզ քան մեզի. — Ուսուցիչը մեզ վարձատրեց, ինչ պատճեց. — Ինձմէ ի՞նչ կ'ուզէ այդ մարդը. — Քեզմով կը լրանայ կարգը. — Արտաւ ինծի շահար տուաւ, ինչի ի՞նչ տուաւ :

Օրինակ. — Ահա քու գիրքդ, ո՞ր է իմ գիրքը :

ՊԱՍ. — ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՒ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

129. — Անձնական դերանուններ են նաեւ իրար, մեկզմեկ որ կը կոչուին փոխադարձ դերանուններ :

130. — Փոխադարձ դերանունները միայն եղակի թիւով կը հոլովուին հետեւեալ կերպով :

Ուղղ.	(Չունի)	(Չունի)
Հայց.	Իրար, զիրար	Մէկզմէկ
Սեռ. Տր.	Իրարու	Մէկմէկու
Բաց.	Իրարմէ	Մէկմէկէ
Դործ.	Իրարմով	Մէկմէկով

131. — Անձնական դերանունները կրկնուելով կը ծառայեն կազմելու ուրիշ տեսակ մը դերանուններ որ կը կոչուին անդրադարձ և հետեւեալներն են .

Ա. Դ Է Մ Ք

Եզակի	Յոգնակի
Ո. Ես ինքս	(Չունի)
Հ. Ես զիս կամ ինքզինքս	Մենք մեզ կամ ինքզինքնիս
Ս. Ես իմ	Մենք մեր
Տ. Ես ինծի	Մենք մեզի
Բ. Ես ինձմէ կամ ինքիրմէս	Մենք մեզմէ
Ք. Ես ինձմով կամ ինքիրմովս	Մենք մեզմով կամ ինքիրմովսիս

Բ. Դ Է Մ Ք

Ո. Դուն ինքդ	(Չունի)
Հ. Դուն քեզ կամ ինքզինքդ	Դուք ձեզ կամ ինքզինքնիդ
Ս. Դուն քու	Դուք ձեր
Տ. Դուն քեզի	Դուք ձեզի
Բ. Դուն քեզմէ կամ ինքիրմէդ	Դուք ձեզմէ
Ք. Դուն քեզմով կամ ինքիրմովդ	Դուք ձեզմով կամ ինքիրմովդիդ

Գ. Դ Է Մ Ք

Հ. Ինքզինք	Իրենք զիրենք կամ ինքզինքնիս
Ս. Ինքիր	Իրենք իրենց
Տ. Ինքիրեն	Իրենք իրենց
Բ. Ինքիրմէ	Իրենք իրենցմէ
Ք. Ինքիրմով	Իրենք իրենցմով կամ ինքիրմովսիս

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

90. — Հետեւեալ նախադասութիւններու փոխադարձ եւ անդրադարձ դերանունները ստորագծեցէ՛ք, յետոյ անոնց դէմքը. թիւն ու հոլովը որոշեցէ՛ք բերանացի.

Ինկզինկ մի՛ բարձրացնէր որպէս զի չխոնարհիս. — Մարդիկ պարտական են իրարու օգնելու. — Մեկզմեկ սիրեցէ՛ք. ա՛յս է Յիսուսի պատուէրը — Տղա՛ք, մեկմեկու սիր՛ք մի՛ ցաւցնէք, իրարմէ շա՛տ օրինակ առէ՛ք. Ես իմ պարտիս կատարեցի. — Դուն ինկի անձամբ կարդալու ես այդ գործը. — Մենք շատ անգամ ինկզինկիս կը խաբենք — Դուք մեզմէ բան մը մի՛ ըսէք, այդ ինչ որ ես հրահանգեցի. — Մարդ սասցիկ բարկանալով ինկիրմէ կ'եղի. — Մարդիկ կան որ իրենք իրենց մեռնով կը վնասուին. — Ես ինքս տեսայ այն մարդը. — Մենք մեզմով չենք կրնար կատարել այս գործը :

91. — Հետեւեալ փոխադարձ եւ անդրադարձ դերանուններուն եզակիները յոգնակիի եւ յոգնակիները եզակիի վերածեցէ՛ք :

Ինկիրմէ, ես ինծի, ինկզինկ, մենք մեզմէ, ինկզինքս, ես ինձմով, ինկիրմէս, մենք մեզ, դուք մեզի, ինկզինկդ :

92. — Հետեւեալ շեղադիր անուններուն տեղ դրէ՛ք պէտք եղած անձնական կամ փոխադարձ դերանունները :

Յիսուս ըսաւ թէ Յիսուսն է կեանք — Չարերու ընկերութիւնը երկար չի տևեր, վերջիվերջոյ չարք չարք կը բզկէ. — Մարմնի անդամները մարմնի անդամներուն ըսին. «Ինչո՞ւ անդամներս աշխատեցին եւ ստամոքսը վայելի, թող ստամոքսը ստամոքսին սնունդը հոգայ», եւ անդամները չաշխատեցան, թայց ստամոքսը չսնանելով անդամներն ալ սկաւաղան :

ԴԱՍ.— ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

132. — Յարաբերական կը կոչուի որ դերանունը որ իրմէ առաջ յիշուած անունի կամ դերանունի մը տեղ կը դրուի և զայն կը կցէ յաջորդ նախադասութեան հետ. օրինակ՝

Տեսայ մարդ մը որ վազելով կ'երթար:

133. — Յարաբերական դերանունը կը հոլովուի հետեւեալ կերպով.

Եզակի		Յոգնակի
Ուղղ.	Որ	Որոնք
Հայց.	Ձոր	Ձորոնք
Սեռ. Տր.	Որու	Որոնց
Բաց.	Որմէ	Որոնցմէ
Գործ.	Որով	Որոնցմով

134. — Այն բառը որուն տեղ դրուած է յարաբերական դերանունը, կը կոչուի յարաբերեալ:

135. — Յարաբերական դերանուն կը համարուի նաև ուր բառը (որուն մէջ նշանակութեամբ) որուն եզակի հայցական և բացառական հոլովները միայն կը գործածուին. օրինակ՝

Այն տունը ուր կը բնակինք, գետը ուրկէ անցանք ևլն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ — ՀՈՂԸ

Հողը մեր մայրն ու անուցիւն է: Տարուան իւրաքանչիւր եղանակի միջոցին անիկա կ'արտադրէ այն պըտուղներն ու բանջարեղէնները որոնց պէտք ունինք: Մեզի կուտայ ծաղիկներ որոնք մեզ կը հրճուեցնեն և փայտ կամ ածուխ՝ որով կը տաքնանք: Կը անուցանէ կենդանիները զոր մեր ծառայութեան կը գործածենք կամ որոնց միտը կ'ուտենք: Մեծ քաղաքներու մէջ ուր բազում մարդիկ կը բնակին, հողը ծածկուած է շէնքե-

րով, բայց գեղը, դաշտին մէջ, օրհնեալ հողը ամենուրեք իր արգասաւոր լանջքը կը տարածէ լայնարձակ և Ամէն մարդ կը սիրէ հողը զոր կը մշակէ և անիկա իր ընդունած խնամքները բազմապատիկ կը փոխարինէ:

Թելադրութիւն. — Գարդալ այս հատուածը, բացատրել բառերու նշանակութիւնները, ուղղագրել նոյնը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

93. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ անձնական դերանունները մէկ, յարաբերականները երկու գիծով ստորագծեցէ՛ք. յետոյ բերանացի որոշեցէ՛ք յարաբերականներուն յարաբերեալները:

94. — Հետեւեալ նախադասութիւններն իրարու կցեցէ՛ք շեղագիր բառերուն տեղ յարաբերական դերանուններ դնելով:

Լոյսին մէջ եօրը գոյներ կան, այդ գոյները կը յայնուիս ծիածանին մէջ. — Ծուլութիւնը մոլութիւն մըն է, ծալութիւնը աղիւսութեան կը շակի. — Կեանքը փոփոխական է, կեանքին մէջ հաճոյքներ ալ կան, ցաւեր ալ. Բաւականը բոյս մըն է, բաւականէն կտաւ կը շինուի. — Յիսուսի կեանքը յուսաւոր ուղի մըն է, այդ ուղիին պատիւն հետեւիլ — Անքիւ երկնային յուսաւորներ կան, այդ յուսաւորները ահով լեւի կ'ընար տեսնել. — Սղոքը գործիք մըն է, սղոքով փայտ կը կտեն:

95. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ կէտերոն տեղ պէտք եղած յարաբերական դերանունները զրէ՛ք. յետոյ անոնց թիւն ու հոլովը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Պարեգը . . . տեսար, մեղինն է. — Կամուրջը . . . անցանք, շատ երկար էր. — Յարաւերութիւնը այն ճամբան է . . . յայտնաբերան կը տան. — Սննդակը . . . կը ննջեմ շատ յուսաւոր է. — Այն տղան . . . հանդիպեցաք մեր դասընկերներն են. — Այն գործիքը . . . ջուր կը հանեն, կը կոյուի ջրհան. — Միակ դանը . . . ագահութիւնը ներքի է, ժամանակն է. — Հիւանդութիւններ կան . . . դարմանը դեռ գտնուած չէ:

ԴԱՍ. — ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

136.— Յուշական են այն դերանունները՝ որոնք ցոյց տրուելիք անուններու տեղ կը դրուին:

137.— Յուշական անունները՝ երբ իրենց ընկերացող գոյականները զեղչուելով առանձին գործածուին, ցուցական դերանունի կը փոխուին, օրինակ՝

Իմ գրիչս այս է (փոխանակ ըսելու՝ այս գրիչն է):

138.— Յուշական դերանուններ են

Այս, աւ, սա, որոնք խօսողին մօտիկ բան մը ցոյց կուտան:

Այդ, ադ, դա, որոնք խօսողին դիմացը գտնուող բան մը ցոյց կուտան:

Այն, ան, նա, որոնք խօսողէն հեռու բան մը ցոյց կուտան:

139.— Սա, դա, նա, իրենց փոխանակած անունները աւելի չեղտելով ցոյց տալու կը ծառայեն:

140.— Յուշական դերանունները կը հոլովուին հետեւեալ կերպով.

	Եզակի	Յոգնակի
Ո.	Այս, աւ	Ասոնք
Հ.	Չայս, սա	Ասոնք
Յ.	Տ. Ասոր	Ասոնց
Բ.	Ասկէ	Ասոնցմէ
Գ.	Ասով	Ասոնցմով

Այդ, ադ, այն, ան, կը հոլովուին այս ին պէս. իսկ սա, դա, նա դերանուններուն հոլովական ձեւերը զրական լեզուի մէջ զրեթէ չեն գործածուիր:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

96.— Հետեւեալ նախադասութիւններու ցուցական դերանուններն ստորագծեցէ՛ք. յետոյ բերանացի որոշեցէ՛ք թէ ո՛ր անուններուն տեղ դրուած են.

Այդ անմիջական դժուարին է, աղկէ մի երբաք. — Սա է մեր տունը, նա է եկեղեցին. — Ասոր անոր խօսքին մի հաւատաք առանց բնկելու. — Հաւատք եւ սէր, ահա ասով են մեծագոյն առաքինութիւնները. — Այս տղոց մայրը աղոնց հօրախոյրն է. — Բան մը որ միշտ առաջ կ'երթայ ու բնաւ ետ չի դառնար, ի՞նչ է այն:

97.— Հետեւեալ նախադասութիւններու ցուցական դերանուններուն եզակիները յոգնակիի, յոգնակիները եզակիի փոխեցէ՛ք. յետոյ բերանացի որոշեցէ՛ք իւրաքանչիւրին հոլովը:

Կեցի՛ր աղոնց տունը. — Ասով կը լիննայ. — Աս է մեր պարտեզը. — Անոր խօսքին մի հաւատաք. — Աղոնցմէ զատ մարդ չկայ. — Սա՛ է մեր եղբայրը. — Աղկէ՛ հրաժարեք. — Ասոր մի վստահիք. — Ադ լիքի տեսած:

98.— Հոլովեցէ՛ք այն (կամ ադ, աղիկա), այն (կամ տն, տնիկա), դա (կամ դուիկա), նա (կամ նուիկա) ցուցական դերանունները:

99.— Հետեւեալ խօսքը տղոցմէ ուսուցիչներուն ուղղուած ձեւի մը վերածեցէ՛ք, կատարելով դերանունի փոփոխութիւնները.

Տղա՛ք, է՛մեր ուսուցիչները մեր ծնողքին տեղ կը լինեն զրեցողի մէջ, դուք պարտքի գանձի սիրելի, անոնց հնազանդի եւ երախտագիտութիւն ցոյց տալ այն խնամքներուն համար զոր մեզի համար կը տածեն անոնք: Հանդիպ ուսուցիչներու երախտագիտութիւնը մեր նուիրական պարտականութիւնն է:

Օրինակ. — Ուսուցիչներ, դուք մեր ծնողքին տեղ կը լինեցնեք, եւն:

100.— Հետագայ խօսքերուն յարաբերական դերանուններուն եւ յարաբերականներուն եզակիները՝ յոգնակիի, յոգնակիները՝ եզակիի վերածեցէ՛ք:

Գրիչը՝ որով կը գրեմ, վնասները՝ որոնց եւրաքուեցայ, մեղուն՝ որով խայրուեցաւ, հիւրերը՝ որոնք եկան, այն մարդը որուն խօսք տուի, մուշը՝ որով երկաք կը ծեծեն:

Օրինակ. — Գրիչները՝ որոնցմով կը գրեմ:

ԴԱՍ. — ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

141. — Ստացական կը կոչուին այն դերանունները որոնք ցոյց կուտան որու վերաբերիչն այն անուններուն որոնց տեղ դրուած են:

142. — Անձնական դերանուններու սեռականները (որ ստացական ածական ալ կը կոչուէին) ստացական դերանունի կը փոխուին երբ իրենց ընկերացող գոյականը առաջուց յիշուած ըլլալով՝ զեղչուի. օրինակ՝

Սա տունը որո՞ւնն է. — մերն է, փոխանակ ըսեալով՝ մեր տունն է:

143. — Ստացական դերանունները զեղչուած գոյականին յօդը, թիւը և հոլովը կ'ունենան. օրինակ՝

Իմ գրիչիս ըսելու տեղ կ'ըսենք իմինիս, քու կօշիկէդ ըսելու տեղ կ'ըսենք քուկինեդ և ին:

144. — Ստացական դերանունները հետեւեալներն են:

Եզակի

Յոգնակի

Ա. զէմք Իմա կամ Իմինս

Մերը կամ մերինը

Բ. » Քուկդ կամ քուկինդ

Ձերը կամ ձերինը

Գ. » Իրը կամ իրենը

Իրենցը կամ իրենցինը

145. — Ստացական դերանունները կը հոլովուին հետեւեալ կերպով

Եզակի

Յոգնակի

Եզակի

Յոգնակի

Ո. Հ. Իմա կամ Իմինս Իմիններս Մերը կամ մերինը Մերինները

Ս. Տ. Իմի՛ իս Իմիններուս Մերինին Մերիններուն

Բ. Իմինէս Իմիններէս Մերինէն Մերիններէն

Գ. Իմինովս Իմիններովս Մերինով Մերիններով

Այսպէս կը հոլովուին քուկդ կամ քուկինդ, ձերը կամ ձերինը, իրը կամ իրենը, իրենցը կամ իրենցինը:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԾՊՏԵԱԼ ԱՊՈՒԱԻԸ

Սիրամարգ մը կորսնցուց իր փետուրները: Ագռաւ մը զանոնք գտնելով՝ կրցածին հափ անոնցմով կը հագռուի կը զարդարուի. յետոյ կ'երթայ ուրիշ սիրամարգներու մէջ ինքզինք ցուցադրելու և սիգալու: Ասոնք սակայն կը ճանչնան զինք, վրան կը թափին եւ կը փետեն ո՛չ միայն իր կեղծ փետուրները՝ այլ նաեւ բուն իրեններն ալ: Ագռաւն այն ատեն կը վերադառնայ իր նմաններուն մէջ որոնք դասը կ'ամբողջացնեն զինք վաճակով իրենց ընկերութենէն:

Պէտք է ներքէք արհամարհել այն պայմանները ուր մարդ ծնած է:

Թելադուրիւն. — Կարգալ այս առակը, ուղղադրել նոյնը, պատմել նիւթը, բացատրել բարոյականը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

101. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը ստորագծելով պարունակած դերանունները յետոյ բերանացի որոշեցէ՛ք քանոց տեսակը:

102. — Հոլովեցէ՛ք բուկդ կամ բուկինդ. ձերը կամ ձերինը, իրը կամ իրենը, իրենցը կամ իրենցինը ստացական դերանունները:

103. — Հետեւեալ ստացական դերանուններուն թիւը, դէմքն ու հոլովը որոշեցէ՛ք եւ յոգնակները եզակիի, եզակիները յոգնակիի վերածեցէ՛ք:

Իմինս, քուկինովդ, մերը, ձերիններով, իմինովս, մերիններուն, իրենին, իրենցինէն, քուկիններդ, ձերիններուն, իրը:

104. — Հետեւեալ խօսքերուն շեղափոր գոյականները զեղչելով՝ ցուցական եւ ստացական ածականները դերանունի փոխեցէ՛ք:

Իմ միս քու ձիւդ աւելի սրնքաց է. — Այդ մարդն անկեղծ է, այդ մարդուն յստակ է. — Մեր կոշիկները հիւսցան, ձեր կօշիկները զեռնու եւ. — Այս գործը շահաբեր է, այս գործով շատ դրամ շահեցայ. — Քու տունդ մեր տունին կից է. — Այս ծաղիկները այդ ծաղիկներէն աւելի հոտաւտ են. — Իմ գաւաթս պզտիկ է, քայց իմ գաւաթովս կը խմեմ. — Այն յետը տեսա՞ր, այն լիւսը շատ քաւոր է. — Ամեն մարդ վիշտ ունի, Ձարեմ ալ իր վիշտը:

Օրինակ. — Իմ միս քուկինդ աւելի սրնքաց է:

ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

146. — Անորոշ են այն դերանունները որոնք անորոշ անուններու տեղ դրուած են :

147. — Անորոշ ածականներէն շատերը երբ առանձին առանց գոյականի գործածուին, անորոշ դերանունի կը փոխուին . օրինակ՝

Այդ գրիչը չեմ ուզեր, միւսը կ'ուզեմ, փոխանակ ըսելու՝ միւս գրիչը կ'ուզեմ :

148. — Անորոշ դերանուններու գլխաւորներն են .

Մեկը, աւեկն մեկը, ո՛չ մեկը, ո՛ր մեկը, մեկաշը, միւսը, իւրաքանչիւրը, ամենը, ամեկը, ամեկն ոք, ո՛չ ոք, ո՛վ, ի՛նչ, ո՞րը, ո՛վ որ, ի՛նչ որ, ի՛նչ բան, ո՛րն որ, քանի՛ն, մեկ քանի՛ն, ուրիշ, ուրիշ մը, ոչինչ, ևնոյնը, միեւնոյնը, մարդ, մարդ մը, բան մը, ամեկ ինչ, բոլորը, այսինչը, այնինչը, այսպիսին, այդպիսին, այնպիսին, ո՛րպիսին, ի՛նչպիսին, այսչափը, այդչափը, այնչափը, այսքանը, այդքանը, այնքանը, ո՛րչափը, ո՛րքանը, ի՛նչքանը, շատ, շատ մը, քիչը, քիչ մը, մաս մը, մեկ մասը ևն :

149. — Անորոշ դերանուններէն շատերը յոգնակի չունին և կը հոլովուին անուններու հոլովման ընդհանուր ձեւին համաձայն, բացի ամենը, մեկը, ամեկն ինչ, ո՛չ մեկը, ո՛ր մեկը, ամեկն մեկը ու մարդ դերանուններէն որոնք կը հոլովուին Հայ բառին պէս : Իսկ ով, որը կը հոլովուին հետեւեալ կերպով :

Եզակի

Ո . Հ . Որը .	ով , զով
Ս . Տ . Որուն	որու
Բ . Որմէ	որմէ
Գ . Որով	որով

Յոգնակի

Որոնք
Որոնց
Որոնցմէ
Որոնցով

150. — Ո՛վ որ, ի՛նչ որ, ո՛րն որ, և մարդ մը, քան

մը , ուրիշ մը դերանուններու հոլովման առանձին առանձին բառերը կը հոլովուին և երկրորդ բառերը կը մնան անփոփոխ . օրինակ՝

Զով որ, որմէ որ, ինչով որ, ուրիշի մը, քանի մը, մարդու մը եւն :

Յոգնակիի մէջ մը բոլորովին կը զեղչուի . օրինակ՝ ուրիշներու , ուրիշներէ եւն :

151. — Անորոշ դերանուններէն մէկ քանիները հարցական կամ շեշտեալ խօսքերու յատուկ են, և կը կոչուին նաև հարցական անորոշ դերանուն . օրինակ՝ ո՞վ, ի՞նչ, քանի՞ն ևն :

ՀԻՍՏՈՆԳՆԵՐ

105. — Հետագայ խօսքերուն ստացական եւ ցուցական դերանունները ածականի վերածեցէք, զեղչեալ անունները դնելով .

Դուք մեր կարծիքն ունիք, անոնք՝ իրենցը . — Մեր քաղաքները հասան, ձերքններուն կը սպասենք . — Այս տղան ծոյ եմ, ասուց օրինակին մի՛ հետեւիք . — Իմ դասս դժուարին է, իւրիշին՝ դուրին . — Այդ կամուրջը խախտեց է, ասիկ մի՛ անցնիք . — Սա է իմ գրիչս, ո՞ր է իրենը — Ձեր այգին ա՛յն է . — Սա դարակը տեսա՞ր, իմ տեսակներս ասոր մէջ եմ . իւրիշներդ ո՞ր եմ :

Օրինակ . — Դուք մեր կարծիքն ունիք . անոնք՝ իրենց կարծիքը :

106. — Հետեւեալ խօսքերուն անորոշ դերանունները մէկ, հարցական անորոշները երկու գիծով ստորագծեցէք, յետոյ բերանացի որոշեցէք իւրաքանչիւրին թիւն ու հոլովը :

Ամեն ոք իր թեւոքներն ունի . — Աստուած պիտի հասնուանէ իւրաքանչիւրին իր գործերուն համեմատ . — Ո՛վ է այն մարդը որ ապրի եւ չմեղանի . — Մարդ ինչ որ ցանկ, ևնոյնը կը հնձնէ . — Շատ գործ ունիմ, ո՞ր մեկուն հասնիմ . — Այս հովանոցներէն ո՞րը կ'ուզեմ . — Այսինչին, այնինչին վստահեցով գործի ձեռնարկողը մեզը կը մնայ . — Ոչինչ անցնիմ քանկազին է որքան առողջութիւնը . — Քանի՞ն կը ծախեն այս գիրքը . — Աշխատողը կ'ապրի, այնպիսին երբէ՛ք ուրիշի չի կարօտ . — Ի՛նչ կ'ուզեմ ինձմէ . քան մը չեմ ուզեր . — Այս ծաղիկը միւսէն աւելի հոտաւէ է :

107. — Հովիվեցէ՛ր հետեւեալ անորոշ դերանունները.

Միւսը, ի՛նչը, ո՛վ որ, բան մը, մէկը, մէկ ֆանին, աշխատիչը, ամենը, այնինչը, բոլորը, ուրիշը, նոյնը, ֆանի՞ն, ո՞րը, ո՞յ ո՞ք:

108. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղագիր գոյականները գեղ-
չելով՝ անոնց ընկերացող անորոշ ածականները դերանունի փո-
խեցէք.

Երկու գաւազան ունիմ, ո՞ր գաւազանը կ'ուզեմ. — Մենք եր-
կու տուն ունինք. մէկ տունը ամառը կը բնակինք, միւս տունը
ձմեռը. — Ինչ խօսք որ խօսեցայ, նոյն խօսքը դուն ալ կրկնեցիր. —
Հանձար ձիւք մըն է որ տնած յէ ամէն անհասի. — Շատ ապրանք
ունինք, դուք ո՞րքափ ապրանք կրնաք ծախել. — Սա պարուսակը ֆա-
նի՞ դասեկականի կուտան — Մենք ուրիշ խաճու քսակէ աւելի ածան
կուտանք:

Օրինակ — Երկու գաւազան ունիմ, ո՞րը կուզեմ:

109. — Հետեւեալ նախադասութիւններու մէջ կրկնուած շեղա-
գիր բառերուն տեղ դրէք պէտք եղած դերանունները.

Յարգի՛ ուրիշներուն իրաւունքը որպէս զի ուրիշներն ալ յարգեն
ձեր իրաւունքը. — Ամէն մարդ առաքիլութիւնը կը գովէ բայց ա-
ռաքիլութիւնը չի գործադրեր. Մովսէս Իսրայելացիներու վերկիւն
եղաւ, Մովսէսն էր որ Բարաքայիցիները հանեց Եգիպտոսէն. —
Այս մարդը բարի մարդ մըն է, այս մարդուն կրնաք վստահիլ. Եր-
կու կոյրեր երբ միասին խոսեն, կոյրը կոյրը առաջնորդելով՝ երկուքն
ալ խորհորտեսը կ'իյնան. — Անի նշանաւոր ֆաղափ էր, Անի մէջ կա-
յին հազարեւեկ եկեղեցիներ. — Բուն հին պատերու մէջ կը շինէ իր
բոյնը, արծիւն իր բոյնը կը շինէ անմասոյց ժայռերու վրայ:

110. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն փակագծեալ դերա-
նունները վերածեցէք պէտք եղած հոլովին.

Բարի տղայ կը կատարէ (իրենք) պարսկականութիւնները. — Յի-
սուս (մենք) պատերազմէր որ մեկգմէկ սիրենք — Մարդոց մեծ մասը
զոգոն է (ինք) վիճակէն. — Ուսուցիչը (ես) շատ կը սիրէ. — Դուն
վախեցիր (ան). — Քիչ մը ջուր տու (ես). — Բարեկարգ օգտակար հեղուկ
մըն է (որ) շերտիւն (մենք) տունները կը յուսաւորուին. — (Դուն) գիտի
որո՞ւ տան. (աս) տուն:

111. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղագիր ցուցական, ստա-
ցական եւ անորոշ դերանունները որոշեցէք շեղագիր նոյնատեսակ
ածականներովն.

Ամէն մարդիկ իրարու եղբայր են, ամէնն ալ պարտին զի-

բար սիրել. — Այս տղան ծոյլ է, այս էր որ անցեալ օր պատուեցաւ.

— Սա գիւղին մէկ ֆանի տունը փայտաշէն են, մէկ ֆանին ալ
ֆայտաշէն. — Մեր տունը սա է, միւսը մերը չէ. — Ճաշակներն իրարմէ
կը տարբերին, ես ուրիշ ճաշակ ունիմ, դուն ուրիշ. — Իմ գիրքս
կազմուած էր, այդ իմն չէ, այդ գիրքը անկազմ է. — Ձեր եւ
ամենց ձիերը սկար են, մեր ձիւն զօրաւոր է, բայց ձերը եւ
ամենցը խոշոր են, մերինը փոքր է. — Ի՞նչ է այն բանը որ միշտ
վեր կ'ելլէ, զտէ՛ք նայիմ, ի՞նչ բան է այն:

112. — 108րդ հրահանգին փոփոխութիւնները կատարելէ յե-
տոյ՝ բերանացի որոշեցէք անոնց պարունակած անունները, ածա-
կանները եւ դերանունները (իրենց տեսակովը, թիւովը, հոլովովը):

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՇԽԱՏԱՆԻՑ

Այս աշխարհի մէջ, տըղա՛ք, ամէն ոք

Պարտի աշխատիլ, չկենալ անհոգ.

Իւրաքանչիւր մարդ պէտք է որ ընէ

Արհեստ մը ձեռքի կամ մտքի գոնէ:

Չկա՛յ բընաւ ին վաստակ ապարդիւն,

Ո՛չ ալ անօգուտ պարտականութիւն.

Վարձատրութիւնն ալ երբէ՛ք չուշանար,

Ապահո՛վ եղէք, տքնողին համար:

Ի՛նչքան աւելի ձիգ, ջանք թափէք յոյժ

Ա՛յնչափ կ'աւելնան ձեր կորովն և ոյժ.

Օ՛ն, աշխատեցէ՛ք ուրեմն, տը՛ղաք,

Չաշխատիլ՝ մեռնիլ է գիտցա՛ծ ըլլաք:

Թրգմ. Բ. Գ. Վ. ՏԸ ԼԱԲՐԱՍ

Թեւադրութիւն. — Դոց արտասանել այս ոտանաւորը, ուղ-
ղագրել նոյնը, բացատրել իմաստն ու բառերը:

ԲԱՅ

ԴԱՍ. — ԲԱՅ ԵՒ ԻՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

152. — Բայ կը կոչուին այն բառերը՝ որոնք գոյութիւն, վիճակ կամ գործողութիւն ցոյց կուտան:

153. — Խօսքին մէջ բայն ունի իրեն յատուկ բառ մը որ կը կոչուի *սեռ* բայի կամ ենթակայ:

154. — Տե՛ր բային այն բառն է որուն գործողութիւնը կամ վիճակը կը բացատրէ բայը, օրինակ՝

Աստուած արդար է. սոխակը կ'երգէ. փարդը թռուեցաւ:

155. — Տէ՛ր բային կրնայ ըլլալ ուղղական անուն կամ դերանուն մը և կ'որոշուի բային վրայ ընելով *ո՞վ*, *ի՞նչ* բան, որո՞նք, ի՞նչ բաներ հարցումները, օրինակ՝

Ես լողցայ, ո՞վ լողցաւ, — ես, դերանուն տէր բայի.

Ծառը չորցաւ, ի՞նչ բան չորցաւ, — ծառը, անուն տէր բայի:

156. — Ամէն բայ երկու մասերէ կը բաղկանայ. *արմատ* և *վերջաւորութիւն*, օրինակ՝

Վառ — ել, փայլ — իլ, չող — ալ և ըն:

157. — Բայերուն արմատական մասը չի փոխուիր, բայց վերջաւորութիւնը անունին պէս, զանազան փոփոխութիւններ կը կրէ:

158. — Բայերու փոփոխութիւնները չորս կերպով կ'ըլլան. թիւով, ժամանակով, դիմիով, եղանակով:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԶԱՐ ԸՆԿԵՐԸ

Դիտելինէս փիլիսոփան պատանիի մը հանդիպեցաւ որ կը պատէր իր սրիկայ և անառակ մէկ ընկերին հետ: Պատանին սաստիկ շառագունեցաւ երբ նշմարեց որ ի-

մաստունը զինք տեսած էր գէշ ընկերի մը հետ: Դիտելինէս իրեն կանչեց պատանին և ըսաւ. «Ապրի՛ս, զա՛ւլաւս, կ'ուզէի որ միշտ քու վրադ տեսնեմ ամօթխածութեան այս նշանը. կարմրութիւնը առաքինութեան սիրելի գոյնն է:

Թելադուրիւն. — Կարդալ այս հատուածը, ուղղադրել նոյնը, պատմել նիւթը եւ բացատրել բարոյականը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

113. — Օրինակեցէք ք վերի հատուածը, ստորագծելով բայերը:

114. — Հետեւեալ առարկաներով կատարելի գործողութիւնները նշանակող բայերը գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք:

Առօր, լծակ, գրոց, տոբ, աղօթիք, ֆիւմ, ունելի, ջութակ, յօսոց, ծեփիչ, գլխ, փոց, սապակ, սոնգ, խառնոց, դեղ, կարկին, ուռկան, դիտակ, խրան, միտք, չիղեր, վրձին, բանալի, կամփ, յիշողութիւն, շրթայ, բով, փամոց, կշիռ, մուրճ:

Օրինակ. — Առօրով հերկել, միտքով խորհիլ եւն:

115. — Հետեւեալ բայերուն մէյմէկ յար/ար տէր բայի ընկերացնելով նախադասութիւններ կազմեցէ՛ք:

Հսել, տեսնել, շոշափել, ծագիլ, բառալիլ, բորբոսիլ, աղօթել, դասել, բուրել, որոնալ, բարախել, ծածանիլ, տեղալ, բառաւիլ, պեղել, ճնշել, կշիլ, ծամել, մարսել:

116. — Հետեւեալ անունները տէր բայի նկատելով՝ անոնց ընկերացուցէ՛ք մէյմէկ յարմար բայեր:

Ծովը, կրակը, մեղուն, հովը, ձօճանակը, աստղերը:

117. — Հետեւեալ բայերուն ընկերացուցէ՛ք յարմար դերանուն տէր բային:

Երգեց. կ'երգէինք, երգէ՛. — Խաղացիր, պիտի խաղամ, կը խաղային. — Կը կարեփ, կարեցին կարեցիք, կը կարեի. — Կը հաւաստեմ, հաւաստեցիք, հաւաստեցի, հաւաստեմ:

118. — Վերի բայերուն արմատական անփոփոխ մասերը գտնեցէ՛ք փոփոխական վերջաւորութիւններէն:

Օրինակ. — Երգ | եց, խաղ | ացիր:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԴԷՄՔԻՆ ՈՒ ԹԻԻԸ

159. — Բայն ալ անունին պէս երկու թիւ ունի. Ծղակի և յոգնակի. օրինակ՝ կարդացի, կարդացին:

160. — Բայն ալ անձնական դերանունին պէս երեք քէմք ունի.

Ա. դիմք, օրինակ. Ես տեսայ, մենք տեսանք.

Բ. » » Դուն տեսար, դուք տեսաք.

Գ. » » Ան տեսաւ, անոնք տեսան:

ԲԱՅԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

161. — Բայը երեք ժամանակ ունի. ներկայ, անցեալ և ապառնի:

162. — Ներկան կը ցուցնէ բային գործողութեան կամ վիճակին ներկայ կամ մերձաւոր ժամանակի մէջ կատարուիլը. օրինակ՝ կը խօսիմ:

163. — Անցեալը կը ցուցնէ թէ բային գործողութիւնը կամ վիճակը անցած ժամանակի մէջ կատարուեցաւ կամ կը կատարուէր:

164. — Անցեալը երկու ձև ունի.

Ա. Անկասար անցեալ. օրինակ՝ կը խօսէր.

Բ. Կասաւեալ անցեալ. » խօսեցաւ:

165. — Ապառնին կը ցուցնէ թէ բային գործողութիւնը կամ վիճակը գալիք ժամանակի մէջ պիտի կատարուի կամ պիտի կատարուէր:

166. — Ապառնին ալ երկու ձև ունի.

Ա. Բացարձակ ապառնի. օրինակ՝ պիտի խօսիմ.

Բ. Անկասար » » պիտի խօսէր:

ՀԻՍ. ՀԱՆԳՆԵՆ

119. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած բայերը, անոնց քէմքն ու թիւը եւ պէտք եղած հարցումն ընելով տէր բայինքը որոշեցէ՛ք բերանացի.

Այիւրը ցորենէն կ'եղէ. — Մենք գլխաւորաբար հացով կը սնա-

նիմք. — Մարդիկ ընկերական են. — Միւր մեմ կը գործեիմք, անոնք հանգչեցան. — Ես տեսալ մը ցաւով կը տեսայիմ, դուն ալ ուրիշ տեսալ ցաւով կը տեսայիս. — Երբոր փայլակը շողայ, որոտումը անոր կը յաջորդէ. — Դուք արժանի եք վարձատրութեան. — Զապէլ պատիժ կրեց, իսկ ես քարենիշ ստացայ:

120. — Հետեւեալ նախադասութիւնները լրացուցէ՛ք կէտերուն տեղ ղնելով յարմար բայերը եւ ստորագծելով տէր բայինքը.

Կամի՛ր . . . ամեն դժուարութեան. — Օղապարիկը . . . օղին մէջ. — Յիսուս . . . կեղծաւոր փախսեցիները. — Ս. Գրիգոր եւ Տրդատ . . . Էջմիածնի վանքը. — Նեղոս գետը ամեն տարի կը յորդէ եւ . . . Եգիպտոսը. — Մոլոքիները բռնատրտեան . . . — Մարդիկ օր մը օղին մէջէն յուելու միջոցն ալ . . . :

121. — Հետեւեալ նախադասութիւնները լրացուցէ՛ք հարցումներուն տեղ ղնելով պէտք եղած տէր բայինքը.

(Որո՞նք) կը բնակին օղին մէջ: — (Ի՞նչ բան) կը շրջապատէ երկիրը. — (Ո՞վ) վռնտուցաւ դրախտէն — (Ո՞վ) կը մկրտէ ժողովուրդը. — (Ի՞նչ բան) սպագորութեան գործիք է. — (Ի՞նչ բան) մատոյնը ներքին դասաւորն է — (Ի՞նչ բան) ուսուցիչն է. — (Ո՞վ) հիմնեց Միխայէլեան միաբանութիւնը. — (Ի՞նչ բան) առողջութիւնը կը խանգարէ. — (Ո՞վ) երկինք համբարձաւ:

122. — 119, 120, 121-ը հրահանգներու բայերուն ժամանակը որոշեցէ՛ք բերանացի:

123. — Հետեւեալ բայերը օրինակին պէս ներկայ, անցեալ եւ ապառնի ժամանակներու վերածելով կազմեցէ՛ք նախադասութիւններ.

Ծառ սնկել. — Դաշը մշակել. — Մայրը սիրել. — Դասը շահիլ. — Պաշտը փառել. — Դնդակ խաղալ. — Շոգեմաւով ճամբորդել:

Օրինակ. — Ծառ կը սնկեմ, ծառ կը սնկի, ծառ սնկեցի, ծառ պիտի սնկեմ, ծառ պիտի սնկի:

124. — Գտէ՛ք այն առարկաները որոնց միջոցաւ կը կատարուին հետեւեալ բայերու նշանակած գործողութիւնները եւ խօսքերը կազմեցէ՛ք:

Կարել, հնձել, խուզել, բրել, խնկարել, տալ, սրել, սպագրել, եփել, խօսիլ, բռնիլ, կնկել, մկրտել:

Օրինակ. — Ասելով կը կարեն:

ԴՈՍ. — ԲԱՅԻՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

167. — Բայը հինգ եղանակ ունի. սահմանական, հրահայական, ստորադասական, շղծական և անորոշ:

168. — Սահմանականը կը ներկայացնէ բային այն ձեւերը որով գործողութիւն մը կամ վիճակ մը դրապէս կը հաստատուի. օրինակ՝

Խմեցի, կը կարգամ, պիտի չինեմ եւլն:

169. — Սահմանական եղանակին կը վերաբերին բային ներկայ, անցեալ և ապառնի ժամանակները:

170. — Հրահայական եղանակը բային այն ձեւն է որով կը յայտնուի հրաման մը. օրինակ. քալեցէ՛ք, գնա՛:

171. — Ստորադասական եղանակը բային այն ձեւն է որով գործողութիւն մը կամ վիճակ մը կը յայտնուի թէական կամ ուրիշ գործողութենէ մը առկախեալ եղանակով մը:

172. — Ստորադասականը երկու ձև ունի.

Ա. ներկայ, օրինակ՝ թէ որ ուզեմ.

Բ. Անկասար, » թէ որ ուզէի:

173. — Ըղծական եղանակը բային այն ձեւն է որով գործողութիւն մը կամ վիճակ մը կը յալառուի հրամայական փափաքով մը:

174. — Ըղծական եղանակն ալ երկու ձև ունի.

Ա. ներկայ, օրինակ՝ թո՛ղ երթայ.

Բ. Անկասար, » թո՛ղ գրէր:

175. — Անորոշ եղանակը կը ներկայացնէ բային այն ձեւերը որոնք գործողութիւնը կամ վիճակը կը յայտնեն անորոշ կերպով մը, առանց դէմքի և թիւի:

176. — Անորոշ եղանակը չորս ձև ունի.

Ա. Անեղեղոյ, որ բային նախնական ձեւն է և ժամանակ ալ չի ցուցնիր. օրինակ՝ գրել. խօսիլ:

Բ. ներկայ ընդունելութիւն, որ ներկայ ժամանակի գաղափար կուտայ. օրինակ՝ գրող, խօսող:

Գ. Անցեալ ընդունելութիւն, որ անցած ժամանակի գաղափարը կուտայ. օրինակ՝ գրած խօսած:

Դ. Ապառնի ընդունելութիւն, որ գալիք ժամանակի գաղափար կուտայ. օրինակ՝ գրելիք, խօսելու:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ

Վարդ մը տեսայ փայլուն, աղուոր,

Քիչ վերջն, աւա՛ղ, խամրեր էր.

Արշալոյս մը տեսայ բոսոր,

Իրիկուան դէմ մարեր էր:

Գեղեցկութիւնը մարմնական

Վաղանցուկ է, կը ցնդի.

Ինչ որ յարգի է, տեւական,

Գեղեցկութիւնն է սրտի:

ՀՐ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Թելադրութիւն.—Գոց արտասանել այս ոտանաւորը եւ բացատրել իմաստը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

125.— Օրինակեցէ՛ք վերի ոտանաւորը, ստորագծելով բայերը, յետոյ բերանացի որոշեցէ՛ք անոնց թիւը, դէմքը, ժամանակը, եղանակը:

126.— Հետեւեալ բայերուն երկերկու տէր բայիներ տալով, կազմեցէ՛ք խօսքեր, օրինակին պէս:

Քայել, սողայ, յողայ, հոսիլ, տեղայ, ուսուսել, մագլցիլ. արշաւել, խոյանալ, գաղթել, մախրել, սուրայ:

Օրինակ.— Կովը եւ հըը կը ֆայեն:

ԵՄ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԿԱՅ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Եմ	Ենք
Բ. »	Եմ	Եք
Գ. »	Ե	Են

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՆՑԵԱԼ

Ա. »	Եի	Ենք
Բ. »	Եիք	Եիք
Գ. »	Եր	Եին

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՆՑԵԱԼ

Ա. »	Եղայ	Եղանք
Բ. »	Եղար	Եղաք
Գ. »	Եղաւ	Եղան

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Ա. »	Պիտի ըլլամ	Պիտի ըլլանք
Բ. »	Պիտի ըլլաս	Պիտի ըլլաք
Գ. »	Պիտի ըլլայ	Պիտի ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Ա. »	Պիտի ըլլայի	Պիտի ըլլայինք
Բ. »	Պիտի ըլլայիք	Պիտի ըլլայիք
Գ. »	Պիտի ըլլար	Պիտի ըլլային

ՀՐԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ. »	Եղիք	Եղէք
------	------	------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԿԱՅ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Ըլլամ	Ըլլանք
Բ. »	Ըլլաս	Ըլլաք
Գ. »	Ըլլայ	Ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա. Դեմք	Ըլլայի	Ըլլայինք
Բ. »	Ըլլայիք	Ըլլայիք
Գ. »	Ըլլար	Ըլլային

ԸՂՁԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԿԱՅ

Ա. Դեմք	Թո՛ղ ըլլամ	Թո՛ղ ըլլանք
Բ. »	Թո՛ղ ըլլաս	Թո՛ղ ըլլաք
Գ. »	Թո՛ղ ըլլայ	Թո՛ղ ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա. Դեմք	Թո՛ղ ըլլայի	Թո՛ղ ըլլայինք
Բ. »	Թո՛ղ ըլլայիք	Թո՛ղ ըլլայիք
Գ. »	Թո՛ղ ըլլար	Թո՛ղ ըլլային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

ԱՆԵՐԵԻՈՅԹ

Ըլլալ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Եղող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Եղած, Եղեք

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ըլլալիք, ըլլալով

ԴԱՍ.—ԲԱՅԻՆ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

177.—Արդի հայերէնի մէջ բայերը երեք ձեւ վերջաւորութիւն ունին որ կը կոչուին լծորդութիւն:

Ա. լծորդութիւն են բոլոր եղ վերջաւորող բայեր. օր. գրել.
Բ. » » » իղ » » խօսիլ.
Գ. » » » աղ » » կարդալ:

178.—Բայերուն այս վերջաւորութիւնները կը փոխուին բային եղանակին, ժամանակին, դէմքին և թիւին համեմատ:

179.—Սահմանական եղանակի ներկայ ժամանակի վերջաւորութիւններն են.

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. լծորդ.	եւ, ես, ե	ենք, եք, են
Բ. »	իւ, իս, ի	ինք, իք, ին
Գ. »	աւ, աւս, այ	անք, աք, ան

180.—Սահմանական եղանակի անկատար անցեալի վերջաւորութիւններն են.

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. և Բ. լծորդ.	եի, էիր, էր	եինք, էիք, էին
Գ. »	այի, այիր, ար	այինք, այիք, ային

181.—Բայերուն սահմանական եղանակին ներկայի և անկատարի ձեւերուն սկիզբը կ'ընկերացուի կը մասնիկը. օրինակ՝ կը գրեմ, կը խօսէի, կը կարդային:

182.—Եթէ բայը ձայնաւորով կ'սկսի, կը մասնիկին ը գիրը կը գեղչուի և տեղը ապաթարց կը դրուի. օրինակ՝ կ'աղամ, կ'աղայի:

183.—Եթէ բայը միավանկ է՝ այն ատեն կը ին տեղ կու կը դրուի. օրինակ՝ կուտամ, կուգայի ևն.:

184.—Եւ, կամ, ունիւ, գիտեմ, կրնամ և երբեմն ալ՝ կարծեմ բայերը բացառաբար կը մասնիկ չեն ուղեր. օրինակ՝ կամ, ունիս, գիտէի, ևն.:

185.—Սահմանական եղանակի կատարեալ անցեալի վերջաւորութիւններն են.

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. լծորդ.	եցի, եցիր, եց	եցինք, եցիք, եցին
Բ. »	եցայ, եցար, եցաւ	եցանք, եցաք, եցան
Գ. »	ացի, ացիր, աց	ացինք, ացիք, ացին

186.—Բացարձակ ապառնին սահմանական ներկայի, իսկ անկատար ապառնին՝ անկատար անցեալին ձեւն ունին, սա տարբերութեամբ որ սկիզբը կը մասնիկին տեղ պիտի մասնիկը կը դրուի. օրինակ՝ պիտի գրեմ, պիտի խօսէի:

ՀԻՍ. ՀԱՆԴԵՆԻՐ

127.—Հետեւեալ խօսքերուն բայերը անցեալ եւ ապառնի անկատարի, անցեալ կատարեալի, հրամայականի, ստորադասականի եւ ըզմականի վերածեցէ՛ք օրինակին պէս.

Հիւանդ ես, աշխատասէր եմք, Արամ բարի ե:

Օրինակ.—Հիւանդ էիր, հիւանդ պիտի ըլլայիր, հիւանդ եղար, հիւանդ եղիր, քե որ հիւանդ ըլլաս, քո՞ղ հիւանդ ըլլայիր:

128.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն եղանակը, ժամանակը, թիւն ու դէմքը որոշեցէ՛ք. յետոյ եզակիները յոգնակիի, յոգնակիները եզակիի վերածեցէ՛ք.

Դուն ծող ես. — Ես տղայ եմ. — Ժուժկա՛ւ եղեք. — Խնձորը կամփր եր. — Թե որ դուք խոնկեմ ըլլաք. — Գոհ եղայ. — Եղբայրս թծիչկ պիտի ըլլայ. — Ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ աշխատասէր ըլլայիք. — Բարի քո՞ղ ըլլայ:

129.—Հետեւեալ նախադասութիւնները լրացուցէ՛ք բոլոր բային պատշաճ ժամանակներով.

Սողոմոն խնայեալն . . . — Հնարիչները մարդկութեան բարեբաններն . . . — Պետրոս եւ Յովհաննէս Յիսուսի սիրելի աշակերտներն . . . — Բր.՝ ստոնեութեան հալածիչը Սողոմ . . . Պողոս առաքելաւոր.— Հաւատարմ . . . եւ վարձիք պիտի ընդունիս.— Մարդիկ շատ երկարակեց . . . եթէ ժուժկալ ապրեմք:

130.—Հետագայ բառերուն հետ խոնարհեցէ՛ք եւմ բայը.

Խեղօք, տղայ, մշակ, գոհ:

Օրինակ.—Խեղօք եմ, խեղօք ես, խեղօք եք, ելին:

ԴԱՍ.—ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ (Շար.)

187.—Հրամայական եղանակի վերջաւորութիւններն են:

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. և Բ. լծորդ.	ե'	եցե՛ք
Գ.	ա'	ացե՛ք

188.—Հրամայականը միայն եզակի և յոգնակի երկրորդ դէմք ունի:

189.—Հրամայական բայերուն վրայ շեշտ կը դրուի, բայց եթէ հրամայականն իրմէ առաջ մակբայ կամ ուրիշ յարակից բառ մը ունենայ, շեշտը կը դրուի նախադաս բառին վրայ, օրինակ՝ մէկդի՛ գնա, մտի՛կ ըրէ՛ք են:

190.—Ստորադասական ներկայ և անկատարը սահմանական ներկայ և անկատարի ձեւ ունին, առանց կը մասնիկին:

191.—Ըղձական ներկայ և անկատարը ստորադասականի ձեւ ունին, միայն սկիզբը կ'աւելցուի թող մասնիկը որուն վրայ շեշտ կը դրուի. օրինակ՝ թո՛ղ գրէ, թո՛ղ խօսին:

192.—Ներկայ ընդունելութեան վերջաւորութիւնն է ող՝ Ա. և Բ. լծորդութեան համար, ացող՝ Գ. լծորդութեան համար:

193.—Անցեալ ընդունելութիւնը երկու ձեւ ունի: Ա. Ձեւին վերջաւորութիւններն են Ա. և Բ. լծորդութեան համար՝ ած և Գ. լծորդութեան համար՝ ացած. Բ. ձեւին վերջաւորութիւններն են Ա. և Բ. լծորդութեան համար՝ եր, և Գ. լծորդութեան համար՝ ացեր:

194.—Ապառնի ընդունելութիւնն ալ երկու ձեւ ունի: Ա. Ձեւին վերջաւորութիւններն են Ա. և Բ.

լծորդութեան համար՝ եղու, և Գ. լծորդութեան համար՝ աշու. Բ. ձեւին վերջաւորութիւններն են Ա. և Բ. լծորդութեան համար՝ ելիք և Գ. լծորդութեան համար՝ ալիք:

195.—Բայի մը այս բոլոր եղանակներն ու ժամանակները կարգով բերանացի կամ գրաւոր ըսելուն կ'ըսուի խոնարհում.

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ՈՒԹԱՏՈՒՆԻՆ ՈՒ ԵՂԷԳԸ

Որթատունը՝ աւագուտ և անջրդի բլուրի մը վրայ անկուած, կը գանգառէր իր վիճակէն և կը յիշէր եղէգը որ հոսուն ջուրերու եզերքը կը բուսնի և կը վայելէ միշտ անոր զովութիւնը: Երկնային ձայն մը անոր ըսաւ. «Մի՛ դժգոհիր, մխիթարուէ՛, եղէգը պիտի չորնայ և պիտի մոռցուի, մինչդեռ քու քաղցրահամ պտուղներդ պիտի արտադրեն հեղուկ մը որ զուարթութիւն պիտի օփռէ խրճիթներու և պալատներու մէջ միանգամայն»:

Թելադրութիւն.—Գարդալ այս հատուածը, ուղղագրել նոյնը, պատմել նիւթը, բացատրել իմաստն ու բարոյականը:

ՀՐԱՇԱՆԴԱՆԻՆ

131.—Յրինակեցէ՛ք վերի հատուածը՝ ստորագծելով բոլոր բայերը:

132.—Հետեւեալ բայերուն լծորդութիւնները որոշելով՝ գատ գատ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք եւ իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակեցէ՛ք իր արմատը:

Որսայ, գնէր, վառէր, բորբոսիլ, ծածկէր, սահիլ, ցաւիլ, սիրէր, գրէր, շօշափէր, քաղձայ, շալկէր, սառիլ, յուսալ:

133.—Գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք Ա. Բ. Գ. լծորդութիւններու վերաբերող հինգական բայ:

134.—Խոնարհեցէ՛ք հետեւեալ բայերը, հետագայ էջերու խոնարհման պատկերներուն համաձայն:

Գործէ դատիլ, ոսթի կանգնիլ, սահիլ, խորհիլ.
Թուղք խաղալ, լաք յուսալ, խնդալ, գրալ:
Հողը փորել, կառք վառել, դիզիլ, աղօթել:

Ա. ԱՄՈՐԳՈՒԹԻՒՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Կը գրեմ	Կը գրենք
Բ. »	Կը գրես	Կը գրէք
Գ. »	Կը գրէ	Կը գրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՆՅԵԱԼ

Ա. »	Կը գրէի	Կը գրէինք
Բ. »	Կը գրէիր	Կը գրէիք
Գ. »	Կը գրէր	Կը գրէին

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՆՅԵԱԼ

Ա. »	Գրեցի	Գրեցինք
Բ. »	Գրեցիր	Գրեցիք
Գ. »	Գրեց	Գրեցին

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Ա. »	Պիտի գրեմ	Պիտի գրենք
Բ. »	Պիտի գրես	Պիտի գրէք
Գ. »	Պիտի գրէ	Պիտի գրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Ա. »	Պիտի գրէի	Պիտի գրէինք
Բ. »	Պիտի գրէիր	Պիտի գրէիք
Գ. »	Պիտի գրէր	Պիտի գրէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ. »	Գրէ՛	Գրեցէ՛ք
------	------	---------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. »	Գրեմ	Գրենք
Բ. »	Գրես	Գրէք
Գ. »	Գրէ	Գրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Գրէի	Գրէինք
Բ. »	Գրէիր	Գրէիք
Գ. »	Գրէր	Գրէին

ԸՂԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. »	Թո՛ղ գրեմ	Թո՛ղ գրենք
Բ. »	Թո՛ղ գրես	Թո՛ղ գրէք
Գ. »	Թո՛ղ գրէ	Թո՛ղ գրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա. »	Թո՛ղ գրէի	Թո՛ղ գրէինք
Բ. »	Թո՛ղ գրէիր	Թո՛ղ գրէիք
Գ. »	Թո՛ղ գրէր	Թո՛ղ գրէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Գրել

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ	ԱՆՅԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Գրող	Գրած, գրեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Գրելիք, գրելու

Բ. ԱՄՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Կը խօսիմ	Կը խօսինք
Բ. »	Կը խօսիս	Կը խօսիք
Գ. »	Կը խօսի	Կը խօսին

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Ն Ց Ե Ա Ն

Ա. »	Կը խօսէի	Կը խօսէինք
Բ. »	Կը խօսէիր	Կը խօսէիք
Գ. »	Կը խօսէր	Կը խօսէին

Կ Ա Տ Ա Ր Ե Ա Ն Ա Ն Ց Ե Ա Ն

Ա. »	Խօսեցայ	Խօսեցանք
Բ. »	Խօսեցար	Խօսեցաք
Գ. »	Խօսեցաւ	Խօսեցան

Բ Ա Ց Ա Ր Զ Ա Կ Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Ա. »	Պիտի խօսիմ	Պիտի խօսինք
Բ. »	Պիտի խօսիս	Պիտի խօսիք
Գ. »	Պիտի խօսի	Պիտի խօսին

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Ա. »	Պիտի խօսէի	Պիտի խօսէինք
Բ. »	Պիտի խօսէիր	Պիտի խօսէիք
Բ. »	Պիտի խօսէր	Պիտի խօսէին

ՀՐԱՄՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ. »	Խօսէ՛	Խօսեցէ՛ք
------	-------	----------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. »	Խօսիմ	Խօսինք
Բ. »	Խօսիս	Խօսիք
Գ. »	Խօսի	Խօսին

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Խօսէի	Խօսէինք
Բ. »	Խօսէիր	Խօսէիք
Գ. »	Խօսէր	Խօսէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. »	Թո՛ղ խօսիմ	Թո՛ղ խօսինք
Բ. »	Թո՛ղ խօսիս	Թո՛ղ խօսիք
Գ. »	Թո՛ղ խօսի	Թո՛ղ խօսին

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Ա. »	Թո՛ղ խօսէի	Թո՛ղ խօսէինք
Բ. »	Թո՛ղ խօսէիր	Թո՛ղ խօսէիք
Գ. »	Թո՛ղ խօսէր	Թո՛ղ խօսէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Խօսիլ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Ն Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Խօսող

Ա Ն Ց Ե Ա Ն Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Ն Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Խօսած, խօսեր

Ա Պ Ա Ռ Ն Ի Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Ն Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Խօսելիք, խօսելու

Գ. ԼՍՈՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա.	Դեմք	Կը կարդամ
Բ.	»	Կը կարդաս
Գ.	»	Կը կարդայ
Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Ն Յ Ե Ա Ն		
Ա.	»	Կը կարդայի
Բ.	»	Կը կարդայիր
Գ.	»	Կը կարդար
Կ Ա Տ Ա Ր Ե Ա Ն Ա Ն Յ Ե Ա Ն		
Ա.	»	Կարդացի
Բ.	»	Կարդացիր
Գ.	»	Կարդաց
Բ Ա Յ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Պ Ա Ռ Ն Ի		
Ա.	»	Պիտի կարդամ
Բ.	»	Պիտի կարդաս
Գ.	»	Պիտի կարդայ
Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Պ Ա Ռ Ն Ի		
Ա.	»	Պիտի կարդայի
Բ.	»	Պիտի կարդայիր
Գ.	»	Պիտի կարդար

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ.	»	Կարդա՛	Կարդացե՛ք
----	---	--------	-----------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա.	»	Կարդամ	Կարդանք
Բ.	»	Կարդաս	Կարդաք
Գ.	»	Կարդայ	Կարդան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

	Եզակի	Յոգնակի
Ա.	Դեմք	Կարդայի
Բ.	»	Կարդայիր
Գ.	»	Կարդար

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա.	»	Թո՛ղ կարդամ	Թո՛ղ կարդանք
Բ.	»	Թո՛ղ կարդաս	Թո՛ղ կարդաք
Գ.	»	Թո՛ղ կարդայ	Թո՛ղ կարդան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Ա.	»	Թո՛ղ կարդայի	Թո՛ղ կարդայինք
Բ.	»	Թո՛ղ կարդայիր	Թո՛ղ կարդայիք
Գ.	»	Թո՛ղ կարդար	Թո՛ղ կարդային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Կարդալ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդացող

ԱՆՅԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդացած, կարդացեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդալիք, կարդալու

ԴԱՍ.—ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ, ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԵՒ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

196. — Կանոնաւոր կը կոչուին այն բոլոր բայերը՝ որոնք կը խոնարհուին երեք լծորդութիւններու տիպար ձեւերուն համաձայն:

197. — Զարտուղի կը կոչուին նեղ, անեղ, ցնեղ, նիշ, հաղ, անաղ, ենաղ, չիղ վերջաւորող բայերը, ինչպէս նաև ուրիշ մէկ քանի բայեր որոնց խոնարհումը ինչ ինչ ժամանակներու մէջ կը տարբերի երեք լծորդութիւններու տիպար ձեւերէն:

198. — Անկանոն կը կոչուին այն բոլոր բայերը որոնց ո՛չ միայն վերջաւորութիւնը՝ այլևս արմատական մասը փոփոխութիւններ կը ներկայացնէ զանազան ժամանակներու մէջ:

199. — Անկանոն բայերուն յառկանիչն այն է որ ոչ-կանոնաւոր համարուած ժամանակներուն մէջ է որ երեւան կ'ելլեն իրենց բուն արմատները:

200. — Կայ նաև թողուղ բայը որուն վերջաւորութիւնը և խոնարհումը կը տարբերի միւս բոլոր բայերէն (տե՛ս էջ 74):

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

135. — Հետեւեալ նախադասութիւններու բայերուն ո՛ր լծորդութեան վերաբերիլը, ինչպէս նաև եղանակը, ժամանակը, դէմքն ու թիւը որոշեցէ՛ք բերանացի.

Ծառին ճեղքները քափեցան թայց գարունին նորեկն կը ծլիւն. — Զկնորսը պատաստեց իր ուռկանը եւ ձուկ պիտի որսայ. — Պէտք է նախ խորհիլ ապա գործել. — Ես դասս սորվեցայ, հիմա պիտի խաղամ. — Երբ աշխատեիր, արդիւնքը պիտի վայելիք. — Յիշէ՛ միշտ ինչ բարիք որ ընդունիս ուրիշներէ. — Զուկը յողացած ասեմ իր յուղակները կը շարժէ. — Ես կատարեցի շատ գործեր ունիմ. — Միհրան գլուխը կախած կը ֆախէր. — Շուտ վիշտով մտադիկ անյարմար եմ մեծ գործերու:

136. — Յետագայ նախադասութիւններուն փակագծեալ բաւերը վերա)եցէ՛ք սահմանական եղանակի բոլոր ժամանակներուն:

Ես (պստիլ) - Մշակը (հնձել) — Աղբաւը (մուտայ). — Մայրը (հոգայ) իր զաւակները — Դայը (գիշատէ) գառնուկը. — Դուն (նայի) ինձի):

Օրինակ. — Ես կը պստիմ, ես կը պստեմ, ես պստեցայ, ես պիտի պստիմ, ես պիտի պստեմ:

137. — Յետագայ նախադասութիւններուն փակագծեալ բայերը հրամայական եղանակի յարմար ձեւերու վերածեցէ՛ք.

(Պատուել) ծնողիդ. (Զանաղ) մեր գործերը ժամանակին կատարել. — Լաւ (գործածել) մեր ժամանակը — Սնահառ մի՛ ըլլար բայց (ցանկալ) ճշմարիտ փառքի. — (Սորվիլ) դասերդ:

138. — Հետագայ խօսքերուն փակագծեալ բայերը ստորադասականի յարմար ձեւերուն վերածեցէ՛ք.

Պէտք է որ ես (մեկնիլ). — Մեղի՛ և որ տղայ կենդանիները (տանել) — Հարկ է որ ան մեզի (պատասխանել) — Կուգե՞ք որ երկար (ապրիլ). — Երանի՛ք թէ մեկն միասին (երթայ):

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ԱՂԲԱՏՆ ՈՒ ԻՐ ՇՈՒՆԸ

Անտէր և անտուն մարդ մ'ապերջանիկ

Մտերիմ ընկեր ունէր մէկ չընիկ...

Մէկն ըսաւ. — «Այս շունն ի՞նչ օգուտ ունի

«Բեղի որ կարօտ ես ամէն բանի.

«Պէտք է՞ որ քովէդ զայն իսկոյն ճամբես»:

Թշուառն այս խօսքէն յուզուած դառնապէս.

— «Եթէ վաճեմ զայն, ա՛յ երկրիս վերայ

«Ո՛վ — ըսաւ — վրբաս պիտի գործգորտայ»:

Թրգմ. Ա. Փ.

ՊՈՆԱՐ

Թեւադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, արեւմտական վերածելով պատմել նիւթը:

ՅՈՒՑԱԿ ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐՈՒ (')

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐ

Գտնել. — Կատարեալ անցեալ. գտայ, գտար, գտաւ, գտանք, գտաք, գտան. — Հրահայական. գտի՛ր, գտէ՛ք. — Անց. Ընդ. գտեր գտած,

Մտնել, իջնել, հեծնել կը խոնարհուին զտնելին պէս:

Առնել. — Կտ. Անցեալ. առի, առիր, առաւ, առէք, առիք, առին. — Հրահայական. ա՛ռ, առէ՛ք. — Անց. Ընդ. առեր, առած:

Թգնել, պագնել, խածնել կը խոնարհուին առնելին պէս:

Տեսնել. — Կտ. Անցեալ. տեսայ, տեսար, տեսաւ, տեսանք, տեսաք, տեսան. — Հրահայական. տե՛ս, տեսէ՛ք. — Անց. Ընդ. տեսած, տեսեր: (**)

Ելլել. — Կտ. Անցեալ. ելայ, ելար, ելաւ, ելանք, ելաք, ելան. — Հրահ. ել, ելէ՛ք. — Անց. Ընդ. ելած, ելեր:

Ըսել. — Կտ. Անցեալ. ըսի, ըսիր, ըսաւ, ըսինք, ըսիք, ըսին. — Հրահ. ըսէ՛ք:

Բերել. — Կտ. Անցեալ. բերի, բերիր, բերաւ, բերինք, բերիք, բերին. — Հրահ. բե՛ր, բերէ՛ք:

Հարցնել. — Կտ. Անցեալ. հարցուցի, հարցուցիր, հարցուց, հարցուցինք, հարցուցիք, հարցուցին. — Հրահ. հարցուր, հարցուցէ՛ք. — Անց. Ընդ. հարցուցած, հարցուցեր:

Ցուցնել, լեցնել, անցրնել, դարձնել, կորսցնել կը խոնարհուին հարցնելին պէս, ինչպէս նաեւ ցնել վերջաւորող բոլոր (անցողական) բայերը:

Ծանուցանել. — Անց. Կտ. ծանուցի, ծանուցիր, ծանուց, ծանուցինք, ծանուցիք, ծանուցին. — Հրահ.

(*) Այս ցուցակին մէջ զարտուղի բայերուն միայն զարտուղի ժամանակները նշանակուած են:

(**) Տես վերջաւորող բայերու մէջ սպառնալու բացառաբար կը հետեւի Ա. լծորդութեան տիպար ձեւին:

ծանուցոր, ծանուցէ՛ք. — Անց. Ընդ. ծանուցած, ծանուցեր: Կառուցանել, հասուցանել, մատուցանել, սնուցանել կը խոնարհուին ծանուցանելին պէս:

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐ

Հասնիլ. — Կտ. անցեալ. հասայ, հասար, հասաւ, հասանք, հասաք, հասան. — Հրահ. հասի՛ր, հասէ՛ք. — Անց. Ընդ. հասած, հասեր:

Մեռնիլ, բուսնիլ, անցնիլ, հազնիլ, հասնիլ կը խոնարհուին հասնիլին պէս:

Թռչիլ. — Կտ. Անց. թռայ, թռար, եայլն. — Հրահ. թռի՛ր, թռէ՛ք. — Անց. Ընդ. թռած, թռեր:

Փլչիլ, դպչիլ, փախչիլ, փակչիլ կը խոնարհուին փոխիլին պէս. բացառիկ են կառչիլ, հանգչիլ, խոսչիլ, մատնչիլ, մեղանչել, որոնք կանոնաւոր կերպով կը խոնարհուին խոսչիլին պէս:

Նստիլ. — Կտ. Անցեալ. նստայ, նստար, նստաւ, նստանք, նստաք, նստան:

Սկսիլ, փրքիլ, ծնիլ, պրծիլ կը խոնարհին նստիլին պէս:

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐ

Մնալ. — Հրահայական. մնացի՛ր:

Բանալ. — Կտ. Անցեալ. բացի, բացիր, բացաւ, բացինք, բացիք, բացին. — Հրահ. բա՛ց, բացէ՛ք. — Ներկայ Ընդ. բացող. — Անց. Ընդ. բացած, բացեր:

Լալ. — Կտ. Անցեալ. լացաւ. Հրահայական. լա՛ց:

Կեմալ. — Կտ. Անցեալ. կեցայ, կեցար, կեցաւ. կեցանք, կեցաք, կեցան. — Հրահ. կեցի՛ր, կեցէ՛ք. — Ներկայ Ընդ. կեցող. — Անց. Ընդ. կեցած, կեցեր:

Ունենալ, գիտնալ, բարկանալ և բոլոր նալ, ենալ, անալ բայակերտ մասնիկներով կազմուած բայերը կը խոնարհուին կեմալին պէս:

Կրնալ կը խոնարհուի կեմալին պէս. միայն ստորադասականը կ'ըլլայ կարենամ, կարենաս, կարենայի ևլն:

ՅՈՒՅԱԿ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐՈՒ

Ըլլալ. — ԿՏՐ. Անցեալ. եղայ, եղար, եղաւ, եղանք, եղաք, եղան. — Հրաւնայական. եղի՛ր, եղէ՛ք. — Ներ. Ընդ. եղող. — Անց. Ընդ. եղած, եղեր:

Դնել. — ԿՏՐ. Անցեալ. դրի, դրիր, դրաւ, դրինք, դրիք, դրին. — Հրաւ. դի՛ր, դիէ՛ք. — Անց. Ընդուն. դրած, դրեր:

Ընել. — ԿՏՐ. Անցեալ. ըրի, ըրիր, ըրաւ, ըրինք, ըրիք, ըրին. — Հրաւ. ըրէ՛, ըրէ՛ք. — Անց. Ընդ. ըրած, ըրեր:

Զարնել. — ԿՏՐ. Անցեալ. զարկի, զարկիր, զարկաւ, զարկինք, զարկիք, զարկին. — Հրաւ. զարկ՛, զարկէ՛ք. — Անց. Ընդ. զարկած, զարկեր:

Տանիլ. — ԿՏՐ. Անցեալ. տարի, տարիր, տարաւ, տարինք, տարիք, տարին. — Հրաւ. տա՛ր, տարէ՛ք. — Անց. Ընդ. տարած, տարեր:

Տալ. — ԿՏՐ. Անցեալ. տուի, տուիր, տուաւ, տուինք, տուիք, տուին. — Հրաւ. տու՛ր, տուէ՛ք. — Ներկայ Ընդ. տուող. — Անց. Ընդ. տուած, տուեր:

Դառնալ. — ԿՏՐ. Անցեալ. դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք, դարձաք, դարձան. — Հրաւ. դարձի՛ր, դարձէ՛ք. — Ներկայ Ընդ. դարձող. — Անց. Ընդ. դարձած, դարձեր:

Իյնալ. — ԿՏՐ. Անցեալ. ինկայ, ինկար, ինկաւ, ինկանք, ինկաք, ինկան. — Հրաւ. ինկի՛ր, ինկէ՛ք. — Ներկայ Ընդ. ինկող. — Անց. Ընդ. ինկած, ինկեր:

Գալ. — ԿՏՐ. Անցեալ. եկայ, եկար, եկաւ, եկանք, եկաք, եկան. — Հրաւ. եկո՛ւր, եկէ՛ք. — Ներկայ Ընդ. եկող. — Անց. Ընդ. եկած, եկեր:

Երթալ. — ԿՏՐ. Անցեալ. գնացի, գնացիր, գնաց, գնացինք, գնացիք, գնացին. — Հրաւ. գնա՛, գնացէ՛ք. — Ներկայ Ընդ. գնացող. — Անց. Ընդ. գնացած, գնացեր:

Ուսել (*). — ԿՏՐ. Անց. կերայ, կերար, կերաւ, կերանք, կերաք, կերան. — Հրաւ. կեր՛, կերէ՛ք. — Անց. Ընդ. կերած, կերեր:

ՅՈՂՈՒԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

Սահմ. Ներկայ. — Կը թողուամ, կը թողուս, կը թողու, կը թողունք, կը թողուք, կը թողուն:

Անկ. Անցեալ. — Կը թողուի, կը թողուիր, կը թողուր, կը թողուինք, կը թողուիք, կը թողուին:

Կաս. Անցեալ. — Թողուցի, թողուցիր, թողուց, թողուցինք, թողուցիք, թողուցին:

Բաց. Ապառնի. — Պիտի թողուամ, պիտի թողուս, կայն:

Անկ. Ապառնի. — Պիտի թողուի, պիտի թողուիր, կայն:

Հրաւ. Եղանակ. — Թո՛ղ, թողուցէ՛ք:

Ստոր. ներկայ. — Թողուամ, թողուս, թողու, կն.:

Ստոր. Անկախար. — Թողուի, թողուիր, կն.:

Ըղծ. ներկայ եւ Անկախար. — (Չեն գործածուիր):

Անկերտոյր. — Թողուլ:

Ներկայ Ընդունելութիւն. — Թողող:

Անցեալ Ընդունելութիւն. — Թողած, թողուցած, թողուցեր:

Ապառնի Ընդունելութիւն. — Թողելիք, թողելու:

(*) Իսկապէս գալ, երթալ, ուսել, պակասաւոր բայեր են որ կը լրանան եկալ, գնացի, կերայ նմանապէս պակասաւոր բայերով:

ԴԱՍ. — ՊԱԿԱՍԱԽՈՐ ԵՒ ԲԱՂԱԴԻՆԱԼ ԲԱՅԵՐ

201. — Պակասաւոր կը կոչուին այն բայերը՝ որոնք ամբողջովին չեն խոնարհուիր, այլ քանի մը ժամանակ միայն ունին:

202. — Արդի հայերէնի պակասաւոր բայերէն են եւ, կաւ, ունիւ, շինիւ, գիտիւ, պարսիւ, երելիւ որոնք սահմանական ներկայ եւ անկատար միայն ունին: Ասոնց պակաս ժամանակներն ի հարկին կը լրացուին ուրիշ բայերով:

Այսպէս՝ եւ եւ շինիւ կը լրացուին ըլլալով, կաւ կը լրացուի գտնուիլով, ունիւ ունենալով, գիտիւ գիտնալով, պարսիւ պարտաւորիլով, երելիւ երեւնալով:

203. — Բաղադրեալ կամ Յարադրեալ բայ կը կոչուին այն բայերը՝ որոնք յարադիր բառով մը կազմուած են. օրինակ՝

Մտիկ ընել թող տալ, կանգ առնել, ժուռ գալ, կուլ տալ և շն.:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆ Ե

Երբոր շան վրայ կատաղութիւն երեւան դայ, նախքան մը օր տխուր եւ մեղկ կ'ըլլայ, կը պառնարաքի, խաւարը կը փնտռէ, շատ քիչ կը հաջէ, անդադար կ'ոռնայ, եւ կը մերժէ ուտել, մանաւանդ խմել: Քիչ տոնէն իր տիրոջ տունէն խոյս կուտայ, եւ աստանդական ման կուգայ: Իր մագերը կը քսամին, կը ցցուին, բերանը լորձուքով կ'ողողուի, լեզուն դուրս կ'իյնայ, պոչը կը ձռի եւ սրունքներուն մէջ կը փակչի: Այս վիճակին մէջ անիկա կ'ուզէ ամէն ոք խածել, նոյն իսկ իր տէրը: Վերջապէս քանի մը օրէն կ'ընկճի սոսկալի ջրաձգութիւններու տակ:

Թելադրութիւն. — Կարդալ այս հատուածը, ուղղագրել նոյնը, բացատրել բառերը:

ՀԲԱ. ՀԱՆԳՆԵՐ

149. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով բաղադրեալ բայերը:

150. — Խոնարհեցէ՛ք ամբողջովին հետեւեալ բայերը.

Սնուցանել, մնալ, տեսնել, առնել, դպիլ, ընել, զարնել, տանիլ, գալ, հաւքառնալ. — Կաւ, ունիւ, գիտիւ, պարսիւ:

151. — Հետեւեալ բայերը սահմանական ներկայի, անցեալ կատարեալի եւ ապառնի անկատարի վերածեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք այս երեք ձևերով.

Մարդը ծնիլ, լալ, մել, մեծնալ, բոքովել, խօսիլ, փալել, երգել, երթալ, գալ, վազել, ցափել, իյնալ, ելլել, տառապիլ, ուրախանալ, առնել, տալ, ուտել, խմել, դառնալ, պսիլ, նսիլ, պստկիլ, փնանալ, կանգնիլ, սիրել, ասել, ուժարափիլ, ծերանալ, կիլ, դողդոջել, զառամիլ, հիւանդանալ, մեռնիլ եւ գերեզման մտնել:

152. — Կրկնեցէ՛ք նոյն հրահանգը բոլոր բայերը հրամայականի վերածելով.

Օրինակ. — Ո՛վ մարդ, ծնե՛, լա՛ց, մե՛ծ եւ:

153. — Դարձեալ կրկնեցէ՛ք նոյն հրահանգը բոլոր բայերը ստորագրասական ներկայի վերածելով.

Օրինակ. — Պէտք է որ մարդ ծնի, լալ, մեծ եւ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲՈՒՆ ԵՒ ՏԱՏԲԱՆԸ

Բու մը մենամուլ ու ետապաշտ
Խոյս կուտար բոլոր թռչուններէն,
Անոնք ալ հարկաւ պաղ ու անհաշտ
Երես մը ցոյց կուտային իրեն:

Այս բանին վրայ բուն շատ զարմացած՝
Պատճառը հարցուց տառարակին հեղ.

— «Պատճառը պարզ է, ըսաւ ան ցած,
«Սիրէ՛, եւ անշուշտ կը սիրեն քեզ»:

Թարգմ. Յ. Գ.

Թելադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւոր առաջը, արձակի վերածելով պատմել նիւթը:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

204. — Բայերն իրենց նշանակութեան նայելով հինգ տեսակ են. հական, ներգործական, չեզոք, կրաւորական և անցողական:

ԷԱԿԱՆ ԲԱՅ

205. — Էական կը կոչուի եւ պակասաւորը և ըլլալ բայը որոնց կ'ըսուի նաեւ օժանդակ բայ երբոր միւս բայերուն օժանդակեն բաղադրեալ ժամանակներու կազմութեան համար:

206. — Էական բայն անհրաժեշտաբար կ'ունենա, իր յատուկ լրացուցիչը առանց որու խօսքը անիմաստ կը մնայ և որ կը կոչուի ստորոգելի:

207. — Ստորոգելին տէր բայիին մէկ հանգամանքը կը ծանօթացնէ կամ կը հաստատէ, և կ'որոշուի տէր բայիին վրայ ընելով ի՞նչպէս, ի՞նչ հարցումը. օրինակ՝ երկինքը կապոյտ է, երկինքը ինչպէ՞ս է, — կապոյտ. Արծիւը թռչուն է, արծիւը ի՞նչ է, — թռչուն:

208. — Ստորոգելին երբ ածական է՝ կը կոչուի ածական ստորոգելի. իսկ երբ գոյական է՝ գոյական ստորոգելի:

209. — Էապէս ամէն բայ էական բայէ կազմուած է միացած՝ ստորոգելիին հետ. հետեւաբար ամէն բայի մէջ կայ էական բայի և ստորոգելիի գաղափարը. օրինակ՝ Օձը կը սողայ, կը նշանակէ՝ օձը սողուն է. Մարդը կը խօսի » մարդը խօսող է:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

154. — Հետագայ նախադասութիւններուն ստորոգելիները որոշելով ածական ստորոգելիները՝ մէկ, գոյական ստորոգելիները երկու զիծով ստորագծեցէ՛ք:

Մարդիկ մահկանացու են. — Կեդաւորութիւնը զգուշի բերու-

քիւն մըն է. — Ազնիւ եւ քաղաքավար եղի՛ք հանդէպ ամենուն. — Թիքեռնիկները հրապուրիչ միջատներ են — Լեռներուն օդը յոր եւ խիստ կ'ըլլայ. — Աղիքաւոր եւ Կեսար մեծ զօրավարներ հին. — Երե մեր վիճակէն գոհ ըլլանք, երջանիկ պիտի ըլլանք. — Թրքուրը քիքեռնիկ եղաւ:

155. — Յարմար ստորոգելիներով (գոյական կամ ածական) լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն պակասները:

Սպիտակ շուշանը . . . է ամբոնութեան. — Յուշա Յիսուսի . . . եղաւ — Վարդը ծաղիկներու . . . է — Դասարկութիւնը ամեն յարի՛ր . . . է. — Պարտիկ . . . ըլլալ իշխանութեան. — Սուրբան Օսման եղաւ . . . Օսմանեան կայսրութեան. — Երբոր երկինքը պայծառ ըլլայ, մարդոց սիրտերն ալ . . . կ'ըլլան:

156. — Հետեւեալ անունները իբրեւ տէրբայի գործածելով էական բայով մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք:

Ահադաղը, սոխակը, ճպուռը, հնդկահաւը, սիրամարգը, աղաւնիկ, բուն, արծիւը, ագռաւը:

Օրինակ. — Ահադաղը սիգամեւ է:

157. — Հետեւեալ բառերը իբրեւ ստորոգելի գործածելով՝ էական բայով մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք:

Վաղանցուկ, առաքինութիւն, հրաբուխ, երկակեցադ, շողորդուն, քունաւոր, արագուն եւ երկոտ, հաւասարիւ եւ խնայցի:

Օրինակ. — Կեանքը վաղանցուկ է:

158. — Հետեւեալ նախադասութիւններու բայերը էականի վերածեցէ՛ք առանց իմաստը այլայլելու:

Շունը կը հացէ — Աստղերը կը փայլին. — Մարդիկ յոյսով կ'երջանկանան. — Կօշիկը շուտով հիւնցաւ. — Երկաթը կը ժանգոտի. — Վահանքն սրմեցաւ. — Արեւը կը լուսաւորէ եւ կը տաքանի. — Զապէր միշտ կը ժպտի:

Օրինակ. — Շունը հացող է. աստղերը փայլուն են:

ԴԱՍ. — ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԵՒ ՉԷԶՈՔ ԲԱՅ

210. — Ներգործական կը կոչուին այն բայերը որոնք ներթափային կողմէ ուրիշի մը վրայ կատարուած գործ մը կը ցուցնեն և անպատճառ կ'ունենան իրենց յատուկ լրացուցիչը որ կը կը կոչուի սեռի խնդիր:

211. — Սեռի խնդիրն այն բառն է որուն վրայ ենթական կը կատարէ բային գործողութիւնը և կ'որոշուի ենթական վրայ ընելով զո՞վ, ի՞նչ բանը, զորո՞նք, ի՞նչ բաները հարցումները, օրինակ՝

Սատանան Յիսուսը փորձեց, սատանոն զո՞վ փորձեց — Յիսուսը. Զապէլ վարդը փետեց. Զապէլ ի՞նչ բանը փետեց, — վարդը:

212. — Սեռի խնդիրը միշտ հայցական հոլով կ'ըլլայ, բայց քանի մը ներգործական բայեր, ինչպէս՝ յաղթել, զարնել, նայել, աղաչել, խնայել ևլն, բացառաբար տրական հոլով սեռի խնդիր կ'առնեն. օրինակ՝

Աղաչել սկիւռն, նայել բանի մը, յաղթել սկիւռն ևլն:

213. — Զեղոք կը կոչուին այն բայերը որոնց նշանակած գործողութիւնը կամ վիճակը ուրիշի մը չ'անցնիր, այլ տէր բայիին վրայ կը մնայ. օրինակ՝ տունը փլաւ ևլն:

214. — Ել վերջաւորող բայերն ամենամեծ մասով ներգործական են, իսկ իլ, նալ վերջաւորողները՝ սովորաբար չէզոք:

215. — Շատ մը ել վերջաւորող բայերու վերջաւորութիւնը երբ իլի փոխուի չէզոքի կը դառնան, օրինակ՝

Մաշել — մաշիլ, մարել — մարիլ, ծռել — ծռիլ ևլն:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԵՐԿՈՒ ՎՏԱԿՆԵՐ

Երկու վտակները կը բխէին միեւնոյն ակէն. երկուքն ալ յստակ ու վճիտ էին: Առաջինը կը հոսէր աւազի և խիճերու վրայէն, իր յստակութիւնը կը պահէր բովան-

դակ ընթացքին մէջ և իր ոռոգած մարդերուն հրապոյրն ու զարդն էր: Երկրորդը տղմուտ ճահիճներու մէջ շրջան կ'ընէր և իր ջուրերը ա՛յնքան կը պղտորէին ու ժահահոտ կը դառնային որ ո՛չ մէկը կը համարձակէր իրեն մօտենալու:

Այսպէս ալ մենք բարի կամ չար կ'ըլլանք մեր յաճախած ընկերութեան համեմատ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒՄ. — Կարդալ այս հատուածը, բացատրել իմաստն ու բառերը, ուղղագրել նոյնը:

ՀԻՍՏՈՐԻԱ

159. — Վերի հատուածէն բայերուն տեսակները որոշեցէք քերանացի:

160. — Հետեւեալ բայերէն ներգործականները չէզոքներէն որոշելով՝ զատ զատ սխնականերու մէջ գրեցէ՛ք:

Հալիլ, գրաւել, ճանկալ, ծակել, հալել, վառել, ծիծաղիլ, ալիլ, ծակիլ, վառիլ, աղգիլ, ալիլ, սխնական, գրալ, խնայել, ապաստանիլ, մտնել, նողկալ:

161. — Հետեւեալ ներգործական բայերուն քով դրէ՛ք յարմար սեռի խնդիրներ:

Արձակել, ստանալ, մշակել, պատրաստել, որսալ, երգել, հոչակել, ոռոգել, խնդրել, օծել, վառել, շահիլ, աղաչել:

Օրինակ. — Նե՛ս արձակել:

162. — Հետեւեալ գոյականները սեռի խնդիր նկատելով ընկերացուցէ՛ք մէյմէկ ներգործական բայի:

Լրագիր, պարտի, երախան, կօխիլ, ժամացոյց, կար, գուլպան, լանցաւոր, պահանջ, խունկ, բանկալ, բուրդ, դանակ, պարտեղ, պահեղ, կիթիլ:

Օրինակ. — Լրագիրը սպիլ:

163. — Հետեւեալները անանջատ բայերու վերածեցէ՛ք:

Բարեկամ ըլլալ, ցանկացող ըլլալ, խաւար ըլլալ, սառ ըլլալ, գաղ ըլլալ, փառ ըլլալ, կարմիր ըլլալ, դեղին ըլլալ, յարգելի ըլլալ, սուր ըլլալ, խենդ ըլլալ, մոխ ըլլալ:

Օրինակ. — Բարեկամանալ, ցանկալ, խաւարիլ:

ԴԱՍ. — ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅ

216.—Անցողական կը կոչուին այն բայերը որոնց ենթական բային գործողութիւնը կամ վիճակը ուրիշմը կատարել կամ կրել կուտայ. օրինակ՝

Պետրոս ինծի գինի խմցուց. մայրը ֆնացուց իր զաւակը:

217.—Անցողական բայերը ներգործականի դերը և ոյժ ունին, և անոնց պէս անհրաժեշտաբար սեռի խնդիր կ'ունենան:

218.—Ներգործական և չէզոք բայերու մեծագոյն մասը ունի իր անցողականի ձեւերը:

219.—Չէզոքէ շինուած անցողականները որոնք անցողականի ալ կ'ըսուին, առհասարակ ցնել կը վերջաւորին. օրինակ՝

Մեռնիլ—մեռցնել, փակչիլ—փակցնել, վազել—վազցնել և ին:

220.—Ներգործականէ կազմուած անցողականները երբեմն ցնել կը վերջաւորին, իսկ յաճախ կը շինուին՝ սալ բային օժանդակութեամբը. օրինակ՝

Սիրել—սիրցնել, գրել—գրել սալ և ին:

221.—Ցնել վերջաւորող անցողական բայերը կը խոնարհուին հարցնելին պէս, իսկ սալ բայով կազմուածներուն օժանդակ սալ բայը միայն կը խոնարհուի. օրինակ

Շինել տուի, փակել տուաւ և ին:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՀԱՄԵԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԸ

Համեստութիւնն ու տաղանդը միասին կ'ընթանան: Համեստ մարդը կը մերժէ գովեստները և սիրով կ'ընդունի իրեն տրուած խրատները կամ խորհուրդները: Իր հաւասարներուն հետ սիրալիր է, պատկառոտ՝ իրմէ գե-

րադասներուն հանդէպ, և քաղաքավար՝ իր ստորադասներուն հետ: Եթէ բարի գործ մը գործէ, գաղտնապահօրէն կը շարժի. եթէ գէշ գործ մը ընէ, իր թերութիւնը կը խոստովանի: Համեստ մարդը իր այս ընթացքով ինքզինք կը սիրցնէ և յարգել կուտայ ուրիշներուն:

Համեստ եղէք և պատիւ, համարում ու համակրութիւն պիտի վայելէք ամէն կողմէ:

ԹԵԼԱԳՐՈՒՅԻՆՆԵՐ.— Կարդալ այս հատուածը, բացատրել յիմաստն ու բառերը, ուղղադրել զայն ուսուցչին թելադրութեամբը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

164.—Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը ստորագծելով բայերը եւ բերանացի որոշեցէ՛ք բայերուն տեսակը:

165.—Յետագայ գոյականները իբրեւ տէրբայի գործածելով եւ անոնց մէջմէկ չէզոք բայ ընկերացնելով, խօսքեր կազմեցէ՛ք:

Ծաղիկը, պտուղը, գինին, եղջըր, լուսինը, գառնուկը, ֆահաւան, կառիւ, սառալը, փոքորիկը, անմուշը, կայծակը:

Օրինակ. — Ծաղիկը բոռմեցաւ:

166.—Յետագայ չէզոք բայերով մէջմէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք օրինակին պէս:

Փայլիլ, շողալ, փայլահալիլ, պղպալ, առկայծիլ, կայծկիւն, բորբոքիլ, բոցավառիլ, հրդեհիլ:

Օրինակ. — Արծաթը կը փայլի:

167.—Լրացուցէ՛ք հետեւեալ նախադասութիւնները յարմար սեռի խնդիրներով եւ բերանացի որոշեցէ՛ք բայերուն ներգործական թէ անցողական լինելն:

Նեղոս գետը կ'ոռոգէ եգիպտոսի . . . — Յետո Աւեսեաց երկիրը մեցուց . . . — Լաֆօնդէն գրեց Աշուսուր . . . — Կայէն սպանեց իր . . . — Անաստանկերու աղբը կը պատրաստեցին . . . — Վոսփոթի նեղուցը կը կցէ . . . Մարմարային. — Յիսուս հրաշքով . . . խօսեցուց:

168.— Խոնարհեցէ՛ք հետեւեալ անցողական բայերը, Կերցնել, ցուցնել, խօսեցնել, խաղցնել, րետել սալ:

ԴՍՍ — ԿՐՍԻՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ

222. — Կրաւորական կը կոչուին այն բայերը որոնց տէր բային գործողութիւնը ուրիշէ մը իր վրայ կը կրէ, ճիշտ հակառակն ըլլալով ներգործականին. օրինակ՝

Չարերը կը պատժուին Աստուծոյ:

223. — Կրաւորական են՝ բոլոր ուիլ վերջաւորող բայերը և ներգործական բայերու մեծ մասն ունի իր կրաւորական ձեւերը. օրինակ՝

Դրել՝ գրուիլ, խօսիլ՝ խօսուիլ, կտրել՝ կտրուիլ, գիտնալ՝ գիտցուիլ, գտնել՝ գտնուիլ ևլն:

224. — Կրաւորական բայերը կը խոնարհուին առհասարակ Բ. լծորդութեան (խօսիլ)ին պէս:

225. — Ներգործական բայով կազմուած նախադասութեան մը բայը կարելի է կրաւորականի փոխել, առանց խօսքին իմաստը փոխելու, ներգործականին սեռի խնդիրը կրաւորականին տէր բայի և տէր բային՝ պարագային համեմատ բացառական կամ գործիական հոլովի փոխելով. օրինակ՝

Դաւիթ սպաննեց Գողիաթը. — Գողիաթ սպաննուեցաւ Դաւիթէն.

Կամքը կը հարթէ ամէն դժուարութիւն. — Ամէն դժուարութիւն կը հարթուի կամքով:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

169. — Հետեւեալ նախադասութիւնները բայերուն տեսակները որոշեցէ՛ք. յետոյ գտէ՛ք տէր բայինն ու սեռի խնդիրները եւ անոնց ի՛նչ բառ (գոյական թէ դերանուն) ըլլալը:

Փոքրիկ բռնակները միշտնէր կ'ուսեմ. — Մարտիրը կը ճանաչուի ի բուն. — Հայերէն առաջին գիրքը սպագորուեցաւ 1512ին. — ջուրը ցուրտէն կը սառնի եւ կը կարծրանայ. իսկ ջախը զայն կը շոգիացնէ եւ կազային վիճակի կը վերածէ. Համբաւը շուի կը նմանի, երբոր ետեւէն երբաս՝ կը փախչի առջեւէր, բայց երբ անկէ փախչիս.

խեղի կը հեծելի. — Ս. Լուսաւորի Հայերը Բիւսոնկուքեան դարձուցելու բոլոր մեհեանները կործանել տուաւ. — Ս. Էջմիածնի մայրավանքը կառուցուեցաւ Ս. Գրիգորի եւ Ս. Տրդատի ձեռքով. — Սողոմոն շինել տուաւ Երուսաղէմի նշանաւոր սաճարը — Ժամանակը ամեն ինչ կը մոռցնէ. — Իսրայէլացիները ոսկեայ հորք մուծել տուին Ահարոնի. — Ազնիւ մարդը կը յարգուի ամենեւնի. — Երկիրը կը քաւալի իր առանցքին վրայ. — Ուրախութիւնն ալ երբեմն կը լացնէ մարդը — Արամ Գեղամին զարկաւ. — Հայկ յաղթեց Բելի:

170 — Խոնարհեցէ՛ք հետեւեալ կրաւորական բայերը.

Վարուիլ, զարնուիլ, փրկուիլ, խնամուիլ, մոռցուիլ:

171. — Հետեւեալ նախադասութիւններու էական բայերն ու ստորոգելիները փոխանակեցէ՛ք յարմար բայերով.

Ծիծեռնակը բռնուեց Կ. — Ասրիկն հիւանդ եղաւ. — Մագնիսը ֆաշող Կ. — Ծովը ակելոծ եղաւ. — Ձեր ընկերները սիրող եղիք. — Գոլումպոս Ամերիկայի գտնել եղաւ. — Ծառին տերեւները տոգոյն եղան. — Պարսիկ խնկարի ըլլալ որպէս զի քարէր ըլլանք:

Օրինակ. — Ծիծեռնակը կը բռնի:

170. — Հետեւեալ խօսքերուն ներգործականները կրաւորական ձեռի, կրաւորականները ներգործական ձեռի վերածեցէ՛ք:

Ո՛յ ո՛ք կը սիրէ եստնու մարդը. — Ազգի մարդիկ կ'արհամարհուին ամենեւնի. — Ծնողները կը խնամեն իրենց զաւակները. — Աշխատեցանք կը սրէ մարդկային ոյժերը. — Գրիգոր Նարեկացի գրեց Նարեկը. — Եգիպտոսի բուրգերը կանգնուեցան Փարաոններէն. — Առողջութիւնը կը պահպանուի չարաւորութեամբ. — Երկիրն ու մուրակները կը լուսաւորուին արեւէն. — Բապտիստը գտաւ կաթողիքեան դարձանք. — Պարսիկ մեծարեւ ձեռերը. — Դուք մեր միջքը աղէկ հասկցաք — Եւ շատ կը սիրեմ փոքրիկ խորս. — Թշուառութեան մոռմոքը կ'սփոխուի լոյսով. — Ամբաստի վարի միայն կը պահպանէ մեր պատիւը:

Օրինակ. — Եստնու մարդը ո՛ւ ո՛ք կը սիրուի. — Ամենքը կ'արհամարհենք ազգի մարդիկը:

ԴԱՍ. — ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՒ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ ԲԱՅԵՐ

226. — Փոխադարձ կը կոչուին այն բայերը որոնք գործողութեան երկու կամ աւելի անձերու միջեւ փոխադարձաբար կատարուիլը ցոյց կուտան և շատ անգամ կրաւորականի ձեւ կ'ունենան. օրինակ՝

Բաժնուիլ, կիսուիլ, հաշտուիլ, ծեծկուիլ ևլն:

227. — Փոխադարձ բայեր են նաեւ կոուլոյն, սիրուլոյն, զգուլոյն, ինչպէս նաեւ կցիլ վերջաւորող բարդ բայերը. օրինակ՝

Խօսակցիլ, գործակցիլ, խնդակցիլ ևլն:

228. — Անդրադարձ կը կոչուին այն բայերը որոնք թէեւ յաճախ կրաւորականի ձեւ ունին՝ բայց տէր բային գործողութիւնը փոխանակ ուրիշ մը կրելու, ինք իր վրայ կը կատարէ. օրինակ՝

Կախուիլ (= ինքզինք կախել), հագուիլ, վարժուիլ, պահուլալ ևլն:

ՀԻՍ. ՀԱՆԳՆԵՐ

173. — Հետեւեալ խօսքերը չէզոքէ ներգործական կամ անցողական ձեւի վերածեցէ՛ք առանց իմաստը այլալելու:

Մուկերը կը փախչին կասուեն. — Մարդիկ կը սնանին հացով, ջուրով եւ օդով. — Միտքը կը զարգանայ ուսումով եւ գիտութեամբ. — Ես ձանձրացայ փողոցի ժխտեան. — Զապիւնը տունը հրդեհեան արեցաւ. — Բարկութիւնը կը խաղաղի խղիւղութեամբ. — Եղեգը ծոցեցաւ հովիւն:

Օրինակ. — Կասուն կը փախցնէ մուկերը:

174. — Հետեւեալ խօսքերը ներգործականէ եւ անցողականէ չէզոքի վերածեցէ՛ք առանց իմաստը այլալելու:

Հովը մարեց մարդը. — Ժողովաւորները կ'երկարէ կեանքը. — Մահը կը վերջացնէ երկրային կեանքը. — Մայրը օրօններով կը ինքնակրէ. — Երկրաշարժը շարժեց գետիւնը եւ տունը կործանեց. — Հասարակութիւնը կ'աւելցնէ արժանիքը:

Օրինակ. — Ճրագը մարեցաւ հովիւն:

175. — Յետագայ նախադասութիւնները ներգործականէ անցողական ձեւի վերածեցէ՛ք:

Ուսուցիչը պատեց Արամը. — Տիտոս պաշարեց Երուսաղեմը. — Քոյրս կարկանդակ կեաւ. — Միեւն իր անձը շատ կը սիրէ. — Երկրաշարժը պիտի չափէ խաղաղութիւնը. — Արշակ մեղանակը պիտի խլէ. — Դուք ինչ ձանցիք:

Օրինակ. — Ուսուցիչը պատեւ տաւ Արամը:

176. — Յետագայ նախադասութիւններու կրաւորական, փոխադարձ եւ անդրադարձ բայերը որոշեցէ՛ք:

Երկու աւագակներ ալ խաղաղեցան Յիսուսի հետ. — Պետրոս եւ Վահան իրարու հետ կը զոյրեցին. — Դպրոցները կը բացուին Սեպտեմբերին. — Ճաշակի տէր մարդիկ վայելցորեն կը հագուին. — Մարդիկ կան որ ամէն գործի կը խառնուին. — Զանձոյթը կը բուժուի ընկերացումով. — Լատիստիկանը լուսնեկ վար կախուեցաւ. — Զարեկը կ'ընկերակցէին, բայց ի վերջոյ կը կոուլոյն. — Մարդոց մեծագոյն մասը շատ դժուարութիւնով կ'ապրուի. — Տղան համուեցաւ եւ ջուրը նետուեցաւ:

177. — Վերի հրահանգին շրդ, 5րդ, 7րդ, 8րդ, 9րդ, եւ 10րդ նախադասութիւնները փոխադարձ եւ անդրադարձէ՛ ներգործական ձեւի վերածեցէ՛ք:

Օրինակ. — Պետրոս եւ Վահան զիրար կը զգէին. — Մարդիկ կան որ ամէն գործի ինկզիմին կը խառնեն:

178. — Հետեւեալ խօսքերու բայերը փոխադարձ կամ անդրադարձի վերածեցէ՛ք, ջնջելով փոխադարձ կամ անդրադարձ դերանունները:

Երկու եղբայր իրարու մէջ բաժնեցին իրենց ստացուածքը. — Պոլոս եւ Արամ զիրար ծեծեցին. — Տիգրան շատ կը գովէ ինկզիմ. — Մարդ մը երէկ ինկզիմը ծովը նետեց. — Քոյր եւ եղբայր իրարու հետ կը գործէին. — Եղբայրս չկրցաւ ինկզիմ վարժեցնել ծխախոտի:

Օրինակ. — Երկու եղբայր բաժնուեցան իրենց ստացուածքին:

ԵՄ ԲԱՅԻՆ ԺԻՏԱԿԱՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ		Յոգնակի
Եզակի		
Ա. Դեմք	Չեմք	Չեմք
Բ. »	Չեմք	Չեմք
Գ. »	Չեմք	Չեմք

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Ն Յ Ե Ա Ն

Ա. Դեմք	Չեմք	Չեմք
Բ. »	Չեմք	Չեմք
Գ. »	Չեմք	Չեմք

Կ Ա Տ Ա Ր Ե Ա Ն Ա Ն Յ Ե Ա Ն

Ա. Դեմք	Չեմք	Չեմք
Բ. »	Չեմք	Չեմք
Գ. »	Չեմք	Չեմք

Բ Ա Յ Ա Ր Ձ Ա Կ Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Ա. Դեմք	Պիտի չեմք	Պիտի չեմք
Բ. »	Պիտի չեմք	Պիտի չեմք
Գ. »	Պիտի չեմք	Պիտի չեմք

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Ա. Դեմք	Պիտի չեմք	Պիտի չեմք
Բ. »	Պիտի չեմք	Պիտի չեմք
Գ. »	Պիտի չեմք	Պիտի չեմք

ՀՐԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ. »	Մի՛ ըլլար	Մի՛ ըլլար
------	-----------	-----------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ		
Ա. Դեմք	Չեմք	Չեմք
Բ. »	Չեմք	Չեմք
Գ. »	Չեմք	Չեմք

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Եզակի		Յոգնակի
Ա. Դեմք	Չեմք	Չեմք
Բ. »	Չեմք	Չեմք
Գ. »	Չեմք	Չեմք

ԸՂԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ		
Ա. Դեմք	Թո՛ղ չեմք	Թո՛ղ չեմք
Բ. »	Թո՛ղ չեմք	Թո՛ղ չեմք
Գ. »	Թո՛ղ չեմք	Թո՛ղ չեմք

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Ա. Դեմք	Թո՛ղ չեմք	Թո՛ղ չեմք
Բ. »	Թո՛ղ չեմք	Թո՛ղ չեմք
Գ. »	Թո՛ղ չեմք	Թո՛ղ չեմք

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Չեմք (*)

Ներկայ	Ընդունելություն	Անհատական ընդունելություն
Չեմք	Չեմք	Չեմք

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չեմք, Չեմք

(*) Ըլլալ բային սահմանական ներկայ եւ անկատար ձեւերուն (Կ'ըլլամ, Կ'ըլլայի եւայլն) ժխտականներն են չեմք ըլլալ, չեմք ըլլալ, չեմք ըլլալ եւայլն.

ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԺԻՏԱԿԱՆ ՁԵԻՇ

229. — Բային երբոր ժխտական իմաստ տալ ուզուի, սկիզբը կը կցուի ժխտական չ մասնիկը. օրինակ՝

Գետը խորունկ չէ, անձրեւ չեկաւ եւն։

230. — Բոլոր բայերու ժխտական ձեւերուն սահմանական ներկան և անկատարը կը կազմուին եւ բային ժխտական ձեւերուն օժանդակութեամբը և բային անեքեւոյթին վերջին շ գիրը փոխելով րի. օրինակ՝

Ձեմ գրեր, չէք խօսիր, չէին կարդար, եւն։

231. — Սահմանական ներկայի եզակի երբորդ դէմքին մէջ՝ օժանդակ չէի տեղ կ'ըլլայ չի, որուն ին զեղչուելով տեղը ապաւթարց կը դրուի եթէ բայը ձայնաւորով սկսած ըլլայ. օրինակ՝

Ձի մտներ, չ'երթար եւն։

232. — Անցեալ անկատարի մէջ բացառաբար Բ. լծորդութեան վերջաւորութիւնը երի կը փոխուի փոխանակ իրի. օրինակ՝

Ձէի խօսեր, չէր հագներ եւն։

233. — Հրամայական եղանակի ժխտական ձեւը կը կազմուի մի մասնիկով որուն կ'ընկերացուի եզակիի մէջ՝ բային աներեւոյթը՝ շ գիրը րի փոխուած, և յոգնակիի մէջ՝ բային ստորագասական ներկայի յոգնակի Բ. դէմքին ձեւը. օրինակ՝

Մի՛ գրեր, մի՛ խօսիք, մի՛ կարդաք։

234. — Մի՛ մասնիկին վրայ կը դրուի հրամայականին յատուկ շեշտը։

235. — Կաւ, ունիւ, պակասաւոր բայերուն ժխտական սահմանական ներկան և անկատարը բացառաբար կ'ըլլան չկաւ, չկայ, չունիւ, չկայի, չունի եւն։

ՀԲԱՀԱՆԳՆԵՐ

179. — Որոշեցի՛ք հետեւեալ ժխտական բայերուն եղանակը, ժամանակը, դէմքն ու թիւը։

Ձիւր, չեղան, չհասա, մի խնդար, չի վաղեր, չըլլաս, պիտի չերթայի, չսմիտի, չեն շարժիր, չամնայի, չես խաղար, չվազող, չեմքան, չտրվեցայ, չաղացին։

180. — Հետեւեալ խօսքերուն ժխտականները՝ հաստատական ձեւի, հաստատականները՝ ժխտականի վերածեցէ՛ք։

Շատ մարդիկ յոյս չեն գիտեր. — Եթէ գիտնայի մեզի չէի գար, տունը կը կենայի. — Տղայ, շատա՛կ, ժամանակ չկայ. — Այս մարդը գութ չունի, խղճեմքը թմբեցուցած է. — Մեր կարեւորին ղեկավարը պատու չտուի, բայց խնայեմքը պարտեցան. — Մի՛ սխալե՛ք զիս որ խօսիմ. — Այս աղջիկը իր դասը՛յաւ կը սորվի՛ բայց իր վարը՝ չի հաւանիր. — Ամեն մարդու բարեկամ եղե՛ք, թշնամի՛ չի ունենար. — Եթէ կ'ուզէ՛ք խաղալ ապրիլ, ուրիշի՛ք քրտնի մի՛ խառնուիք. — Բոլորացմէ՛ք չի ներուիր, բայց անոր ներելի է։

Օրինակ. — Եթէ չգիտնայի՝ մեզի կուգայի, տունը չի կենար։

181. — Ժխտական ձեւով խոնարհեցէ՛ք հետեւեալ բայերը։

Ելի, խաբել, փութալ, երթալ, յոգնիլ, շուտիլ, փառալիլ, ճգնել, բերել ցալ։

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՇԽԱՏԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Արորին խոփն երկար ատեն ծոյ, անդորր կեանք մը վարած ու ժանգոտած էր բոլոր։

Օր մը տեսաւ իր եղբայրն որ դաշտերէն

կուգար, փայլեր արծակելով շաւոյօրէն։

— «Երկուքս ալ դարձնուած ենք նիւթէն նոյն,

«Դուն կը շողաս, մինչ ես գորշ եմ ու տոգոյն.

«Այդ գեղեցիկ փայլն ու տեսքն որ ես չունիմ

«Ի՞նչպէս գըտար»։

— «Աշխատելով, եղբայր իմ»։

Թարգմ. Ա. Փ.

Թեւադրութիւն. — Արծակի վերածել այս ոտանաւոր առակը։ Բացատրել բարոյականը։

ԽՈՆԱՐՀՈՒՄ ԺԻՏԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի		Յոգնակի
Ա. Դեմք	Չեմ գրեր	Չենք գրեր
Բ. »	Չես գրեր	Չէք գրեր
Գ. »	Չի գրեր	Չեն գրեր

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՆՑԵԱԼ

Ա. Դեմք	Չէի գրեր	Չէինք գրեր
Բ. »	Չէիր գրեր	Չէիք գրեր
Գ. »	Չէր գրեր	Չէին գրեր

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՆՑԵԱԼ

Ա. Դեմք	Չգրեցի	Չգրեցինք
Բ. »	Չգրեցիր	Չգրեցիք
Գ. »	Չգրեց	Չգրեցին

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌԵԻ

Ա. Դեմք	Պիտի չգրեմ	Պիտի չգրենք
Բ. »	Պիտի չգրես	Պիտի չգրէք
Գ. »	Պիտի չգրէ	Պիտի չգրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌԵԻ

Ա. Դեմք	Պիտի չգրէի	Պիտի չգրէինք
Բ. »	Պիտի չգրէիր	Պիտի չգրէիք
Գ. »	Պիտի չգրէր	Պիտի չգրէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ. »	Մի՛ գրեր	Մի՛ գրէք
------	----------	----------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզակի		Յոգնակի
Ա. Դեմք	Չգրեմ	Չգրենք
Բ. »	Չգրես	Չգրէք
Գ. »	Չգրէ	Չգրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա. Դեմք	Չգրէի	Չգրէինք
Բ. »	Չգրէիր	Չգրէիք
Գ. »	Չգրէր	Չգրէին

ԸՂՁԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. Դեմք	Թո՛ղ չգրեմ	Թո՛ղ չգրենք
Բ. »	Թո՛ղ չգրես	Թո՛ղ չգրէք
Գ. »	Թո՛ղ չգրէ	Թո՛ղ չգրեն

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա. Դեմք	Թո՛ղ չգրէի	Թո՛ղ չգրէինք
Բ. »	Թո՛ղ չգրէիր	Թո՛ղ չգրէիք
Գ. »	Թո՛ղ չգրէր	Թո՛ղ չգրէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

Չգրել

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼ.

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼ.

Չգրող

Չգրած

ԱՊԱՌԵԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չգրելիք, չգրելու

ՍՍՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԿԱՅ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Չեմ խօսիր	Չենք խօսիր
Բ. »	Չես խօսիր	Չէք խօսիր
Գ. »	Չի խօսիր	Չեն խօսիր

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՆՑԵԱԼ

Ա. Դեմք	Չէի խօսեր	Չէինք խօսեր
Բ. »	Չէիր խօսեր	Չէիք խօսեր
Գ. »	Չէր խօսեր	Չէին խօսեր

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՆՑԵԱԼ

Ա. Դեմք	Չխօսեցայ	Չխօսեցանք
Բ. »	Չխօսեցար	Չխօսեցաք
Գ. »	Չխօսեցաւ	Չխօսեցան

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Ա. Դեմք	Պիտի չխօսիմ	Պիտի չխօսինք
Բ. »	Պիտի չխօսիս	Պիտի չխօսիք
Գ. »	Պիտի չխօսի	Պիտի չխօսին

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Ա. Դեմք	Պիտի չխօսէի	Պիտի չխօսէինք
Բ. »	Պիտի չխօսէիր	Պիտի չխօսէիք
Գ. »	Պիտի չխօսէր	Պիտի չխօսէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ. »	Մի՛ խօսիր	Մի՛ խօսիք
------	-----------	-----------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԿԱՅ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Չխօսիմ	Չխօսինք
Բ. »	Չխօսիս	Չխօսիք
Գ. »	Չխօսի	Չխօսին

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա. Դեմք	Չխօսէի	Չխօսէինք
Բ. »	Չխօսէիր	Չխօսէիք
Գ. »	Չխօսէր	Չխօսէին

ԸՂՁԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԿԱՅ

Ա. Դեմք	Թո՛ղ չխօսիմ	Թո՛ղ չխօսինք
Բ. »	Թո՛ղ չխօսիս	Թո՛ղ չխօսիք
Գ. »	Թո՛ղ չխօսի	Թո՛ղ չխօսին

ԱՆԿԱՏԱՐ

Ա. Դեմք	Թո՛ղ չխօսէի	Թո՛ղ չխօսէինք
Բ. »	Թո՛ղ չխօսէիր	Թո՛ղ չխօսէիք
Գ. »	Թո՛ղ չխօսէր	Թո՛ղ չխօսէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Չխօսիլ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չխօսող

Չխօսուած

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չխօսելիք, չխօսելու

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Չեմ կարդար	Չենք կարդար
Բ. »	Չես կարդար	Չէք կարդար
Գ. »	Չի կարդար	Չեն կարդար

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Ն Յ Ե Ա

Ա. Դեմք	Չէի կարդար	Չէինք կարդար
Բ. »	Չէիր կարդար	Չէիք կարդար
Գ. »	Չէր կարդար	Չէին կարդար

Կ Ա Տ Ա Ր Ե Ա Ա Ա Ն Յ Ե Ա

Ա. Դեմք	Չկարդացի	Չկարդացինք
Բ. »	Չկարդացիր	Չկարդացիք
Գ. »	Չկարդաց	Չկարդացին

Բ Ա Յ Ա Ր Չ Ա Կ Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Ա. Դեմք	Պիտի չկարդամ	Պիտի չկարդանք
Բ. »	Պիտի չկարդաս	Պիտի չկարդաք
Գ. »	Պիտի չկարդայ	Պիտի չկարդան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Ա. Դեմք	Պիտի չկարդայի	Պիտի չկարդայինք
Բ. »	Պիտի չկարդայիր	Պիտի չկարդայիք
Գ. »	Պիտի չկարդար	Պիտի չկարդային

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Բ. »	Մի՛ կարդար	Մի՛ կարդաք
------	------------	------------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Չկարդամ	Չարդանք
Բ. »	Չկարդաս	Չկարդաք
Գ. »	Չկարդայ	Չկարդան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Ա. Դեմք	Չկարդայի	Չկարդայինք
Բ. »	Չկարդայիր	Չկարդայիք
Գ. »	Չկարդար	Չկարդային

ԸՂՁԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. Դեմք	Թո՛ղ չկարդամ	Թո՛ղ չկարդանք
Բ. »	Թո՛ղ չկարդաս	Թո՛ղ չկարդաք
Գ. »	Թո՛ղ չկարդայ	Թո՛ղ չկարդան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Ա. Դեմք	Թո՛ղ չկարդայի	Թո՛ղ չկարդայինք
Բ. »	Թո՛ղ չկարդայիր	Թո՛ղ չկարդայիք
Գ. »	Թո՛ղ չկարդար	Թո՛ղ չկարդային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Չկարդալ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ	ԱՆՅԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Չկարդացող	Չկարդացած

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չկարդալիք, չկարդալու

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍ.—ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

236.—Նախադրութիւն կը կոչուին պարագայ ցուցնող այն բառերը որոնք գոյականի կամ դերանունի մը հետ կը գործածուին, անոր այս կամ այն պարագան նշանակելու համար. օրինակ՝

Քեզի համար, ծովէն անդին, առանց հացի:

237.—Նախադրութեան ընկերացող բառերը կը կոչուին նախադրութեան խնդիրը:

238.—Նախադրութիւններէն ոմանք խնդիրէն առաջ կը դրուին, ոմանք ետքը:

239.—Նախադաս կը կոչուին խնդիրէն առաջ զըրուող նախադրութիւնները, որոնք են. միեւնէ, դեպի. առանց, քան, թացի, իբրեւ, փոխանակ, զերդ:

240.—Յետադաս կը կոչուին խնդիրէն ետք դրուող նախադրութիւնները որոնց գլխաւորները հետեւեալներն են.

Համար, հետ, մէջ, յետոյ, վերջ, առաջ, ետք, աւելի, նուազ, առջեւ, ետեւ, տակ, վրայ, վեր, վար, ներս, դուրս, քով, տեղ, անդին, աւելի, դեմ, մօտ, շուրջ, միջեւ, մէջեղ, պէս, համեմատ, մեկտեղ, միասին, չափ, իմեր, իմար, իբրեւ, զատ, բոլորով, ասեմ, ներքեւ, վերեւ, դիմաց, համաձայն, փոխարէն եւն:

241.—Հակառակ, հանդէպ, նման, հանդերձ, հեռու նախադրութիւնները խնդիրէն թէ՛ առաջ կրնան դրուիլ, թէ՛ վերջը. օրինակ՝ հակառակ ասոր կամ ասոր հակառակ եւն:

242.— Նախադրութիւն կը համարուին նաեւ ինչ ինչ գրաբարաձեւ հոլովեալ բառեր ու ասացուածներ, որոնց գլխաւորներն են հետեւեալները.

Նկատմամբ, մասին, առթիւ, միջոցաւ, ձեռամբ, վերաբերեալ, միջոցին, նայելով, սխալ, բաղդասմամբ, շնորհիւ, պատճառաւ եւն: Ասոնք սովորաբար յետադաս են:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

182.—Հետեւեալ բառերէն նախադրութիւնները որոշելով յետադասները մէկ, նախադասները երկու զիծով ստորագծեցէ՛ք.

Մեզի հետ, տարին ի բուն, անոնց միջոցաւ, աշատակն ի վեր, դեպի երկինք, առաջանին շուրջ, ուսուցիւն շնորհիւ, ամենեւն վեր, կաղանդի առթիւ, ինծի նկատմամբ, հակառակ դժուարութեան, միևնուզեղան, եղբորս ձեռամբ, ձերինին բաղդասմամբ, առանց տունի, հասակի համեմատ, հանդէպ Աստուծոյ, իբրեւ մարդ, թացի սակե, զերդ հեղշակ, մեր մասին, աղով հանդերձ, միևնուզ զատ, քան զիս:

183.—Նոյն նախադասութիւններու ընկերացող բառերը զոյակա՞ն են թէ՛ դերանուն եւ ի՞նչ թիւ ու հոլով ունին, որոշեցէ՛ք ըրեմնացի:

184.—Հետեւեալ նախադասութիւններու պակասները լրացուցէ՛ք իմաստին պահանջած նախադրութիւնով:

Մեսաղները կը գտնուին հողի խորքերուն . . . — Դարունը կուգայ ձմեռունէ . . . — Աշակերտները Յիսուսի . . . կը պատկանէին. — Ընկերդ սիրէ՛ քու անձիդ . . . — Փրանսա աւելի ընդարձակ է . . . Իսպանիա. — Լուսինը կը դառնայ երկրիս . . . — Նոյեան տապալը կեցաւ Մասիս լեռան . . . — . . . փուշի վարդ չըլլար. — Առողջութիւնը կ'ըն քանակագին քարտիս է մարդուս . . . — Աշխատի . . . մահը, այս է մարդուն ճակատագիրը. — . . . մարդ քաղմատեալ պատկանութիւններ ունիւն. — Չարին . . . մի կենալ. — Ո՛չ մէկ յանցաւոր կրնայ արդարեալ մալ իր խղճին . . . :

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

243. — Նախադրութիւններն անփոփոխ բառեր են և ընդհանրապէս յօդ ալ չեն առնել, բայց իրենց խընդիրը կ'ըլլայ զանազան հոլովներով:

244. — Հայցական հոլով խնդիր կ'առնեն միևնեւ, դեպի, (*) իբրուն, իբրեւ, իվեր, իվար, զերդ, քան. օրինակ մինչեւ դուռը, լեռն իվեր ևլն:

245. — Սեռական հոլով խնդիր կ'առնեն քան, վրայ, քով, տեղ, շուրջ, մէջ, առջեւ, ետեւ, միջեւ, մէջտեղ, բոլորսիք, ասեմ, ներքեւ, վերեւ, դիմաց, մասին, առթիւ, միջոցաւ, ձեռքաւ, շնորհիւ, միջոցին, պատճառաւ. օրինակ՝ ծառին տակ, անոր չնորհիւ ևլն:

246. — Տրական հոլով խնդիր կ'առնեն առանց, հակառակ, համար, նման, պէս, հետ, մօտ, հանդիպ, համեմատ, փոխանակ, չափ, փոխարեւ, համեմատեալ, նկատմամբ, վերաբերեալ, բաղդատմամբ, նայելով. օրինակ՝ քեզի համար, ինծի հանդէպ ևլն:

247. — Բացառական հոլով խնդիր կ'առնեն բացի, յետոյ, վերջ, ետք (**), առաջ, աւելի, նուազ վեր, վար, ներս, դուրս, ասդին, անդին, զատ, հետո, իվեր, սխալաւ. օրինակ՝ բացի քեզմէ, գիշերէն իվեր, ևլն:

248. — Գործիական հոլով խնդիր կ'առնեն մեկտեղ, միասին, հանդերձ. օրինակ՝ ասով հանդերձ, ընկերով միասին ևլն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

185. — Հետագայ խօսքերուն պարունակած նախադրութիւնները մէկ, խնդիրները երկու գիծով ստորագծեցէ՛ք, յետոյ որոշեցէ՛ք բերանացի խնդիրներուն հոլովը

(*) Միևնեւ, դէպի տրական հոլով դերանուն խնդիր կ'առնեն. օր. մինչեւ մեզի, դէպի ահա ևլն.

(**) Յետոյ, վերջ, ետք երբեմն հայցական խնդիր ալ կ'առնեն. օր. հինգ օր յետոյ, քանի մը օտար վերջ եւն.

Պատահական վար նայեցայ. — Ամեն գետն դեպի ծով կը հոսին. — Օրն ի բուն աշխատեցաւ, ասկէ վերջ հանգստացէ՛ք — Առաւ սանդուղի՛ իվար գորեցաւ. — Մեր գլուխին վերեւ շարունակ երկնակամար. — Քեզի համար աշխատեցաւ. — Ինծի մօտ եկու. — Վարձատրութիւնը արժանիին համեմատ կ'ըլլայ. Ձեզի չափ ճարպիկ է, բայց մեզմէ աւելի սրամիտ չէ. — Որո՞ւ հետ տեսնուեցաւ. — Բարեկամներով միասին զուարճացանք. — Եղբորդ նկատմամբ շուրջ մը առի՞՞ք, շարքի մը իվեր բացակայ է:

186. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ փակագծեալ անունները իբրեւ յարակից նախադրութեան խնդիր, պէտք եղած հոլովին վերածեցէ՛ք.

Յիշու (ծով) վրայ քայլեց. — (Բարիք) փոխարեւ շարքի ապերախներու գործ է. Ամերիկայի (գիւտ) ի վեր 407 տարի անցած է. — (Չոր) մէջ, (ցամաք) վրայ, (հող) քան, (օդ) մէջ ամենուրեք կեանք կայ. — Մարդ իր (կարողութիւն) չափ կրնայ աշխատիլ — Ո՛ր մէկ ազահոռութիւններէն է քացի ժամանակի (ազահոռութիւն). — Մարդ իր (արժանիք) շնորհիւ կը բարձրանայ. — (Կամուրջ) անդին անցայ. — (Եղբայրս) միջոցաւ նամակ առի — Փոխանակ (ուրախութիւն) տեսնութիւնը իրենց հոն պատահած (արկած) համար. — (Այր եւ կին) մէջտեղ գծաւորին ինկաւ. — Մեր ձայնը միևնեւ (անիկա) հասաւ. — Այդ բարեկամս իբրեւ (ես) ընդունէ. — Այդ մարդը աւելի հարուստ է քան (միւս):

187 — Հետեւեալ նախադրութեամբ խնդիրներով մէյմէկ նախադրութիւն կազմեցէ՛ք.

Ծառն իվեր, Ձապի առթիւ, հակառակ միևնեւ, Արեւին շուրջ, խոհեմութեան միջոցաւ, ընկերիդ հետ, ճաշէ ետք, դասի միջոցին, ամառն իբրուն, դեպի կատարեղութիւն, գերեզմանին անդին, յաջորդութեան համար, Աստուծոյ առջեւ, սերտ աւելի, քացի քեզմէ, Սոդոմի ասեմ, հողին ներքեւ:

ՄԱԿԲԱՅ

ԴԱՍ. — ՄԱԿԲԱՅ ԵՒ ԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

249. — Մակբայ կը կոչուին պարագայ ցուցնող այն անփոփոխ բառերը որոնք ընդհանրապէս բայերու, երբեմն ալ ածականներու կամ ուրիշ մակբայներու քով կը գրուին անոնց իմաստը լրացնելու և եղանակաւորելու համար. օրինակ՝

Հովը սասիկ կը փչէ, նաւը իսկոյն մեկնեցաւ և չն։

250. — Գլխաւորաբար հինգ տեսակ մակբայներ կան. եղանակաւորիչ, որակական, տեղական, ժամանակական և քանակական։

251. — Եղանակաւորիչ կը կոչուին այն մակբայները որոնք բային իմաստը կ'եղանակաւորեն կամ կը փոխեն՝ զայն համատեղելով, ժխտելով, տարակոյսի ենթարկելով, հարցական ձեւի վերածելով կամ ուրիշ ո՛ր և է եղանակով։

251. — Եղանակաւորիչ մակբայներու գլխաւորներն են գրեթէ, այո՛, ոչ, անշո՛ւշ, իրաւ, արդարեւ, բնաւ, երբեք, անա՛, ամենեւին, թերեւս, գուցէ, արդեօք, միթէ՞, հապա, մի՞ գուցէ ևն։

253. — Որակական կը կոչուին այն մակբայները որոնք բային գործողութեան կերպը կամ վիճակը ցոյց կուտան և կ'որոշուին ինչպէ՞ս հարցումով։

254. — Որակական մակբայներ են յանկարծ, իսկոյն, կանաչ, ջուշ, իսպառ, վերսին, գաղտնի, գեշ, աղէկ, հագիւ, սասիկ, հարեւանցի, անմիջապէս, չարացար, բոլորովին, միանգամայն, ուղղակի, մեծապէս, անագին, ընդհանրապէս, ուժգնօրէն, մեղմաբար և ուրիշ խիստ բազմաթիւ նմանօրինակ բառեր։

255. — Տեղական կը կոչուին տեղի պարագայ

ցուցնող մակբայները որոնք կ'որոշուին ո՞ւր հարցումով և որոնց գլխաւորներն են հոս, հոդ, հոն, սսս, անդ, ուր, մեկդի, ներս, դուրս, ասդին, անդին, առաջ, ետեւ, վեր, վար և չն։

256 — Ժամանակական կը կոչուին ժամանակ ցոյց տուող մակբայները որոնք կ'որոշուին ե՞րբ հարցումով և որոնց գլխաւորներն են երբ, երբեմն, արդ, մերթ, այժմ, հիմա, ուշ, կանուխ, միշտ, յաւիտ, յաւիտեան, արդեւ, դեռ, ակաւալին, յետոյ, նախ, ապա, առաջուց, հիկուց, շատուց, հերու և չն։

257. — Քանակական կը կոչուին չափ և քանակութիւն ցոյց տուող մակբայները որոնք կ'որոշուին ի՞նչքան հարցումով և որոնց գլխաւորներն են շատ, քիչ, սակաւ, աւելի, նուազ, միայն, ալ, հերիք բաւական, յաճախ, ասպ, չափազանց, կարի ևն։

ՀԻՍ. ՀԱՆԳՆԵՐ

188. — Հետեւեալ խօսքերու մակբայները ստորագծեցէ՛ք, յետոյ պէտք եղած հարցումն ընելով որոշեցէ՛ք իւրաքանչիւրին տեսակը.

Տղաք պարտին ի՞նչ խօսիլ եւ շատ մեկի ընել. — Մեծ քաղաքներու մէջ մարդիկ ուշ կը պառկին, գիւղերու մէջ՝ կանուխ. — Ծուռութիւնն ա՛յնքան յամաբար կ'ընթանայ որ աղքատութիւնն իսկոյն ետեւէն կը հասնի. — Ամենեւին և սուս մի խօսիլ. — Կիներն ընդհանրապէս զարդասեր են — Նախ կեր, ապա՛ գոհացիր. — Բարի անուշ միայն կը սերէ գերեզմանին ալ անդին. — Ո՛վ որ յարստեւորէն կ'աշխատի, վաղ կ'աւանգան իր նպատակին կը հասնի վերջապէս. — Շատ մի՛ հպարտանալ, մի՛ գուցէ առակին կաղնիին պէս չախախտիլ. — Մերթ քառապանք, մերթ վայելի, այս յե՞ միթէ մարդկային կեանք. — Ե՞րբ պիտի գայ արդեօք գարունը ուր տխրակները քաղցրամայն երգեր կ'երգեն. — Խոհեմութեամբ գործողը գրեթէ միշտ զեղծ կը մնայ վաւանքներէ։

ԴԱՍԱՅԱՅԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐ

258. — Մակրայական ասացուած կը կոչուին մէկէ աւելի բառերով կազմուած կամ զբաբարածեւ հորովեալ ամէն տեսակէ կարգ մը մակբայներ, որոնց է՛ն գործածականներն են .

Եղանակաւորիչ . — Ստուգիւ, հարկաւ, ինարկե, քաւ լիցի, ո՛չ երբեք, բնաւ երբեք, յիրաւի, նոյն իսկ ևլն .

Որակական . — Մեկեկեկեկ, ետեւե ետեւ, իսկ եւ իսկ, մեկիկ մէկիկ, փոխն իրիւս, հազիւ հազ, կամաց կամաց, փութով, շուտով, ըս կամա, մաս մաս, միանգամ ընդ միշտ, առհասարակ, շատով, մեղմիւ, հապանկով, կամաւ, դժուարաւ, խաշիւ, դիւրաւ, ծայրե ծայր, իբնե, մասամբ, անձամբ, վեր իվերոյ ևլն :

Տեղական . — Ամենուրեք, ուրեք ուրեք, ոչ ուրեք, քովե քով, տեղ տեղ, դեմ դիմաց ևլն :

Ժամանակական . — Առայժմ, հիմակուհիմա, ամէն անգամ, ոչեկ ուշ, մերք ընդ մերք, ի վերջոյ, ընդհուպ, վերջիվերջոյ, նախաւառաջ, կանխաւ, ասեւոք, ժամանակաւ, քիչ ասեւեկ, ի սկզբան, այսուհետեւ, այնուհետեւ, ժամեմալ, տարուե տարի, օրե օր, օրը օրին, յայնժամ, օրընդմեջ ևլն . :

Քանակական . — Շատ անգամ, քիչ անգամ, առնուազն, առ առաւելն, քիչեկ քիչ, ըս կարի, շատ շատ ևլն :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ . — ԴԱՄԱՌՆ ՈՒ ԵԶԸ

Նախանձոտ և ամբարտաւան դամբո մը արօտաւայրի մը մէջ պառկած էր մեղկօրէն երբոր անդիէն եզ մը եկաւ հոն և սկսաւ հանդարտօրէն արածիլ : Դամբոը անեղ հալիւններով եզին վրայ խոյացաւ և թոյլ չտուաւ անոր որ հոն արածի : Եզը ստիպուելով հեռանալ այն տեղէն, հառաչագին ըսաւ . «Անիծեալ ըլլաս, չա՛ր չուն, ի՛նչ չա՛

քեզի՛ ըրած չարութենէդ երբոր չեա թողուր ինծի ճարակելու գեսնի խոտերը զոր դուն երբեք պիտի չուտես :

Թելադրութիւններ . — Կարդալ այս հատուածը, ուղղագրել նոյնը, բացատրել առակին նիւթը եւ բարոյականը :

ՀԻՍՏՈՐԻԱԿԱՆ

189. — Օրինակեցէք վերի հատուածը, ստորագծելով մակբայները :

190. — Հետագայ նախադասութիւնները լրացուցէք իմաստին յարմար մակբայներով :

Ժամանակը . . . կ'անցնի. վայրկեանը ուր կը խօսինք . . . հենուրեք մեզմէ . — Մի՛ մոռնա՛ք . . . ինչ քարիք որ կ'ընդունիք . — Հրապարակուեցաւ ու ապշուեցաւ . . . կ'ընթանաւ . — Պէտք չէ . . . ըսեց ինչ որ մարդ կը մտածէ . — Համբար . . . իրերը կը խոշորցնէ . — Ով որ մեկուն վստահութիւնը . . . կը գործածէ, կը պատժուի . — Չար ընկերներէ . . . փախէք . — Մի՛ հաւատա՛ք . . . եթէ մեզի ըսեն քե երջանկութիւնը հոս է կամ . . . ուրեմն . . . Ե երջանկութիւնը . — Հրեաներու մէջեկ շատ մարգարէներ ելած են . . . :

191. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն մակբայները որոշելով հասարակ մակբայները մէկ գիծով, մակբայական ասացուածները երկու գիծով ստորագծեցէք :

Աստուած ամենուրեք է . — Տիկին Աստուած մերքընդմերք մեզի կ'այցելէ . — Ստուգիւ շատ քարի կի . — Նախ եւ առաջ կարողութիւնը կըշտէ, յետոյ գործի մեղմարկէ . — Յաւակնոտ մարդիկ կարի անհանելի են եւ քիչ անգամ կը ճանցնան իրենց չափը . — Ով որ հապանկով կը գործէ, լաւ գործող մը չէ . — Քաղաքակրթութիւնը օրե օր քաղաք հանգաւանք մը առնելու վրայ է . — Լաւ գիրք մը ծայրե ծայր եւ կրկնակի կարգաւորու է աղեկ մարտելու համար . ո՛վ որ հարեւանցի կը կարդայ, շուտով կը մոռնայ կարդացածը . — Այս մասանին առնուազն տասն ոսկի կ'արժէ . — Այս հողերը հերոս մաս մաս ծախուեցան եւ այսօր աւելի կ'արժեն :

192. — Վերի հրահանգին մակբայներուն տեսակները որոշեցէք :

193. — Հետեւեալ մակբայները մէկ մէկ նախադասութեան մէջ գործածեցէք :

Ի վերջոյ, քերտու, առ այժմ, յաւեք, բնաւ, երբեք, ասեւոք, գրեթէ, մեկեկեկեկ, հազիւ հազ, վերջ ի վերջոյ, հզօրապէս, վեհանձնօրէն :

ՇԱՂԿԱՊ

ԴԱՍ.—ՇԱՂԿԱՊ ԵՒ ԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

259.—Շաղկապ կը կոչուին այն անփոփոխ բառերը՝ որ այլեւայլ բառեր ու խօսքեր իրար կը կապեն, միեւնոյն ատեն տալով զանազան իմաստներ. օրինակ՝

Երկաթն ու ոսկին մետաղ են, բայց ոսկին թանկագին է:

260.—Շաղկապները երկու տեսակ են. հարադասական շաղկապներ որոնք համադաս բառերու կամ խօսքերու միջև կը գործածուին, և ստորադասական շաղկապներ որոնք իրարմէ կախում ունեցող խօսքեր իրարու կը կապեն:

261.—Հարադասական շաղկապներու գլխաւորներն են եւ, ու, կամ, բայց, որովհետեւ, ուրեմն, ուստի, սակայն, նաեւ, աչ, այսինքն, զի, քանզի, վասնզի, այլ, իսկ, մանաւանդ, զեթ, զոնե, անգամ, որով, ևլն:

262.—Ստորադասական շաղկապներու գլխաւորներն են որ, եթե, քե, քեւ, քեպեսեւ, երբ, մինչ, մինչդեռ ևն:

263.—Շաղկապական ասացումը կը կոչուին մէկէ աւելի բառերով կազմուած կարգ մը համադասական և ստորադասական շաղկապներ որոնց գործածականները հետեւեալներն են.

Թե որ, կամ քե, այլ եւ, այլ նաեւ, մանաւանդ քե, այլ սակայն, բայց երբ, այլ քե, այսինքն քե, երբ որ, ուր որ, քանի որ, այնպէս որ, ինչպէս որ, որքան որ, որպէս քե, ուպէս զի, միայն քե, հազիւ քե, ո՛չ քե, ո՛չ միայն, ո՛չ այնքան, ոչ իսկ, եթե ոչ, ինչպէս նաեւ, բայց եւ այնպէս, մինչեւ որ, մինչեւ իսկ, մինչեւ անգամ, քան քե, իբրեւ քե, նոյն իսկ, ևլն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

194.—Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած շաղկապները որոշելով՝ հաճախականները մէկ զիծով, ստորադասականները երկու զիծով ստորագծեցէք, յետոյ բերանացի որոշեցէք շաղկապական ասացումները.

Ապակին եւ բիրեղը քափանցիկ մարմիններ են, իսկ փայտը՝ անքափանց. — Պարսիկ աշխատի միջեւ որ յաղորդական հասնիմ. — Մարդ քեպեսեւ մարմնով սկար քայց խելով գորաւոր է. — Հագիւ քե առաջին ցուրտը կ'սկսին, ծիծեռնակները կը յունեն. — Թե որ ֆու աչի քեզ կը գայրակեցնէ, հանէ, նետէ՞ զայն. — Կան քե՛ մարմնական հիւանդութիւններ, քե՛ հոգեկան. — Բնութեան մէջ քան մը չի կորսուիր, անեւանցիկ հիշիմ անգամ. — Ուր որ շարժում կայ, կեանք կայ. — Իբրեւ քե երկար կեանք մը ունենայիմ, վիշտեմ աչ զայն քաշական կը դառնացնեն. — Լաւ է կոյր ըլլալ այնով իմ կոյր միտքով. — Ով որ իր եսին, այսինքն միայն իմ իր անձին համար կ'ապրի, եթե նոյն իսկ շատ հարուստ կամ գիտնէ ըլլալ՝ արժանի չէ մարդ կոչուելու. — Կագն ու կոխը տունը կը խնդեն միկնդեւ խաղաղութիւնը կը շինէ տունը. — Երգը զուարթար է, ուստի երգեցէ՛ք միշտ, օղակ:

195.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն պակասները լրացցէ՛ք իմաստին պահանջած շաղկապներով.

Հիները կը կարծէին . . . արեւը կը դառնայ երկրին շուրջ . . . Իրապէս երկիրն է դարձողը արեւին քորտիմ. — Պէտք չի ըլլալ . . . շատ ագահ . . . շատ շատ. — Յուրաքանչեւ կը ստեղծէ շուրջ . . . քաղաք զայն կը շոգիացնէ. — Մարդ երբէ՛ք չի ձանձրանար . . . միշտ զբաղուած մը ունենայ. — Չեմ աշխատիր . . . հիւանդ եմ, ըսաւ ծոյլ մը. խօսակիցը իրեն պատասխան տուաւ . . . ըսաւ. արեւի ուղիղ կ'ըլլար . . . ըսէիր, հիւանդ եմ . . . չեմ աշխատիր. — Այս առաջարկեալէն մին . . . միւսը հարկ է . . . ընդունիմ. — Պարսիկ աշխատի . . . կ'ապրիմ . . . մահուան վերջ պիտի վայելեմ յառեւանական հանգիստ. — Միջանկեր կան որոնց . . . դպրոցի, անշարժ կը մնան . . . վստակը անցած կարծեն:

ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍ.— ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

264.— Զայնարկութիւն կը կոչուին այն անփոփոխ բառերը որոնք որ և է յուզում, զգացում կամ կիրք յայտնելու կը ծառայեն:

265.— Զայնարկութիւններու է՛ն գործածականներն են ահ, ո՛հ, ա՛խ, օ՛ֆ, օ՛խ, վա՛խ, վա՛յ, ախո՞ւ, աւա՛ղ, բաբե՛, ա՛յ, եհ, վա՛հ, երանի՛, եղո՛ւկ, ևլն:

266.— Զայնարկութիւն են նաև մարդիկ կամ կենդանիները կանչելու կամ վարելու համար գործածուած բացազանչութիւնները. օրինակ՝ օ՛ն, ծօ՛, ֆա՛, հօ՛, օ՛շօ, փի՛ս-փի՛ս, ֆիշֆիշ, ճիւճիւ, օշօշ, ևլն:

267.— Երբեմն գոյականներ կամ ուրիշ բառեր ալ պատահաբար իբրեւ ձայնարկութիւն կը գործածուին. օրինակ՝ մեղի, ամօ՛ր, անե՛ծֆ, մեղա՛յ, կեցցե՛, ևլն:

268.— Զայնարկութիւններուն վրայ ընդհանրապէս երկար և մէկ քանիներուն վրայ ալ չեշտ կը դրուի:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ՓՈՒՇԵՐԸ

Գեղում օր մը իրենց տան պարտէզն իջաւ քաղելու համար նոր բացուած գեղեցիկ վարդերէն, բայց քաղելու ատեն ա՛յնքան հապճեպ և անզգոյշ շարժեցաւ որ վարդին փուշերը իր մատերուն մխուցան և զգացած ցաւէն սկսաւ լալ:— «Ինչո՞ւ համար, հարցուց տղան իր հօր, ա՛յնքան գեղեցիկ ու հոտաւէտ այս վարդերը անանկ սուր փուշեր ունին»:— «Թերեւս մեզի յիշեցնելու համար թէ, ըսաւ հայրը, աշխարհի մէջ ամէնէն ցանկալի և քաղցր բաներն անգամ զերծ չեն վնասակար և աղիտաբեր կողմերէ, եթէ զանոնք զգուշութեամբ և խոհեմութեամբ չգործածենք»:

Թեկադրութիւն. — Կարդալ այս մանրավէպը, բացատրել բառերը, ուղղագրել նոյնը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

196.— Վերի ոտանաւորին բոլոր բառերուն տեսակները որոշեցէ՛ր բերանացի:

197.— Հետեւեալ նախադասութիւններու պարունակած ձայնարկութիւնները որոշելով ստորագծեցէ՛ր.

Օ՛ֆ, գոռալ կը ցալի. — Օ՛ն, կառի լծեցէ՛ֆ. — Երանի՛ անոնց որ սուրք են սրտով. — Վա՛խ, ծաղիկ հասակի մէջ խամբեցաւ, մե՛ղի. — Ա՛խ-ֆան գձձուքիւն ծեսած չի, ամօ՛ր. — Զօ՛, գոռեցէ՛ր, ֆաշեցէ՛ֆ սալը. — ձիւ, ձիւ, ձիւ, եկէ՛ֆ, վառեակներ. — Անե՛ծֆ լարագործներուն. — Ա՛խ, շատ դժբախտ եմ. — Է՛հ, ժամանակը կ'անցնի, պե՛տ քիչ քիչ. — Հիմա շունը պիտի խածնէ ֆեզ, օ՛շօ. — Կանկեցէ՛ֆ կասուն, փի՛ս, փի՛ս, փի՛ս. — Վոնեցէ՛ֆ հաւերը, ֆիշ, ֆիշ, ֆիշ. — Ի նկ սարսափելի հոտ է, ֆիշֆիշ:

198.— Հետագայ ոտանաւորին բոլոր բառերուն տեսակները որոշեցէ՛ր բերանացի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ՎԱՐԳՆ ՈՒ ՓՈՒՇԸ

«Տրտո՛ւմ եմ, տրտու՛մ, ըսի՛ր ինձի դուն
«Զի փուշով պատած են վարդին թերթեր»:
Իսկ ես բերկրութիւն մը կ'զգամ անհուն
Ի տես փուշերուն զոր ունին վարդեր:

Աշխարհիս վերայ կա՛յ հաճոյք անխառն,
Կա՛յ երջանկութիւն առանց սեւ սուգի.
Եւ սակայն վիշտն ալ մորմոքի՛չ ու դառն
Յաճախ բերկրութեան հետը կը զուգի:

Արցունքն ու ծիծաղ՝ անբաժան ընկեր,
Ինչպէս վարդն ու փուշ նոյն արմատն ունին
Կը ժպտին, կուլան մի՛ և նոյն աչքեր.
Խինդ ու վիշտ, ահա՛ աղբիւրը կեանքին:

Ս. Գ.

Թեկադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, ուղղագրել նոյնը, բացատրել իմաստը:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՍ. — ՀՈՄԱՆԻՇ, ՀԱԿԱՆԻՇ ԵՒ ԲԱԶՄԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ

269. — Բառերն իրենց նշանակութեան նայելով տեսակ տեսակ են, ինչպէս՝ համանիշ, բազմանիշ, և ինչ։

270. — Հոմանիշ կը կոչուին լեզուին այն բառերը որոնք միեւնոյն նշանակութիւնները կուտան իմաստի պզտիկ տարբերութիւններով կամ առանց տարբերութեան. օրինակ՝

Խաւար-աղջամուղջ, ուրախ-զուարթ, և ինչ։

271. — Հականիշ կը կոչուին լեզուին այն բառերը որոնք իրարու ներհակ նշանակութիւններ ունին՝ օր.

Ելլել — մտնել, չիտակ — ծռռ, թաց — չոր, լիճ — կղզի, և ինչ։

272. — Բազմանիշ կը կոչուին այն բառերը որոնք մէկէ աւելի նշանակութիւններ ունին. օրինակ՝

Կուշտ = կող և յագեցած, դար = զառիվայր և հարիւր տարի։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՅԱՐԱՏԵՒՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

Շատ մարդիկ կը գտնուան թէ այս կամ այն գիտութիւնը կամ արուեստը սորվելու համար խիստ և ծանր աշխատանք պէտք է, և թէ իրենք պէտք եղած զօրութիւնը կամ կորովը չունին։ Այս առարկութիւնը իրաւացի չէ. յաջողութիւնը տարապայման ճիգերով չէ որ ձեռք կը բերուի, այլ հանդարտ, պզտիկ բայց տեւական աշխատութիւններով։ Կամք և յարատեւութիւն ունեցէք միայն և ամէն դժուարութեան պիտի յաղթէք։ Խորհեցէք թէ կաթիլ կաթիլ թափող ջուրը կը փորէ քարը և

կրկնուած աննշան տապաւի հարուածները կը տապալեն անտառին ամէնէն վիթխարի և հաստաբետ կաղնիները։
Յարատեւող ճիգին առջեւ չկայ բան մը որ դիմանայ։

Դժուարը դիւր, անկարելին հնարաւոր կը դառնայ։

Թելադրութիւն. — Կարդալ այս հատուածը, բացատրել և ուղղագրել նոյնը, ըսել բառերուն նշանակութիւնները։

ՀՐԱՇՔՆԵՐԸ

199. — Օրինակեցէք վերի հատուածը եւ որոշեցէք այն բառերը որոնք հետեւեալ բառերուն հոմանիշներն են.

Բազում, ուսանիլ, ստսիկ, ոյժ, արդար, ջանք, խաղաղ, փոքրիկ, անընդհատ, պուս պուս, մտածել, պեղել, լնիլ, կործանել, կացիլ, անհրաժեշտ, կարելի։

200. — Դարձեալ նոյն հատուածին մէջէն որոշեցէք այն բառերը որոնք հետեւեալ բառերուն հականիշներն են.

Քիչ, քերել, անխառ, սկաւորքիւն, անհանդարտ, մեծ, ձախորդութիւն, ընդհատ, պարտիկ, նշանաւոր, դժուար, դիւրութիւն, կանգնել, կարելի։

201. — Հետեւեալ ածական-գոյականները հոմանիշներով փոխանակեցէք։

Բուն թաղամաս, վճիհ կարի, նուրբ զաւազան, քարեքասիկ կեանք, սոսկալի պատահար, կարծր կեղեւ, քակկազիկ հագուստ, խաղաղ ալիք, աստանդական ճամբորդ, ցանկալի անդորոտութիւն։

Մքութեան ֆոյ, քանկալի ցաւ, յիմարութեան վախճան, գեղացիի խճիք, խեղճի քաղ, կայծակի շողիւն, գնացիի շուտութիւն, քրտնութեան մտայն։

Օրինակ. — Ստսիկ փափաք. — Խառախ ծածկոյր։

202. — Հետեւեալ ածական-գոյականները հականիշներով փոխանակեցէք։

Քաղցր կեանք, խորունկ ճոր, մեծ կղզի, խոնարհ հպասակութիւն, եպեթիկ մոլութիւն, ցանկալի յոյս, զուարթ առտու, ամառնալիկ ջերմութիւն։

Կեանքի ցորեկ, ճշմարտութեան յաղթանակ, հոգիի արիւնքիւն, իմաստութեան սկիզբ, սիրոյ օրհնութիւն, իրկուսան վերջապետ։

Օրինակ. — Դառն մահ։ — Մահուան գիշեր։

ՊԱՍ.— ՆՄԱՆԱԶԱՅՆ ԵՒ ԲՆԱԶԱՅՆ ԲԱՌԵՐ

273. — Նմանաձայն կը կոչուին այն բառերը որ թէև հնչումով իրարու կը նմանին, բայց թէ՛ նշանակութեամբ, թէ՛ ուղղագրութիւնով սարբեր են. օրինակ՝

Գող և ֆող, դեր և թեր, դեւ և թեւ, ևայլն:

274. — Բնաձայն կը կոչուին այն բառերը, որ բնական ձայնեք կը ներկայացնեն և անոնց նմանութեամբ շինուած են. օրինակ՝

Բզդիւն, ճռինչ, խորդալ, խնդիւն, ևայլն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ՏԵԱՐՆԵՐԸ ՄԻ՝ ԾԱՂԱՐԷՔ

Անոնք որ մարմնական որ և է պակասութիւն կամ տձեւ կազմուածք ունեցող իրենց ընկերները կը ծաղրեն, անոնց վրայ կը խնդան կամ զանոնք կը նեղեն, անկիրթ և չարասիրտ տղաներ են: Ամէնէն գէշ բանն է հաճոյք կամ զուարճութիւն փնտռել ուրիշի մը վիշտ և նեղութիւն պատճառելուն մէջ: Բնա՛ւ մէկը մի՛ ծաղրէք, մանաւանդ անոնք որ ցաւագար և խեղանդամ են: Մտածեցէ՛ք թէ այդ ողորմելի մարմինները կրնան պարունակել բարի և ազնիւ սիրտեր, մեծ և վեհանձն հոգիներ, արժանի ձեր համակրութեան և սիրոյն:

Թեկադրութիւն.— Կարդալ այս հատուածը, բացատրել իմաստը եւ բառերը, ուղղագրել նոյնը:

ՀԻՄՆԱԿՆԵՐ

203. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, շեղագիր բառերուն հոմանիշները գործածելով:

204. — Հետեւեալ բնաձայն անուններուն բով դրէք իւրաքանչիւրին վերաբերած առարկան, օրինակին պէս.

Որոտուր, ճարճահիւր, ճոկիւր, կրճիւր, դըրդիւր, շկահիւր, ծափիւր, խոխոյիւր, փափառիւր:

Օրինակ. — Ամպին որոտուր:

205. — Հետեւեալ անուններուն մէյմէկ բնաձայն բայեր ընկերացնելով նախադասութիւններ կազմեցէ՛ք.

Կատուն, առիւծը, ձիւն, եղբ, կովը, ոխարը, շունը, սոխակը, գալը, օճր. ձանձր եւ մեղուն, ճպուռը, արագիւր, գորսը, երախան, հաւը, ագռաւը:

Օրինակ. — Կատուն կը մշտէ:

206. — Հետեւեալ անուններուն ընկերացուցէ՛ք իրենց հանած ձայները նշանակող բնաձայն գոյականներ.

Ձանգակին (դողակը), շրջագլխակին . . . , հոգեվարժին . . . , արջին . . . , ձիւնու ոտներուն . . . , ժամացոյցին . . . , խաղաղակին . . . , գնդակին . . . , ծխնիին . . . :

207. — Հետեւեալ բնաձայն բայերուն մէյմէկ տէրբայի ընկերացուցէ՛ք:

Կը հառայէ, կը ճոռոդէ, կը քնայ, կը կարկայէ, կը ծփծփայ, կը կվկվայ, կը հնչէ, կը շէ, կը շայէ, կը կակազէ:

Օրինակ. — Հիւսնդը կը հառայէ:

208. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն բնաձայն բայերը գոյականի վերածեցէ՛ք օրինակին պէս.

Եզը կը պոռոյայ, վագրը կը խոնկէ, խոզը կը խանկէ, աղաւթին կը մնչէ, վառեակը կը կտկտայ, ճնճողը կը ճոռոյայ, կախալը կը կարկայէ, եղբերուն եւ փիղը կը գոչեն, արծիւը կը կառայէ, անձեղը կը կարկայէ, լակոսը կը քնկայ, աղուսը կը կաղկանձէ, սիւսուսը կը ճչէ, արջը կը մրմռայ, արջոյսը կը գեղգեղէ, լորը կը կայկայէ, եղնիկը կը քրայ, ծիծեռնակը կը ճոռոդէ:

Օրինակ. — Եզին պոռոյալուր:

209. — Հետեւեալ բնաձայն անունները բայի վերածեցէ՛ք օրինակին պէս նախադասութիւններ կազմելով.

Ականջին դռնիւր, բանաստեղծին մրմունը, պատախին տրունը, անասուն սասալիւր, խառնոցին խոնկիւր, անձաւին վանգիւր, վսակին դղիւր, վիրաւորին ճոււր, ֆնացոյցին խորիւր, քնդաւորին քոքիւր:

Օրինակ. — Ականջը կը դռնէ:

ԴԱՍ.— ԲԱՌԵՐՈՒՆ ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՓՈՒԱԲԵՐԱԿԱՆ

ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

275.— Շատ մը բառեր երկու նշանակութեամբ կը գործածուին . յասուկ եւ փոխաբերական:

276.— Բառի մը յասուկ նշանակութիւնն այն է , որուն համար իսկ ստեղծուած է այդ բառը . օրինակ՝

Սուր դանակ , ջուրի աղբիւր , Լին :

277.— Բառ մը փոխաբերական նշանակութիւն կուտայ երբ իր նախնական նշանակութեան մօտ տարբեր առումով մը գործածուի . օրինակ՝

Սուր միտք , չարիքի աղբիւր , Լին :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— ԲՍՐԱԿԱՆՁՈՐ

Այդ լեռներուն վէս կատար
Բընութեան ողջ թոքերէն
Կը խուժէ հովիւ անդադար
Բազէներն անդ կը ճախրեն :

Այդ լեռներուն ստինքէն
Զինջ առուակներ կը ծորին ,
Պըճըլիկներ ալ կ'երգեն
Ծոցին մէջ զով ծործորին :

Ոստուկներով շառաշուն
Հոն վտակը կը գոռայ ,
Փրփրոտ ծիծաղ մը հնչուն
Վճիտ շուրթներուն վրայ :

Եւ խնկաւէտ կը պարեն
Զորս դին վայրի ծաղիկներ
Օրօրուելով մեղմօրէն
Այգուն սիւքէն տարուբեր :

Ափեր ի վար կ'երկարին
Պարտէզներու զըւարթ շալէ ,
Ժայռին գիրկը կը թառին
Հսկայ ծառեր , ածու , մարգ :

Ու չէք գիտեր , ինչ աղւոր
Կը ժպտի հոն արշալոյս ,
Եւ ինչ հրապոյր ունի խոր
Վերջալոյսն երբ կուտայ խոյս :

ԼԵՒՈՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

Թելադրութիւններ.— Գոյ արտասանել այս ոտանաւորը , բացատրել բառերը :

ՀՐԱՀԱՆԿՆԵՐ

210.— Օրինակեցէ՛ք վերի ոտանաւորը , ստորագծելով այն բառերը որ փոխաբերական նշանակութեամբ գործածուած են :

211.— Հետեւեալ նախադասութիւններու քննադան բառերն ստորագծեցէ՛ք եւ շեղագիր բառերն ալ հոմանիշներով փոխանակեցէ՛ք .

Երբոր կաղանդը գայ , բոլոր տղոց սիրտերը կը տրոփեն անասնաման ուրախութեամբ .— Ամբոխին մէջ շշուկ տարածուեցաւ քե համահարակ հիւսուցողութիւն մը ծագեւ Է . — Այնպիսի ծիծաղաշարժ դէմք մը առաւ որ ո՛չ ոք կրցաւ իր ԲԵՐԻՅՈՐ զայն . — Առաջ քարճաճայն աղաղակեց եւ յետոյ խոր հեծեմանքներով սկսաւ լսել : — Բեռնակիրը բեռին ծանուրքեան տակ կ'աւաճէ՝ սփալով կը ԲԱՅԼԷՐ . — Կաճաճէ մարգերու մէջ վերիս առուակը խոխոզելով կը հոսէ . — Հրդեհին վայրը գոռում գոչումով կը քնդար եւ այդ ժխորին մէջ ոչ ոք իրարու խօսք կ'ընար հասկնալ . — Ծովուն ծիծաղուն կոնակները ժայռու ափուցէր շառաւաճայն կը ծեծէին գիշեր ցորել :

212.— Հետեւեալ բառերուն նմանածայնները գտէ՛ք եւ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք .

Սէր , հարկ , կէս , ախտ , քանաք , գերեղ , դիւրեղ , լակ , դեւ , դաս , անցաւ , փետր , բակ , փոր , դաւ , դող , դոյլ , քեր , հարթ , լակ , փաւել , յոյ , հոյզ , ցախ , դի , փալ , հոս , որդ , բուռ , փոյ , ճոյ :

Օրինակ . — Սէր-սէր , եւ այլն :

213.— Հետեւեալ բազմանիշ բառերէն իւրաքանչիւրը իրենց տարբեր նշանակութիւններով երկերկու նախադասութեան մէջ գործածեցէ՛ք .

Սան , դար , քարակ , կուշ , աք , հագար , գեշ , ցանկ , հաւ , այս , մարտ , գուն :

Օրինակ . — Կնիսհայրը շատ կը սիրէ իր սանը :

Սանին մէջ շուր եռացուցի :

214.— Հետեւեալ նախադասութիւններու ժխտական բայերը փոխանակեցէ՛ք հականիշ հաստատական բայերով .

Փառասէր մարդիկ գիտար չեն սիրեր . — Երախաները շատ չեն խնդար . — Վարդենին պիտի չփրփի . — Ձեր ուժերը մի՛ քաժնեք որպէս զի չսկարանաք . — Օրեմը կ'արգիւն լանցանք . — Մի՛ մսխեք մեր ժամանակը :

Օրինակ . — Փառասէր մարդիկ գիտար կ'սիրեն :

215. — Յետագայ նախադասութիւններու հաստատական բայերը փոխանակեցէ՛ք հականիշ ժխտականներով.

Աստուած կը պատժէ մեղաւորը. — Ընդունէ՛ք քեզի տունը նշանը. — Հեռացէ՛ք խառնուրդէն. — Տիգրան իմ խօսքս հաստատեց. — Բաւական անպէտք պիտի ցուէ. — Վառեցէ՛ք ճաշները. — Պէտք է խառնել ծերունիները :

Օրինակ. — Աստուած չի վարձատրեր մեղաւորը :

216 — Յետագայ խօսքերուն ստորոգելիները հականիշներով փոխանակեցէ՛ք եւ բայերն ալ ժխտականի վերածեցէ՛ք.

Այս հորը խորունկ է. — Ձանգակաւորը բարձր է. — Անոնք մեզի բարեկամ եղան. — Այս հողերը արգասաւոր են. — Խոնարհ եղէ՛ք, — Թուրքիա հարուստ է հանքերով. — Մարդիկ մահկանացու են. — Կեանքի սեւողութիւնը կարճ է. — Մարդ գիշուն կ'ըլլայ երբ աշխատասէր ըլլայ. — Աս ապրանքները սուղ են :

Օրինակ. — Այս հորը ցած չէ :

217. — Հետեւեալ խօսքերուն ստորոգելիները հականիշներով փոխանակելով՝ բայերն ալ հաստատականի վերածեցէ՛ք.

Մեր տունը մեծ չէ. — Այս հարուստը ազաւ է. — Շատ մարդիկ երջանիկ չեն. — Այս աղքատին ջուրը խառն է. — Գետի մի ըլլաք մեր կիսերուն. — Շողիկն օդէն աւելի ծանր չէ. — Այս ճիւղերը չոր չեն. — Իմ քանակս շատ է. — Միքան անօրի չէ. — Մածունը սեւ չ'ըլլար :

Օրինակ. — Մեր տունը պզտիկ է :

218. — Հետեւեալ խօսքերուն մակբայներուն հականիշները գործածելով բայերն ալ ժխտականի վերածեցէ՛ք.

Տիգրան շաղկապեալ կը ծախէ. — Էլը դանդաղաբար կը շարժի. — Հովը սաւառիկ կը փչի. — Արամ կանուխ կուգայ. — Վահան նուազ կ'աշխատի. — Բայսը քիչ անգամ կը ծայրի մարդուն. — Յաջողութիւնը դժուարաւ կուգայ. — Ձարուհի վայելչօրէն կը հագուի :

Օրինակ. — Տիգրան խնայողաբար չի ծախսեր :

219. — Հետեւեալ բառերէն նախադրութիւնները հականիշներով փոխանակեցէ՛ք.

Աշունն առաջ. — Ընկերի հետ. — Սենեակէն ներս. — Ձանգակասան վրայ. — Աղքատին վերեւ. — Աստուծոյ մօտ. — Գետէն անդին. — Պատին ետեւ. — Լիճին շուրջ. — Հինգէն աւելի. — Օրէն վեր. — Այս օրէն զատ. — Սանդղիկի ի վեր :

Օրինակ. — Աշունն ետք :

220. — Հետեւեալներուն մէջ փոխաբերաբար իմաստով գործածուած բառերը որոշելով ստորագծեցէ՛ք.

Խորունկ հոր, խորունկ գիտութիւն. — Հասուն պտուղ, հասուն տարիք. — Անուշ գիւնի, անուշ յիշատակ. — Պաշտամար, պաշտամունք. — Ուղիղ մարտի, ուղիղ բնաւորութիւն. — Ծանծաղ գետ, ծանծաղ միտք. — Կասաղի գուլի, կասաղի ծով. — Մաքուր օդ, մաքուր խիղճ. — Կարծր երկար. կարծր սիրտ :

Հնոցի կրակ, բարկութեան կրակ. — Լոյսի ճառագայթ, բարութեան ճառագայթ. — Աղբիւրի յսակոթիւն, ոճի յսակոթիւն. — Ջուրի աղբիւր, գրութեան աղբիւր. — Գիշերուան խաւար, սգիտութեան խաւար. — Խնկոտի ծաղիկ, կեանքի ծաղիկ :

Դանակը սրել, միտքը սրել. — Դիմիով արեւնայ, երջանկութեամբ արեւնայ. — Յորեւ սերմանել, բարիք սերմանել. — Նետ արձակել, նախաձեռն արձակել. — Փայտը ծռել, ճշմարտութիւնը ծռել. — Դեմքը սփռել, ճշմարտութիւնը սփռել :

221. — Հետեւեալներուն մէջ շեղագիր բառերը որ յատուկ նշանակութեամբ գործածուած են, փոխաբերական նշանակութեամբ գործածեցէ՛ք.

Բարձր աշտարակ, վառ կրակ, փայլուն ոսկի, ծառի պտուղ, սինեակի մօտեցում, արեւի լոյս, կապարի ծոցեր, գաւազանը կոտրել, կերակուրով յագնել, ծովի ալիքներ, ալիք կուտարիւն, կծու սոխ, հագուած արտաքին, անամպ երկինք :

222. — Հետեւեալներուն մէջ շեղագիր բառերը որ փոխաբերական նշանակութեամբ գործածուած են, յատուկ նշանակութեամբ գործածեցէ՛ք.

Թեքիւ բարձր, կիտի մօտիկ, յերան կող, զգացման ջերմութիւն, շարժի մօտ, կիտի յագնել, արդարութեան ձեռք, եռանդը արժանաւել, յոյսը կարել, ցած հոգի, բարձր սփռել, մեղիք աղօթ, պայծառ ապագայ, սիրտը կապ, գիտի լուսանցք, սեւ բայս, գրութեան ցող, գովեստ եղալ, անուշ լեզու :

223. — Հետեւեալ բայերը փոխաբերական նշանակութեամբ գործածելով մէյմէջ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք.

Մարեւ, ընկղմել, լողալ, պոռթկալ, բորբոսիլ, փայլիլ :
Օրինակ. — Յակոթին եռանդը մարեցաւ :

ԲԱՌԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՍ. — ՊԱՐԶ, ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԵՒ ԲԱՐԴ ԲԱՌԵՐ

278. — Բառերն իրենց կազմութեան նայելով երեք տեսակ են. Պարզ, ածանցեալ և բարդ :

279. — Պարզ կը կոչուին լեզուին նախնական կամ արմատական բառերը որոնց վրայ յայտնի մասնիկ կամ բառ աւելցած չէ. օրինակ. հաց, վարդ, շուն, ելն :

280. — Ածանցեալ կը կոչուին այն բառերը որ պարզ բառի մը կցուած մէկ կամ աւելի մասնիկով կազմուած են. օրինակ՝ անխելք, փայլուն, դժբախտութիւն :

281. — Ածանցական մասնիկ կը կոչուին այն տառերը կամ վանկերը որոնք պարզ բառի մը կը կցուին ածանցեալ բառեր կազմելու համար :

282. — Նախադաս կը կոչուին այն ածանցական մասնիկները որ պարզ բառերու սկիզբը կը կցուին. օրինակ՝ Դժ(գոհ), ակ(գործ), ս(գէտ) ելն :

283. — Յետադաս կը կոչուին այն մասնիկները որոնք պարզ բառերու վերջը կը կցուին. օրինակ՝

(Որս)որդ, (պարտիզ)պան, (ահ)եղ, ելն :

284. — Բարդ կը կոչուին այն բառերը որ մէկէ աւելի պարզ բառերու միացումով կազմուած են. օրինակ՝

Ծուռերան, վարդաթուռնկ, տնտեսագէտ. ելն :

285. — Յօդակապ կը կոչուին ա և երբեմն և տառերը որ յաճախ ածանցեալ և բարդ բառերը կազմող տարրերուն միջև կը դրուին միշտ բաղաձայնէ առաջ. օրինակ՝

Տարածամ, ուղտապան, գործատուն, մանրէաբան, հաշուետոմս, ելն :

286. — Բարդութիւններու մէջ երբեմն եւ, ու շաղկապները և զրաբարի ի, զ նախդիրները ծառայած են յօդակապի տեղ. օրինակ՝

Առեւտուր, անողող, խառնիխուռն, գոյնզգոյն :

ՀՊԱՀԱՆԳՆԵՐ

224. — Հետեւեալ բառերէն պարզ, ածանցեալ եւ բարդերը որոշելով՝ զատ զատ սխնականերու մէջ գրեցէք.

Վարդ, աղաման, նեղութիւն, խիս, մայրենի, փառանք, հացաբոյս, տունկ, յոյս, վախկոտ, եգ, սեռ, աղտոտ, մագ, դաշտ, գետակ, փոխիկ, գուն, մոտակէ, ծովային, գիւղ, մասաղաւթ, ծոց, լիւն, օդ, փայտաշէն, ֆաղստակ, հասակաւոր, փայլակ, արեւ, մահերգ, ցաւալի, քանգարան, գործավայր, ժամագիրք, տուր, աղբակոց, սիկ, մոտ, տուր, հիւսիսայգ, խոնարհաբար, ցայգաթիւն, ապերջանիկ, անտառ, զեղ, ֆալտի, քանաւոր, երկն, անմահութիւն, հոգեւորապէս, լսեալութիւն, դերհազարայեւ, ֆաղստակաւն :

225. — Յետագայ ածանցեալ բառերու մասնիկներուն նախադաս կամ յետադաս ըլլալը որոշեցէք բերանացի.

Այնչափ, գեղացի, զգես, դժբախտ, փայլուն, շահաւոր, վարձկան, ուժեղ, ապաւան, գառնուկ, մաւիկ, գործիչ, հեղուկ, որսորդ, Հայկունի, դաստաւ, շահեկան, քանձեմի, անգոյն, օդաւոր, աւազուտ, անագին, օղաւորեւ, յարգելի, եղբայրաբար, ժգոյն, դժուարիւն, չաւտած, տարադիւն, անհունապէս, ապերախութիւն, հակառողջական :

226. — Հետեւեալները ա յօդակապով կամ առանց յօդակապի իրարու կցելով ածանցեալ եւ բարդ բառեր կազմեցէք.

Դաս եւ ական, վարդ եւ եմի, մահ եւ առիթ, ֆաղստակ եւ ագի, գետ եւ մի, անտառ եւ շատ, հայր եւ եմի, ընծայ եւ սցու, ֆաղստակ եւ խառն, շուտ եւ փոքր, ցելի եւ ոտ, մագ եւ տաւ, հեղ եւ առես, մեծ եւ տուն, կրօն եւ սեռ, խոռն եւ ետաւ, ֆառ եւ սիւս, մարդ եւ կեպ, ան եւ վնաս, շահ եւ ստան, քանկ եւ գիւն, յայն եւ ուրիւն, հայ եւ լոց, ուղտ եւ պան :

227. — Հետեւեալները ա կամ ու շաղկապներով իրարու կցելով բարդ բառեր կազմեցէք.

Առ ծախ, նիւս-կաց, ել-հէ, որձ-կգ, վար-ցան, տար-քեր, աս-լիս, կարգ-սարք, հայ-մար, ցիւ-ցան, կեր-խոռ, երբ եկ, անձ-դարձ, յար-ման, ծաղ-ծանակ :

ԴԱՍ.—ՊԱՐԶ, ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԵՒ ԲԱՐԴ ԲԱՌԵՐ (շար.)

287.— Բայարմաս կը կոչուին այն պարզ բառերը որոնք բայերու կազմութեան ծառայած են. օրինակ՝

Սէր. խում. մաշ (որոնցմով կազմուած են սիրել, խմել, մաշիլ), և ըն.:

288.— Ածանցաբարդ կը կոչուին այն բարդ բառերը որոնք միեւնոյն ատեն մասնիկով մըն ալ ածանցուած են. օրինակ՝ Անխելահաս, լուսանկարիչ, և ըն.:

289.— Կրկնաւոր կը կոչուին այն բարդ բառերը, որոնք միեւնոյն պարզ բառին կրկնութեամբ կազմուած են. օրինակ՝ Զարաշար, այլեւայլ, ժիրաժիր, և ըն.:

290.— Բառերու շնչանիւթ կը կոչուին բառերու այն խումբերը որոնք միեւնոյն պարզ բառին այլեւայլ ածանցումներով կամ բարդութիւններով կազմուած են. օրինակ՝

Մեծ, մեծութիւն, մեծապէս, մեծատուն, և ըն.:

291.— Ստուգաբանութիւն կը կոչուի այն գործողութիւնը որով բառ մը կազմող արմատական և յաւելուածական տարրերը կ'որոշենք:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԵՐԿՐԱԿՈՐԾԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երկրագործին հարստութիւնը կը կազմէ հողը որ իր աշխատութեամբ և բնութեան օգնութիւնով կը բեղմնաւորի: Ան կը հերկէ հողը և իր ուզած սերմերը կը ցանէ հոն: Բնութիւնը իր բարեւար անձրեւներով կ'օռոգէ այդ հողը և ահա՛ սերմերը կը ծլին, կ'աճին, կ'ուռճանան: Արեւն իր ջախջախ ճառագայթներով կը հասուցնէ երկրագործին բերքերը: Այն ասեւ երկրագործը կը քաղէ զանոնք, կ'ամբարէ և փառք կուտայ Աստուծոյ որ այդ քարիւնները պարգեւեց իրեն:

Թելադուրիւն.— Կարդալ այս հատուածը, ուղղագրել զայն ուսուցչին թելադուրեամբը:

ՀԲԱՀԱՆԳՆԵՐ

228.— Վերի հատուածին շեղագիր բառերուն պարզ, ածանցեալ կամ բարդ ըլլալը որոշեցէք բերանացի:

229.— Հետեւեալ բայերուն բայարմատները գտէ՛ք եւ իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակեցէ՛ք.

Ծածկել, վառել, ցանել, ֆաղել, վայելել, ողորմիլ, զնայիլ, սահիլ, պահել, քափիլ, շահանիլ, հասնիլ, ելիլ, փախիլ, փակիլ, առնել, շողալ, խաղալ, սփռիլ, մխիթարել, շարել, արձակել, բռնակիլ, հանել, աղալ, շարժիլ:

230.— Հետեւեալ բարդ բառերէն ածանցաբարդներն ու կրկնաւորները որոշելով զատ զատ սինակներու մէջ գրեցէ՛ք.

Զոհագործութիւն, հեռաձայնային, գունդագունդ, ֆաշիստական, անշափահաս, վաղամեղիկ, մեծամիտութիւն, հեշիհեշ, վարժապետանոց, բարդիքար, պերճախօսաբար, գոյնզգոյն, անշահասեր, նորանոր, անձեռագործ, լիւրի:

231.— Հետեւեալ բառերէն միեւնոյն ընտանիքի վերաբերողները որոշելով՝ զատ զատ խումբերով գրեցէ՛ք.

Ցաւ, ծով, վախ, վարդ, բախս, ցաւալի, ծովալի, անցաւ, դժբախս, վախկոտ, ծովակալ, վարդենի, բախսաւոր, վախկալ, ծովածոց, դժբախսաբար, անվախ, ցաւագար, բախսաւորութիւն, վարդաբոյր, ցաւիլ, վախկոտութիւն, ցաւոտ, վարդագոյն, ծովամոյն ջարախս:

232.— Հետեւեալ բառերուն ստուգաբանութիւնը կատարեցէ՛ք, զանոնք կազմող տարրերը ուղղահայեաց գիծերով իրարմէ զատելով.

Սանամար, ապեղանիկ, անճառելի, գործակալ, ճնաս, խառնիխառն, մայրապետանոց, վանեցի, անհունապէս, ֆանդակագործ, շարդուփշուր, բացորոշապէս, խանդավառութիւն, միւսագուն, փաշակեռ, ճանկիկ, արդուարդ, սայրասուր, նշանագ, վերելակ, շողաշողուն, Հայկունի, հայեհեհ, ֆուր:

Օրինակ.— Սա նա մայր ան ճառ ելի:

ԴԱՍ. — ՀՆՁԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՁԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐՈՒ

292.—Երբոր բառի մը ծայրը մասնիկ մը կամ բառ մը կը կցուի, հայերէնի յատուկ լեզուական օրէնքի մը համեմատ առաջին բառը յաճախ ձայնական ինչ ինչ փոփոխութիւններ կը կրէ:

293.—Այս օրէնքին համաձայն ի և ու ձայնաւորները կը կորսուին երբ առաջին բառին վերջին վանկին մէջ գտնուին երկու բաղաձայններու միջև. օրինակ՝

Գիր—գրաւոր, մանուկ—մանկական, ևլն:

294.—Միեւնոյն պարագաներու տակ և միայն աշխարհաբարի յատուկ ածանցումներու և բարդութեանց մէջ կորսուած են երբեմն ա, և, ո ձայնաւորներն ալ, օրինակ՝

Շալակ—շալկել, ժողով—ժողվել, աւեր—աւրել, ևլն:

295.—Դարձեալ՝ միեւնոյն պարագաներու տակ է կը փոխուի իի, ոյ կը փոխուի ուի, եա կը փոխուի եի, եայ կը փոխուի եի. օրինակ՝

Մէգ—միգամած, լոյս—լուսաւոր, սարեակ—սարեկիկ, քրիստոնեայ—քրիստոնէական, ևլն:

296.—Այս օրէնքներէն մէկ քանին ունին բացառութիւններ որոնք յատուկ են միայն զուտ աշխարհաբար և առանց յօդակապի կազմուած բառերու. օրինակ՝

Ծուռբերան (փոխանակ՝ ծոբերանի), հինալ (փոխանակ՝ հնանալի), ևլն:

297.—Ի վերջաւորող բառերը կը կրեն հետեւեալ փոփոխութիւնները.

1.—Երբ բառը միավանկ է, օովորական կանոնի համաձայն և անփոփոխ տեղի կունենայ ածանցումը եւ բարդութիւնը. օրինակ՝

Միակ, թիարան, ձիաւոր, ևլն:

2.—Երբոր բաղաձայնիկ է՝ ա յօդակապին յաջորդութեամբ առաջ գալիք իս երկբարբառը կը փոխուի եի. օրինակ՝

Շողենաւ (փոխանակ՝ շոգիանաւի), բարեպաշտ, ևլն: Բացառիկ են՝ որդիական, արիաբար, արդիական, անտիական, ևլն:

3.—Երբեմն ալ ի կը կորսուի բոլորովին. օրինակ՝ Բարութիւն (փոխ. քարիւղիւնի) վայրենօրէն, յայտնապէս, ևլն:

4.—Երբոր ալ մասնիկը յաջորդէ ի վերջաւորող բառի մը, ի կը փոխուի եի. օրինակ՝

Որդի-որդեակ, պատանի-պատանեակ, ևլն:

ՀԻՍ. ՀԱՆԳՆԵՐ

233.—Յետագայ ածանցեալ կամ բարդ բառերուն մէջ հնչափոխութեան ենթարկուած բառերը որոշեցէ՛ք, եւ ստուգաբանութիւնները կատարեցէ՛ք բերանացի.

Գրասեղան, արտայգ, շնուքիւն, կոստի, իգական, յուսալից, հաշուելիչ, ֆլաս, սիգանել, հեղական, ալիւ, ցոյցալ, մակուկալար, ալեակ, ոսկեղեն, ծաղկանոց, գերութիւն, բնասուր, եկեղեցաւոր, կոշկակար, բերանոց, ալեկական, հովուական, կոնկիւ, մասեւադարան:

Օրինակ ստուգաբանութեան. — Գրասեղան, կազմուած գիր եւ սեղան բառերէ, միացած ա յօդակապով:

234.—Հետեւեալ բառերով եւ մասնիկներով ածանցեալ եւ բարդ բառեր կազմեցէ՛ք, հետեւելով ձայնաւորներու հնչափոխութեան օրէնքներուն.

Գունդ-մեղ, սեւեակ-պեղ, կարմիր-գոյն, մանեակ-մեղ, գրիչ-կար, որդի-սեր, քոյն-աւոր, հեթ-ութիւն, հաշիւ-ցոյց, կղզի-ացի, հոգի-ակ, տեղ-աւանդ, գաղտնի-պէս, հոգի-աւոր, ողորմելի, յուր-հոր, ծնունդ-ական, իշխանեայ-բար, մեղեալ-սխալ:

ՊՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

298. — Ածանցեալ գոյականներ կը կազմուին ամէն տեսակ պարզ բառերու կցուած զանազան ածանցական մասնիկներով :

299. — Իկ, ուկ, ակ յետադաս մասնիկները կը ծառայեն գոյականին նուազական կամ փաղաքշական նշանակութիւն տալու. օրինակ՝

Մանկիկ, գառնուկ; գետակ. ևլն :

300. — Որդ, պան, իջ, ող, ակ յետադաս մասնիկներով կը կազմուին գործ մը կատարողի և արհեստաւորի գաղափար տուող գոյականներ. օրինակ՝

Սայլորդ, իշապան, նկարիչ, գրող, սուզակ :

301. — Իա, սսան, ոց, անոց, ւոց, արան յետադաս մասնիկները տեղի, հաւաքոյթի գաղափար կուտան. օր.

Թուրքիա, Պարսկաստան, ծաղկոց, յիմարանոց, հաւնոց, գործարան, ևլն :

302. — Ի, ենի յետադաս մասնիկներով կը շինուին ծառի տունկի և մօրթի գաղափար տուող գոյականներ. օրինակ՝

Կաղնի, նշենի, արջենի, ևլն :

303. — Ունի, եան յետադաս մասնիկները կը ծառայեն մականուն և ցեղանուն կազմելու. օրինակ՝

Հայկունի, Վարդապետեան, ևլն :

304. — Ոց, իջ, ան, ակ, անակ, նակ և երբեմն ալ արան, անի յետադաս մասնիկները գործիքի գաղափար տուող գոյականներ կը կազմեն. օրինակ՝

Քշոց, քերիչ, խթան, ծորակ, խոզանակ, կոջնակ, ելարան, կղպանք, ևլն :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

235. — Հետեւեալ ածանցեալ գոյականներն ստուգաբանցէ՛ք քերանացի.

Ձորակ, հալոց, ճամբորդ, ուղտապան, շերմոց, մագուկ, Սերպիա, յիմարանոց, բոլնիկ, սեղծիչ, ծառասան, ղեղարան, մորենի, դաշնակ, Բագրասունի, դոնակ, իշուկ, գրոց, Հնդկաստան, ափսոսանք, զանգակ, միջնորդ, խնկենի, փակամ, զանձանակ, պասանի, գլան :

236. — Հետեւեալ բառերը նշանակեալ մասնիկներով ածանցեցէ՛ք.

Քոյր իկ, հորք-ուկ, շին-ակ, գին-որդ, բաղնիք-պան, վարժ-իչ, դերձ-ակ, Ռուս-իա, ծաղիկ-սսան, սպանդ անոց, զենի-արան գին-ի, լուռ-ենի, Արշակ-ունի, վար-ոց, լուծ-ակ, Դաւիթ-եան, ման-իչ, աս-աշին-որդ, սահ-նակ, քոյր-սսան, խոց-իկ, կին-իկ, կուղպ-անի, միաս-արան, ումպ-անակ :

237. — Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող ածանցեալ գոյականներ կազմեցէ՛ք հարկ եղած մասնիկներով.

Փոքիկ տուն, այն սեղը ուր այգիներ սկսուած են. սուրճիկ տունկը. խթնու գործիք. մարզանիքի սեղ. փշեղու գործիք. այն սեղ ուր Արարները կը բնակին. այծին մորթը. պզտիկ բուռ. փանելու գործիք. աս-ժուի ղեկու սեղ. Թորգոմի ցեղի մարդ. բան մը պահպանելու յասուն մեկը. կառք բանեցնող. ֆաղաք մը կառաւարդը. կաղաքաւոր ծառ. յօսելու գործիք. մուշեղու գործարան. հիւանդներու սեղ. դաս տեսելու սեղ. հետուն դիտելու գործիք. Գոհար անունին փառաշնակաւը. Չինացիներու բնակած երկիրը. պզտիկ շուն. այն սեղն ուր կրակ կը վառեն :

238. — Հետեւեալ ածանցեալ գոյականներուն նշանակութիւնները սահմանեցէ՛ք նախադասութիւններ կազմելով.

Գինեպան. արշենի. մքերանոց. ցալիկ. գնդակ. փակոց. ասպակ. դասարան. Սպանիա. որսորդ. մշենի. բոռնիկ. քրաստան. իշոց. արքիւ. ծորակ. մագուկ. ֆուրիկ. քազմոց. ղեղմի. ծերանոց :

Օրինակ. — Գինեպան բանեցնողին կ'ըսուի գինեպան :

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ (շար.)

305. — Ունի, անոյշ յետադաս մասնիկները գոյա-
կանին իգականի իմաստ կուտան. օրինակ՝

Ընկերուհի, Տիգրանուհի, Վարդանոյշ, ևն.:

306. — Ք, ոյք, ուքիւն, ուն, անի, ած, ուած, ուածի,
ուի, տուի, ուրդ, իւն յետադաս մասնիկներով կը կաղմուին
ընդհանրապէս գործողութիւն, վիճակ, արդիւնք կամ
յատկութիւն ցուցնող վերացեալ գոյականներ, բայա-
նուններ, ևն. օրինակ՝

Վարք, սլացք, հացկերոյթ, նեղութիւն, ցնծում,
հիացում, հոսանք, կաղմած, յօրինուած, գրուածք,
տաշուք, կոտորուք, խորհուրդ, սուլիւն, ևն.:

307. — Դարձեալ՝ ածանցեալ գոյականներ կաղմելու
կը ծառայեն յետադաս չիք մասնիկը՝ վարձքի, եակ՝ ամ-
բողջութեան, անի՝ հաւաքական գաղափար տալու հա-
մար, իսկ ակ, ուկ, երբեմն կը ծառայեն լոկ իբր նշա-
նակութեան եղանակաւորիչ մասնիկներ. օրինակ՝

Օրչէք, եօթնեակ, աւագանի, դիակ, հեղուկ ևն.:

ՀՐԱՎԱՆԳՆԵՐ

239. — Հետագայ ածանցեալ գոյականներն ստուգաբանեցէք
բերանացի.

Բուրում. փրանոյշ. հակ. հասոյք. հարստութիւն. քիակ. խո-
րոված. զնայակ. բեւ. սարուած. քանուած. փեւ. քնոյք. հայու-
հի. ժողովուրդ. պարսպուրդ. կենդանութիւն. սփանցում. փառեակ.
հեռանի. պետութիւն. ծալ. շարժում. խնդրակ. արդուած. հայիւն.
կաղանկի. օսակրօն. բնասութիւն. երկոյք. նրութիւն. կնակ-
յուաց. մանած. անուրդ. դիցունի:

240. — Հետեւեալ բառերը նշանակեալ մասնիկներով ածան-
ցեցէք.

Եւ. ծածուկ-ոյք. պաշտ-ում. անօր-ութիւն. աշխատ-ակ.
Սուրբ-ուհի. խուճ-եամ. փափուկ-ութիւն. գիւ-նած. խուճ-ուի.
աւել-տու. հուն-իւն, արձակ-ուրդ. կայծ-ակ. քախ-իւն. կարող-չիք.
հիւզ-եակ, անակ-անի. նուագ-ուրդ. փոր-ոսի. Սեր-անոյշ. սիր-անեղ-
ութիւն. կոտոր-ած. տաշ-ուկ. ամեր-ոյք. մուշ-ում:

241. — Յետագայ նշանակութիւնները տուող ածանցեալ գոյա-
կաններ կազմեցէ՛ք հարկ եղած մասնիկներով.

Մանկու գործողութիւն. հնձելու գործողութիւն. կարմիր շրջա-
յակութիւն. նողկալու վիճակ. գրողի վարձ. քաղաքի կին. յիսուն
օտուան յիսուն. խորհելու գործողութիւն. մէկ օտուան վարձ. ընթա-
նալու գործողութիւն. փայլելու գործողութիւն. աւագներու հաւաքոյք.
մանուկ շրջալու վիճակ. զիւր ին. կրտսելու գործողութիւն.
խնդալու գործողութիւն. ցրեկուան հանդես կամ հաւաքոյք. Արշակի
իգականը. երբայ գալու գործողութիւն. դառն շրջալու յակութիւն.
Հայկին իգականը. խառնուած բան. նաւով ձամբորդել. ժողովելու
գործողութիւն. ընդունելու գործողութիւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԵՐ ՍԻՐՏԸ

Մեր այս սիրտն է մի քընար

Մի քընար է երկալար.

Մէկ լարն ուրախ կը թրթռայ,

Ցաւը կուլայ միւսին վերայ:

Բախտին մատերը չարունակ

Կը զարնեն նոր եղանակ.

Այսօր հարսներդ քաղցրալուր,

Վաղն ալ ողբերդ մը արխուր:

Թեք. Գ. Յ. ԿԻԼԵԱՆ

Բ. Գ. ՌՈՍԵԼԻ

Թելադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, բա-
ցատրել իմաստը եւ բառերը:

ԴԱՍ. — ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ (շար.)

308. — Կան բազմաթիւ ածանցեալ անուններ ալ որ հիմա գրեթէ գործածութենէ ինկած տարբեր մասնիկներով կազմուած են. օրինակ՝

Նախադասութիւններով. — Մականուն, դերբայ, վերադարձ, շաղկապ. հաւալարան, հակասութիւն, եմթասպայ, ներշնչում, արժանութիւն, ընդլայնում, առկախում, պարագայ, տարբերութիւն, ևն:

Յետադասութիւններով. — Ծնունդ, գալուստ, գովեստ, կեղծիք, նախատիւն, կոչում, ներդրոյ, սեռոյց, սառոյց, բեկոր, բաժին, այցելու, տեսուչ, սքանչելիք, ծուկն, պարզութիւն, հովանի, օսկրոսի, ամբողջ, հաւաքածոյ, գոթոն, պաշտօնեայ, հայելի, պատահար, յիշատակ, ևն:

309. — Բարդ գոյականներ կը կազմուին այլեւայլ տեսակէ մէկէ աւելի բառեր բարդութեամբ իրարու կցելով. օրինակ՝

Ջրհոր, մանրալէպ, տնտես, վարելահող նախաքան, վարուցան, վերելք, ևն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԱՌԱՒՈՅԸ ԱՂԱՐԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ա. քաղաղին առաջին խօսելուն՝ ագարակին մէջ ամէն մարդ կ'արթնայ, կ'ելլէ: Ագարակապանը կ'երթայ ձիերուն, եզերուն և կովերուն իրենց առօրեայ խոտի բաժինը տալու, մինչդեռ ագարակապանունին նախաճաշը կը պատրաստէ: Սպասունին հաւերուն, վառեակներուն, սագերուն, բադերուն և հնդկահաւերուն կերը կը բաշխէ. մշակներն ալ սայլատունէն աշխատող անասուններուն լուծքի կազմածները դուրս կը հանեն: Քիչ վերջը մարդ և անասուն պիտի սկսին աշխատութեան:

Բ. քաղաղութիւն. — Կարդալ այս հատուածը. ուղղազրեւ նոյնը ռուսացին թելադրութեամբը:

ՀԻՍՏԱՆԳՆԵՐ

242. — Վերի հատուածին պարզ, ածանցեալ եւ բարդ գոյականները որոշելով՝ զատ զատ սխեմաներու մէջ գրեցէք:

243. — Հետեւեալ ածանցեալ ու բարդ գոյականներն ստուգաբանցէք բերանացի.

Վանահայր, միջնաբերդ, ճիւղայր, գարեջուր, ներմագցես, ցանոյթ, վերամուտ, ընկերակի, սնունդ, մակագիր, պահեստ, երթաւոր, ընդհանրութիւն, նախադրու, յառաջաքան, ցայգասօն, վերջապիտ, երկաշարժ, նաւորդի, փախուստ, իշամեղու, վայրէջք, փլասակ, փռայր, անուշապուր, անուշեղ, որմնադիր, ժամատար, հրամանատար, գեղօն, եղբորորդի, յուսակար, շիկերե, կերուխում առնուտ, միջագետք, անցուղարձ, արեւմտեց, հակամարտութիւն, ներգործութիւն, փորոքի, համահանութիւն:

244. — Հետեւեալ բառերն իրարու միացնելով բարդ գոյականներ կազմեցէք

Կղզի խումբ, ջուր-բոյս, մասաղ-տուն, խոհ-արար, արկ-կայ, դեկ-վար, տուն-փեսայ, երթ-եկ, կարգ-արտ, հիւր-տես, ծաղիկ-փունջ, դպիր-վանք, հարց-փորձ, երկին-կամար, նախ-խալ, լուսնայ-փոխ, հաց-վաճառ, լեռ-խաղացք, բազուկ-արտ, լոյս-անցք, ջուր-վեժ, կառք-խումբ, փառք-պակ, հայր-եղբայր, տուն-սիկին, հուր-բոյս:

245. — Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող բարդ գոյականներ կազմեցէք.

Ոսկի համք, մանր իրեր ծախող, ծովու եզերք, առաջաստաւոր նաւ, շոգիով փաղ կառք, եղբու եւ իջնու գործողութիւն, կեսուրիայր (երկ), հոր փոք, մասնիկ մաս, զանգակ զարնող, լեռներու շղթայ, ձիւնի կոյս, կառ գործող, ստորին լար, վերին գաւառ, փոքրաշխարհ, մահուան ֆուն, լոյսի աստղ, հեռուի նկար, մանր բաները դիտող գործի, մոմի լաք, շունի ճանճ, գետնի առիւծ, արեւուն ելած կողմը:

ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

310.—Ածանցեալ ածականներ կը կազմուին ամէն տեսակ պարզ բառերու կցուած զանազան ածանցական մասնիկներով :

311.—Ան, ապ, չ, դժ, ՏԺ նախադաս մասնիկները ժխտական իմաստ կուտան և կը ծառայեն հականիշներ կազմելու . օրինակ՝

Անմիտ, ապերախտ, չունեւոր, տհաս, դժբախտ, տժգոյն, ևլն :

312.—Այիկ, ական, եան, եայ, աւոր յետադաս մասնիկներով կը կազմուին վերաբերութեան գաղափար տուող ածականներ . օրինակ՝

Հրեշտակային, տնական, արեւելեան, միջերկրեայ, մարմնաւոր :

313.—Ացի, եցի, ցի, իկ, երեկ, արեկ, եկի յետադաս մասնիկները կը ծառայեն ցեղային ծագումի և լեզուի գաղափար տուող ածականներ կազմելու . օրինակ՝

Գեղացի, Վանեցի, բնիկ, Հնդկ, հայերէն, յու-նարէն, մայրենի, ևլն :

314.—Եղեկ, է, եայ յետադաս մասնիկները նիւթի և տեսակի գաղափարը տուող ածականներ կը շինեն . օրինակ՝

Մսեղէն, արծաթէ, ոսկրեայ, ևլն :

315.—Ացի, աւոր, ուոր, ով, աւհ, եղ, ի, ուհ, ոս, կոհ յետադաս մասնիկները կը շինեն ընդհանրապէս ունեցողի գաղափար տուող ածականներ . օրինակ՝

Խելացի, գիտաւոր, փայտուոր, ուժով, հոտաւէտ, համեղ, աղի, տղմուտ, քորոտ, վախկոտ, ևլն :

316.—Ան, ից, ող, ուկ, ուն, ուղ, իկ յետադաս մասնիկները կը կազմեն ընդհանրապէս գործողի գաղափար տուող ածականներ . օրինակ՝

Խման, դիւթիչ, պահող, պարծուկ, խօսուն, մրցորդ, մարտիկ, ևլն :

ՀԻՍ. ՀԱՆԳՆԵՐ

246.—Հետեւեալ ածանցեալ ածականներն ստուգաբանցէք բերանացի .

Ապուշ, զգես, գեղջուկ, շնական, մտաւոր, հնադարեան, սիրային, օնեցի, հայրենի, տոնիկ, չիւստեկ, շեռնի, Արաքացի, ոսկեղէն, պը-ղնձեայ, փայտեկ, երկամեայ, մտացի, շնչաւոր, համով, ծաղկաւհ, ու-ժեղ, ապառաժուհ, ցեխոս, ցասկոս, հրահանգիչ, աւաղուհ, մեծխօսիկ, ածան, ընչեղ, ուսուսուն, հակառակորդ, մուրիկ, գործաւոր, գերմա-նեռէն, ֆաշայեղիչ, ընդեղէն, յարգի, ահեղ, կարող, բոյջուն, հիւքեղ, ճանշոր, Զմիռնիացի :

247.—Հետեւեալ բառերը նշանակեալ մասնիկներուն կցելով ածանցեալ ածականներ կազմեցէք .

Տ — հաճ, երկին — աշին, Պարս — իկ, շուք — եղ, չ — սեւ, մարմին — ական, արեւմուտ — եան, դուրս — եցի, պուշկար — երէն, գաղի — եղէն, պատիւ — ական, բխրեղ — եայ, ամիս — եայ, խունկ — աւհ, բամբակ — է, շին — ող, յոյս — աւոր, սեղ — ուհ, հուր — եղէն, կենդանի — աշին, քանդաղ — կոհ, կամք — աւոր, սիրտ — ոս, սահ — ուն, համոզ իչ, վա-ճառ — ուղ, ամիս — ուկ, դժ — կամակ, հիաց — ական, միս — ող — կան, ան — կար — ող, շահ — եկան, գինի — աւհ :

283.—Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող ածանցեալ ա-ծականներ կազմեցէք .

Մարդեւոյ վերաբերեալ, ոսկեղաւոր վերաբերեալ, պարսիկ շե-ղու, կնոջ վերաբերեալ, շուհ ֆայող, կեանքի վերաբերեալ, Մուշ բնա-կող, շահ փայող, կրօնի վերաբերեալ, աղեղ ունեցող կամ կող, փը-ղուկով շինուած, բուրդով շինուած, օրէնքի վերաբերեալ, բայտ ու-նեցող, մեկուն հետեղող, տղացող (կենդանի), հասած (պտուղ), բա-ւիշի շինուած, մազ ունեցող, շահ գիտող, համաճարի տէր, շահ անցող, ուլիս ունեցող, ուժի տէր, պարսիկ ունեցող :

249.—Հետեւեալ ածականներուն հականիշներ կազմեցէք . գործածելով նախադաս ժխտական մասնիկներ .

Կարող, օրինաւոր, գեղեցիկ, գոհ, երախտագիտ, ամօրթաւ, վնասակար, արդիւնաւոր, ուշիւ, գունեղ, հասուն, գիտուն, մտացի, համեղի :

ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ (շար.)

317.—Երրորդ յետադաս մասնիկը դասական թուական, ակամ՝ բաշխական թուական չինելու կը ծառայեն. օրինակ՝

Հինգերորդ, քսանական, ևլն.

318.—Ու, ցու, ագու յետադաս մասնիկները՝ բանի մը սահմանումի, աւ մասնիկը՝ բանէ մը զրկուածի, գոյն մասնիկը՝ առաւելութեան, նոց՝ արժէքի, ելի և ալի՝ ազդողի դադափար տուող ածականներ չինելու կը ծառայեն. օրինակ՝

Օթախու, մօրու, տիրացու, հարանցու, քնատ, քաղցրագոյն, հինգնոց, ցաւալի, սքանչելի, ևլն.

319.—Որակ, ունակ, կեկ, կակ, ին, եւ երբեմն ալ իկ, ուկ, ակ, որդ յետադաս մասնիկները կը ծառայեն սոսկ ածականին նշանակութիւնը եղանակաւորելու. օր.

Սառնորակ, գոհունակ, ծանրկեկ, մեծկակ, խորին, կլորիկ, գիրուկ, յաջողակ, ձախորդ, ևլն.

320.—Կան նաև տարբեր նուազ գործածական մասնիկներով կազմուած ուրիշ բաղմատեսակ ածանցեալ ածականներ. օրինակ՝

Նախադաս մասնիկներով.— Հակընդդէմ, գերադաս, հակամէտ, հաւակիր, ենթակայ, հոռմանուն, արտասովոր, քաղցրինակ, քաղցուիկ, յարակից, ներկայ, առերեւոյթ, ընդհանուր, հաւաստիւն, փոխադարձ ևլն.

Յետադաս մասնիկներով.— Գործօն, հաճոյ, հուժկու, նախկին, գաղտնի, ուշիւ, համոզկեր, գողունի, ահարկու, մօրենական, լեզունի, գեղեցիկ, օգտակար, հոգի, ողորմած, գործունեայ, խորունկ, թափօն, ձուլածոյ ևլն.

ՀԲԱՀԱՆԳՆԵՐ

250.— Հետեւեալ ածանցեալ ածականներն ստուգաբանեցէ՛ք, որոշելով նաեւ արմատներուն ինչ տեսակ բառ ըլլալը.

Տասներորդ, վարձու, պոչաս, ազնուագոյն, փեսացու, վարնոց, հինգական, վշալի, պահածոյ, շինծու, հասկեկ, փափկիկ, կարմունկ, դժկամակ, հակադարձ, դժուարիւն, գերբնական, մեծաւոր, ենթակայ, արտակարգ, քաւածաւ, համացեղ, յայցնի, հօրեմական, պահունի, սպասարկու, յարգի, օտարոհի, գեղանի, վայրենի, ազդու, գրած, ընդոս, քացայայտ, ճիւղացու, գարշելի, ողորմուկ, անկառունակ, սոսիւն, ազդեցիկ, համեղի, հօռու, համասարած:

251.—Հետեւեալ բառերը նշանակուած մասնիկներով ածանցեալ ածականի վերածեցէ՛ք.

Մուր-իւն, հարխուր-նոց, միս-ացու, երկայն-կեկ, ինն-երորդ, վար-ելի, գոյն-աս, յորս-ական, պահ-ծու, դեղին-ուկ, գեր-պահու, սին-ոսի, քաւ-աշխարհ-իկ, համ-միտ, առ-տուն-իւն, յոռի-գոյն, զազիտ-ելի, ուրախ-ալի, համ-կիրք, խել-անի, նոր-ել-ուկ, պահ-ունի, գեղացի-ունակ, վեր-ջին, ձող-ածոյ:

252.—Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող ածանցեալ ածականներ կազմեցէ՛ք պէտք եղած մասնիկներով.

Վեցիւն դասականը. ուրիշ քաշականը. ընծայուելու սահմանում. խիստ սասիկ. խորք մայր. վիշտ ազդող. երկուք արժող. յիսունիւն դասականը. հարխիւն քաշականը. քեւե գուրկ. աւելի քաւած. միեւնոյն կրօնի ունեցող. հակառակ կարծիք ունեցող. կարգէ դուրս. բնականի հակառակ. բնականէ վեր. ահ արկանող. վնաս պատճառող. վեր արժեք ունեցող. ծովու ակ:

253.—246րդ եւ 250րդ հրահանգներու ածականներուն քով դրէ՛ք մէյմէկ յարմար գոյական.

Օրինակ.—Ապուշ տղայ.—Տասներորդ տարի:

254.—Հետեւեալ պարզ բառերով քանի՞ ածանցեալ ածականներ կրնան կազմուիլ, գտէ՛ք եւ գրեցէ՛ք:

Կարմիր, հասցաս, եօրն, խառն, մեծ, օդ, մայր, շնորհ, խօս, սեր, համ:

ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ (շար.)

321. — Բարդ ածականներ կը կազմուին այլեւայլ տեսակէ մէկէ աւելի բառեր բարդութեամբ իրարու կցելով. օրինակ՝ լիառատ, դիւրավառ, մեղրահամ, մարդաշատ, դիւահար, ցածոգի, ձորամէջ, ինքնաշարժ, զեռատի, մշտադալար, յետագայ, մեռելատիպ, ևն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԵՐԼԻՆՔԸ

Ինչքան վեհազգեցիկ տեսարան մը կը պարզէ աճառուան պայծառ գիշերներուն աստեղազարդ երկինքը: Ահաւասիկ շուրջ համատարած անհուն անջրպետ մը, գլուխիդ վերեւ խելայելի բարձունքներ, անդնդախոր հեռաստաններ որոնց մէջ նայուածքդ կը կորսուի և իզուր կը փնտռես վերջնական եզերք մը, սահման մը որուն վրայ տեսութիւնդ հանգչի: Այդ անջրպետը կը կէտկիտեն անթիւ անհամար աստղեր, կարծես անփութօրէն ցանցնւած հոս ու հոն, իրարմէ աւելի կամ նուազ պայծառ որոնք կը պըլպըլան անվերջ առկայծումներով. և այդ լուսաշող կէտերու հոյլին մէջ, լուսինը իր շողշողուն սկաւառակը կը հայելացնէ, կարծես տիրելով անոնց ամէնուն վրայ: Ու մարդ երբոր խորհի թէ անջրպետին այդ անհամար լուսաւորները մեր երկրին պէս աշխարհներ կամ հրավառ արեւներ են, մոգական ուժով մը միջոցին մէջ առկա ընդունած, անկարելի է որ չհամակուի վսեմ սարսուռով մը և չկրկնէ Սաղմոսերգուին հետ «Երկինքը կը պատմէ Աստուծոյ փառքը»:

Թեւադրութիւն. — Կարդալ այս հատուածը, ուղղագրել նոյնը, բացատրել բառերուն նշանակութիւնները:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

255. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ ածանցեալ ածականները մէկ գիծով, բարդ ածականները երկու գիծով ստորագրեցէ՛ք:

256. — Հետեւեալ բարդ ածականներն ստուգաբանեցէ՛ք բերանացի.

Գնդակեայ, մթագոյն, քեթիւշարժ, մանահաւաս, վեհափառ, ծանրաշարժ, ձուածու, կոսպաշ, հանդիպակաց, կակդանոր, ոսկեղեղին, բազմածին, շեռնահանգոյն, ինկահաւան, կանխահաս, յաճախեայ, խնդրակասար, դեռահաս, բարեհա, ուղեկորոյս, արեգդեմ, յեթասմունք, հագուագիւս, քղբակազմ, ժախնապիսակ:

257. — Հետեւեալ բառերն իրարու միացնելով բարդ ածականներ կազմեցէ՛ք.

Սուր-միսի, խանդ-վառ, յար-քորոյ, ես-պաշ, օդ-լու, ծածուկ-գեթ, բազմ-տեսակ, կիւ-մերկ, շէկ-հեր, գոռ-առաս, աւեհ-տես, մուշկ-հոս, յեթ-դեմ, դեմ-հար, աղեթ-բեր, բարի-խնամ, պայծառ-փայլ, զով-սուն, վեհ-ազնիւ, երկին-մերձ, վաղ-ժամ, յուս-հաս, ընդդեմ-մարտ, սեր-կից-որդ:

258. — Հետեւեալ նշանակութիւններով բարդ ածականներ կազմեցէ՛ք

Հրեշտակի նմանող, միս ուտող, հասակը կարճ, գոյնը դեղին, իր անձը ուրացող, ինկնիրեն շարժող, արեւի պէս փայլող, կիսովիւ կասարուած, հաւասքը քերի, սիրտը փառի պէս, մորթը կարծր, վարդի պէս կարմիր, դեռ մոր հասնող, առաջ դիմող, վերջին ընթացող, սոս խօսող, սիգաբար ձեւող, յար տեղող, պատշաճ մեծ, շաքար խաղող, շերտի պէս կուտակուած, աղիքի պէս ծածանող, յար խափանող, կոյսեմ ծնած, ամուր շինուած, յուր տանող, բարձր դրուած, իկսովիւ փլած, բարիք գործող, տիրոջ տնուած:

259. — 255րդ հրահանգի ածականներուն քով դրէ՛ք մէկ մէկ յարմար գոյական:

260. — Հետագայ պարզ բառերու ընտանիքին պատկանող ածանցեալ ու բարդ գոյականներ եւ ածականներ գտէ՛ք եւ խումբ խումբ գրեցէ՛ք.

Դիր, տուն, լոյս, գոյն, տեղ, տեղ, գիծ:

Օրինակ. — Դիր, գրիչ, գրոց, գրաշար, գրագիտ, գրագիր, գրասուն, գրական, գրաւոր, անգիր, մեռագիր, սպագիր, եւն:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

322. — Բայերու կազմութեան կը ծառայեն եղ, իշ, ալ ինչպէս նաև ներ, աներ, նիշ, անիշ, նաշ, անաշ, ենաշ, և չի մասնիկները որ կը կոչուին բայական մասնիկներ:

323. — Բայական մասնիկները կցուելով բայարմատներու և ուրիշ տեսակ բառերու. կը կազմեն բոլոր բայերը. օրինակ՝

Սիրել, վառիշ, միտալ, տեսնել, հասնիշ, սեւալ, դիմանալ, մօտենալ, փախչիշ, ևն:

324. — Ներ, նիշ, անաշ կամ նաշ վերջաւորող բայերու հետ պէտք չէ շփոթել կարգ մը նման վերջաւորութիւն ունեցող բայեր որոնց մէջ և արմատական է. օրինակ՝ հիմնել, կանգնել, մեկնիշ, ջանալ ևն. բայերուն բայական մասնիկներն են ո՛չ թէ ներ, նիշ, նաշ, ալ եղ, իշ, ալ զի ասոնց արմատներն են հիմն, կանգուն, մեկին, ջան(ք):

325. — Ածանցեալ բայեր կը կոչուին այն բայերը որոնք ածանցեալ բառերով կազմուած են. օրինակ՝

Զուգորդ - զուգորդել, պարտաւոր - պարտաւորիլ, ևն:

326. — Բարդ բայեր կը կոչուին այն բայերը որոնք բարդ բառերով կազմուած են. օրինակ՝

Աշխատասէր-աշխատասիրել, տնտես-տնտեսել, ևն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

261. — Հետեւեալ բայերն ստուգաբանեցէք ըերանացի.

Եռաշ, շիտել, հեռանալ, արել, շնալ, խմբել, ցրել, ցուցնել, կռուիլ, խառնել, երանել, գրալ, յաղթել, շշիշ, համիլ, առնել, բաղձալ, գիտնալ, սրբել, դիմել, խրել, ժամանել, կաղալ, պատնել, հանգիշ, հպարտանալ, մատչիլ, փշռել, սորվիլ, բռնակիլ, կառուցանել:

Օրինակ. — Եռալ կազմուած և.ա արմատով եւ ալ բայական մասնիկով:

262. — Հետեւեալ բայերէն ածանցեալները եւ բարդերը որոշելով գտա՛ւ գտա՛ւ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք.

Տիրապետել, նուիրագործել, կառավարել, ղեկավարել, փեռատել, ներշնչել, արտասանել, լարարել, ֆննդանալ, վերաբերիլ, համակրիլ, բացատրել, խորունկնալ, դասապատրել, հաճոյանալ, ոսկեգծել, խնկարեսել, ձերկոյնիլ, մարմնիլ, դիտահարիլ:

263. — Հետեւեալ արմատներով բայեր կազմեցէ՛ք

Սուն, խիւղ, դեպ ծիւն, երբ, ծախ, ձիգ, ցրել, վարժ, իղձ, ումպ, նուրբ, հովիւ, շնորհ, պարս, տղ, խնդիւր, մօս, սարսուռ, հնար, հարուս, հոգ, ցի՛ծ, բիւ, փուշ, շիւ, սուգ, մրմունջ, բռնակ, գուպ, հունձ, փերք, փիլ:

264. — Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող բայեր կազմեցէ՛ք.

Ցուր ըլլալ շոգի դառնալ սառ ըլլալ մոխ արձակել. կանգուն կենալ կոյր ըլլալ յոյսը կորել դիմ դնել ախտ երբեք ուրիշ ազնիւ ըլլալ. վատք տալ ծառայակն կրել. սիրտ մաշիլ շանքով գտնել. պատառ պատառ ընել. վարսիւ դառնալ. գեղեցիկ գաղաղել. վերք պատառել հիմ դիւ. ծակ ծակ ընել նեղը դնել սուրք ըլլալ:

ՄԱՐԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՍԱՐԳՆ ՈՒ ՇԵՐԱՄԸ

Սարգը շերամին կ'ըսէր հեգնօրէն.

— «Ինչ դանդաղաշարժ ես դուն, Աստուած իմ,
«Եւ ո՛րքան օրեր քեզ հարկաւոր են
«Որ գործ մ'արտադրես. նայէ՛, չը պարծիմ,
«Փոքրիկ պահ մ'ինձ բաւ է՝ նուրբ, անհամար
«Թելերով ոստայն մը հիւսելու համար»:

Շերամն յարեց. — «Լա՛ւ, սակայն

«Դիմացկուն չէ քու ոստայն,

«Ո՛չ ալ ո՛ր և է բանի

«Օգտակար կամ պիտանի.

«Բիշ կ'արտադրեմ ես, իրաւ,

«Բայց արտադրածս է միշտ լաւ»:

Բարձր. Ա. Փ.

ԼԸ ՊԱՅԵՐ

Թելադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւոր առակը, արձակի վերածելով պատմել նիւթը, բացատրել բարոյականը:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ (շար.)

327. — Անցողական բայեր կը կազմուին ցնէր, ացնէր, եցնէր բայակերտ մասնիկներով. օրինակ՝

Վազել, անցողական՝ վազցնէր, մանել — մտցնէր, ցաւիլ — ցաւցնէր, հասնիլ — հասցնէր, թռչիլ — թռցնէր, մոռնալ — մոռցնէր, խօսիլ — խօսցնէր, յիշել — յիշեցնէր, մօտենալ — մօտեցնէր, կարդալ — կարդացնէր, զարմանալ — զարմացնէր, ևլն:

328. — Ուսել բային անցողականը կ'ըլլայ կերցնել, դառնալից՝ դառնել, հաւքառնալից՝ հաւքառնել:

329. — Կրաւորական բայեր կը կազմուին ուիլ, նրւիլ, ցուել, ացուիլ, եցուել բայակերտ մասնիկներով. օրինակ՝

Դրել, կրաւորական՝ դրուիլ, խօսիլ — խօսուիլ, հարցնել — հարցուիլ, առնել — առնուիլ, անցնիլ — անցնուիլ, մոռնալ — մոռցուիլ, կարդալ — կարդացուիլ, իմանալ — իմացուիլ, մօտենալ — մօտեցուիլ, ևն:

330. — Դնել, տալ, տանիլ, դառնալ, ուսել անկանոն բայերուն կրաւորականը կը կազմուի բուն արմատներուն կցելով ուիլ մասնիկը. ինչպէս՝ դնել — դրուիլ, տալ — տրուիլ, տանիլ — տարուիլ, ուսել — ուսուիլ, կամ կերուիլ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԿԱՄԻՔ ԵՒ ԶԱՆՔ

Մարդ կրնայ ըլլալ ինչ որ կ'ուզէ կամ կը մտադրէ ըլլալ: Աշխարհի վրայ միայն երկու կարգ մարդիկ կան. անոնք որ ուրիշներու կ'առաջնորդեն, անոնք որ ուրիշներէ կ'առաջնորդուին: Ամէն մարդ, ա՛յր թէ կին, կա՛մ պարագաներն իրեն կը յարմարցնէ, կա՛մ ինք պարագաներուն կը յարմարի: Ընդհանրապէս այն մարդը որ յաջողելու զօրաւոր կամք ունի, կը հասնի ուր որ կը բաղձայ հասնիլ: Այն որ տկար է կամ երերուն, անխելք

կամ ծոյլ, հարկաւ կ'իյնայ և չի յաջողիր: Երեւելի առեւնախօս մը ըսած է. «Ուղղէ՛ աղեղդ Արեւին, աւելի բարձր կ'երթայ այն քան եթէ թուփի մը ուղղէիր դայն»: Բարձրի՛ն նայէ, միշտ դէպի վեր նկրտէ՛ դուն ելլելու: Զհասնիս ալ, այդ ճիգըդ քեզ վար սահելէ կ'արգելու: Թելադուրքիւ ԵՆԵՐ. — Գարդալ, բացատրել եւ ուղղագրել այս հատուածը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

265. — Օրինակեցէք վերի հատուածը, ստորագծելով բայերը. յետոյ այդ բայերուն տեսակը որոշեցէք բերանացի:

266. — Ստուգաբանեցէ՛ք հետեւեալ բայերը, որոշելով արմատներն ու անցողակերտ մասնիկները.

Խնդացնել, գոյացնել, փակցնել, գիացնել, հանդիպեցնել, զգացնել, ճանլցնել, խլցնել, զգուշացնել, փութացնել, փնացնել, յասկացնել, վրիպեցնել, խլացնել, կուրցնել, հոսեցնել, լացնել, կայացնել, բրբռացնել, ուռեցնել, յաղողցնել:

267. — Վերի բայերը ներգործական կամ չեզոք ծելի վերածեցէք:

268. — Հետեւեալ բայերը անցողականի վերածեցէք.

Յիշել. ֆրսնիլ. փրքիլ. հանգլիլ. տկալ. սրափիլ. բմրիլ. հայիլ. աշխատիլ. հիմնալ. յոգնալ. կասդիլ. լալ. կենալ շփանալ. իջնել. տառիլ. տուրալ. զարգանալ. իմանալ. ուսել. յոգնիլ. հագուիլ. հաւքառնալ:

269. — Ստուգաբանեցէ՛ք հետեւեալ բայերը, որոշելով արմատներն ու կրաւորակերտ մասնիկները.

Դրուիլ. տրուիլ. տեսնուիլ. ախուռիլ. գոցուիլ. բաժնուիլ. աւրուիլ. խաժնուիլ. ժողվուիլ. սասուիլ. տարուիլ. երկնցուիլ. խորվուիլ. մեկուիլ. իմացուիլ. բացուիլ. դարձուիլ. հարցուիլ. ցուցուիլ. կիսուիլ. հեծնուիլ. շալկուիլ:

270. — Վերի բայերը ներգործական կամ չեզոքի վերածեցէ՛ք:

271. — Հետեւեալ բայերը կրաւորականի վերածեցէ՛ք.

Հասկնալ. ընորնել. թաղմալ. խնդրել. վայելել. սկսիլ. բողոք. զարնել. ընրել. տալ. յսել. հասուցանել. իջնել. մեռցնել. ապանել. Վտարել. ցնցել. որսալ, անխծել, գրալ. կաշկանդել. մեռցանել. վախճնել. արժանագրել. դիւրել. դիւրացնել, մեկնիլ. հրահրել. դիմանալ. զանալ. խաչուել. տիւրանալ մեծանալ. ուռնալ:

ԴԱՍ.— ՄԱԿԲԱՅՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

331. — Ածանցեալ մակբայները կը կազմուին այլ և այլ բառերու կցելով հետեւեալ յետադաս մասնիկները.
- Բար. — օրինակ՝ հայրաբար, խոնարհաբար, և յն :
- Օրհն. — » ազնուօրէն, վայելչօրէն, և յն :
- Պես. — » մեծապէս, վերջապէս, այսպէս, ևն :
- Ուրիւն. — » բոլորովին, գլխովին, սրտովին ևն :
- Այն. — » միանգամայն, վաղորդայն, ևն :
- Գին. — » ուժգին, լալազին, ահագին, ևն :
- Ակի. — » ուղղակի, յանկարծակի, ևն :
- Անց. — » սրտանց, երեսանց, հեռուանց, ևն :
- Ուց. — » մօրուց, առաջուց, հինուց, ևն :

332. — Բարդ մակբայներ կը կազմուին այլ և այլ բառերու միացումով. օրինակ՝ վազնիվազ, վերիվայր, տակնուվրայ, ևն :

ՀԻՍՏԱՆԳՆԵՐ

272. — Յետագայ ածանցեալ եւ բարդ մակբայներն ստուգաբանեցէք ընդամացի.

Գռնակօրհն. խմբովին. ջերմագին. շնչակի. առօրեանց. մեղօրհն. իշխանաբար. վաղուց սրանց. սրամօրհն ընդունց վաղվաշակի. օրհնագին. հրճուագին. խոխաբար շնչակի. մօրուց. նոյն-հետայն խստօրհն ուղղակի. գիշերանց. կաղնիկաղ. կամովին. կրկնակի. մարդիօրհն. անասնաբար հոգեւին ընդհանրապէս. բարոյապէս. օրընդմէջ վերիվայր :

273 — Հետեւեալ բառերուն կցելով նշանակեալ մասնիկները մէյմէկ ածանցեալ մակբայ շինեցէք.

Սասիկ-օրհն վարենի-բար. նիւր-պէս. սմբողջ ուրիւն ուժգին-ակի. գլուխ-ուրիւն. ծառայ-բար, մշտաբար-պէս. վարկեան բար.

աւակիկ-օրհն. ցուրտ-գին. հեզ-բար. պզտիկ-ուց. խիւնդ-գին. որոշ-ակի. հեռու-անց :

274. — Հետեւեալ արմառներով ներգործական բայեր կազմելով՝ գրեցէք նաեւ իւրաքանչիւրին կրաւորականի եւ անցորդականի ձևերը.

Կույ. հագ. գիւ. մոռ. շահ սեր. կարդ խում :

Օրիւնակ. — Կույ. կրէ. կրուի կրեցնել :

275. — Գտէ՛ք հետեւեալ պարզ բառերու ընտանիքին պատկանող բոլոր ածանցեալ եւ բարդ բառերը եւ խումբ խումբ գրեցէք.

Սիրտ. հող. մաս. սառ. զարդ. Աստուած. սեւ. մահ ժամ. նիւր կազմ. մոռ :

276. — Բերանացի որոշեցէք թէ յետագայ բառերը ածանցեալ, բաժնի, ածանցաբար, թէ կրկնա որ են, եւ ի՞նչ տեսակ բառ են (գոյական, ածական, եւն).

Չափաւորապէս. վառվռուն ունայնակի. դոնդալի. դիմակ. անմիջապէս ծաւառածաւ. սնանկ. ծանծաղու. վազվզել ակնահաւան. ծաւառակի. ախոռ. հիւնումիւն հեռանել մասնակի խոռ-նետ. նաւաշաւ ապօրինաւոր բարեկրորդին ձկնորսանաւ. հնամեայ. անհունապէս կիսաբոլորաձեւ շնչաւոր. խաղաղապէս շնորհաւորել. թղթաւորական գիտականօրհն. դեղադեղ. բազմապատկոյն. առժամանակեայ գիշերօթիկ. ներդաշնակաւորին ջերմալիւս.

Գլխիվայր :

277. — Վերի հրահանգին բառերը գրաւոր ստուգաբանեցէք օրինակին պէս.

Օ իւնակ. — Չափաւորապէս — Չափ-աւոր-ա-պէս :

278 — Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող բառեր կազմեցէք

Երգիչին իզակաւոր. գիտեմ որ դատարանի պէտք. հետուն դիտելու գործի. մի արձակելու եղ Վարձապէս հասցնելու դպրոց. ժամատուրի ծառ. աղի կրելու գործողութիւն. վերսին կենդանաւոր վիճակ. իստուն տարուն շրջան. գեղեցիկ արուեստներուն վերաբերեալ. բան մը որուն դիմ կարելի չէ մեղի. բան մը որուն գոյքը չի գրեւոր. բան մը որ ժամանակի մը համար կը տեւ. կենդանիներու հետքիւն. շատ կիներ ունենալու վիճակ. դուրս հասիլ ընտանիք գործ. վարձու բռնելու գործողութիւն ուրիշ աշխատի վերաբերեալ. երկուսին հակակիւր :

279. — 276րդ հրահանգի բառերէն գոյականներուն քով մէջմէկ յարմար սեռական յատկացուցիչ, ածականներուն քով մէջմէկ գոյական, բայերուն քով մէջմէկ մակբայ եւ մակբայներուն քով մէջմէկ բայ դրէք:

Օրինակ. — Վառվռուն միտք, պարահանդեսի դիմակ, հոս հոն վազվզել, չափաւորապէս ուտել:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԵՐԱՋ ՄԸ

Երազիս մէջ մշակն ըսաւ ինձ. «Ո՛վ մարդ, Մշակէ՛ հողն, ա՛յ հացդ անձամբ բուսցուր դուն»։ Ոստայնանկն ալ՝ «Հագուստներդ դո՛ւն գործէ արդ»։ Իսկ որմնադիրը՝ «Օ՛ն, ծեփի՛չն առ, շինէ՛ տուն»։

Ու միամինակ՝ լքուած բոլոր մարդոցմէն Որոնց մերժման կը բախէի ամէն տեղ, երբ գթութիւն կը հայցէի երկինքէն, Դէմս առիւծներ կը գտնէի ցից անեղ:

Բացի աչքերս, այգն էր ծագեր, իրա՛ւ էր, Բզզիւնը թիր բանուորներու կը լքուէր, Հողն ալ ցանուած էր մըշակէն խելացի:

Յայնժամ ճանչցայ երջանկութիւնս, գիտցայ թէ Մարդըս միշտ իր նըմաններուն կարօտ է: Անկէ ի վեր մարդիկն ամէն սիրեցի:

Թրգմ. Յ. Գ.

ՍԻՒԼԼԻ ԲՐԻՒՏՈՄ

Թելադրութիւն. — Գոց արտասանել այս քերթուածը, արժակի վերածել զայն զրաւոր, բացատրել իմաստն ու բարոյական նը.—Թելադրութեամբ ուղղազրել նշնը:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՊԱՇՏՈՆՆԵՐԸ

ԵՒ

ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

333. — Որեւէ խօսք կը բաղկանայ մէկ կամ աւելի նախադասութիւններէ:

334. — Նախադասութիւն կը կոչուի որ եւ է դատում կամ մտածում որով բան մը կը հաստատենք կամ կը ժխտենք. օրինակ՝

Ապակին թափանցիկ է, ոսկին չի ժանդոտիր:

335. — Խօսքի մը մէջ այնչափ նախադասութիւն կայ որչափ որ դիմաւոր բայ կայ. օրինակ՝

Երկրին ջուրերը կը շոգիանան | կը փոխուին ամպի | որ անձրեւ կ'ըլլայ | և նորէն կը դառնայ երկրին:

336. — Որեւէ նախադասութիւն առ նուազն պէտք է որ պարունակէ երկու էական բառեր, Տէր բայի և բայ առանց որոնց խօսք չի կազմուիր:

337. — Նախադասութիւն մը կը պարունակէ նաեւ երկու անհրաժեշտ լրացուցիչ բառեր, այն է՝ ստորոգելի՞ եթէ բայը էական է, սեռի խնդիր՝ եթէ բայը ներգործական է:

338. — Նախադասութեան մը տէր բային, ստորոգելին կամ սեռի խնդիրը կրնան մէկէ աւելի ըլլալ. օրինակ՝

Ոսկին և արծաթը մետաղ են. առիւծը վնասնձն և հզօր է. մշակը կը ցանէ ցորեն, զարի և փարսակ:

339. — Նախադասութիւն մը իր էական մասերէն և

յատուկ լրացուցիչներէն զատ՝ կ'ունենայ նաև ուրիշ լրացուցիչ մասեր ալ որոնք տէր բայիին, բային կամ միւս բառերուն իմաստը լրացնելու կը ծառայեն. օրինակ՝ Ժիր մըջիւնը առաս պաշար կ'ամբարէ՝ անեռուն հաւաւ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ԶԲՕՍԱՆՆԵՐ

Շատ դպրոցականներ յոռի կերպով կ'անցընեն իրենց զբօսանքի ժամանակը: Ոմանք կ'զբօսնուն իրարու հետ կռոււթելով կամ գզոււթելով. ոմանք փողոցները կը արջտան կամ դաշտերը կը պատքին պարտէզներ աւրտելով. ուրիշներ ալ իրարու քար կը նետեն կամ վերջապէս կը խաղան այսպիսի վայրենի խաղեր: Լաւագոյն չէ՞ր ըլլար սակայն որ անոնք ինքզինքնին տային հանդարտ ու պարկեշտ խաղերու, այնպէս որ զբօսանքն ու խաղը իրենց համար միջոց մը ըլլար իրենց ճարպիկութիւնն ու դիւրաթեքութիւնը փորձելու կամ գիտութիւնը աւելցնելու. ինչ աղէկ կ'ըլլար որ, օրինակի համար, իրենց զբօսանքի ժամերն անցընէին միջատներ որսալով ու դիտելով, բոյսերու հաւաքածոններ կազմէին կամ ծաղիկներ մշակէին: Բոլոր ասոնք զիրենք շատ պիտի գուարճացնէին՝ կրթելով հանդերձ:

Տղա՛ք, գիտցէ՛ք որ դուք պարտիք նաև զբօսնուլ արովի: Դիմեցէ՛ք ուրեմն ձեր ուսուցիչներու խորհուրդին և անոնց հրահանգին համաձայն բնորոշեցէ՛ք ձեզի համար զբօսանքի պարկեշտ ու կրթիչ միջոցներ, որոնցմէ քիչ ատենէն ա՛յնքան հաճոյք և համ պիտի զգաք որ ապահովաբար բոլորովին պիտի մոռնաք ձեր խենդուս խելառ խաղերը, և պիտի նուիրուիք ձեր օգտակար ու հրապուրիչ զբօսանքին:

Թելադրութիւններ. — Կարդալ այս հատուածը, ուղղազրել ձոյնը, բացատրել դժուարին բառերը:

ՀԲՕ. ՀԱՆԳՆԵՐ

280. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ նախադասութիւններն իրարմէ զատեցէ՛ք ուղղահայեաց գիծերով:

281. — Հետեւեալ նախադասութիւնները լրացուցէ՛ք երկերկու տէրբայի, ստորոգելի կամ սեռի խնդիրներով:

Տէր բայիով լրացուելիք. — . . . գիշախ բոլուններ են. — . . . մեր առաջին լուսաւորիչներն եղան — . . . կը դաշաղեն. — . . . Ս. Գիւրջ հայերեկի քարգմանեցին. — . . . շոգիով կը ֆալեն. — . . . գեղարուեսներ են:

Օրինակ. — Անգղը եւ քաղկէ գիշախ բոլուններ են:

Ստորոգելիով լրացուելիք. — Վարդը. . . . ք. — Պօղոս առաքեալ . . . ք. — Գարունը . . . ք. — Աշխատաւոր տղաք . . . են. — Ժամանակը . . . ք. — Մեծն Վարդան . . . ք:

Օրինակ. — Վարդը հոսաւէս եւ գեղեցիկ ք:

Սեռի խնդիրով լրացուելիք. — Հրաբուխներ . . . կը ժայթկն — Տղաք, քարգեցէ՛ք ձեր . . . — Աստուած ասեղծեց . . . — Մշակներ . . . կը ցանկին. — Կեանքը ունի իր . . . — Փոքրիկը . . . կը բերէ:

Օրինակ. — Հրաբուխները լալա եւ մոխիր կը ժայթկն:

282. — Հետեւեալ նախադասութիւններու լրացուցիչ բառերը որոշելով ստորագծեցէ՛ք.

Մանուկներու հոգին դիւրաբեր է. — Մեծն ունի ինքն զգայաւորներ. — Հաստի կամքը կը յարի առեւ դժուարութեան. — Արեւիկն յոյսը եօրը գոյներ կը պարունակէ. — Բարի ծառը բարի պտուղ կուտայ. — Մարդիկ ընդհանրապէս ինքզինքնին կը բռնադատեն իրենց սխալներովը — Այլազգայի մշակաւոր ծովակարի մըն ք. — Այս տարուան ձմեռը խիստ սառիկ եղաւ: ||

288. — Վերի նախադասութիւններուն լրացուցիչ բառերը որոշելով լրացուցիչն են, բերանացի որոշեցէ՛ք:

ԴԱՍ. — ՊԱՐԶ, ԲԱՐԴ ԵՒ ԶԵՂԶԵԱԼ

Ն Ա Խ Ա Դ Ա Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

340. — Պարզ կը կոչուի այն նախադասութիւնը որ կը պարունակէ նախադասութեան էական մասերը միայն, այսինքն՝ տէր բայի, բայ և իր յատուկ լրացուցիչները (ստորոգելի և սեռի խնդիր)։ օրինակ՝

Կարկուտ տեղաց. օղբ զով է. ձկնորսը ձուկ կորսար, ևն։

341. — Բարդ կը կոչուի այն նախադասութիւնը ուր նախադասութեան էական մասերէն մին կամ միւսը կամ ամէնքն ալ կ'ունենան իրենց լրացուցիչները. օրինակ՝

Արեւին լոյսը կը պարունակէ եօթը տարբեր գոյներ։

342. — Շաղկապէն և ձայնարկութենէն զատ՝ բոլոր միւս բառերը կրնան իբր լրացուցիչ ծառայել նախադասութեան էական մասերուն։

343. — Նախադասութեան մը բայը կամ բային հետ միասին մէկ կամ աւելի լրացուցիչները երբեմն կրնան զեղչուիլ, կրկնութիւն չըլլալու համար։ Այսպիսի նախադասութեանց կ'ըսուի զեղչեալ նախադասութիւն. օրինակ՝

Բարի տղան գովեստ կ'ընդունի, իսկ չարը՝ պարսաւ. (փոխանակ ըսելու՝ իսկ չարը պարսաւ կ'ընդունի)։

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

284. — Յետագայ նախադասութիւններու մէջ բարդերը պարզերէն զատելով՝ առանձին խումբերով գրեցէք։

Մըջիւնը ծառան միշտ մըն է — Երկուշաբթ պատահեցաւ. — Ահագին հեղեղներ ողողեցին մօտակալ դաշտը. — Սողոմուն խմասուն արդին եր Դաւթի. — Թեղանօրը կը գողար ահռելի որոտմով — Զապիչ մեշանը քափեց. — Մենք ուրախ ենք. — Արեւը կը կենայ մոլորակներուն կեդրոնը. — Լաւ գիրքերը ընտիր բարեկամներ են. — Նիւուէ աւերակ ե-

դաւ. — Մենք թրուածին կը շնչենք եւ ածխածին կ'արտաշնչենք. — Շեռանք ինկնիրեն կը հիւսեք իր գերեզմանը. — Առտուան ցողը մարգարիտի պէս կը փայլէր սեռեւներուն վրայ. — Մարդկային այլն իր հոգիին հայելին է։

285. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն զեղչուած մասերը լրացուցէ՛ք։

Երկաթը մեծադ կ, իսկ վարսակը՝ քոյս. — Ամեն մարդ միտք ունի, բայց ինչեր՝ ուղիղ դատողութիւն. — Զգուշացէ՛ք ստախոսութենէ, նոյն իսկ ամենեւնի աննշանէն. — Գարունը եկաւ, ծառերը ծաղկակերտով զարդարուեցան, գետնները՝ դաշտիկով. — Մենք երկու տուն ունինք, մին մեծ է, միւսը՝ փոք. — Ո՛ւր կ'երթաք, — դպրոց. — Որչափ մարդիկ՝ այնչափ կարծիք. — Ինչպէս աղիւսը՝ նոյնպէս հարուստը, ամէ՛նքն ալ պիտի մեռնին. — Պերճամկը հաճելի է, բայց ո՛չ հարկաւոր։

Օրինակ. — Ամեն մարդ միտք ունի, բայց ինչեր ուղիղ դատողութիւն ունին։

286. — Հետագայ նախադասութեանց մէջ զեղչելի մասեր եթէ կան, զեղչելով՝ զեղչեալ նախադասութեանց վերածեցէ՛ք։

Ինչպէս որ ջուրը հեղուկ է, այնպէս ալ այրոյը հեղուկ է. — Ի՞նչ կ'ուզէք մեզմէ. — Դրան կ'ուզենք մեզմէ. — Խելը խրատն ի՞նչ ընէ, անը սպսոմն ի՞նչ ընէ. — Բարի ծառը քաղի պտուղ կուտայ, իսկ չար ծառը չար պտուղ կուտայ. — Մոյլին կը հպասակի իր կիտեմուն ինչպէս ծառան կը հպասակի իր տիրոջ. — Տա՛նձը աւելի կը սիրէք թէ խնձորը աւելի կը սիրէք։

Օրինակ. — Ինչպէս որ ջուրը հեղուկ է, այնպէս ալ այրոյը։

287. — Հետեւեալ պարզ նախադասութեանց շեղագիր բառերուն մէջմէկ լրացուցիչ աւելցնելով՝ բարդ նախադասութեանց վերածեցէ՛ք։

Հրդեհ պատահեցաւ. — Գործը կենդանի է. — Զանգակը կը հնչէր. — Մօակը ֆաղեց հունձք. — Բնճուրիւնները պիտի կատարուին. — Յիսուս խաչուեցաւ. — Պաթը փլաւ. — Օրինակ. — Եկեղեցիին զանգակը ուժգին կը հնչէր։

ԴԱՍ. — ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒՇՈՒՄ

344. — Քերականական շուծում կը կոչուի այն գործողութիւնը որով նախադասութեան մը պարունակած բառերուն տեսակները և անոնց պաշտօնները կ'որոշենք. օրինակ՝

Բարերար Արեւը ամենուրեք կեանք և լոյս կը սփռէ։
Կը ափռէ Ներգործական բայ, սահմանական ներկայ, եղակի երրորդ դէմք։

Արեւը Յատուկ անուն, եղակի ուղղական, տէր բայի, «կը ափռէ» բային. ը որոշիչ յօդ։

Բարերար Որակական ածական «Արեւ»ը գոյականին։

Կեանք, յոյս Հասարակ անուն, եղակի հայցական սեռի խնդիր են «կը ափռէ» բային։

Եւ Համադասական չաղկապ որ կը միացնէ կեանք, յոյս բառերը։

Անենուրեք Տեղական մակբայ կը ափռէ բային։

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԳԻՐԻՐԸ

Գիրք մը չինելու համար կրկին աշխատութիւն հարկաւոր է. նախ՝ զայն յղացող աշխատութիւնը, յետոյ՝ զայն տպագրողին աշխատութիւնը։ Գիրք մը յղանալ, մտածել և գրել լուրջ ու դժուարին աշխատութիւն մըն է, քանզի մարդ ատոր մէջ պիտի դնէ իր անձին լուսագոյն մասը, իր հոգին։ Գիրք մը որ հանրօգուտ բովանդակութիւն ունի, կրնայ ահագին բարիքներ առաջ բերել։ Ուրեմն, աղս՝ք, դուք խորին երախտագիտութիւն կը պարտիք ամէն անոնց, որոնք կը խորհին, միտք կը յղենցնեն և օգտակար գիրքեր կը պատրաստեն ձեզ ազատելու համար տգիտութեան չարիքներէն։

Թելադրութիւն. — Կարդալ եւ ուղղագրել այս հատուածը լսուցչին թելադրութեամբ։

ՀԻՍՏՈՐԻԱ

288. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ նախադասութիւններն իրարմէ զատեցէ՛ք ուղղահայեաց գիծերով. յետոյ բերանացի որոշեցէ՛ք նախադասութեանց տեսակները (պարզ, բարդ, զեղչեալ)։

289. — Հետագայ պարզ նախադասութեանց լրացուցիչ մասերը զեղչելով՝ բարդ նախադասութեանց վերածեցէ՛ք

Հաւասարիմ շունը արիարար կը հայածէր յարձակող գաղտըր. — Եգիպտոսի մէջ սասիկ սով պատահեցաւ Յովսէփի օրով — Ահաւոր շարժ մը ֆանդեց բազմաթիւ տուներ — Բոյս փոքրիկ Տիտանը հիմա մեծ մարդ եղաւ. — Փոքրեասն մին ֆառավաթ կ'արշաւէ դաշին մէջ. — Աղամանը, ֆաւորուն ամենեւնի քանկագինը, պարզապէս բիւրեղացած ածուխ է։

Օրինակ. — Շունը կը հայածէր գաղտըր։

290. Հետագայ պարզ նախադասութիւնները լրացուցիչներով ընդլայնեցէ՛ք որքան որ կրնաք

Վարդը ծաղիկ է. — Քահանան պատարագեց — Դեղձանիկը մեռաւ. — Երկինքը մթազնեցաւ. — Նաւը խառնախ մեռեց. Եղբայրս պիտի մեկնի. — Զարագոյնը պատիժ կը կրէ։

Օրինակ. — Մեր քաղին ֆահանսն անցած կիտալի պատարագեց Մայր եկեղեցիին մէջ։

291. — Հինգական պարզ եւ բարդ նախադասութիւններ կազմելով գրեցէ՛ք,

292. — 287րդ եւ 290րդ հրահանգներու լուծումը կատարեցէ՛ք։

293. — 289րդ հրահանգին պարունակած բառերուն միայն բառազնութիւնը կատարեցէ՛ք (այսինքն բառերուն տեսակները որոշեցէ՛ք)։

ԴԱՍ. — ՅԱՏԿԱՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ՅԱՏԿԱՑԵԱԼ

345.—Յատկացուցիչ կը կոչուին այն սեռական հո-
ւովները որոնք բանի մը որու վերաբերիլը, երբեմն ալ
սեռը ցոյց կուտան. օրինակ՝

Մետրոպիւն գիրքը, որո՞ւն գիրքը, — Մետրոպիւն(յատկոց)
Այծի մորթ, ի՞նչ բանի մորթ, — այծի (յատկացուցիչ) :

346.—Յատկացեալ կը կոչուին այն անունները որոնց
որու վերաբերիլը կամ սեռը ցոյց կուտայ յատկացուցիչը .
վերի օրինակին մէջ զիրքը, մորթ յատկացեալ է :

347.—Յատկացուցիչը սովորաբար յատկացեալէն
և անոր ածական վերադիրներէն առաջ կը դրուի. օրինակ՝
Աղբիւրին վճիռ ջուրը :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

294.—Հետեւեալ անուններուն քով մէյմէկ յարմար յատկա-
ցուցիչ դրէք .

Մուր, պատեան, խեցի, փետուր, սեւ, մուշակ, բաշ, աղ-
ռամազ, վարս, խոպրպիւ. — Դունց, ցոռկ, կնճիթ. — Մագիչ, բար,
ճիրան ձեռք :

Օրինակ. — Այծին մորթը :

295.—Հետեւեալ անունները իբրեւ յատկացուցիչ գործածելով
անոնց քով մէյմէկ յարմար յատկացեալ դրէք .

Կամ, երեսակալութիւն, զգացում, խիղճ, բարք. — Անիւ, ալիք,
արծիւ, նեւ, ձայն. — Երկինք, անդունդ, անապատ :

Օրինակ. — Կամիկն զօրութիւնը, անիւին բաւալումը, եղն :

296.—Հետեւեալ բաւերուն մէջ ածականները գոյական յատ-
կացուցիչի վերածեցէք, օրինակին պէս .

Աշխարհային կեանք, մտաւոր խանգարում, առօրեայ սնունդ,
գրամական ջազմապ, մայրական սեռ, առեկին ճնշեալութիւն, ծովային
տրակած, շենային ճամբայ, արաւմային պտուղ :

Օրինակ. — Աշխարհի կեանք :

297.—Հետեւեալ բաւերուն մէջ գոյական յատկացուցիչները
ածանցեալ ածականի վերածեցէք .

Բոյսի կեանք, եկեղեցիի օրեակ, սասանայի որդայր, երկինքի
փայտ, հոգի բերք. մարմինի շնորհք, ծովու արկած :

Օրինակ. — Բուսական կեանք :

298.—Հետեւեալ բաւերուն մէջ ածականները անունի եւ ա-
նունները սեռական յատկացուցիչի վերածեցէ՛ք, օրինակին պէս .

Մուր բան, փայտն աղանակ, խիս սեռեւ, վսեմ տեսարան,
բոսոր վերջալոյս, սասիկ ջերմութիւն, աւազուտ քանապաս, կոռովի
բազուկ, զօրեղ բան, անձուկ միտք, սկար լիշտութիւն, զով գարուն :

Օրինակ. — Բանի մրտաբան :

299.—Հետեւեալ բաւերուն մէջ շեղադիր գոյականները ա-
ծանցեալ ածականի փոխեցէ՛ք եւ սեռականները ուղղականի, օ-
րինակին պէս .

Ծաղկի հոտ, կերակուրի ցուր, հագուստի աղտ, փողոցի ցեխ,
միւս ութ, պտուղի համ, շերտն ապառաժ, անասոյ մաւցառ, աղի
համք, ծառի խեղճ, դպրոցի մանուկ :

Օրինակ. — Հոտաւտ ծաղիկ .

300.—298րդ հրահանգի ածական գոյականներուն քով մէյմէկ
յատկացուցիչ դրէք .

Օրինակ. — Քաղաքին մուր բանը, ծառին խիս սեռեւ, եղն :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.—ՇՈՒՇԱՆՆ, ՈՒ ԹԻԹԵՈՒՆԻԿԸ

— «Սա թեւերուս նաչխուն, նրբին

«Վառ երանգներն ի՞նչ աղուոր են...» .

Կըսէր սպիտակ շուշանիկին

Թիթեոնիկ մը հրպարտօրէն .

«Տե՛ս, ի՞նչ նուրբ են, ինչքան փայլուն,

«Անոնց վրայ չե՞ս հիանար դուն...» .

Շուշանն ըսաւ . — «Անա՛րգ ճրճի

«Հրպարտութիւնդ այդ մեծախօս

«Բու մէջդ ինչո՞ւ, ի՞նչպէս կ'աճի .

«Մոռացա՛ր թէ դեռ երէկ իսկ հո՛ս .

«Իբրեւ որդ մը անշահ, զագիր

«Ճեխին վրայ կը սողայիր» :

Քարզմ. Ա. Փ.

Թեւադրութիւն.—Գոց արտասանել այս ոտանաւորը. զրա-
ւորապէս արձակի վերածել զայն, բացատրել բարոյականը .

ԴԱՍ. — Խ Ն Դ Ի Բ Ն Ե Բ

348. — Խնդիր կը կոչուին նախադասութեանց այս ու այն մասին իբրեւ լրացուցիչ ծառայող հոլովեալ անունները որ չորս տեսակ են, սեռի խնդիր, բնութեան խնդիր, պարագայական խնդիր, և լոկ խնդիր:

349. — Սեռի խնդիր կը կոչուին ներգործական բայերու յատուկ լրացուցիչները որ հայցական հոլով են և զո՞վ կամ ի՞նչ բանը հարցման կը պատասխանեն. օրինակ՝

Մարդը տեսայ. — խնձոր կերայ, ևն:

350. — Բնութեան խնդիր կը կոչուին բայերուն այն գոյական լրացուցիչները որ տրական, բացառական, գործիական կամ պարագայ ցուցնող հայցական հոլով են. օրինակ՝

Համբերէ՛ նեղութեան, կանուրջին անցայ, նաւով ճամբորդեցի, տուն պիտի երթամ, ևն:

351. — Պարագայական խնդիր կը կոչուին նախադրութեան մը միացած հոլովեալ անունները՝ նախադրութեան հետ միասին, որ բայերու կամ ուրիշ բառերու լրացուցիչը կ'ըլլան. օրինակ՝

Քրոջս ֆով կեցայ. ծովու վրայ կեանքը հաճելի է, եւայլն:

352. — Լոկ խնդիր կը կոչուին նախադրութեանց լրացուցիչները, ինչպէս նաև բացի բայերէ՝ ուրիշ տեսակ բառերու իբրեւ լրացուցիչ ծառայող հոլովեալ անունները (տրական, հայցական, բացառական, գործիական). օրինակ՝

Ծառին տակ, կենդանիներէն ոմանք, ձողիով աղքատ, արշաղոյսէն կ'անուխ, վա՛յ կեղծաւորներուն, ևն:

ՀԻՍՏՈՐԻԱԿԱՆ

301. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն պարունակած խընդիրները ստորագծեցէք եւ անոնց տեսակները որոշեցէք բերանացի.

Ձուկերը կ'ապրին ջուրին մէջ. — Մի՛ վստահի՛ք հարսուրեան, դրամով ամեն բան մեղք չի բերուիր — Մշակը ցորեն փոխեց արեւեակէն. — Մեկն գեղ գնացիմ — Յակոբ գովեստի արժանի հանդիսացաւ իր բարի վարով — Առողջութեան զուրկ մարդը կը ճանչնայ անոր յարգը. — Մարմնով հիւանդ մարդը մեղով ալ սկստ կ'ըլլայ. — Չապկ շափարը շատ կը սիրէ, խաղերէն կ'ախորժի. — Մեկն ազգով Հայ, հաւատով Իրիւստեան էմէ. — Շատ քշուառներ կան օրուն հացի կարօտ. — Հօրմէն գաղտնի փախաւ:

302. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պակասները լրացուցէք յարմար խնդիրներով.

Սեպի և բնութեան խնդիրով լրացալի. — Մշակը արժանի է իր (ի՞նչ բանին) — Այժմ ու ոչխարը (ի՞նչ կ'ուտեն) — Պողոս առաքեալ փառքեց (որո՞նց). — Յովսէփ գեղեցիկ ծախուեցաւ իր (որո՞նց մէջ). — Յիսուս ողջցուց մեռեալ (զո՞ւմ). — Բաւիկ կը փչէ (ուրի՞շ). — Հիւանդը կը բուժուի (ի՞նչով) — Չարագործը չի կրնար խուսափիլ ընդմիջ արդարութեան (ի՞նչ բանէն):

Պարագայական խնդիրով լրացալի. — Նոյի տապանը հանգչեցաւ (որո՞ւ վրայ). — Յիսուս ծնաւ (որ՞տ տեղ) — Աստուած Աղաւթ վստեց (ուրի՞շ դուրս) — Հաւասք մեռած է (ստանց ի՞նչով). — Յիսուս խալուեցաւ եւ մեռաւ մեր (ի՞նչերուն համար). — Երկիրը կը դառնայ (ի՞նչ բանի շուրջ):

Լոկ խնդիրով լրացալի. — Շոտլանդի մարդը ի վերջոյ (ի՞նչ բանի) կարօտ կը մնայ — Մեղադները կը գնաւին (ի՞նչ բանի) տակ. — Յիսուս երանի կարգաց (ի՞նչ բանով) աղփասներուն. — (Որո՞նց մէջ) միե Յուդա մասնեց Յիսուսը. — Մոյի մարդը դիպի (որ՞տ) կը դիմէ. — Միամիտ եղիք (ի՞նչ բանի) պէս:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԱՅԱՅՏԻՉ ԵՒ ԲԱՅԱՅԱՅՏԵԱԼ

353. — Բացայայտիչ կը կոչուին այն գոյականները որոնք ուրիշ գոյականի մը քով կը դրուին, անոր ո՛վ կամ ինչ ըլլալը բացատրելու համար. օրինակ՝

Պօղոս առաքեալ, Մասիս շէռը, ևն.:

354. — Բացայայտեալ կը կոչուին այն բառերը որ բացայայտիչով մը բացատրուած են: Վերի օրինակներուն մէջ Պօղոս, Մասիս բացայայտեալ են:

355. — Բացայայտիչը երբոր միակ բառ մը ըլլայ, սովորաբար բացայայտեալն ա՛ն փոփոխ կը մնայ և բացայայտիչը կը հոլովուի ու յօդ կ'առնէ. օրինակ՝

Սաղմոսները գրուեցան Դաւիթ մարգարէին ձեռքով:

356. — Բացայայտիչը երբոր ունենայ իր հետ լրացուցիչ բառ մը, այն ատեն բացայայտեալն ալ բացայայտիչին հետ համաձայնելով կը հոլովուի, ի հարկին յօդ կ'առնէ և ստորակէտով կը բաժնուի անկէ. օրինակ՝

Մովսէս Իսրայելացիները հանեց եգիպտոսէն, Փարաոններուն երկրէն:

Կ Ո Չ Ա Կ Ա Ն

357. — Կոչական կը կոչուին այն անհոլով անունները որոնք անձերու կամ անձնաւորեալ իրերու կ'ուղղուին. օրինակ՝

Աւստուած, ողորմէ մեզի. — Լսէ՛, ե՛րկիր ևն.:

358. — Կոչականը նախադասութեան մէջ առանձին դիրք ունի և կրբմն կ'առնենայ լրացուցիչ ալ. օրինակ՝

Բարի՛ մարդ, օգնէ՛ ինձի, ևն.:

359. — Կոչականն իր լրացուցիչներով միասին նախա-

դասութենէն կ'անջատուի ստորակէտով և շեշտ կ'առնէ, բայց եթէ իրմէ առաջ լրացուցիչ ունի՝ լրացուցիչը կը շեշտուի. օրինակ՝

Մի՛ մոռնար զիս, սիրելի՛ բարեկամ, ևն.:

Հ՝ Ա Հ Ա Ն Կ Ի Ն ԵՐ

303. — Հետեւեալ գոյականներուն քով զրէք անոնց ո՛վ կամ ինչ ըլլալը ցուցնող յարմար բացայայտիչներ.

Գանգես, Գոյուկոս, Վաղարշապատ, Արեւաս, Հրաս, Պարոյր, Ս. Սեփաննոս, Կիպրոս, Երիսւսարդուքիւն, աշուն, առիւծ, վարդ: Օրինակ. — Գանգես գետը առիւծը, կենդանիներու իշխանը:

304. — Հետեւեալ բառերուն մէջ որոնք բացայայտիչ են, որոնք բացայայտեալ, քերանցի որոշեցէք.

Պարիկ ծովը — Խալանա կղզին. — Եղիշե պատիւր. — Այա-Սօփիա մզկիթը. — Հռոմ, Իսպիոյ մարտադարձը — Աքրահամ, Իսրայէլի նահապարհ. — Չմաղ բազումիկ կղեպատ. — Ուշք, անապատի կառ. — Գարունը, ծաղիկներու եղանակը. — Ծերութիւնը, կեանքի մեծը. — Բարձրաբեր կաղնի, անտառներու իշխանը. — Ամբիծ շուշանը, խոր հրդեհանքն անմեղութեան:

305. — Հետեւեալ նախադասութիւններու մէջ գտնուած բացայայտիչ — բացայայտեալները՝ մէկ զիծով, կոչականները՝ երկու զիծով ստորագծեցէք.

Ս. Գրիգոր, Հայոց յուսատիւն հիմնեց Էջմիածինը. — Սիրելի՛ Բոյր. կը անկնա՞ս արդեօք հօրեղբորդիս՝ փոքրիկ Գրիգորիկը. — Ո՞վ մարդ դուն ինչ անցիր Ո՞վ Տէր, քանի որ ողորմութեան, ողորմեմեղաւոր ծառայիր. — Լոեցէ՛ք. մերիկներ, հանդարտե՛ք, ծով, եւ մեր նաւակը քող հանդարտե՛ք սահի ջուներուն վրայ:

306. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջի շեղագիր նախադասութիւնները բացայայտիչներու վերածեցէք օրինակին պէս.

Դանիէլ որ մարգարէ մըն էր, առիւծներու գութը նետեցաւ. — Լոնտոն որ Անգլիոյ մայրաքաղաքն է, աշխարհի ամենեւ բազմամարդ ուսանէ և. — Յիսուս որ աւիստիկ փրկիչն էր, խաչին վրայ մեղաւ. — Նարեկացի Ս. Գրիգոր որ Նարեկի իեղիմակն է, խրքին ո՞վ մը ունի. — Մանիշակը որ համեստութեան խորհրդանշանն է, իր տեղանքուն սակ ինքզինք կը ծածկէ:

Օրինակ. — Դանիէլ մարգարէ առիւծներու գութը նետեցաւ:

ԴԱՍ.— ԱՆՈՒՆՆ ԻՐԻԵԻ ԱԾԱԿԱՆ

360. — Անուններն ինչ ինչ պարագաներու մէջ կրնան
ածականաբար գործածուիլ ըլլա՛յ ուրիշ անունի մը քով,
ըլլա՛յ իրրեւ ստորագելի. օրինակ՝

Կարգ մը տուններ, Տեսակ Տեսակ բոյսեր, շիշ մը
գինի, շաքար իրիկուն, ծաղիկ հասակ, այս ծաղիկը
վարդ է, ելն:

361. — Անուններու սեռական և գործիական հոլով-
ները՝ իրրեւ գոյականի մը լրացուցիչը, ել բեմն ածականի
բմաստ կուտան երբոր ինչպիսի, ինչքան հարցումներուն
պատասխանեն. օրինակ՝

Երկրորդ կարգի տոմսակ, մէկ աջոյ մարդ, Եօթն
օրուան գործ, ելն:

362. — Անուններու նոյն հոլովները՝ ածականի ուժով,
կրնան նաեւ ստորագելի ըլլալ. օրինակ՝

Այս տղան երկու տարուան է, հաւը երկու ոսկով
է, (երկամեայ, երկոսանի բսելու տեղ):

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

307. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ ածականաբար գործածուած
անունները որոշելով ստորագծեցէք.

Գինեպանը տաւր տակաւ գինի զնեց. — Մեր պարտեզին մեջ
շատ Տեսակ ծաղիկներ կան. — Այդ գործը հինգ օրուան աշխատանքի
կը կատարուի. — Սա երեք յարկով տունը մեր տղանն է. — Երախան մեկ
ամսուան եղաւ — Արհեստը ուսի ապարանցան է. — Կիրակի գիշերուան
հանդիսը փայլուն էր. — Գաւաթ մը ջուր տու ինծի. — Գարուն կեանք
մըն ալ բառաւանդաւ. — Մակոյկը վեց թիով էր. — Այդ մարդը անգուր
է, քաւ սիրտ մը ունի. — Այս մանուկը զոհար ձիւրն ունի. — Խանութ-
պանը քան կանգուն կերպս ծախեց:

308. — Հետեւեալ շեղագիր բառերը ամանցեալ կամ բարդ
ածականի վերածեցէք.

Երեք կայմով շոգեմաւ. — Բազում հետակ կերպաներ. —
Ուր ծաղկով մատեն. — Չորս ոսկով կենդանի — Սաւազին
կարգի բժիշկ — Տաւր տարուան ջրան. — Վեց ամսուան

իննութիւն. — Եօթն անկիւնով առաքան — Արծաթ գրիչ. — Ծու-
տան ամբողջիւն. — Լոյս երես — Հինգ տարուան մանուկ. —
Աղամանիկ սիրտ — Մէկ աջակ մարդ:

Օրինակ — Եռակայն շոգեմաւ:

309. — Հետեւեալ բառերուն մէջ շեղագիր անունները ածա-
կանի ոյժ ունեցող գոյականի վերածեցէք օրինակին նման.

Արցունքի շիւր, անձրեւի կոտորի, հացի կոտորի, ձմերուկի
ճեւ, աղի պղտուկ, ապուխտի փեր, սխտրի պակ, ջուրի
պակ:

Ծաղիկի փունջ, օղիի շիւր, հասկի խուրճ, բանտիկի տրակ,
կերպարի ծառ, գարիի ղէգ, յարի ճեղք, հողի կոյս, բողբոջի
պակ, գիւղի հատ, մարգարիտի ճար, զինուորի գունդ, փայտի,
բեռ, խոտի օտաւ, ածուխի պակ:

Օրինակ: — Երբ մը արցունք, փունջ մը ծաղիկ, ելն:

310. — Վերի 307րդ հրահանգին նախադասութիւնները լու-
ծեցէք:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԹԻՆ. — ԱՌՈՒՍԵԸ

Արծաթափայլ. վճի՛տ առուակ,
Յառաջ կ'երթաս դուն շարունակ,
Ափըդ կեցած կը խորհիմ ես,
Ուրկէ՞ կուգաս, ո՛ւր կը դիմես:

— Մութ ժայռերու ծոցէն կուգամ,
Ծաղկի, խոտի վրայ կ'ընթանամ,
Իմ հայելիիս մէջ՝ յամբերեր
Կը ծրփայ լուրթ երկնապատկեր:

Այսպէս զըւարթ տղու հանգէտ,
Կ'երթամ առաջ թէ ո՛ւր, անգէտ,
Ա՛ն որ քարէն զիս բխեցուց
Կ'ըլլայ անշուշտ ինձ ուղեցոյց:

Թրգմ. Ե. Տ. Յ.

ԿԵՕԹԷ

Թելադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, բա-
ցատրել բառերը, ուղղագրել նոյնը:

ԴԱՍ. — ՊԱՐԱԳԱՅ ՑՈՒՑՆՈՂ ՀՈՒՈՎՆԵՐ

363. — Անուններու զանազան հոլովները երբեմն կը գործածուին մակբայի իմաստով և պարագայ ցոյց կուտան։
Հոլովներու այսօրինակ կիրարկութիւն տեղի կ'ու-
նենայ հետեւեալ պարագաներու մէջ։

1. — Տեղ ցուցնող անունները հայցական ձեւով կը գործածուին, պատասխանելով ո՛ր հարցման. օրինակ՝
Լեւոն դպրոց գնաց։

2. — Չափ, ճամբայ և տեւողութիւն ցուցնող անուն-
ները նոյնպէս հայցական կը գործածուին պատասխանե-
լով ո՛րչափի հարցման. օրինակ՝ Նաւը տասը ւերոն ճամ-
բայ առաւ, փիղը չորս դար կ'ապրի, ևն։

3. — Ժամանակ ցուցնող անունները հայցական, տրա-
կան, բացառական և գործիական ձեւերով կը գործած-
ուին պատասխանելով ե՛րբ, ո՛րչափի ասեմ հարցումներուն.
օրինակ՝ Այս անառ պիտի ճամբորդեմ. Ժամանակին
հասաւ. այս գործը մէկ անիսեմ կը լրանայ. օրերով
սպասեցի, ևն։

4. — Անուններու գործիական հոլովը մակբայական
իմաստ ունի նաև երբոր պատասխանէ ի՛նչպիսի հարցման.
օրինակ՝ Ինչպիսիքա՞նք չարեցաւ, տխուր դիմելով կը
հառաչէր, ևն։

364. — Պարագայ ցուցնող հոլովները բնութեան խըն-
դիր են բայի։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՀԶՕՐԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Գայլը յափշտակեց գառնուկ մը և ուրախ զուարթ
կը տանէր ապահով տեղ մը նախաճաշիկ ընելու։ Ծամ-
բան անտառին մէջ հանդիպեցաւ առիւծինոր գայլին ճի-

րաններէն խեց որսը և սկսաւ ինք լափել զայն։ Գայլը
մէկ կողմ քաշուած և առիւծէն բաւական հեռու կանգ-
նած՝ սկսաւ աղիողորմ ոռնալ և կաղկանձել, դունչը
դէպի երկինք ցցած։ «Այդ ի՞նչ կ'աղաղակես» հարցուց
առիւծը գայլին։ — Գայլը պատասխանեց. — «Ես դէպի
երկինք կ'աղաղակեմ և կ'ըսեմ որ զօրաւորները տկար-
ներէն չեն վախնար ու չեն ամչնար, այս ի՞նչ արդարու-
թիւն է»։ — Ինչո՞ւ այդ բանը չխորհեցար երբոր գառնու-
կը կը յափշտակէիր» պատասխանեց առիւծը և հանդար-
տօրէն վերջացուց ճաշը։

Թեւադրութիւններ. — Կարդալ եւ ուղղագրել այս հատուա-
ծը, բացատրել առակին նիւթը եւ բարոյականը։

ՀԻՄ. ՀԱՆԳՆԵՐ

311. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած պարագայ ցուցնող
հոլովները որոշելով ստորագծեցէք։

Յիսուս երուսաղէմ մտաւ ովսանմաներով — Իրիկուան ձեգի
պիտի գամ. — Խաղողը կը փայլէ աշունին — Եղբայրս Բարի՛ք մեկ-
նեցաւ. — Գալ անիս պիտի գամ. — Քահանան գլուխը դրաւ սաղաւարտը.
Բոլոր գետերը ծով կը քափին — Անցեալ օտի սով պատահեցաւ. —
Մենք կես օրին կը ճաշենք. — Քանի մը փայլ առաջացիր. — Շատ ճամ-
բայ փայցի. — Գաղթող բոլորները Մարտին կ'ուզան, Օգոստոսին կ'եր-
բան. — Զառէն գրիչը մեռնի առաւ. — Զուարթ սրտով վայելեցիք կեան-
քը. — Վահան գիշեր ցորեկ կ'աշխատի. — Մամիկը երկուդածութեամբ
կ'աղօթէ։

312. — Հետեւեալ խօսքերուն շեղակի պարագայ ցուցնող
գործիականները ամանցեալ կամ բարդ մակբայներու վերածեցէք
օրինակին պէս։

Խոհեմութեամբ գործեցիք. — Զարուհի խառն դեմքով կը
խորհէր. — Արեւը սրտմտութեամբ ճառագայթեց — Զանգակը
ուժգնութեամբ կը հնչէր. — Միհրան ծուլութեամբ ժամանակ
կը վաճէր. — Սուր միտքով ընթանցէք ձեր դասերը. — Առուակը
արագ բերքացով կը հոսէ. — Պարսինք բաղաժամութեամբ
վարուիլ ամենուն հետ։

Օրինակ. — Խոհեմաբար՛ գործեցիք. — Զարուհի ջիւղադէմ կը
հառայէր։

313. — Վերի 311 հրահանգին նախադասութիւնները լուծե-
ցէ՛ք զրաւորապէս։

ԻԱՍ. — ՅՕԴԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ

365. — Անուններու գործիական հոլովները թէ՛ եզա-
պիի թէ՛ յոգնակիի մէջ որոշիչ յօդ չեն առներ. օրինակ՝

Այս գործով կ'ըսուի, փոխանակ այս գործովը ի:
366. — Թիւն վերջաւորող և օր բառին հետեւող,
ինչպէս նաեւ անկանոն հոլովում ունեցող անունները ո՛չ
միայն գործիականի, այլ և եզակի սեռականի, տրականի
մէջ ալ որոշիչ յօդ չեն առներ. օրինակ՝

Երէկ գիշերուան հրդեհը. — Այս կնոջ որդին. —
Մենք չաա բան կը պարտինք զիսութեան:

367. — Անուն մը երբ յօդ ունեցող յատկացուցիչ
ունենայ, դիմորոշ յօդ կ'առնէ անխտիր ամէն հոլովի
մէջ ալ. օրինակ՝

Գիտունին աշխատութեամբը, Երուանդին քրոջը:

368. — Յուցական ածականներուն ընկերացող գոյա-
վանները որոշիչ յօդով կը գործածուին ընդհանրապէս,
բացի գործիական հոլովէն և հոլովական այն ձեւերէն
ուր գոյականը յօդ չառնէր. օրինակ՝

Այս գիրքը, նա այգիին, այն օրուան, սա կնոջ:

369. — Անորոշ ածականներուն ընկերացող գոյա-
վանները որոշիչ յօդ չեն առնէր յետագայ բացառու-
թիւններէն զատ.

1. — Նոյն, միեւնոյն, միւս, մեկաւ, այսինչ, այդինչ,
այնինչ ածականներու գոյականներն անպատճառ որոշիչ
յօդ կ'ուզեն. օրինակ՝ նոյն մարդը, միւս գրիչը եւն:

2. — Որ, առանկ, աղանկ, անանկ, այսչափ, այդչափ,
այնչափ, այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի, բոլոր ածական-
ներուն գոյականները ո՛չ միշտ՝ այլ պարագային համե-
մատ որոշիչ յօդով կը գործածուին. օրինակ՝ Ո՞ր տունը
կը կենաք, ո՞ր սիրտ կրնայ զիմանալ, եւն:

370. — Յատուկ անունները՝ բացի հայցականէն և
բացառականէն, միւս հոլովներու մէջ ուղղորարար յօդ
չեն առնէր, բացի այն պարագայէն երբ ածականի մը
կամ յատկացուցիչի մը ընկերացած են. օրինակ՝

Գոյումպոս գտաւ Ամերիկան, վաղեմի Եգիպտոսը,
Պաղեստինի Կեսարիան, եւն:

371. Ընտանեկան լեզուի մէջ յատուկ անունները
առ հասարակ յօդով կը գործածուին. օրինակ՝

Մարին եկաւ, իօսէ՛ վահանին որ գայ եւն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

314 — Հետագայ նախադասութեանց մէջ յօդի գործածութեան
սխալներ կամ պակասներ եթէ կան, ուղղեցէ՛ք կամ լրացուցէ՛ք

Խուրպան մին և աշխարհի հինգ մասերէն. — Ասանկ կեանքի
վայմանը գեղ կ'ըլլայ — Բոլոր գիւղ իրար անցաւ. — Այդպիսի մար-
դուն հանդիպած լիւի. — Այն ձմեռուանը ցուրտ սասիկ եր. — Սա
սակի աւելի տուր. — Բոլոր աշխարհը շեց այդ դէպք. — Միւս կողմէ
դարձիւր. — Միեւնոյն խօսք կը կրկնես. Այնպիսի եղբորսին զրկուեցայ
— Մէջս նոյն ծոյլ ես — Նսւ ուղղութեամբը առաջ գնա՛ եւ պիտի
գտնես այնինչ լիւ. — Դուք ո՛ր դաս կ'ընտրէք. — Այն փորձութեանն ալ
ազատեցանք Աստուծով. — Յիսուսը մկրտուեցաւ Պաղեստինի Յորդանա-
նի մէջ. — Ո՛ր խիղճը կը տանի այս անգործութեանը. — Այս ամիսէ վերջ
մեկալ տուն պիտի բնակինք. — Ուրիշ ֆաղաքը գացի. — Երեկ Մուշեղ
եկաւ եւ հետը խաղացինք. — Սիրոյն բոյնը մօր սիրտն է:

315 — Հետեւեալ անուններուն քով զրէ՛ք նշանակուած
ցուցական կամ անորոշ ածականներէն մէյ մէկ հատ, գոյականնե-
րուն ալ կցելով մէյմէկ որոշիչ յօդ, եթէ յօդ կանոնն.

Այս, այդ, այն, սա. Ժամանակի ի վեր, մարդու բնա-
կարան, յետն:

Նոյն, ո՛ր, միւս, ամէն. ասանկ, ինչ ինչ. — Խօսք,
օրուան, աղջկան, կենդանի, ֆաշտիկ, միասնէր:

Մէկալ, միեւնոյն, այնինչ, ուրիշ, այդչափ. — Եղ-
բօր, դասի մէջ, պաշտօնայ, ծաղիկ, նեղութեան:

ԴԱՍ. — ՅՕԴԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ (շար.)

379. — Ստացական ածականներուն ընկերացող գոյականները, ի՛նչ հոլով ալ ըլլան, դիմորոշ յօդ կ'առնեն հետեւեալ կերպով .

Իմ ստացական ածականին գոյականը կ'առնէ ւ յօդը . օրինակ՝ իմ տունս :

Քու ստացական ածականին գոյականը կ'առնէ դ յօդը . օրինակ՝ քու տունդ :

Իր, անոր, մեր, ձեր, իրենց, անոնց ստացականներուն գոյականը կ'առնէ ը կամ ն յօդը . օրինակ՝ իր տունը, մեր այգին, ևայլն :

373. — Դիմորոշ յօդերէն ւ կը գործածուի նաև երբեմն ցուցական այս նշանակութեամբ . օրինակ՝

Այլսարհիս վրայ, փոխանակ ըսելու՝ այս աշխարհի վրայ :

374. — Ս, դ յօդերը քիչ անգամ կը գործածուին նաև անձնական դերանունի իմաստով, ւ առաջին դէմքի, դ երկրորդ դէմքի համար . օրինակ՝

Ես՝ տրուպս, դուք՝ քահանաներդ, մեզի՝ աշխարհականներուս, ևլն :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԹՈՉՈՒՆԻՆ ԲՈՅՆԸ

Թռչունի մը բոյնը շատ հետաքրքրական դասեր կը թելադրէ : Դիտեցէ՛ք, տղա՛ք . թէ մայրը իր ձագերը հանելէ յետոյ՝ ինչ գործովալի գուրգուրանքով կը խնամէ զանոնք : Նայեցէ՛ք, անիկա շարունակ կ'երթայ կուգայ և իր կտուցովը կեր կը բերէ իր ձագերուն : Անոնք ալ հրճուագին ճլուրլումով մինինիկ գլուխին կը անկեն եւ կերը կը իլեն իրենց մօրը բերնէն : Վերջապէս օր մըն

ալ կը նայիս որ մայրը անսովոր ոգեւորութեան մէջ է, բոյնին շուրջ կը դառնայ, կը թեւաբախէ, և բերնի մէջ կերի խայծ մը բռնած՝ կարծես թէ բոյնէն դուրս կը կանչէ իր ձագերը : Զագուկներն ալ կ'ոգեւորուին, նախ՝ բոյնին մէջ կ'սկսին իրենց թեւերը շարժարկել, վերջապէս իրենց մօրը շարժումներէն խրախուսուած, նոյնքան ալ հրապուրուած անոր բերանի խայծէն, բոյնէն դուրս թռչելու իրենց առաջին փորձը կ'ընեն :

Մայր թռչունը այդ օրը կը լրացնէ իր մայրական վսեմ պաշտօնը որովհետև իր ձագերը թռչուց :

Թելադրութիւններ. — Կարդալ այս հատուածը, ուղղադրել նոյնը, բացատրել դժուարին բառերը, եզրակացնել բարոյականը :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

316. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով բոլոր գոյականները, յետոյ բերանացի որոշեցէք անոնց պաշտօնները :

317. — Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ ստացական ածականներուն ընկերացող անուններուն կցեցէք պէտք եղած զիմորոշ յօդերը :

Իմ եղբայր հարուստ չէ . — Մեր տուն շատ հեռու է . — Իմ դասս իմ դասէ աւելի դժուարին է — Անոնց իրենց ժամանակ ընդունալ կը վատնեն : — Ձեր տեսիլներու մաքրութեան հոգ տարէ՛ք . — Իր կեանքի մէջ ցաւ կրած չէ — Անոր օգնութեամբ ազատեցանք այս փորձակին . — Մեր ջանքով կատարուեցաւ անոնց գործ . — Քու հայր ո՛ր գնաց :

318. — Հետեւեալ նախադասութիւններու մէջ գործածուած զիմորոշ յօդերուն ի՛նչ նշանակութեամբ (ցուցական, ստացական թէ անձնական) գործածուած ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի :

Մարդս ամէն բանէ շուտով կը ձանձրանայ . — Նուաստ չիւնցի այս գործիչը . — Աշխարհիս վրայ կատարեալ հանգստութիւն չկայ . — Ամէն տեղ չափը ձանցի՛ր . — Ձեզի՝ մանուկներուդ կը վայելէ հնազանդի մեր ծնողիլն . — Ես՝ Գրիգորս կը խոստովանիմ բերութիւնս . — Ստորագրեալս կը հաստատեմ նախապէս . — Երկրիս մօտաւորագոյն մարդակը Հրաւս է :

319. — Վերի հրահանգին նախադասութեանց լուծումը կատարեցէ՛ք :

ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆԻՆ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

385. — Անունին իբրև վերագիր կամ լրացուցիչ
կրնան ծառայիլ բոլոր ածականները. օրինակ՝

Կարմիր վարդ, ամեն տուն, այդ տղան, ևն:

376. — Անունին լրացուցիչ կրնայ ըլլալ նաև ուրիշ
անուն մը կամ իբրև յատկացուցիչ, կամ իբրև բացա-
յայտիչ, կամ իբրև ածականաբար գործածուած գոյա-
կան, կամ իբրև խնդիր. օրինակ՝

Կառքի անիւ, Ներսէս կաթողիկոս, վարդ շրթունք,
մէկ օրուան կեանք, չորս ձիով կառք, ևն:

377. — Դարձեալ անունին լրացուցիչ կրնայ ըլլալ
պարագայական խնդիր մը. օրինակ՝

Առանց ջուրի աղբիւր, դէպի մահ վազք, շերան
ջակ ճամբայ, ևն:

ԱՆՈՒՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

378. — Անունը լուծելու համար պէտք է որոշել.

1. — Տեսակը, այսինքն յատուկ թէ հասարակ ըլլալը)

2. — Թիւը » եզակի թէ յոգնակի լինելը.

3. — Հոլովը.

4. — Թողը, եթէ ունի.

5. — Նախադասութեան մէջ ունեցած պաշտօնը,
այսինքն՝ տէր բայի, սեռի խնդիր, բնութեան խնդիր,
խնդիր, յատկացուցիչ, բացայայտիչ, կոչական, ստորո-
գելի կամ ածականաբար գործածուած գոյական ըլլալը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

320 — Հետեւեալ գոյականներէն իւրաքանչիւրին քով դրէ՝
երկերիւ որական ածական վերագիր-լրացուցիչներ.

Հանդես արկած, աղօթք, երաժշտութիւն, գեղեցկութիւն, փաստ,
հոսանք, լորձուկ, ուրուական, կիտ, պատահ:

Օրինակ. — Փայլուն, շեղ հանդես:

321. — Հետեւեալ գոյականներէն իւրաքանչիւրին քով դրէ՝
երկերիւ յատկացուցիչներ.

Կտուցը, գրահը, յատակը, քեզանիքը, ձգողութիւնը, կատարը,
շրջանը, յարաբանը, շեշտը, ցոյժը, երդաշնակութիւն:

Օրինակ. — Արագիւն, քաղցիկ կտուց:

322. — Հետագայ գոյականներուն քով դրէ՝ պատշաճ բացա-
յայտիչներ.

Ս. Սահակ, Հովնոս, Իրոկրաս, Ս Սեպիանոս, Դարուեան,
Երուսաղէմ, Արեւաս, Վարդան, Լուսինը, Ժանախոս:

Օրինակ. — Ս. Սահակ, Աստուածաշունչի քաղանիւր:

323. — Հետագայ նախադասութիւններուն մէջ ստորագծեցէ՛ք
այն բառերը որոնք գոյականի իբրեւ խնդիր լրացուցիչ ծառա-
յած են.

Շիւքանգին տեսակ մը կապիկ է — Օրհնի հախառակ ընթացքը
կը պատճառէ. — Եղբայրս շիշ մը գարեջուր խմեց — Միկ շարաբուն
աշխատութիւն կը բառէ այդ գործին. — Չարիքի դէմ բարիքը վեհանձն
մարդոց գործ է. — Մենք իբրեւ նախաճաշ կարով սուրճ կը խմենք.
— Հօրեղբայրս արծաթ գլուխով գաւազան մը ունի — Ընկերութեան
հետո մենիկ կեանքը ախորժելի չէ:

324. — Վերի հրամանգին լուծւոյ կատարեցէ՛ք գրաւորապէս.

325. — Հետագայ ածական-գոյականներով մէյմէկ նախադա-
սութիւն կազմեցէ՛ք օրինակին պէս.

Օձապոյտ ճամբայ, կարիչ մը ջուր, հարիւր տարուան շրջան,
խելիք վեր երեւոյթ, գոյութեան պայտար, Բոյք մաւապետ, ոսկի երազ,
բախիթով ճամբորդութիւն:

Օրինակ. — Օձապոյտ ճամբաների անցնելով ճամբորդեցիմք:

ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՈՆ ՈՒ ՇԱՐՔԸ.

397. — Որակական ածականները հասարակօրէն նախադասութեան մէջ կամ անունի մը լրացուցիչն են կամ էական բային ստորոգելին. օրինակ՝

Կարմիր կեռաս. կեռասը կարմիր է:

380. — Որակական ածականը երբոր գոյականի մը լրացուցիչն է, կը կոչուի վերադիր:

381. — Բոլոր ածականները ընդհանրապէս գոյականէն առաջ կը դրուին. իսկ երբ գոյական մը մէկէ աւելի ածականներ ունի, ցուցականը՝ անորոշէն, անորոշը՝ թուականէն՝ և թուականը՝ որակականէն առաջ կը դրուի ընդհանրապէս. օրինակ՝

Այդ երկու ընդարձակ տունները, միւս երեք ձիերը, ևն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

326. Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ ածական վերադիրները՝ մէկ գիծով, ածական ստորոգելները՝ երկու գիծով ստորագծեցէք.

Թշնամիին ներքը վսեմագոյն առաքինութիւնն է. — Գեօրգի ծածկուեցաւ ձեփմերուակ ձիւնով — Կապարը ծանր է, քայց ոսկին աւելի ծանր է — Այս հորը նուազ խորունկ է քան մերինը. — Երկարը ամենէն օգտակար մեքսան է — Մարդիկ աշխարհի առողջ միտք կ'ունենան՝ որչափ առողջ մարմին — Ամենամահր հակները կը զննուին մանրացոյցով. — Գերագոյն վաշիշը կրնայ ճաշակուիլ ուրիշին քաւիք ընելով. — Ովկիանոսներու խորագոյն անդունդներուն մէջ աչ կենդանիներ կ'ապրին — Կանանց մարգերուն մէջ երկներանգ ծաղիկներ կը պսպրային. — Մեր պարտեզը աւելի պտուղէն է քան մերինը, քայց Յակոբինը այնքան պտուղէն չէ. — Արեւին Էմ մօտ մոտրակն է Փայտածուռ:

327. — Հետեւեալ ածականները նախ իրրեւ ստորոգելի, յետոյ

իրրեւ վերադիր գործածելով երկրկու նախադասութիւն կազմեցէք.

Հեղուկ, քաղցրահամ, գորշ, կասաղի, երկակենցաղ:

Օրինակ. — Չորը հեղուկ է. — Հեղուկ մարմինները աւելի խիս են քան կաղայինները:

328. — Հետեւեալ ածականները նշանակուած անուններուն քով դրէք պէտք եղած քերականական շարքով

Միւս, մերմակ, այն, երեք տունք. — Ծովը միւսնոյն, երկու, այն, երեք. — Օգտակար, որեւէ, հինգ, զիւր. — Անպիտան, քանի մը, սա, մարդիկ. — Մոլոր, այդ. համար. — Եօրը, այս, սուրբ խաւովորներ. — Գեղեցիկ, ճասը, ուրիշ ծաղիկներ. — Երկու, քանի մը, սա, կառքեր:

Օրինակ. — Այն միւս երեք մերմակ տունք:

329. — Օրինակեցէք հետագայ ոտանաւորը, ստորագծելով ածականները.

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՈՐԹԸ ԵՒ ԿՆՁՆԻՆ

— «Աւաղ խեչակս իմ կտորեցաւ մերիկէն,

«Տաք արեւին կայծերը զիս կը մերկեն»:

Կ'ըսէր որթ մը գետինն ինկած յուսահատ,

Ու կը թափէր արցունք շատ:

Հոն կ'ընէին մը կը բարձրանար յաղթ ու սեգ,

Որ յուզուելով արցունքներէն որթին հեփ,

Անոր վերայ ձրգեց թեւերն իր գրած.

Եւ միմիջեց ձայնով ցած.

— «Եկու՛ր, ըլլամ քեզի նեղուկ, ապ սէն,

«Պատշապարեմ քեզ խիստ տաքէն ու հովէն.

«Անքեք, ամուլ և անօգուտ եմ մի ծառ.

Գիտ ըլլամ քեզի օգտակար»:

ԹԻՆՈՒՄՈՒՄԻՆ — Գոց արտասանել այս ոտանաւոր առակը, արձակի վերածել զայն՝ գործածելով շեղագիր բառերուն հոմանիշները, բացատրել բարոյականը:

ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆՆ ԻՐԵՒ ԳՈՅԱԿԱՆ

382. — Բոլոր ածականները կրնան առանձին գոյականաբար գործածուիլ երբոր կարելի ըլլայ ածականին ընկերացող գոյականը զեղչել առաջուց յիշուած կամ զօրութեամբ իմացուելիք անուն մը ըլլալուն համար. օրինակ՝

Չոր փայտին հետ քացն ալ կ'այրի, փոխանակ ըսելու՝ թաց փայտն ալ կ'այրի:

383. — Գոյականաբար գործածուած ածականները գոյականի յատկութիւն կ'ստանան և զեղչուած կամ զօրութեամբ իմացուած գոյականին տեղ իրենք կը հոլովուին և յօդ կ'առնեն. օրինակ՝

Բարի ընկերներու մօտեցէ՛ք. չարերէն հեռացէ՛ք:

384. — Որակական և թուական ածականները երբ գոյականաբար գործածուին, հոլովումի ընդհանուր կանոնին համեմատ կը հոլովուին ընդհանրապէս:

385. — Երկու թուականը երբոր յօդ առնէ կամ հոլովուի, ք մը կ'աւելցուի ծայրը. օրինակ՝

Երկու քր, երկու քին, երկու քէն, և չն:

386. — Եօթը, ինը, տասը թուականները երբ հոլովուին, իրենց ծայրերու ը գիրը նի կը փոխուի. օրինակ՝ եօթնէն, տասնէն իննով, և չն:

Դարձեալ՝ այդ ընթերցողը յօդի տեղ կը բռնեն և իրենց անմիջական կերպով յամբողջ ձայնաւորէ մը առաջ նի կը փոխուին. օրինակ՝

Եօթն ալ, տասն է. ինն իսկ, և չն:

387. — Գոյականաբար գործածուած որակական և թուական ածականները կը կոչուին ածական անուն:

388. — Ցուցական և անորոշ ածականները երբոր առանց գոյականի առանձին գործածուին, դերանունի կը փոխուին:

ՀԻՍՏՈՐԻԱ

330. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ գոյականաբար գործածուած ածական անունները որոշելով ստորագծեցէք.

Աշխարհի մէջ բշտառ մարդիկ երջանիկներէն աւելի են. — Ծովերու մէջ խոշոր ձուկերը կը կլլեն փոքրերը. — Առաջին դասաւանդին մէջ տասը տղա կան, երկրորդին մէջ՝ ութ — Մենք սովորական կառախումբով գնացիմք, անոնք ձեպընթացով պիտի գան. — Աղաթին աղօթքի ազդեցիկ կ'ըլլայ. — Մեկ կայ որ հագար կ'արժէ, հագար կայ որ մեկ չ'արժէր. — Միևնիւ որ հասար բարակալ, բարակին հոգին կ'ըլլի. — Զմեյիկն կորսուեցաւ. նոր մը պիտի գնեմ. — Գեղեցկին պաշտօնը բնական զգացում մըն է — Նուշին անուշը կ'ուտնի, իսկ շեղիկն իւր կը համեն. — Համեյի է ընկերուն եւ դաշտուն ակնապարտ կանանցը. — Շուաք մարդիկ մեկի տեղ չորս կը ծախեն:

331. — Վերի հրահանգին գոյականաբար գործածուած ածականներուն զեղչեալ կամ զօրութեամբ իմացուած գոյականները բերանացի բւէ՛ք:

332 — Հետագայ նախադասութիւններուն մէջ շեղագիր գոյականները զեղչելով՝ անոնց ընկերացող ածականները գոյականի վերածեցէ՛ք:

Պզտիկ մեղմերը մեծ մեղմերու կ'առաջնորդեն. — Զարհալ կեանքը փափուկ կեանքէն աւելի առողջապահիկ է. — Զօրաւոր կենդանիները յաղթէ սկաւ կենդանիին. — Մարդոց մէջ տասը հոգիէն ինը հոգին իր վիճակէն գոն չէ. — Մեր եկեղեցին իր գոյութիւնը կը պարտի իր հայրապետներուն, այդ երանելի անձերուն. — Մոլորակներու շարքին մէջ երկիրը երրորդ մօլորակն է. — Զարուհի ինը ինձոր ունէր, եօթը հաւը ընկերներուն տուաւ, երկու հաւն ալ ինք կերաւ:

Օրինակ. — Պզտիկ մեղմերը մեծերու կ'առաջնորդեն:

333 — Հոլովեցէ՛ք հետեւեալ ածականները.

Չոր, քերտ, ծոյ, երկոս, կորովի, ճշմարիտ, բարի, մեկ, երկուս, հինգ, եօթը, տասը, ինը, առաջին, չորրորդ, հարիւրերորդ:

ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆՆ ԻՐՐԵԻ ՄԱԿԲԱՅ

389. — Կան կարգ մը բառեր որոնք բնութեամբ թէ՛ ածական են թէ՛ մակբայ, ինչպէս են շատ, քիչ, հերիք, բաւական, խիստ, սաստիկ, չարացար, գեշ, աղէկ, շուտ, ևն :

390. — Բոլոր որակական ածականները կրնան բայի հետ ալ գործածուիլ իբրեւ լրացուցիչ բայի և այն առեւն որակական մակբայ կ'ըլլան. օրինակ՝

Այս ծաղիկը անուշ կը հոտի, ևն :

391. — Ասանկ, աղանկ, անանկ, այսչափ, այդչափ, այնչափ, այսքան, այդքան, այնքան, որքան, ինչքան, որչափ, նոյնչափ, նոյնքան անորոշ ածականները՝ առանձին և մը անորոշ ածականը՝ ուրիշ մակբայներու հետ միանալով կրնան մակբայաբար գործածուիլ. օրինակ՝

Ասանկ կը վայելէ քեզի. ես այնքան յոգնեցայ. քիչ մը կեցիր, ևն :

392. — Որակական ածականներէն մէկ քանիները գործիական հոլովի ձեւով ալ կը գործածուին իբրեւ մակբայ. օրինակ՝

Շուտով շտապով, մեղմով, ևն :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՏԵՐԵՒԱԹԱՓԸ

Աշունի վերջին՝ երբոր առաջին եղեամբ կ'իյնայ, այգիներու և պարտէզներու վառ դալարագեղութիւնը կ'սկսի նուաղիլ տաքունիլ. Տերեւներու ակնապարար կանանցը կ'այլափոխի և այս առգամ հաւասարած կանանցութեան կը յաջորդէ զանազանակ երփներանգութիւն մը : Յուրտ եղեամբ տերեւներուն կեանքը կը ծծէ, բայց միւս կողմէ զանոնք կը ներկէ կարմիրով, կապոյտով, դեղինով, և ուրիշ գոյներով, ախտի մը պէս՝ որ հիւսանդին դէմքը կը գունաւորէ վաղանցիկ երանգներով, Երբոր աշնանային

հովը սասկաշունչ կը փչէ, մահաւերձ տերեւները ընդոս կը խլուին իրենց ճիւղերէն և օդին մէջ խօշ պար մը կը դառնան, երփներանգ թիթեռնիկներու թռչուն երամի մը պտորանքը տալով : Յետոյ գետին կ'իյնան և հողին վրայ համապիւռ կը փռուին գունագեղ օթոցի մը պէս. որ սակայն շուտիոյք կ'աւրուի յաճախող անձրեւներու քացին տակ :

Այլ հեռացած են ամառնային արեւոտ օրերն ու ճախերը, և մօտեցած է ձմեռը իր ցուրտով ու սառով, ձիւնով ու բուքով :

Թեյաղբուրիւններ. — Կարգալ այս հատուածը, բացատրել գծուարին բառերը, ուղղագրել նոյնը :

ՀԻՍՏԱՆԳՆԵՐ

334 — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ պարունակած շեղագիր ածականներուն ածականաբար, գոյականաբար, կամ մակբայաբար գործածուած ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի :

335. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն պարունակած որակական ածականները՝ մէկ գիծով, որակական մակբայները՝ երկու գիծով ստորագծեցէ՛ք :

Ձապէշ մահուր ձեռքեր ունի — Ձեռքերդ մահուր պահե. — Էշը քանդաղ կենդանի մըն է — Կրիան աւելի դանդաղ կը ֆայի. — Արեւն օրում թխուր կը մտածէր, միկն վահան ուրախ զուարթ կ'երգէր. — Զուարթ մարդիկ առողջ եւ երջանիկ կ'ըլլան. — Տխուր խորհուրդներ վանեցէ՛ք մեր միտքէն. — Զեր հրաւերը սիրալոյս կ'ընդունիմ. — Իմ սիրալոյս հաւանութիւնս կուտամ ձեզի. — Ինչո՞ւ շուտ շուտ կը ֆայի. — Այսպիսի շուտ ընթացով հիմա պիտի յոգնիմ մնանք. — Մեղմով համոզեցէ՛ք զինքը որ շուտով գայ :

336 — Հետեւեալ ածականները մակբայաբար գործածեցէ՛ք մէկ մէկ նախադասութեան մէջ.

Բաւական, խիստ, աղէկ, շատ, չարացար, բշտառ, շուտափոյր, քիչ քիչ :

Օրինակ — Բաւական աշխատեցանք :

ԴԱՍ.— ԱԾԱԿԱՆԻՆ ԼՐԱՑՈՒՑԻԶՆԵՐԸ

393.— Որակական ածականները կրնան ունենալ երեք տեսակ լրացուցիչներ .

1.— Գոյական կամ դերանուն խնդիրներ . օրինակ՝ Վարձատրութեան արժանի, սիրտով ազնիւ, ձեզմէ բարձր, չորս ոսկ երկար :

2.— Պարզայական խնդիրներ . օրինակ՝ Մեղրեկ աւելի անուշ, արեւի պէս պայծառ, և ին :

3.— Մակրայներ . օրինակ՝ շատ հարուստ, անհունօրեկ մեծ, ինչ մը գո արթ, աւելի մեծ, ևն :

ԱԾԱԿԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

394.— Ածականը լուծելու համար պէտք է որոշել .

1.— Տեսակը, այսինքն՝ որակական թուական, ցուցական կամ անորոշ լինելը :

2.— Ո՛ր գոյականին վերաբերիլը :

ՀԻՄԱՀԱՆԳՆԵՐ

337.— Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ ցուցական եւ անորոշ ածականները՝ մէկ, ցուցական եւ անորոշ դերանունները՝ երկու գիծով ստորագծեցէք .

Այս ճամբան մօտ է, ասկէ գնացիք . — Այսինչ մարդը այնինչին հարստութիւնը չունի . — Այդ յազդիւր կարգացի, ուրիշ մը կ'ուզեմ . — Այդ տունը միւսեկն օդաւեհ է ասկէ ելլելով միւս տունը պիտի փոխադրուիմք . — Ամէն մարդ իր վիշտն ունի, ամէնքն ալ իրենց խաչը պիտի տանին :

338.— Հետագայ նախադասութեանց մէջ բուն անորոշ ածականները որոշեցէք մակրայաբար գործածուածներէն .

Ասանկ մարդ տեսած չեի . — Ընկերդ հետ ասանկ մի վարուիր . — Բիւ մը կերակուր կեր . — Ես ալ նոյնպի աշխատեցայ . — Ո՛րչափ մարդիկ՝ նոյնպի կարծիք կան . — Անանկ մը պոռագ որ շատ մը մարդիկ վազեցին եկան . — Ո՛րքան դժուար ունիս . — Ո՛րքան պիտի փափաքեի որ ինչ մը համբերեիր :

339.— Հետեւեալ նախադասութիւններու պարունակած որակական ածականներուն լրացուցիչները ստորագծեցէք . յետոյ բերանացի որոշեցէք անոնց տեսակը (գոյական կամ դերանուն, մակրայ կամ պարզայական խնդիր լինելը) .

Ընկերական կեանքի գուրդ մարդիկ վարեւուրեան կը մատուցեն . — Թուրքիա հանգիստով ճոխ հողեր կը պարունակէ . — Մանուկները պաշտպանութեան կարօտ եղանակներ են . — Առիւծին չափ հզօր կենդանի չկայ — Էյփեկեան աշտարակը 300 մետր բարձր է . — Մեր ուսուցիչն իր միջոցին հմուտ է . — Վարդը բեհեզի նման փափուկ քերքեր ունի . — Աստիկէ բոլորովին նոր շրջագնես մը ունի . — Իր դասերուն ուղադիր տղան առաջ կ'երթայ . — Հրանտ կարի համեստ տղայ մըն է . — Երկաթը աւելի կարծր է քան պոլիմըր :

340.— Հետեւեալ նախադասութիւններու շեղադիր ածականներուն յարմար լրացուցիչներ աւելցուցէք հարցումներուն համաձայն .

Մեր պարեգին աւազանը (ինչով) լեցուն է . — Վահրամ (ինչպէ՞ն) հարուստ հօրեղբայր մը ունի . — Այս գաւազանը միւսեկն (քանի՞) մաս կ'աւելի . — (Ի՞նչ քանի) արծաթի տղան կը գովուի . — Անիկա (ինչի՞ պէս) սպիտակ պատմութեան մը հագած էր . — Շունը (միջոցն ե՞րբ) հաւատարմ է իր սիրտը . — Այս տղան (ի՞նչ) խեղկատակ է . — Գրագոր (ի՞նչ քանի) բաւփուր գուշի մը ունի . — (Ի՞նչպէ՞ս) զարդաւուն տղան մը յարգաւորեցին :

Օրինակ . — Մեր պարեգին աւազանը շուրջ լեցուն է :

341.— Հետեւեալ նախադասութիւններուն ածականները՝ ածական առնուի վերածեցէք օրինակին պէս .

Բարձրագոյն լեռը Հիմալայա լեռն է . — Ամենահզօր կենդանին առիւծն է . — Հիւանդոտ պտուղը կանուխ կը հասնի . — Անուշ տիւ լըլլար . — Լեցուն հասկը կը խոնարհի . — Յաւակնօտ մարդիկ զգուշի են . — Շեքարը կ'է օգտակար որդն է :

Օրինակ . — Լեռներուն բարձրագոյնը Հիմալայա լեռնն է :

342.— Հետեւեալ նախադասութիւններուն շեղադիր ածական-

Բոլորն ալ տեսան դէպքը, ամէնն ալ գիտեն, մէկ քանին չգիտցան իրենց դասերը:

355. — Դերանուններէն միայն անորոշները կրնան ունենալ հոլովեալ գոյական կամ դերանուն խնդիրներ. օրինակ՝

Այս տուններէն իւրաքանչիւրը իր տէրն ունի:

Անոնցմէ ոմանք շատ վախցան:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԻ ԱՂՋԻԿԸ

Վարդուհի հազիւ տասնընինգ տարեկան էր երբոր հայրը մեռաւ և զինք որք ու անօգնական թողուց ցաւազար մօրը և կրտսեր եղբօրը հետ: Որովհետեւ աղքատիկ էին և ուրիշէ մը օգնութիւն գտնելու յոյսն ալ չունէին, Վարդուհի մտածեց թէ իրեն կը պատկանէր այլևս ընտանիքին ապրուստի հոգը: Վարդուհի ազնիւ սիրտ մը կը կրէր աննկուն կամքի մը հետ: Իրեն տեղ ուրիշ մը պիտի վհատէր, պիտի լար, ողբար և թերեւս մուրացկանութեան պիտի դիմէր այս տեսակ պարագայի մը մէջ: Բայց ան չյուսահատեցաւ և անմիջապէս գործի ձեռնարկեց: Գիշեր ցորեկ կ'աշխատէր, կար կը կարէր, չապիկ կ'ոսկայէր և դրամ կը շահէր որով կը հոգար տան պէտքերը: Նոյն իսկ իր պղտիկ եղբօր կրթութիւնն ալ անտես չըրաւ և զանի դպրոց կը զրկէ, հայթայթելով անոր գրական պէտքերը: Վարդուհի դեռ ասկէ աւելին ալ պիտի ընէր եթէ կարող ըլլար:

Թեւադրութիւն. — Կարդալ եւ ուղղագրել այս հատուածը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

345. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը ստորագծելով բոլոր գերանունները:

346. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն պարունակած դերանունները եւ անոնց պաշտօնները որոշեցէ՛ք.

Ով որ ուրիշները կը յարգէ, ինք ալ ուրիշներէն կը յարգուի. — Մեր ուսուցիչը սա՛ և, ձեր ուսուցիչն ո՛վ է. — Բացի լեզուէ՛ մէկը չկայ որ իր դասը չգիտայ. — Եղբօս գիրքը ալի չէ, միւսն է. — Անոնք մանուկները պէտք ունին զբօսանքի. — Որոնց որ շատ տուած է անոնցմէ շատ պիտի պահանջուի — Դո՛ւն, Տիգրան, դասը չգիտցար. — Ձեզմէ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ մարդ պիտի ըլլայ, տղա՛ք, քանակէ որ ինքզինքնիդ մարդ անունին արժանի ընէ, ձեր ծնողքը ձեզմով հպարտ պիտի ըլլան. — Յիսուս՝ ինք տուաւ մեզի խնամարհութեան օրինակը:

347. — Յետագայ նախադասութիւններուն պարունակած դերանուններէն որոնք որ կրնան զեղջուիլ, զեղջեցէ՛ք.

Ես դասս սերտեցի, ես հիմա պոյսի պիտի ելլեմ. — Դուն գնա՛. ես ալ ետեւէդ կուգամ. — Անոնք ճանչցան իրենց սխալը, դո՛ւք դեռ կը յամառիք ձերինին վրայ. — Դուն ես բոլոր չարիքին պատճառը. — Մենք երկէ իրիկուն ֆիլ մը նուագեցինք, մենք ֆիլ մըն ալ ընթերցում ըրինք, յետոյ մենք ելանք պառկեցանք. — Անիկա ծոյլ է, անիկա անհոգ է, բայց անիկ ֆիլ պակաս ալ դուն ծոյլ ես, դուն անհոգ ես. — Դո՛ւն ես եղբօս բարեկամը, ուրեմն դուն բարի եկար. — Ես էի քու անկեղծ բարեկամդ, դուն ճանչցար զիս, դուն հարուցար ուրիշներէ:

348. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ կէտերուն տեղ դրէ՛ք պէտք եղած յարաբերականը, պատշաճ թիւով եւ հոլովով.

Այդ բոլորները . . . որսացի. — Այն մարդիկը . . . կը վախնանք. — Այն յասկուքիւնները . . . կը պարծենանք. — Այն ճարտարները . . . շահեցայ. — Այն տղաք . . . կ'աշխատին. — Այն ճարտարները . . . կ'ընթերցանէին. — Բացի այն կենդանիներէն . . . միւսը կ'ունենէ:

349. — Լուծեցէ՛ք վերի 346րդ հրահանգին նախադասութիւնները:

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

356. — Դերանունը լուծելու համար պէտք է որոշել

1. — Տեսակը, այսինքն՝ անձնական, յարաբերական և այլն լինելը.

2. — Դէմքը.

3. — Թիւը.

4. — Հոլովը.

5. — Նախադասութեան մէջ ունեցած պաշտօնը.

6. — Թէ ի՞նչ անունի տեղ կը բռնէ (եթէ տեղի կայ):

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

350 — Հետագայ նախադասութիւններուն մէջ դերանուններուն իրրեւ լրացուցիչ-խնդիր ծառայող բառերը որոշելով ստորագծեցէք

Այս գաւազաններէն ո՞րը կ'ուզէի. — Կենդանիներէն մէկ ֆանի երկակեցեացի եմ. — Ձեզմէ ոմանք անտարբեր են իրենց պարտականութիւններուն. — Անոնցմէ մէկը պիտի մեկնի գիւղէն եւ միւսները պիտի մնան. — Ուսուցիչը աշակերտներէն խրատանքներէն հարցուց դասը. — Ընտանի կենդանիներէն ամէն մէկէն մէկմէկ տեսակ օգտուներ կը ֆաղեն մարդիկ — Այդ նարինջներէն ֆանի՞ն պիտի գնէք. — Անոյշեան գերդաստանէն այնինչը մեռեր է:

351. — Հետեւեալ նախադասութիւնները յարաբերական դերանուններով իրարու կապեցէք, օրինակին պէս.

Հիմա քան մը ըսի, դուք ուշիմ էի, դուք կը հասկնայի զայն. — Սերմը հասիկ մըն է, սերմը կը ծառայէ արտադրելու իր բոյսը, այդ բոյսէն առաջ եկած է արդէն սերմը. — Ոսկին մոգական հմայել մըն է, ոսկին շնորհիւ բոյսը դուռները կը քացուի. — Չամառայրը հիւանդութիւն մըն է, այդ հիւանդութիւնը շատ վնասաւոր

է, այդ հիւանդութեան դարմանը աշխատութիւնն է. — Հպարտութիւնը մոլութիւն մըն է, այդ մոլութիւնը անկման կը տանի մարդը, այդ մոլութեան մէջ կ'իյնան զգեսները:

Օրինակ. — Դուք որ ուշիմ էի, կը հասկնայի ինչ որ ըսի:

352. — Լուծեցէ՛ք 350րդ հրահանգի նախադասութիւնները.

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԱՂԻԿ

Մենակեցիկ ու հոգեվար

Ծաղիկ որ փառքն եղար հովտին,

Քու բեկորներդ հիւսիսավար

Երկրի վրայ կը տատանին:

Նոյն գերանդին կը հնձէ մեզ.

Կը խոնարհինք նոյն Աստուծոյն,

Թերթիկ մը՝ քեզ, հաճոյք մը՝ մեզ

Կը լըքեն հուսկ տալով ողջոյն:

Վշտաշարձար, մըտացընոր

Կը հարցընէ մարդ ինքնիրեն.

Ո՞րն աւելի վաղ անցաւոր,

Կեանքը մարդուն թէ ծաղիկին:

Թելադրութիւն. — Դոց արտասանել այս ոտանաւորը, արձակի վերածել զրաւորապէս, բացատրել իմաստը:

ԴԱՍ.— ԲԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԷՐ ԲԱՅԻՆ ՀԵՏ

357.— Նախադասութեան մէջ բայը իր տէր բային հետ կը համաձայնի թիւով և դէմքով, այսինքն՝ տէր բային ինչ թիւ և դէմք որ ունի, բայն ալ նոյն թիւն և դէմքը կ'ունենայ. օրինակ՝

Դուն գրեցիր, մենք գրեցինք, եւն։

358.— Եթէ տէր բային անձնական դերանունն չէ, այլ գոյական և ստացական, ցուցական կամ անորոշ դերանուն, բայը Գ. դէմքի ձեւով կը գրուի. օրինակ՝

Շոգենաւր մեկնեցաւ. ձերինները եկան. ասիկա յանցանք գործեց. միւսը պատիժը կրեց, եւն։

359.— Եթէ տէր բային յարաբերական դերանունն է, բայը յարաբերական դէմքը կ'առնէ, օրինակ՝

Դուք որ կերաք, ես որ տոնայ, եւն։

360.— Եթէ բայը մէկի աւելի եղակի տէր բայիններ անենայ, յոգնակի կը դրուի. օրինակ՝

Եզ ու ձին ընտանի կենդանիներ են։

361.— Ինչ ինչ պարագաներու մէջ եթէ մէկէ աւելի եղակի ենթականեր իրարու աւելի կամ նուազ հոմանիշ կամ մերձաւոր բառեր ըլլան կամ բայէն վերջ դըրուին, բայը կրնայ եղակի մնալ. օրինակ՝

Այսօր անձրեւ ու ձիւն տեղաց. Ա՛լ դադրեցաւ ձիւնն ու փութը, եւն։

362.— Եթէ բայը տարբեր դէմքեր ցուցնող մէկէ աւելի տէր բայիններ ունենայ, նախապատիւ դէմքը կ'առնէ։ Ա. դէմքը նախապատիւ է երկրորդէն, Բ. ը՝ երրորդէն. օրինակ՝

Դուն, Արամը և ես վաղը պիտի մեկնինք։

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ՄԵՂՈՒՆ ԵՒ ՃԱՆՃԸ

Մեղուն օր մը իր փեթակին մօտ ձանձ մը տեսաւ. — «Ի՜նչ կ'ընես կոր հոս, ըսաւ անոր բարկացող կերպով մը, կորսուէ՛ սրկէ, աղտո՛տ արարած, որ միայն բզզա՛լ գիտես և աղտեղութիւններու մէջ կը փնտռես կերակուրդ»։

— «Մենք կ'ապրինք ինչպէս որ կրեանք, պատասխան տուաւ ձանձը, աղքատութիւնը մոլութիւնն է՝ բայց բարկութիւնը մեծ մոլութիւնն է»։

Թեղադրութիւն. — Գարդալ եւ ուղղագրել վերի հատուածը։

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

353. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով բոլոր բայերը. յետոյ բերանացի որոշեցէ՛ք բայերուն ենթակաները եւ իրարու հետ ունեցած համաձայնութիւնը։

354.— Հետեւեալ բառերը իրեն ենթակալ գործածելով՝ փակագծեալ բայերը անոնց համաձայնեցուցէ՛ք թիւով եւ դէմքով։

Օդը (բացուիլ, անց. կատարեալ). — Գոմէշները (տաճիլ, անկա. անցիւ). — Մենք որ (ուսանիլ. ստիմ. ներկայ). — Փայտն ու ածուխը (այրիլ, ստիմ. ներկայ). — Դուն որ (փախիլ, անկ. ապառնի). — Ուրիշը (գալ. անց. կատարեալ). — Միւսները (մեկնիլ, բաց. ապառնի). — Ես ու դուն (գիտալ, ստիմ. ներկայ). — Զապիը եւ դուք (վարձատրուիլ, անց. կատարեալ). — Ինք ու ես (մնալ, անց. կատարեալ). — Ինք ու ինքը (նուազել, բաց. ապառնի). — Վարդը, շուշանը եւ մեխակը (բուսիլ ստիմ. ներկայ). — Մենք, Հայրը եւ անոնք (մաշել, անց. կատարեալ). — Մարդ ու խոտ, ծառ ու ծաղիկ (խամիլ, անց. կատարեալ)։

355 — Հետեւեալ խօսքերու բայերուն մէջ եթէ համաձայնութեան սխալներ կան, ուղղեցէ՛ք։

Անագն ու գինիք մետադ ե. — Դուք ալ, անոնք ալ դեռ շատ տղամիտ են. — Բոց ու ծուխ կ'ելլէ լեռնէն — Ես ու ընկերս սերեց իր դասը. — Ադէս ու փորձանք լմացին որ գոյնիս չգար. — Լեռ սար ծածկուեցաւ կանաչով, — Ոյխարը մեկ կողմէն, զաւունքը միւս կողմէն կը մայրէ. — Մարդոց մեծ մասը հարստութեան կը հետամտին. — Զորս կողմ պատեց մեզ ու խաւար։

ԴԱՍ.—ՄԻԱԴԵՍ ԵՒ ՏԷՐ ԲԱՅԻՒ ԶՈՒՐԿ ԲԱՅԵՐ

363.—Քանի մը բայեր կան որոնք նախադասութեան մէջ որոշ տէր բայի չեն ունենար և միայն Գ. դէմքի ձեւով կը գործածուին: Ասոնք կը կոչուին միադիւ բայեր:

464.—Արդի հայերէնի մէջ բուն միադէմ բայեր են անձրեւել, ձիւնել, փայլասակել, որոտալ, բայց միադէմ բայական ձեւեր կը համարուին նաև պէտք է, հարկ է, ձեռք է, կարելի է, ամօք է, հեռիք է և ասոնց նման տէր բայիէ զուրկ կարգ մը ձեւեր:

365.—Բուն միադէմ բայերէն զատ՝ երբեմն միւս բայերը պատահաբար, իսկ չէզոքէ կազմուած կրաւորական բայ տեսակ մը բայեր ալ միշտ և միայն երրորդ դէմքի ձեւով կը գործածուին առանց որոշ տէր բայի. օրինակ՝ Կ'ըսեն թէ ցուրտ պիտի ըլլայ. Այս գետէն չանցնուիր, ևն:

ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐԻ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

366.—Ներգործական բայերը կրնորոշ յատուկ լրացուցիչ մը չունենան, չատ անգամ իբրև չէզոք՝ առանց սեռի խնդիրի կը գործածուին. օրինակ՝

Տղան կը խաղայ. սոխակը երգեց. արեւը կը լուսաւորէ, ևայն:

367.—Մէկ քանի չէզոք բայեր ալ՝ իբրև ներգործական, կրնան բացառաբար սեռի խնդիր առնել իրենց արմատը կամ անոր հետ առնչութիւն ունեցող բառ մը. օրինակ՝

Լաց մը լալ, խորունկ ֆուն մը քնանալ, ևն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

356.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ այն բայերը որ միադէմ եւ ենթակայէ զուրկ են, որոշելով ստորագծեալէր.

Այս ժամը շատ միւսեց. — Կ'ըսեն թէ հիւանդանոց մը պիտի կառուցուի. — Պէտք է որ յանգաւորը պատժուի — Հիմա փայլասակեց, կ'երեւի պիտի անձրեւէ. — Առանց հովանոցի դուրս չելուիր այս օրին — Կը պատժեն թէ ժամանակին եկեղեցի մը կը գտնուէր հոն. — Ձեզի ինչպէս կը թուի, եթէ անպատեմ, որոշալ ժամուն կը հասնուի՞ արդեօք. — Մեղի է, մի՞ յպիկի այդ ծաղիկներուն — Իրենց դասն ինչո՞ւ չեն սորվիր, ամօք չէ. — Ձուր կ'եռացնեն մանեկները ջնջելու համար. — Այս դուռնէն պիտի մտնուի, միւսէն պիտի ելլուի — Զիտունը բերանը սանձ կը դնեն որպէս զի մարդոց հպասակին. — Հին ատենը կը կարծէին թէ Արեւը կը դառնայ երկրին շուրջ:

357.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ բերանացի որոշեցէք թէ նման բայերը ո՞ւր իբրև ներգործական գործածուած են, ո՞ւր իբրև չէզոք, եւ թէ այդ բայերէն որոնք էապէս ներգործական են, որոնք էապէս չէզոք.

Դպիւստները հեշատուր մեղեդի մը երգեցին. — Օրհորդը սխալեցի կ'երգէ, կը պարէ, կը նուագէ. — Եղբայրս չ քակ նուագեց, մեմի ալ բոլջա մը պարեցին. — Մարդ եթէ յախազանց ուտէ, կամ խմէ, կը վնասուի — Առուն թէ խմեցին եւ կարագ կ'ուտէ — Մարդ օդ չընէցի. — Հիւանդը հագիւ թէ կը շնչէր. — Այս տղան միշտ կը խօսի. — Վարդապետը ֆարգ խօսեցաւ:

Երախան կուշայ — Արեւիս այսօր արիւն-արցունք շացաւ. — Յուսահատ մարդը բոլառ կեանք մը կ'ապրի. — Մարդիկ յոյսով կ'ապրին. — Հիւանդը պաղ ֆրեմի մը ֆրեմեցաւ. — Շատերու ոտը կը ֆրեմի. — Անիկա կեանքի բոլոր ցաւերը տառապեցաւ. — Մարդիկ շատ հեղ կը տառապին իրենց բերութիւններուն պատճառաւ:

368.—Վերի 356րդ եւ 357րդ հրահանգի նախադասութիւններէն լուծեցէք ուսուցչին ընտրածները:

ԴԱՍ.—ԷԱԿԱՆ ԲԱՅԻ ԵՒ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻԻ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

368.—Էական բայը առանց ստորոգելիի՝ իբրեւ չէ-
զոք կը գործածուի երբ գտնուիլ, պատահիլ, գոյանալ
կամ առաջ գալ նշանակէ. օրինակ՝

Եղբայրս տունն է = տունը կը գտնուի.

Մեծ շարժ եղաւ = պատահեցաւ.

Լոյս թո՛ղ ըլլայ = թող՛ գոյանայ.

Յաջողութիւնը ջանքով կ'ըլլայ = առաջ կուգայ :

369.—Էական բայէն զատ ստորոգելի կրնան առնել
նաեւ ինչ ինչ ներգործական, կրաւորական և չէզոք բա-
յեր. օրինակ՝

Զիս իրեն բարեկամ ըրաւ, Յովհաննէս Մկրտիչ
կարապետ կոչուեցաւ. Այս տղան ապուշ գալ ձաւ :

370.—Ստորոգելին երբ էական, չէզոք և կրաւո-
րական բայի հետ է, տէր բային վրայ հանգամանք մը
կը հաստատէ և անոր կը պատկանի. իսկ երբ ներգոր-
ծական բայի հետ է, սեռի խնդիրին վրայ հանգամանք
մը կը հաստատէ և անոր կը պատկանի :

371.—Այն բառը որուն վրայ ստորոգելին հանգա-
մանք մը կը հաստատէ, կը կոչուի ստորոգեալ :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ՀԱՆՔԱՐԻՆ ՈՅԺԸ

Բականինի, Իտալացի նշանաւոր ջութակահարը, իր
արուեստակիցներուն նախանձը կը գրգռէր : Օր մը որ
պիտի նուագէր հանրային խմբումի մը մէջ, այդ ար-
ուեստակիցներուն ամէնէն չարանախանձը անուանի վար-
պետին ջութակին երեք թիկերը գաղտնապէս կտրեց :
Բականինի երբոր նուագելու պիտի սկսէր, նշմարեց պա-
տահածը, բայց առանց երբեք տատամսելու, նուագեց իր

սովորական ձարտարութեամբ և բոլոր ունկնդիրներուն
բուռն ու որոտընդոտ ծափերուն արժանացաւ : Երբոր
Բականինի վերջացուց նուագը, չարանախանձ արուես-
տակիցը ապաւանար մօտեցաւ անոր և նշմարեց թէ միայն
մէկ թիկի վրայ նուագած էր :

Ճշմարիտ հանճարը աստուածային ոյժ մըն է որ իր
գերագոյն զօրութիւնով կը յաղթէ ամէն խոչընդոտներու :

Թելադրութիւններ.—Կարդալ այս հատուածը, ուղղադրե
նոյնը, պատմել նիւթը, բացատրել դժուարին բառերը :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

359. Յետագայ նախադասութիւններուն մէջ էական բայերն
ուր որ իբրեւ չէզոք գործածուած են, որոշելով ստորագծեցէք.

Աստուած ամենուրեք է. — Հպարտ մի՛ ըլլա՛մ, խնամք եղիք. —
Վաղն առտու պատարագ պիտի ըլլայ. — Մեծ հրդեհ եղաւ եւ շատ տու-
նէր հուրի մարակ եղան — Մարդոց մէջ խաղաղութիւն բո՛ղ ըլլայ. —
Առանց պատահա՛ւ արդիւնք չըլլար. — Ամէն անգամ որ սով ըլլայ, շատ
մարդիկ սովամահ կ'ըլլան. — Ծիծեռնակն ու արագիլը գաղթական
բոյուններ են :

360.— Հետեւեալ նախադասութիւններու մէջ ստորոգելիները՝
մէկ զիծով, ստորոգեալները՝ երկու զիծով ստորագծեցէ՛ք.

Անկէս մեր դպրոցին տեսչ կարգուեցաւ. — Մենք ձեզ անկեղծ
բարեկամ կը ճանչնայինք — Ասոնք եղբորս ընկերներն են. — Այս գործը
ինձի դժուարին կը թուի. — Ինչո՞ւ զիս ընկեր յետ ընտրեք. — Այդ
տարա՛ց խզի յանգանք պիտի սեպուի. — Օտ գիտք ինձմէկ նուր ըն-
դունէք. — Այս պատկերը մեզի յիշատակ մնաց. — Յակոբ ու Եսայ Իսա-
հակի որդիներն են. — Արձանագործը այս յարը արձան շինեց. — Զա-
նոնք մեր թշնամիները կարծեցինք. — Էդիսըն, Մարգունի, Բիւրի մեծ
գիտուններ են. — Զիս աշակերտ նշանակեց — Այս տեղը վարդ կը հո-
տի. — Զանոնք այն տեղ պահակ կեցուցին. — Յիսուս օծեալ կոչուեցաւ :

ԴԱՍ. — ԴԵՐԲԱՅՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ (Շար.)

376. — Ապառնի դերբային ու վերջաւորող ձեւն ալ միայն ածականաբար կը գործածուի գոյականներու հետ. օրինակ՝

Դրեղու թուղթ, փախչելու ճամբայ, ևն:

177. — Անցեալ դերբային ած վեջաւորող ձեւերը կրնան նաև մակբայաբար գործածուիլ և այդ պարագային կը պատասխանեն ի՞նչպէս հարցումին. օրինակ՝

Զեռքը բացած կը մուրար, ևն:

378. — Կարգ մը բայարևառներ ալ դերբայի իմաստով ոմանք ածականաբար, ոմանք գոյականաբար կրնան գործածուիլ. օրինակ՝

Փակ դուռ, վառ միտք, այս տարուան ցանը:

379. — Իբրեւ գոյական գործածուած դերբայները կը կատարեն գրեթէ այն բոլոր պաշտօնները զոր գոյականը կը կատարէ նախադասութեան մէջ, հետեւաբար կրնան ըլլալ տէր բայի, սեռի, բնութեան խնդիր, յատկացիչ, բացայայտիչ, նոյն իսկ ստորագելի:

ՀԵՐԱՆԳՆԵՐ

364. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պարունակած ապառնի ածական դերբայները որոշելով ստորագծեցէք.

Այլ բնու գործ չմնաց. — Արտ ցանկու և, բայց ցանկու ցրեն լկայ. — Մաղբուկու մեներ մի՛ ունենա՛. — Կոսմեցնելու առիթ չէ այս, ուրեմն կոսմեցնելու չէ. — Դայու բաները կարելի չէ գուշակել. — Խմելու չուր չկայ:

365. — Հետեւեալ նախադասութեանց պարունակած բայարմատ դերբայները որոշելով, իրբեւ ածական գործածուածները՝ մէկ գիծով, իրբեւ գոյական գործածուածները՝ երկու գիծով ստորագծեցէք.

Այդ ցից ժայռին վրայ դժուար է ելլել. — Բոյս պտոյթ

եղաւ. — Գիւղ յուանով մը կապեցին շահագործը. — Յովհաննէս լոգայու մէջ վարժ եւ փորձ և. — Կերակուրին եփը անցաւ. — Այս մարդը կիւր ճաշակ ունի. — Ուղեւորութեան դարձին մեզի պիտի այցելէ. — Սեղմ հացուսեաները կը նեղեն մարդը — Հիւանդին տեսի գացիմք. — Մեզի անկ չէ այդ խնդիրը. — Խափշիկները կախ շրթունքներուն:

366. — Վերի հրահանգին պարունակած բայարմատ դերբայները, աներեւոյթ կամ անցեալ դերբայի վերածեցէք օրինակին հետեւեղութեամբ.

Օրինակ. — Այդ ցցուած ժայռին վրայ ելլելը դժուար է. — Բոյս պտելու եղաւ:

367. — 361րդ հրահանգին պարունակած նախադասութիւնները լուծեցէք.

368. — Հետեւեալ նախադասութիւններու պարունակած շեղադիր անուն կամ բայանունները աներեւոյթ դերբայներով փոխանակեցէք, օրինակին պէս.

Զափազանց կերուխումը առողջութեան կը վնասէ. — Յաճկութիւնը մեղք է. — Կառախումբին երբեք կը ժամեմքով ճշդուած է. — Ժամանակը յամեցում, դադարում չի գիտեր երբեք. — Կրօնը հաւատքի վրայ հիմնուած է — Աշխարհի մէջ ընդհանրապէս ուրախութեան կը յաջորդէ տրտմութիւն, յաջողութեան ձախողութիւն, խնդումի՛ն՝ տրտմութիւն. — Գունը մոռացում է. — Տղայ աւելի կ'ախորժին խաղէ քան աշխատակցէ.

Օրինակ. — Զափազանց ունեւ խնդր առողջութեան կը վնասէ:

369. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ մակբայաբար գործածուած դերբայները դիմաւոր բայի դարձնելով՝ մէկ նախադասութիւնը երկուքի վերածեցէք.

Դուրսը բացած՝ աղօթեց. — Դեռ ինք չտրված՝ ուրիշին տրվեց. — Երբեք Երեմիայի քնն առած ճամբայ եղաւ. — Արտիկէ հագաւած շրուած՝ եկեղեցի պիտի երթայ, — Յիսուս յայլը շարկած՝ Բողոքոս քաղաքացաւ. — Տիգրան գլուխը հակած՝ կը մտածէր:

Օրինակ. — Դուրսը բացաւ եւ աղօթեց:

ԻԱՌ.—ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՊԱՐԶ ԵՒ ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ

ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

380.—Պարզ կը կոչուին բայերուն այն եղանակներն ու ժամանակները զոր ասկէ առաջ սորվեցանք:

381.—Բաղադրեալ կը կոչուին բայերուն այն եղանակներն ու ժամանակները որոնք կազմուած են էական բային օժանդակութիւնով. օրինակ՝

Տեսած եմ, կերեր ես, տալու է, ելն:

382.—Բաղադրեալ ժամանակներու կազմութեան կը ծառայեն բայերուն անցեալ ընդունելութեան ձևերը, և ապառնի ընդունելութեան միայն ու վերջաւորող ձևեր. օրինակ՝

Գրած էր, խօսեր են, կարդալու էք, եկած պիտի ըլլայ, տեսած եղանք, գրելու ըլլաք, ելն:

383.—Կան նաև էական բային անցեալ ընդունելութեան եղեր ձևին օժանդակութեամբը կազմուած քանի մը բաղադրեալ ժամանակներ ալ. օրինակ՝

Գիտէ եղեր, պիտի գործեն եղեր, ելն:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

370.—Հետեւեալ նախադասութիւններու բայերուն բաղադրեալ ժամանակները ստորագծեցէք

Շոգեմալը այնչոյսքան հանդիպեր է. — Ես իմ պատօս կատարած եղայ, դուն ալ փուկ կասարելու ես. — Եթէ դասդ գիտնայիր, գովեստի արժանացած պիտի ըլլայիր. — Ասեւն իր ուսուցիչներէն շատ սիրուած է. — Զին շատ յոգնեցուցեր էին. — Երբոր աղօթելու ըլլաք, ձեր սենեակին մէջ առանձնացէք. — Բաւական յառաջիմեր էք, բայց ֆիյ մըն ալ աշխատելու էք. — Յակոբեանները ամառանոց պիտի երթան եղեր. — Օր մը պիտի հասկնաս քե իրաւունք ունիմ եղեր. — Դուք մեկ փոքր երթալու եղէք, ես ալ ձեզի կը հետեւիմ. — Մենք ձեզի շատ հաճախեմք էիմք, բայց դուք մեզ մոռցեր էք:

371.—Հետեւեալ նախադասութիւններն իրարու միացուցէք շեղագիր դիմաւոր բայերը դերբայի վերածելով.

Ժուժկալ եղիր եւ երկար պիտի ապրիս. — Այնքը վաղեց եւ ֆնացաւ. — Շոգեմալը սուլեց եւ հեռացաւ. — Խնդիրը չհասցեց, վնիւն տուաւ. — Տարուքիւնով համակուեցան եւ սկսաւ լալ. — Զուրը կարի կարի կ'իյնայ եւ ֆարը կը ծակէ. — Զայրոյթէն յուզուեցաւ եւ կը պոռար կը կանչէր. — Գինին կը բրուի եւ ֆացախ կ'ըլլայ: Օրինակ. — Ժուժկալ ըլլալով երկար պիտի ապրիս — Խնդիրը չհասցեց վնիւն տուաւ:

372.—Հետեւեալ խօսքերուն շեղագիր նախադասութիւնները միւսին հետ ծուլեցէք, դերբայական ձեւի վերածելով.

Ներկայ դերբայի վերածելիներ — Ամեն ինչ որ կը փայլի ոսկի չէ. — Ով որ կը գործէ կ'ապրի. — Զոռացեալ անոնքն որ սուս կը գրուցեն. — Մամուռ չի բռներ այն ֆարը որ կը գլուրի. — Վախճանը յոռի կը չիմի անոր որ տուն կ'աւերէ. — Վայրագ են այն կենդանիները որ միս կ'ուտեն:

Օրինակ. — Ամեն փայլող ոսկի չէ:

Անցեալ դերբայի վերածելիներ. — Կատարեալ այն խոստումը զոր տուիր. — Կը հասկնամ ինչ որ կ'ըսես — Վկայ՝ անոք համար զոր տեսար. — Բան մը չհասկցայ այն անձանքն զոր գրեցիր. — Ուր որ տարժու կայ կեանք կայ. — Երբոր յոգնեմք, պատրիմք հանգստանալ:

Օրինակ. — Տուած խոստումը կատարէ:

Ապառնի դերբայի վերածելիներ — Գիտեմ այն դասը զոր պիտի սորվիս. — Գեանքը պայտար մըն է զոր պիտի մղենք. — Ինչ որ պիտի պատահի, կը պատահի. — Մեղաւորը չի կրնար խուսափիլ այն պատիժէն զոր պիտի կրէ. — Ինչ որ իրեն պիտի բաւէր, անկէ աւելի գտաւ:

Օրինակ. — Սորվելիք դասը գիտեմ:

Անցեալ դերբայի վերածելիներ. — Պէտք է ունել որ ալիս զի ապրիմք. — Պիտի չանամ որ ֆենուրեան մէջ յաջողիմք. — Սպասեմ մինչեւ որ վերադառնամ. — Զեմ գիտեր քե վաղը կուգայ. — Մարդ չապրի երբոր չուտէ. — Երբոր գարուն գայ, ծիծեռնակները կը վերադառնան. — Կը յուսայի, որ ձեզ հոն գտնեմք

Օրինակ. — Պէտք է ունել ապրելու համար:

ԴԱՍ.—ԲԱՅԻՆ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

384.—Բային յատուկ և պատահական լրացուցիչներն են ստորոգելին, սեռի խնդիրը, բնութեան և պաշտպանական խնդիրներ և մակբայներ:

385.—Բայերուն աներեւոյթ և ներկայ դերբայները, ինչպէս նաև անցեալ դերբային ած և ապառնիին իբ վերջաւորող ձևերը, գոյականաբար և ածականաբար գործածուած ատեն ալ դարձեալ բայի ոյժ ունին, և կրնան ունենալ բային բոլոր լրացուցիչները. նոյն իսկ երբեմն տէր բայի. օրինակ՝

Գողը զիս տեսնելով փախաւ. Ասիկա գործե քաշուած մարդ մըն է: Արեւը հերկող երկրագործը տեսաւր. Հայրդ եկած ատեն զանի տեսայ, եյն:

ԴԱՍ.—ԲԱՅԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

386.—Բայը լուծելու համար պէտք է որոշել.

- 1.—Տեսակը, այսինքն՝ էական, ներգործական, ևն. լինելը:
- 2.—Եղանակն ու ժամանակը.
- 3.—Թիւը.
- 4.—Դէմքը.
- 5.—Եթէ դերբայ է՝ նաև պաշտօնը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

373.—Լուծեցէք 370րդ հրահանգի նախադասութիւնները.

374.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ շեղագիր բացերը ապառնի դերբայով կազմուած բաղադրեալ ժամանակի վերածեցէք, առանց խօսքին իմաստը այլալելու.

Մարդ իր ու եւ առաւելութեան վրայ պէտք է որ հպարտանայ. — Պարսիք յարգել մեր մեծերը. — Տղա՛, պիտի կամբերէ՛ք, միևնույն ու օտարին յրանայ. — Պէտք է որ օգնենք կարօտեալ-

ճերուն — ձանցնա՛ցք մեր սխալը եւ չճառուի՛ցք զայն խոստովանեցէք. — Ձեր խելին չափազանց չհաւցիք եւ ուրիշին կարծիքը չարհամարհէք:

Օրինակ. — Մարդ իր ու եւ առաւելութեան վրայ հպարտանալու չէ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ԱՐՏՈՅՏԸ

Ուրախութեան ձայնն եմ ես
Մարգերու մէջ դալարուն,
Ես կ'աւետեմ նախապէս
Երկրի բարեւն Արեւուն:

Կ'անցնիմ հիւղեր մշապատ
Ու թեւերէս չիթ առ չիթ
Կը հեղում չէն, անապատ
Թարմ ցօղերու մարգարիտ:

Թեւերս բացած՝ առաջին
Կ'երգեմ երգը բընութեան,
Հո՛ն ուր լոյսը Արարչին
Կը ծնի այգն երփներփեան:

Ջրարթ է երգս. միշտ զըւարթ
Առաւօտեան և լոյսի,
Ով լսեր է մինչեւ ցարդ
Որ մութն երգեմ մեկուսի:

Կ'ըսեմ հսկող հիւանդին
«Օրհնէ՛ զԱստուած, ահա՛ լոյս»
«Ա՛ռ, երկրագործ, գերանդին
Ապագային բա՛ց աղօս»:

Ուրախութեան ձայնն եմ ես
Մարգերու մէջ դալարուն,
Ես կ'աւետեմ նախապէս
Երկրի բարեւն Արեւուն:

Թրգժ. Մ. ԱՍԱՏՈՒՐ

ՏԸ ԼԱՌԱՍ

Թեւադուրբիւններ. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, արձակի վերածել զրաւորապէս, բացատրել իմաստը.

ԳԼՍ.—ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՈՆԸ

387.—Նախադրութիւններն իրենց խնդիրով մէկ-տեղ մակբայի ուժ ունին երբ նախադասութեան մէջ ըային կամ ածականի մը լրացուցիչն են և կը պատասխանեն ո՞ւր, ե՞րբ ի՞նչպէս, ի՞նչքան, ևայլն հարցումներուն. օրինակ՝

Զիւնի պէս ճերմակ էր, սանդուխէն վեր ելաւ:

388.—Նախադրութիւնն իր խնդիրով մէկտեղ երբ գոյականի մը լրացուցիչն է, ածականի ուժ ունի, և կը պատասխանէ ի՞նչպիսի հարցման օրինակ՝

Առանց ջուրի աղբիւր, սրճի մօտ ընկեր և ին:

389.—Նախադրութիւնն իր խնդիրով մէկտեղ ածականի ուժով կրնայ նաև երբեմն ստորոգելի ըլլալ. օրինակ՝ Այս ծառն առանց պտուղի է. և ին:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.—ՎՈՒՂԻՒՄԻ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ

Վուղէր իր ծառայութեան միջ ունէր կտրիճ մանչ մը, հաւատարիմ բայց ծուլ:—«Յօ՛վսէփ, կ'ըսէ անոր առտու մը իր տէրը, կօշիկներս բե՛ր»: Յովսէփ աճապարանքով կը բերէ կօշիկները և Վուղէր կը դիտէ թէ առջի իրիկուան ցեխը դեռ կը կենար անոնց վրայ.—«Դուն այս առտու կօշիկներս մաքրել մոռցիր ես», կ'ըսէ Վուղէր.—«Բայց տէ՛ր իմ. փողոցները շատ ցեխոտ են և երկու ժամ չանցած՝ ձեր կօշիկները հիմակուան չափ աղտոտ պիտի ըլլան», կը պատասխանէ Յովսէփ: Վուղէր կը ժպտի, կօշիկները կը հագնի և կը մեկնի առանց պատասխան տալու: Բայց Յովսէփ անոր ետեւէն կը վազէ.—«Տէր իմ, կ'ըսէ, բանալին տալու մոռցաք.— Բանալի՛ն, —Այո՛, կերակուրներու դարանին բանալին, նախաճաշելու համար.— Բարեկամս, ի՞նչ հարկ նախաճաշել,

չէ՞ մի որ երկու ժամէն հիմակուան չափ անօթի պիտի ըլլաս նորէն»:

Այն օրէն վերջ Յովսէփ այլ ևս ա՛նէն օր իր տիրոջ կօշիկները կը մաքրէր ու կը փայլեցնէր:

ԹԵՂԱԴՐՈՒՅԻՆՆԵՐ.— Կարդալ այս հատուածը, ուղղագրել նոյնը, պատմել նիւթը բերանացի եւ եզրակացնել բարոյականը:

ՀԻՍ. ՀԱՆԳՆԵՐ

375.—Օրինակեցէք վերի հատուածը. ստորագծելով նախադրութիւններն իրենց խնդիրներով միասին.

376.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն պականները լրացուցէք հարցումներուն յարմար պարագայական խնդիրներով.

Լուսինը կը դառնայ (ո՞ւր, ի՞նչ բանի շուրջ) Միամիտ եղի՛ք (ի՞նչպէս, ի՞նչ բանի նման)—Մարգարիտներ վի՛նստէք (ո՞ւր, որո՞ւ առջև)—Որք կը կոչուին այն մանուկները որ (ի՞նչպէս, առանց ինչո՞ւ) են — Չկայ կենդանի որ (ի՞նչքան, որո՞ւ չափ) խոշոր ըլլայ.— Բարձր շէնքերուն (ո՞ւրեքդ, ինչո՞ւն վրայ) միշտ ձիւն կը կենայ.— Երկիրը քանդուած ժամուան մէջ կը քաւայի իր (ո՞ւր տեղ, որո՞ւ վրայ).— Ամենեւին նոր բան չիկայ (ո՞ւր տեղ, որո՞ւ տակ).— Բիրենեան շէնքերը կը քարճաւան (ո՞ւրեքդ, ինչո՞ւն միջեւ).— Առտուան ցօղն կը փայլի (ի՞նչպէս, ի՞նչ բանի նման):

377.—Հետեւեալ գոյականներուն ընկերացող պարագայական խնդիրները ածանցեալ կամ բարդ ածականի վերածեցէք.

Առանց ջուրի աղբիւր, բնական վեր խողովուն, ժողով մէջ գիւղ, յետան նման կոնակ, ամպերու մօտ քարճուրիւն, երկրի տակ դաւաճաւան, կարգէ դուրս դէպք, մարդու պէս կապիկ, կրօնքի հակառակ վարդապետութիւն:

Օրինակ.— Անցուր աղբիւր:

378.—Հետեւեալ նախադասութիւններու պարունակած պարագայական խնդիրները մակբայի վերածեցէք, օրինակին հետեւու ղուծեալով.

Տիգրան գիւ եղբոր պէս կը սիրէ.— Դասերնիդ պէտք չի որ մեծեանի պէս արտասանէք.— Ամենքս ալ մեղանշական ենք իրեւ մարդ.— Կան մարդեր զեղ անասուն ապրող.— Ով որ ստուկի հանգոյն կը հետեւի իր պարտականութիւն, ողորմելի արտած մըն է.— Ածականները կրնան իրեւ գոյական գործածուիլ—Հրանց իր ոտքը վայրենիքի նման ծեծեց:

Օրինակ.— Տիգրան գիւ եղբայրաբար կը սիրէ:

ԴԱՍ.—ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ ԻՐԵՒ ՄԱԿԱՅ

ԵՒ ԳՈՅԱԿԱՆ

390.—Տեղի, քանակի, ժամանակի պարագայ ցուցնող կարգ մը նախադրութիւններ՝ կրնան առանց խնդրի գործածուիլ իբրեւ լրացուցիչ բայերու, և այն ատեն մակբայի կը փոխուին. օրինակ՝

Վեր ելայ, ներս մտաւ, դիմ կենալ, մօտ գալ, ևն:

391.—Տեղի պարագայ և դիրք ցուցնող նախադրութիւնները երբեմն գոյականաբար ալ կը գործածուին և այն ատեն կը հոլովուին ու յօդ կ'առնեն, օրինակ՝

Բովկա գնա՛, լերան ճակի տունը փաւ, ևն:

392.—Սեռականաձեւ նախադրութիւններն ընդհանրապէս ածականի ոյժ ունին. օրինակ՝

Բովի սենեակը, ետեւի պարտէզը ևն:

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

393.—Նախադրութիւնները լուծելու համար պէտք է որոշել.

1.—Նախադաս թէ յետադաս ըլլալը.

2.—Ո՛ր բառին վերաբերի՛լ (այսինքն՝ որոշել իր խնդիրը).

3.—Իր խնդիրով մէկու եղ նախադասութեան ո՛ր բառին լրացուցիչն ըլլալը:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

379.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ միեւնոյն բառն ուր որ նախադրութիւն է՝ մէկ զիծով, ուր որ մակբայ է՝ երկու զիծով ստորագծեցէք.

Նաւակը առաջ մղեցին. — Չմեռէն առաջ աշուն կ'այ. — Կեանքի

սանդուխին վրայ ոմանք վեր կ'ելլեն, ոմանք վար կ'իջնեն. — Այսօր շեմայափը զեռոյն վեր է, երեկ զեռոյն վար էր. — Զարեհ, դու անդի՛նջճա՛, Զաւէ՛ն, դու ալ ասդին եկուր. — Կամուրջին ասդին եւ կամուրջին անդին մեծ վաճառատուններ կան: — Շարունակ դուրս կ'ելլէ ներս կը մտնէ — Դրախտէն ներս երանկութիւն կար, դրախտէն դուրս տառապանք էլ կ'աւարտէ — Մարդ ինչքան Աստուծոյ մօտ ապրի, այնքան մեղի՛ք հեռու կը մնայ. — Ես մօտ կու գամ դուն հեռուն կը փախչիս:

380.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ գոյականաբար գործածուած նախադասութիւնները որոշելով ստորագծեցէք.

Սկիւռը ծառի վրայ մագցեցաւ. — Ծառին վրայի հօփալը զարկի — Կան բոյսեր որ ջուրի մէջ կ'աճին. — Զուրին մէջէն փապուղի պիտի՛ շինուի. — Աշտարակէն վեր քարճաքայ. — Դեպի վեր նայեցիք. — Դասարկապուրտ մարդիկ ասդին անդին կը բափառին. — Մուրացիկը ասդին անդին ուրումներին կը խնդրէ. — Բովկա մի՛ հեռանաւ — Սա տունին առջեւի պարտէզին մէջ ծանծանկներ կան. — Եղբորս փոխեցիր — Բովի տունը քաղաքիւ վարձակայներ կան. — Դրան առջեւ կանգնեցանք:

381.—Հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղափր նախադասութիւնները միւսին հետ ծուլեցէք, օրինակին հետեւելով.

Փաւ այն տունը որ լերան ձախ էր. — Անցայ անկի որ գեղին մօտ էր. — Մեկն կը բնակի՛նք այն սենեակը որ փողոցին վրայ է — Դարձիւր այն կողմէն որ դպրոցին ետեւն է. — Ո՛վ էր այն երեսասարդը որ Զարեհին հետ էր. — Տեսա՞ր այն տղան որ բովս էր. — Լոգցայ այն աւագանին մէջ որ պարտէզին մէջսեղն է:

Օրինակ. — Լերան ձախ տունը փաւ:

382.—Հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղափր նախադասութիւնները պարագայական խնդիրներու վերածելով՝ միւսին հետ ծուլեցէք օրինակին պէս.

Աշխատէ՛ որպէս զի մրցանակը շահիս. — Երբոք հասանք, արեւը մարը մօտ էր. — Ուշադրութիւնդ լարէ՛ երբոր դաս կը սերտես. — Գահուեցայ մինչեւ որ վաճանկ անցաւ. — Արտառոց շարժումներ կ'ընէր որպէս թէ խնձր էր. — Չես յաջողի՞ք եթէ չափաւորս:

Օրինակ. — Աշխատէ՛ մրցանակը շահելու:

383.—Լուծեցէ՛ք 379 եւ 380րդ հրահանգներէն ուսուցչին ընտրած նախադասութիւնները:

ԴԱՍ.—ՄԱԿԲԱՅՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

394.—Բացի այն բառերէն որոնք բնութիւնով թէ՛ անական են թէ՛ մականայ, բուն մականներէ ոմանք ալ երբեմն կրնան գործածուիլ իրրեւ անական. օրինակ՝
Կանուխ մահ. հայրաքաւ վարմունք, շաղագին ա. քեր, և այլն:

395.—Մականներուն իբրեւ լրացուցիչ կրնան ունենալ.

1.—Անուն կամ դերանուն խնդիր մը, կամ պարագայական խնդիր մը. օրինակ՝ հօրնէն գաղտուկ փախաւ, ինձմէ ուշ կ'ելլէ, մինչեւ մահը հաւատարիմ մնաց, ևլն:

2.—Ուրիշ մական մը. օրինակ՝ շատ ուշ, բողոքողին կանուխ, ցակալին երէկ, գրեթէ իսպառ ևլն:

ՄԱԿԲԱՅԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

396.—Մականը լուծելու համար պէտք է որոշել.

1.—Տեսակը եղանակաւորիչ, քանակական, ևն):

2.—Այն բառը որուն իմաստը կը լրացնէ կամ կ'եղանակաւորէ:

ՀԻՍՏՈՐԻԱԿԱՆ

384. — Հետագայ նախադասութեանց մականներուն քով մէյմէկ լրացուցիչ աւելցուցէք.

Յիսուս աղբաւ արեւաւ. — Ջարեն գոն կ'ապրի. — Օղերը գեշ կ'երթան. — Աւել շէշակի կը զարնէր. — Ձեփիւնը մեղմօրէն կը փչէր. — Այս ֆաղաք միշտ կ'անձրեւէ:

Օրինակ. — Յիսուս շատ աղբաւ արեւաւ. — Ջարեն իր վիճակէն գոն կ'ապրի:

385. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն մէջ որոշեցէ՛ք թէ միեւնոյն բառը ո՛ր իբրեւ մականայ գործածուած է, ո՛ր իբրեւ անական.

Ամէն ասպարեզի մէջ սրտովն նուիրում պէտք է յայտնելու համար. — Մտովին փարե՛ գործիչ. — Ուժգին հատում մը ընդունեցի — Ջանգալը ուժգին հնչեց — Յակոբ յայագին կ'աղօթէր. — Ներսէս յայագին շէշերով երգ մը երգեց. երեսանց բարեկամութիւնը վստահուորէ. — Շողոմօր մարդիկ երեսանց կը գովեն ուրիշները:

386 — Հետեւեալ խօսքերուն մականները՝ մէկ զիծով, անոնց լրացուցիչները՝ երկու զիծով ստորագծեցէ՛ք

Գրիգոր ինչպէ՛ս աղէկ գիտէր դասը. — Յակոբ պաշտօն գերծ մնաց. — Յաւեն խիստ սասիկ կը ծանուէր. — Այսօր շատ կանուխ էլայ — Հունձի՛ք գրեթէ բոլորովին փնացաւ. — Ասրիկէ կարի վայելչօրէն հագուած էր. — Ինձմէ գաղտուկ մեկնեւ է — Մարդիկ նուազ յաճախ ուրիշներէ կը վնասուին ինչ իրենց իրենցմէ. — Անկէս բաւական ազնուօրէն վարուեցաւ. — Ուղիք բոլոր կենդանիներէն աւելի խնայաբար կ'ուտէ, կը խմէ. — Մենք ասկէ վերջ ալ աւելի պիտի աշխատենք. — Ինչո՞ւ այսքան ուշ եկաք. — Այոքան արագ մի՛ ֆալէր. — Անոնցմէ շատ հասալ տես:

387. — Վերի հրահանգին նախադասութիւնները լուծեցէ՛ք:

388. — Հետագայ խօսքերուն մէջ որոշեցէ՛ք թէ ուր բառը ուրտեղ մականայ է, ուրտեղ յարաբերական ղերանուն.

Ո՛ր կ'ուզես որ երթաւ. — Անցալ այն ֆաղաքէն ուր հօրեղբայրդ կը բնակի. — Ձեմ գիտէր թէ ո՛ր փախչիլ պէտք է ձեռքէն. — Տուն մը ուր մարտիրոսներ կը տիրէ, օրինակելի է. — Այս ճամբան ո՛ր կը տանի:

ԴԱՍ.—ՇԱՂԿԱՊՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

397.—Շաղկապները էապէս կը ծառայեն մէկէ աւելի անջատ նախադասութիւններ իրարու կցելու, ցոյց տալով անոնց միջեւ եղած ալիւայլ յարաբերութիւնները. օրինակ՝

Ծղմարտութիւնը կրնայ ժամանակ մը ծածկուիլ, բայց վերջապէս օր մը կը յայտնուի:

398.—Շաղկապները իրարու կը կապեն նաեւ համանման քանի մը նախադասութիւններ. զանոնք մէկի վերածելով և համապաշտօն բառերը միայն իրարու կցելով. օրինակ՝

Ոսկին եւ արծաթը հաստատուն, իսկ ջուրն ու ալքօլը հեղուկ մարմիններ են, փոխանակ ըսելու՝

Ոսկին հաստատուն մարմին է, արծաթը հաստատուն մարմին է, ջուրը հեղուկ մարմին է, ալքօլը հեղուկ մարմին է:

399.—Շաղկապը նախադասութեան մէջ անկախ դիրք ունի. ո՛չ անոր օրեւէ մասին լրացուցիչն է, ո՛չ ալ լրացուցիչ կրնայ ունենալ:

—ՇԱՂԿԱՊԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

400.—Շաղկապը լուծելու համար պէտք է որոշել.

1.—Տեսակը (համադասական թէ ստորադասական ըլլալը):

2.—Թէ ո՛ր բառեր կամ նախադասութիւններն իրարու կը միացնէ:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

389.—Հետեւեալ նախադասութիւններուն շաղկապները ջնջելով անջատ նախադասութիւններու վերածեցէ՛ք.

Մարդիկ բշտաւ են յաճախ, որովհետեւ յար են. — ճշմարիտ արժանիքը, քեզեւ ժամանակ մը անեստուի, բայց վերջապէս կը գնահատուի. — Համեստութիւնը յսկանիշն է ճշմարիտ քաղաքական, մինչ անբարեստականութիւնը՝ զգիտութեան. — Երկրագործութիւնն ու վաճառականութիւնը կը հարստացնեն ժողովուրդը, ուսի պէտք է ոյժ տալ այս միջոցներուն զարգացման. — Աղէկ գիրքերը ընտիր բարեկամներ և ուսուցիչներ են, իսկ գեղ գիրքերը յոռի ընկերներ. — Երիտասարդութեան մէջ աշխատեցէ՛ք, քանի որ պիտի կրնաք հանգիստ ընել՝ երբոր ծերանաք. — Թե՛ մանուկը, թե՛ մասնագետները, երկուքն ալ պէտք ունին խնամքի, քանզի սկստ են եւ երթակայ վտանգներու. — Ո՛ր շատ ցուրտը, ո՛ր շատ տաքը հանդիս է մեզի. այլ բարեխառն կլիման. — Փոխը շատ կը սիրէ անուշահոտութիւնները, մանաւանդ հոտաւէտ ծաղիկները:

Օրինակ.— Մանուկը պէտք ունի խնամքի, մասնագետները պէտք ունի խնամքի, երկուքն ալ սկստ են, երկուքն ալ երթակայ են վտանգներու:

390.— Վերի հրահանգին նախադասութիւնները լուծեցէ՛ք.

391.— Հետեւեալ խօսքերուն մէջ որոշեցէ՛ք թէ ալ, ոչ բառերը ո՛ր տեղ մակբայ են, ո՛ր տեղ շաղկապ:

Օղն ալ կազային մարմին մըն է. — Ա՛յ պիտի աշխատի միևնույն վերջը. — Ինծի ալ ի՞նչ մը ջուր տու. — Լո՛ւ, ա՛յ հաւրերութիւնս հասաւ. — Յարութիւն ցորեկն ալ կ'աշխատի, գիշերն ալ. — Մանկութեան օրերը կ'անցնին ու ա՛յ ես չեմ դառնար:

Այն օրը ո՛չ մարդ գիտէ, ո՛չ հրեշտակ. — Ո՛ր, լե՛ւ ուզեր որ ինծի հետեւիս — Ո՛ր աղիւսը, ո՛ր հարուստը կրնան զերծ մնալ մահուցանէ. — Եղբայրդ պիտի գա՛յ թէ ոչ. — Ո՛ր գալը գիտեմ, ո՛ր երթալը:

ԳԱՍ. — ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

401. — Զայնարկութիւնն ալ՝ շաղկապին պէս, նախադասութեան մէջ անկախ դիրք ունենալով ո՛չ մէկ մասին լրացուցիչը չէ, բայց ինք լրացուցիչ կրնայ ունենալ. օրինակ՝

Վա՛յ կեղծաւորներուն, երանի՛ք ձեզի, եւն .

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

392. — Հետեւեալ անշուտ նախադասութիւններն իրարու միացուցէ՛ք պատշաճ շաղկապներով.

Մարդիկ երջանկաւորներն կը հետապնդեն, անոր կը մօտենան, գրեթէ զայն կը շօշափեն, անիկա կը թուի, կը խուսափի. — Ոսկին քանկագին է, աղաւանդը աւելի քանկագին է. — Դիողիմես կ'ըսէր. «Մարդիկ զիս կը ծաղրեն, ես ծաղրուած չեմ զգար ինկզիմէս». — Հաւը բնութեամբ երկոյտ է, իր վառեակներուն վրայ յարձակում մը եղա՞ւ, արծիւի մը չափի սաւ կը դառնայ, արիարար կը պաշտպանէ զանոնք. — Կանյուածները շատ են, իկերն են ընտրուած. — Սշունը կ'անցնի, ձմեռը կուգայ, բնութիւնն իր զարդերէն կը մերկանայ, շուտով գարունը կուգայ, բնութիւնը նորէն կը զարդարուի. — Քաղաքակրթութիւնը իր օգուտները ունի, իր վնասներն ալ ունի. — Մոլորութիւնը դանդաղ կ'ընթանայ, աղիւսութիւնը ետեւէն կը հասնի:

Օրինակ. — Մարդիկ երջանկաւորներն կը հետապնդեն, միկնելու իսկ անոր կը մօտենան եւ գրեթէ զայն կը շօշափեն. սակայն անիկա կը թուի ու կը խուսափի:

393. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ բերանացի որոշեցէ՛ք թէ որ բառը ո՛ր տեղ շաղկապ է, ո՛ր տեղ դերանուն.

Պատուէ՛ ծնողիդ որ քեզ խնամած է. — Պատուէ՛ ծնողիդ որ անոնց օրհնութիւնն ընդունիս. — Խոնարհեցէ՛ք միշտ եղեգին պէս որ չխորհալիք. — Ըրէ՛ այն քանը որ քեզ համելի է. — Առական եղեգը որ փոքրորիկի ասէն ծնեցաւ, նշան է խոնարհութեան. — Մի անասե՛ք ո՛չ մէկը որ դուք ալ չնախատիք ո՛չ մէկէ. — Իր իրոյ կը դառնայ այն նախասինկը որ անխառնաբար արձակուած է. — Պէտք չէ որ նախան-

ձիք ուրիշներու ունեցածին. — Դիցե՛ք որ նշմարութիւնը չի խափանուիր:

394. — Հետեւեալ նախադասութիւններուն պարունակած ծայնարկութիւնները մէկ զիծով, անոնց լրացուցիչ խնդիրը՝ երկու զիծով ստորագծեցէ՛ք:

Երանի՛ անոնց որ առանց տեսնելու կը հաւատան. — Տղայ, ինչո՞ւ խելօք չիք կենար, ամօ՛ք ձեզի. — Անա՛ղ անցաւոր փառներու, ըսած է ժամանակաւ Արտաշէս. — Անէ՛ծք այն ծնողներուն որ իրենց զաւակները մոլորեան կ'առաւելորդեն. — Ո՛հ, ամենիս ալ մեղաւորներ ենք, վա՛յ մեզի երէ Աստուծոյ գործքիւնը չհասնի. — Մե՛ղք աշխատութեանս, բոլոր ջանքերս ապարդիւն եղան:

395. — Ամբողջապէս լուծեցէ՛ք վերի թիւ 392, 393 եւ 394 հրահանգները:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԼՈՒՌ ԱՐՅՈՒՆԵՐՆԵՐ

Բունէ՛ղ ելած մարգերուն մէջ
Կը թափառիս զուարթաբն,
Մինչ զաշտին վրայ ցօղաթուրմ, գէջ,
Կը տարածուի կապոյտ երկին:

Ու տակաւին երբ դուն անփոյթ
Կը նիրհէիր խորունկ խորունկ,
Մինչեւ առտու երկին կապոյտ
Թափեց առատ անձրեւ-արցունք:

Գիշերուան մէջ լռիկ, արթուն՝
Վիշտէն կուլան շատեր յաճախ,
Մինչ կը թըւի ձեզի առտուն
Թէ անոնց սիրտն է յար ուրախ.

Թրգմ. Գ. Յ. ԿԻՒԼԵԱՆ

Ժ. ԳԵՐՆԵՐ

Թեյադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, բացատրել իմաստը, ուղղագրել նոյնը:

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆՑ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

402. — Խօսքի մը պարունակած նախադասութիւնները իրարու հետ կ'ունենան իմաստի զանազան առնչութիւններ և յաճախ կը ծառայեն զիրար լրացնելու :

403. — Բացարձակ կամ անկախ կը կոչուի այն նախադասութիւնը որ ինքնին ամբողջ իմաստ մը կը յայտնէ առանց ուրիշ նախադասութեանց օգնութեան . օրինակ՝

Մարդկային կեանքը կարճ է :

404. — Իրարու հետ իմաստի առնչութիւն ունեցող մէկէ աւելի անկախ նախադասութիւններ կը կոչուին համադրանքային նախադասութիւններ :

405. — Համադրանքային նախադասութիւններն իրարու կը միանան կամ համադասական շաղկապներով կամ պարզ յարաբերութեամբ . օրինակ՝

Ժամանակը կ'անցնի, մարդիկ կը փոխուին եւ իրարու կը յաջորդեն, քայքայ աշխարհն ունի կը մնայ :

406. — Դիպաւոր կը կոչուի այն նախադասութիւնը որմէ կախում կ'ունենան ուրիշ նախադասութիւններ, օրինակ՝

Արեւը կը տաքցնէ երկիրը (ուր կը բնակինք) :

407. — Ստորադաս կամ յրացուցիչ կ'ըսուի այն նախադասութեան որ գլխաւոր նախադասութենէ մը կախում կ'ունենայ և զայն լրացնելու կը ծառայէ : Վերի օրինակին մէջ «ուր կը բնակինք» խօսքը ստորադաս նախադասութիւն է :

408. — Ստորադաս նախադասութիւնը գլխաւորին հետ կապուած կ'ըլլայ կամ յարաբերական դերանունով, կամ ստորադասական շաղկապով . օրինակ՝

Իմ ետեւէս եկէք երբ զիս կը սիրէք . — Կը ճանչնամ այն մարդը՝ որուն հետ կը խօսէիր :

409. — Ստորադաս նախադասութիւնը երբեմն գլխաւոր նախադասութեան մարմինին մէջ մտած կ'ըլլայ և այն ատեն կը լինի Միջանկեալ ստորադաս . օրինակ՝

Այն տունը ուր կը բնակինք, քաղաքէն դուրս է :

Այս խօսքին մէջ «ուր կը բնակինք» միջանկեալ ստորադաս նախադասութիւն է :

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՁՄԵՌԸ

Տխուր ձևերը մեղեդութեան ու հանգիստի եղանակն է : Առաջին ցուրցերը ազդանշանն են բնութեան փոփոխութեան : Երբ ինչ կ'անհամար : Ծառերը կը մերկանան իրենց տերեւներէն, պուրակները կ'անապատանան երգեցիկ թռչուններէ և կը քողոյն իրենց դալարագեղ պերճանքը : Հօտերը վերստին կը մտնեն իրենց գոմերը և մշակները՝ վերջ տալով իրենց աշխատութեան, կը շինեն դաշտերը : Օրերը աւելի կարճ են, գիշերները՝ աւելի երկար . արեւը նուազ երկար ատեն կը մնայ հորիզոնին վրայ և աւելի խոստումնակի կ'ուղարկէ մեզի իր լոյսն ու ճառագայթները : Ինչ որոշու ու նստել պատկեր կը ներկայացնէ այն ատեն Տեղացած բնութիւնը :

Ձմեռը կը համապատասխանէ ծերութեան որ վերջին շրջանն է մարդկային կեանքին : Ծերութիւնը տխուր է անոր նման . կը սիրէ հանգիստը և կը վախճի հաճոյքներէ : Ան թշուառ է քանդի անցեալին կը նայի :

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

396. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, նախադասութիւններն իրարմէ զատելով ուղղահայեաց գիծերով :

397. — Որոշեցէ՛ք բերանացի նոյն հատուածին պարունակած նախադասութեանց տեսակները (անկախ, համադրանքային, ստորադաս ըլլալը) :

398. — Վերի հատուածին խորագիրը «Գարուն»ի փոխելով՝ վերստին գրեցէ՛ք, գործածելով շեղագիր բառերուն հականիշները :

Օրինակ. — Զուարթ գարունը կենդանութեան եւ աշխատութեան եղանակն է . . . , ելն :

ԴԱՍ. — ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄ

410. — Որ և է նախադասութիւն տրամաբանօրէն կը բաղկանայ 2 մասէ. ենթակայ և ստորոգելի :

411. — Ենթական նախադասութեան տէր բային է՝ իր լրացուցիչներով միասին. ստորոգելին նախադասութեան բայն է՝ իր լրացուցիչներով միասին, օրինակ՝

Բոլոր մարդիկ մահկանացու են :

Շոգենաւը ալեկոծութեան հանդիպեցաւ :

Այս նախադասութեանց մէջ «բոլոր մարդիկ» «շոգենաւը» ենթակայի մասերն են. «մահկանացու են» «ալեկոծութեան հանդիպեր է» ստորոգելիի մասերը :

412. — Տրամաբանական շուծում կը կոչուի այն գործողութիւնը որով խօսքի մը պարունակած նախադասութիւնները, անոնց տեսակները եւ մասերը կ'որոշենք օրինակ՝

Հիները կը կարծէին թէ արեւը կը դառնայ երկրին շուրջ :

Այս խօսքը կը պարունակէ երկու նախադասութիւն :

Առաջին նախադասութիւնը՝ «հիները կը կարծէին» գլխաւոր նախադասութիւնն է :

Երկրորդ նախադասութիւնը՝ «արեւը կը դառնայ երկրին շուրջ», ստորադաս նախադասութիւն է որ գլխաւորին հետ կապուած է «եթէ» ստորադասական չաղկապով :

Գլխաւոր նախադասութեան ենթական է՝ «հիները» . ստորոգելին՝ «կը կարծէին» :

Ստորադաս նախադասութեան ենթական է՝ «արեւը» . ստորոգելին՝ «կը դառնայ երկրին շուրջ» :

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

399. — Օրինակեցէ՛ք ք հետագայ խօսքերը՝ նախադասութիւններն ու անոնց ենթակայի եւ ստորոգելիի մասերը օրինակին պէս գիծերով իրարմէ զատելով յետոյ բերանացի կատարեցէ՛ք նոյն խօսքերուն տրամաբանական լուծումը :

Մարգարիտը ծեսակ մը ուսրեկ կ'ելլէ եւ խոշորները շատ քակկազին են. — Հայրիկը կաղանդին մուտքէն պիտի տայ մեզի երեք քարի ըլլանք. — Այս կեանքը կարճ է, քայք գերեզմանէն անդին անմահութիւն կայ. — Միկնէր որ հասար քարակալ, քարակին հոգին կ'ելլէ. — Այն գետը ուր մկրտեցաւ Բրիտան, կը կոչուի Յորդանան. — Սիրե՛կ Աստուծոյ, սիրե՛ ընկերդ քու անձիդ պէս. ահա՛ ասոնք են Յիսուսի մեծագոյն պատգամները. — Մոն Պլան ընդ Աշխարհներու քարտէսը գազարն է. — Դուռարին է այն ձաւքան ուրիշ մարդ կրնայ հասնիլ իրական փառքի. — Ամբարիշտը քեւ քիչ մը ասեմ քարտէսակ, շուտով կը կործանի. — Հասարսարիս եւ քարտէսը եղիք ու անպատշաճ պիտի յաջդի. — Մահը ամենուրեք մեզի կը պատէ, երբեմն ուշ, երբեմն կանուխ. — Ոսկին երեք մոլորակի աղբերուն մէջ ձգուի, դարձեալ ոսկի է. — Աշխարհքիւնը առողջութեան երաշխիքն է, ուրեմն ծոյց մի՛ ըլլաք. — Նաւը որով կը ձաւքորդիկնի, հալկական շոգենաւ մըն էր. — Ուր որ շարժում կայ, հոն կեանք կայ. — Բարեւար արեւը ամենուրեք կեանք եւ յոյս կը սփռէ :

Օրինակ. — Մարգարիտը | ծեսակ մը ուսրեկ կ'ելլէ || եւ խոշորները | շատ քակկազին են || :

400. — Հետագայ գլխաւոր նախադասութեանց կցեցէ՛ք մէյմէկ յարմար ստորադաս լրացուցիչ նախադասութիւն.

Կագ եւ կոխ կը վերան երեք... — Ծիրանի գօտի կը ծագի երբոր... — Արծիւները կը ժողվուին ուր ուր... — Խաւարը չի փարսիսի միկնէր ուր... — Պիտի չափովիս այն չափով որով... — Թեւոր ... պիտի վարձատրուի. — Երբոր... քաջալի կը դառնայ :

Օրինակ. — Կագ եւ կոխ կը վերան երեք հաշտութիւնը քիտէ :
401. — Յետագայ համադաս նախադասութիւնները գլխաւոր եւ

ստորադաս նախադասութեանց վերածեցէր, օրինակին հետեւողութեամբ, շեղագիր նախադասութիւնները ստորադաս ընելով:

Դուն քնդի օգնէ եւ Աստուած ալ քնդի կ'օգնէ. — Ըսէ՛ ընկերդ եւ ես քնդի կ'ըսեմ քե ոյ ես — Հաւատարիմ եղէ՛ք եւ վարձիք պիտի ընդունիք. **Ժամանակը խնայուք** ամբ գործածեցէ՛ք եւ շատ պիտի օգտուիք. — Հօգօր կամ ունեցէ՛ք եւ ամեն խոջընդոս պիտի գլխակցնիք. — Կրե՛ս չար բնագոյներուդ յաղթել, մեծ յաղթութիւն մը տարած կ'ըլլաս:

Օրինակ.— Երբ դուն քնդի օգնես, Աստուած ալ քնդի կ'օգնէ:

402.— Հետեւեալ գլխաւոր ստորադաս նախադասութիւնները համադաս նախադասութեանց վերածեցէր, օրինակին հետեւողութեամբ, շեղագիր նախադասութիւնները հրամայական ձեւի դարձնելով:

Երբ բարի գործես, երբեք պիտի չզղչաս. — Երբ բիշով գոհանանք, երջանիկ կ'ըլլանք. — Թէ որ չափազանցուրիւններէ զգուշանամք, երկարամեայ պիտի ըլլաք. — Երբ պղծիկ բանի մէջ հաւատարիմ ես, մեծիմ մեջ ալ հաւատարիմ կ'ըլլաս. — Թէ որ սրտանց խնդրէ՛ք, պիտի տուի մեզի մեր խնդրանքը:

403.— Հետագայ խօսքերուն մէջ շեղագիր ստորադաս նախադասութիւնները գլխաւորին մէջ ծուլեցէր, օրինակին հետեւողութեամբ, եւ անկախ նախադասութեանց վերածեցէր:

Դժուար է գտնել բան մը որ մանրէներէ զեւր լինի. — Ձկն զգացում մը որ սէրէն աւելի անուշ ըլլայ. — Թշուառ կ'ըլլան այն տղանք որ ուսման մէջ անտարբեր են. — Մանկապարտեզի մէջ կ'աւանդուի ուսում մը որ լիովին մանկական է. — Ով որ ուրիշները կը յարգէ, ինք ալ ուրիշներէ կը յարգուի. — Այն տղան որ կ'աշխատի, յառաջ կ'երթան. — Հասկցի՛ք ինչ որ քնի. — Ձեզի որ մանուկներ էք, ուսման հետ միասին խաղ ալ պիտի եք:

Օրինակ.— Մանրէներէ զեւր բան մը գտնել դժուար է:

404.— Վերի հրահանգին նախադասութեանց քերականական եւ տրամաբանական լուծումը կատարեցէր զրաւորապէս:

ՍՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԻՆՉ Կ'ԱՐԺԷՐ:

Եթէ չըլլար աղջամուղջը,
Եւ գիշերներն իր համասփիւռ
Հիւլէները սե տխրաբոյր
Չծաւալէր բնութեան շուրջը,
Վառ արշաղոյսն ի՜նչ կ'արժէր:

Եթէ ձմեռ չգար երբեք,
Եւ իր սառն ու խամրող ցուրտը
Չեղծէր բնութեան արդուզարդը,
Չգարծնէր զայն կամարք հէք,
Շփեղ գարունն ի՜նչ կ'արժէր:

Եթէ լինէր որ մութ ամպեր
Չդիզուէին սե, տխրագին
Մթագնելու շուրթն երկիւթին
Եւ սիրտերը մեր վշտաւեր,
Պայծառ երեւն ի՜նչ կ'արժէր:

Եթէ երբեմն ծովուն նիւհող
Խենդ աղիքներն՝ հանգապէս
Չարթննային փրփրադէզ,
Տալով մեզի սարսափ ու դող,
Խաղաղիկ ծովն ի՜նչ կ'արժէր:

Եթէ բնաւ դառն արցունքը,
Կաթիլք ցաւոս հոգիներու,
Չպղտորէր վառ աչքերու
Մէջ ցոլացող ջինջ երկինքը,
Անուշ ժպիտն ի՜նչ կ'արժէր:

Թէ վիշտերու ժանս մանրէնէր,
 Զծիւրեկն մեր սիրտն, հոգին,
 Եւ համեմն այս տափակ կեանքին
 Տառապանքը թէ չլինէր,
 Երջանկութիւնն ի՞նչ կ'արժէր:

Թէ չը փըչէր մահուան մէյմն ալ
 Շունչը խամրիչ ու թունալիր,
 Ոչ ոք վախնաւ թէ օր մ'ալ իր
 Պիտի մարի կեանքի մոմն ալ,
 Կեանքն իսկ բան մը չէր արժէր....:

ՅՈՒՂ. Գ.Ա.ԶԱՆՃԵԱՆ

Թեւադրութիւն. — Գոց արտասանել այս ոտանաւորը, ար-
 ձակի վերածել զրաւորապէս, գործածելով շեղագիր բառերուն
 հոմանիշները, ցոյց տալ փոխաբերական իմաստով գործածուած
 բառերը.

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻԻԹԵՐ ԱՆՀՆԱԶԱՆԴ ԳԱՌՆՈՒԿԸ

Նախագիծ. — Իրիկուն է, ոչխարները հովիւէն առաջնորդուած,
 ագարակ կը մտնեն. փորրիկ սիրուն գառնուկ մը՝ հակառակ մօ-
 րը յորդորին, նախիրէն կը հեռանայ. Անտառին մօտ գիշերը վրայ
 կը հասնի. Յանկարծ ոռնուով ծայներ... գառնուկը սարսափած
 կ'ուզէ փախչիլ բայց... (ի՞նչ կը պատահի): Տղայ մը պարտի հնա-
 գանդիլ իր մօրը.

ՈՒՂՂԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Նախագիծ. — Անծրեւոտ օր մը. Յակոբ դրամապանակ մը կը
 գտնէ փողոցէն.

2. Իր տիրոջը կը դարձնէ զայն. (Շարադրեցէ՛ք այս նիւթը Վե-
 րի պատկերներուն արտայայտած մանրամասնութիւններուն համաձայն
 եւ խօսեցնելով անձերը, եզրակացուցէ՛ք բարոյականը):

ԾՈՒԼՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

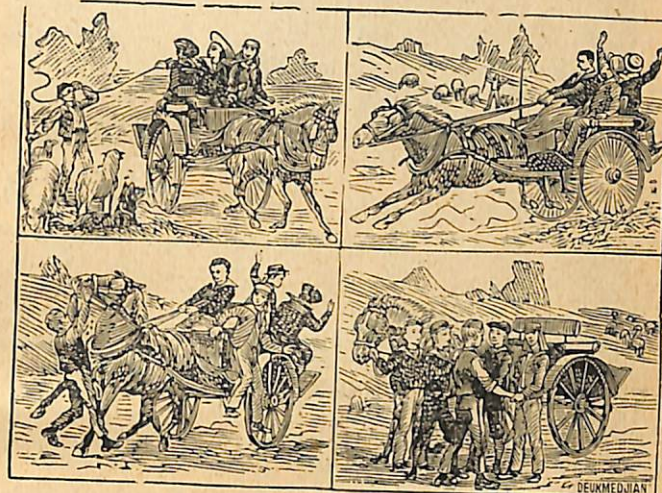
Նախագիծ. — 1. Դպրոցի ժամանակն է. 2. Լեռն և Մեսրոպ աւելի կը նախընտրեն խաղալ գետեզերքը և կը չմշկեն սառույցին վրայ. — 3. Սառույցը կը կոտորի և ... բարեբախտաբար երկու գիւղացիներ...

ԸՆՏԱՆԻ ԿԵՆՂԱՆՆԵՐԸ

Նախագիծ. — Մարդիկ կարգ մը կենդանիներ ընտանեցուցած են (ի՞նչ բանի համար). ընտանեցուցած կենդանիներն են լ.ը, կովը, այծը, հաւը, խոզը, ուղտը, կատուն, աւելցուցե՛ք վերի պատկերին ներկայացուցած միւս ընտանի կենդանիները եւ ուրիշ ի՞նչ ընտանի կենդանիներ որ կը մանկնայ: Այդ ընտանի կենդանիներէն իւրաքանչիւրին ի՞նչ բանի զործածուիլը և մատուցած ծառայութիւնները մարդոց:

ԶԱՐԻՐԻ ԴԷՄ ԲԱՐԻՔ

Նախագիծ. — 1. Պզտիկ հովիւը ոչխար կ'արածէ ճամբային եզերքը. կառք մը կ'անցնի (շիշեշ կառքին տեսիլը). տղոց ուրախութիւնը կառքին մէջ. կառքի վարողը խարազանի հարուած մը կուտայ (որո՞ւ. ինչո՞ւ համար). — 2. Վերադարձ, ձին կը կատղի. — 3. Խնչ կ'ընէ պզտիկ հովիւը. — 4. Փրկուած են: Տղաք իրենց երախտագիտութիւնը կը յայտնեն հովիւին և կը ցաւին խարազանի հարուածին համար:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՍԻՐԵՄ ՄԱՅՐԱ

Նախագիծ. — Ինչո՞ւ համար կը սիրեմ մայրս, որովհետեւ երբ շատ փոքրիկ էի՝ ան... որովհետեւ երբ հիւսնգ էի՝ ան...: Զանի կը սիրեմ որովհետեւ... որովհետեւ... (բունեցիք պատճառներ):

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼԸ

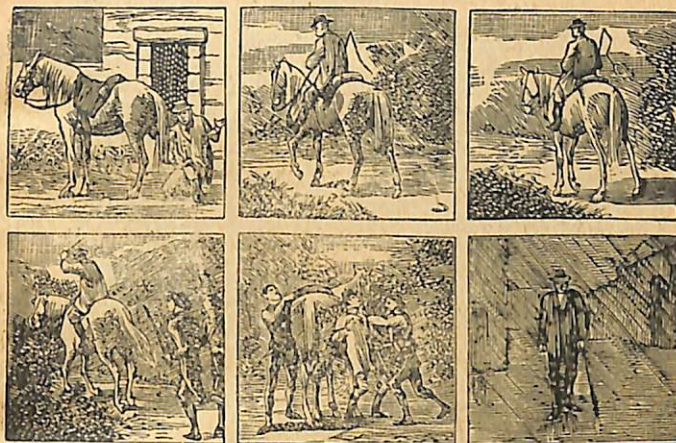

Նախագիծ. — 1. — «Արշակ, սա կողովը մեծ մօրդ տունը տա՛ր.
2. — «Ա՛հ, Աստուած իմ, մարդագայլ մը
3. — «Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն, կորսուած եմ
4. — «Անմիտ ո՞ւր է մարդագայլը, ասոր կ'ըսեն
խրտուիլակ զոր մրգաստաններու մէջ կը կանգնեցնեն կենդանիները ու թռչունները հեռացնելու համար: (Շարադրեցի՛ք այս պատմութիւնը վերի պատկերներուն արտայայտած մանրամասնութիւններով):

ՇՆՈՐՀԱՆՈՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿ

Նախագիծ: — Վահրամ իր հեռակայ մեծ հօր և մեծ մօր նամակ կը գրէ նոր տարիի առթիւ, կը յայտնէ իր շնորհաւորութիւնները, իր սիրոյ, յարգանքի և կարօտի զգացումները և մաղթանքներով կը վերջացնէ. (Ձեր ընտանեկան պարագաներուն յարմարեցնելով շարադրեցի՛ք այս նամակը):

ԳԱՄԸ

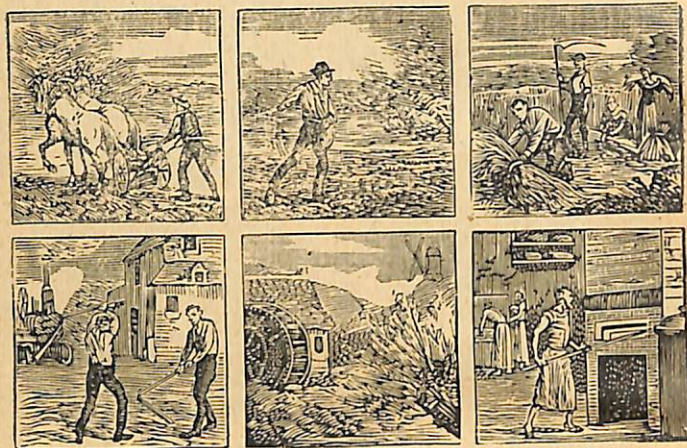

Նախագիծ. — 1. — «Պա՛հ, գամ մը պակաս, հոգ
չէ»: 2. Զիռն մէկ պայտը կ'իյնայ: 3. Զին կը կաղայ: 4. Գողեր կը հետապնդեն գիւղացին որ չկրնար ձին փախցնել: 5. Գիւղացին կը կողոպտուի գողերէ: 6. Գիւղացին կը խորհրդածէ անձրեւին տակ ինքիւրեն խօսելով: (Շարադրեցի՛ք այս պատմութիւնը վերի պատկերներուն թելադրած մանրամասնութիւններով. եզրակացուցի՛ք բարոյականը):

ԴՊՐՈՅԸ

Նախագիծ. — Նկարագրեցէ՛ք մեր դպրոցը. ո՞ր թաղը կը զբոսնուի այն, ի՞նչ կը կոչուի, ո՞վ հիմնած է . . . ո՞ր թուականին, քանի՞ յարկ է շէնքը, ի՞նչ մասեր կը պարունակէ (ղասարան, սերտարան, ճաշարան, գաւիթ, պարտեզ, եւն.). Քանի՞ աշակերտներ կ'ուսանին հոն, քանի՞ կարգերու բաժնուած են. Քանի՞ ուսուցիչներ ունիք, ի՞նչ դասեր կ'առնէք, ո՞ր դասն ամենէն աւելի կը սիրէք եւ ինչո՞ւ համար . . . եւն.:

ՀԱՅԸ

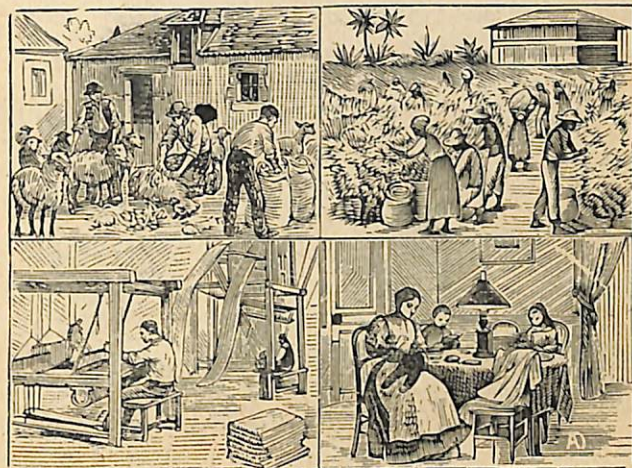

Նախագիծ . — 1. Կը հերկեն . — 2. Կը ցանեն . — 3. Կը հնձեն . — 4. Կը գամեն . — 5. Կ'աղան . — 6. Հաղ կ'եփեն : (Վերի պատկերներուն համաձայն շարադրեցիք հացին պատրաստութեան պատմութիւնը) :

ՆԱԽԱԳԻԾ

Նախագիծ . — Հրդեհը այրած է վերջերս վահանի դրացի աղքատ ընտանիքի մը տնակը . այդ ընտանիքը՝ անպատասպար : Վահան կը գրէ իր բարեկամ Գեղամին որ ինքն ալ իր նպատարը միացնէ իրենին, արուելու համար այդ դժբախտ ընտանիքին : Անոր թշուառութեան նկարագրութիւնը կ'ընէ և կանխաւ կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնը, վստահ Գեղամի սրտին բարութեան վրայ :

ՀԱՅ-ՈՒՍՏԵՆԵՐԸ

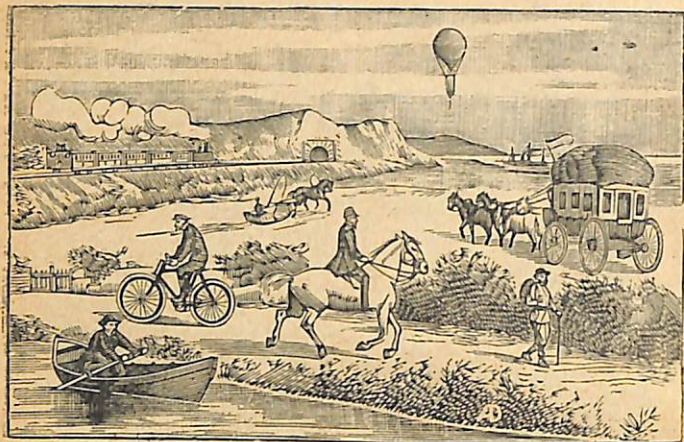

Նախագիծ . — 1 . Բուրդը կը խուզեն : 2 . Բամպակը կը քաղեն : 3 . Բուրդը և բամպակը մանածի կը վերածեն և կը գործեն կտաներ ու կերպասներ : 4 . Կը ձեն և հագուստ կը կարեն (պատկերներուն համաձայն շարադրեցիք թէ ինչպէ՞ս կը պատրաստուին հագուստները) :

ՆԱԽԱԳԻԾ

Նախագիծ . — Գեղամ կը պատասխանէ Վահանի նամակին (Տե՛ս նախորդ էջին նամակի նախագիծը) : Այդ հրկիզեալ ընտանիքին թշուառութիւնը իր ալ գուժը շարժած է և անմիջապէս կը ղրկէ գումար մը : Շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Վահանի՝ զինք խորհած եւ բարի գործ մը կատարելու պատենութիւնը հայթայթած ըլլալուն համար :

ՃԱՄԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախագիծ. — Ճամբորդութիւնները ցամաքի վրայ (Ի՞նչ կերպով կը կատարուին). ծովու վրայ (ի՞նչ կերպով). օդին մէջ (ի՞նչ կերպով). որո՞նք են ճամբորդութեան ամէնէն հին կամ նախնական միջոցները. ամենահին ժամանակներու մէջ որո՞նք եղած են առաջին նաւարկու ժողովուրդները: Ո՞վ հնարեց շոգենաւը և երբ. ո՞վ հնարեց շոգեկառքը և երբ: Վերջացուցէ՛ք աւելցնելով թէ ինչ ճամբորդութիւններ կատարած էք եւ ճամբորդութեան ո՞ր ձեւն աւելի կը սիրէք:

Ն Ա Մ Ա Կ

Նախագիծ. — Գրիգոր, Յովսէփին նախկին դասընկերը, ուրիշ բաղադր մեկնած է մեծ դպրոց մտնելու համար. Յովսէփ անոր կը գրէ յայտնելով իր կարօտը ու սէրը, ակնարկութիւն կ'ընէ իրենց հին յիշատակներուն եւ կը խնդրէ որ իր լուսանկարը դրկէ զոր շրջանակի անցնել պիտի տայ եւ իր սենեակը դնէ. Այդ լուսանկարը իր կարօտը պիտի սփոփէ եւ հին յիշատակներ պիտի վերյիշել տայ. Շարադրեցէ՛ք այս նամակը:

Հ Ր Դ Ն Հ Ը

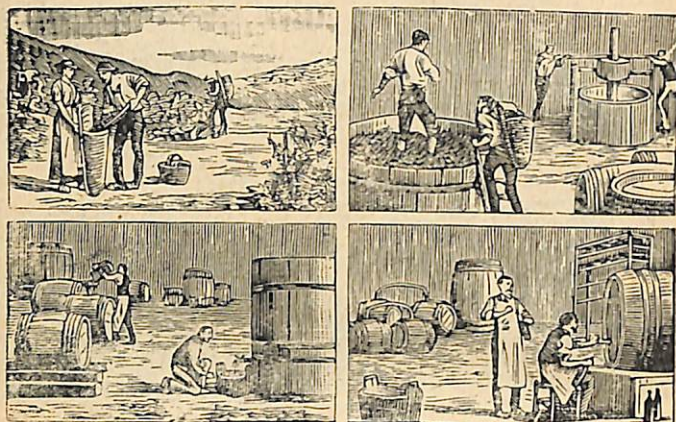

Նախագիծ. — 1. Գիշեր. տուն մը կրակ առած է, ջրհանկիրներ կը հոսնին, ամբողջ կը վազէ. — 2. Ծունկի եկած՝ կին մը կ'ողբայ կը կոծէ: Երիտասարդ գործաւոր մը անոր յուսահատութեան պատճառը կը հարցնէ. խեղճ կինը ցոյց կուտայ բոցերուն մէջ տունը ուր... — 3. Գործաւորը առաջ կը նետուի, պատուհանէն ներս կը մտնէ (ինչպէ՞ս). — 4. Տունին մէկ մասը կը փլփ. ամէն մարդ գործաւորը մեռած կը կարծէ. — 5. Վերջապէս պատուհանէն կ'երեւի. — 6. Ամէն ոք զինք կը չնորհաւորէ և կը ծափահարէ:

Տ Ո Ւ Ն Ը

Նախագիծ. — Սուրեն կը բացատրէ իր բրոջ Զարուհիին թէ ի՞նչ պէս կը կառուցուի տուն մը. կը թուէ շինութեան համար գործածուած զանազան գործաւորներն ու արհեստաւորները (ճարտաբաւետ, հիւսն, որմնադիր, ծեփիչ, նկարիչ, կոպղարար, ապակեգործ, եւն.). Աստից իւրաքանչիւրին դերն ու գործը. Անկարելի է որ մէկ մարդ մը այս բազմատեսակ արհեստները գիտնայ. Խորհրդաւորութիւն մը աշխատութեան բաժանման օգուտներուն վրայ:

Գ Ի Ն Ի Ն

Նախագիծ. — 1. Այգեկութիւնը. — 2. Խաղողը կը ճվեն հնձանին մէջ, յետոյ մամուլի տակ կը սեղմեն. — 3. Տակառներու մէջ կը փոխադրեն հնձանէն. — 4. Շիշերու մէջ կը լցընեն. (Պակեցնելու հետեւելով շարադրեցէ՛ք գինիի պատրաստութեան պատմութիւնը):

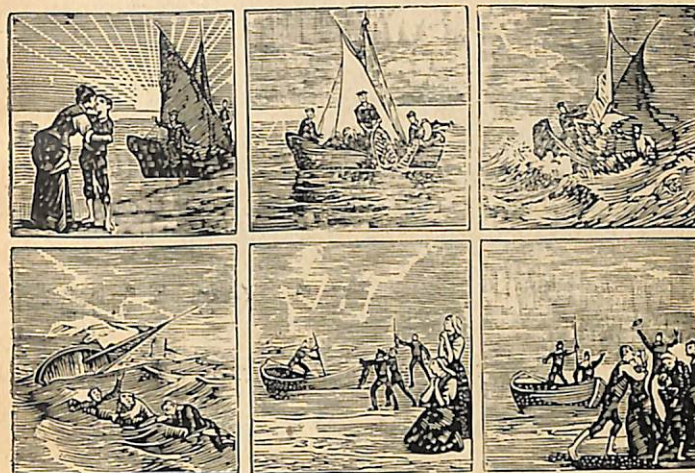
Մ Ե Տ Ա Ք Ս Ը

Նախագիծ. — Արեւելեան առած մը կ'ըսէ. — Համբերութիւնով բութի՛նք տեղեր բեհեգի կը փոխուի. Ինչպէ՛ս կ'ըլլայ ասիկա, բացատրեցէ՛ք նկարագրելով մետաքսի պատրաստութիւնը:

Ն Ս Մ Ա Կ

Նախագիծ. — Հրանտ երէց եղբայր մը ունի որ մեծ քաղաք մը մեկնած է, երկու ամիսէ ի վեր. Կը գրէ իր այս եղբորը զանի յանդիմանելով որ մինչեւ հիւս նամակ չ'ը գրած չէ իրեն, հակառակ տուած խոստումին. Կը հարցնէ անոր առողջութիւնը, հանգստութիւնը, եւ թէ հաճելի եղա՞ծ է իրեն իր նոր ընտանիքը. Կը յայտնէ իր կարօտը. Կը խօսի իր ընտանիքին վրայ. Կը վերջացնէ նամակը յոյս յայտնելով իրմէ քիչ ատենէն ստանալու երկար նամակ մը. (Շարադրեցէ՛ք այս նամակը):

Ն Ա Ք Ա Ռ Ե Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Մ Ը

Նախագիծ. — 1. Ծովը հանդարտ, օդը՝... ձրկանորսները արեւածագին կը մեկնին. մայր մը (մայր տղայ) իր որդին կ'ողջագուրէ: 2. Բաց ծովուն մէջ ուռկանը կը ն'առնի: 3. Դէպի կէսօր փոթորիկ կը ծագի: 4 Նաւակը կը չլջի. ձկնորսները ջուրին մէջ նաւակին բեկորներուն կառչած: 5. Ծովեզերքէն դիտուած է աղէտքը. օգնութեան կը փութան: 6. Աղատուած են. ընդհանուր հրճուանք. ողջագուրումներ:

Ն Ա Մ Ա Կ

Նախագիծ. — Դպրոցական մը իր մէկ բարեկամին նամակ գրելով կը նկարագրէ իր կատարած մէկ պտոյտը. (Շարադրեցէ՛ք այս նամակը նկարագրելով ձեր անձնապէս կատարած մէկ պտոյտը):

Վ Ե Ր Զ

ՑԱՆԿ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐՈՒ(¹)

Էջ	Տող	
12	4—5	(Սխալ) Ուղղագրութիւնը երկու տեսակ է. Կանոնական եւ սովորական. (Պէտք է ջնջել այս երկու տողերը):
211	15	(Սխալ) Բունէդ ելած. (Ուղիղ) Քունէդ ելած:
212	15	(Սխալ) յարաբերութեամբ (Ուղիղ) յարադրութեամբ:
216		(402րդ հրահանգի տակ դրուելիք օրինակը մոռցուած է. պէտք է աւելցնել հետեւեալ կերպով)
		Օրինակ. —Բարիք գործեւ երբեք պիտի յղղաս:

(¹) Կը խնդրուի յարգ. ուսուցիչներէն նկատի առնել այս վրիպակները որ սպրդած են մեր կամքէն անկախ պատճառներով եւ զանոնք կանխաւ ուղղել դրքին մէջ:

ՑԱՆԿ ԴԱՍԵՐՈՒ

	Էջ
Թառաջարան	6.

Ն Ա Խ Ա Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Բառ, վանկ, տառ.	7
Տառերուն տեսակները	8
Առողանութիւն եւ առողանական Նշաններ	10
Ուղղագրութիւն եւ կէտադրութիւն	12

Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ն Ե Ր Ը

Խօսքին մասերը	17
-------------------------	----

Ա Ն ՈՒ Ն Կ Ա Մ Գ ՈՅԱԿԱՆ

Անուններու տեսակները	17
Գոյականին թիւը	20
Գոյականին յօդը	22
Գոյականին հոլովը	24
Կանոնաւոր հոլովումներ	26
Անկանոն հոլովումներ	28
Զայնական փոփոխութիւններ	30

Ա Ծ Ա Կ Ա Ն

Ածական եւ իր տեսակները	34
Որակական ածական	34
Թուական ածական	36

Յուզական ածական	38
Անորոշ ածական	40

ԳԵՐԱՆՈՒՆ

Դերանուն և իր տեսակները	43
Անձնական դերանուն	43
Փոխադարձ և անդրադարձ դերանուններ	46
Յարաբերական դերանուն	48
Յուզական դերանուն	50
Ստացական դերանուն	52
Անորոշ դերանուն	54

ԲԱՅ

Բայ և իր հանգամանքները	58
Բային դէմքն ու թիւը	60
Բային ժամանակը	60
Բային եղանակը	62
Եւ բային խոնարհումը	64
Բային լծորդութիւնն ու խոնարհումը	66-68
Ա. լծորդութիւն. գրեչ (խոնարհում)	70
Բ. » խօսիչ (»)	72
Գ. » կարգաչ (»)	74
Կանոնաւոր, զարտուղի և անկանոն բայեր	76
Յուզակ զարտուղի բայերու	78
Յուզակ անկանոն բայերու	80
Թողալ բային խոնարհումը	81
Պակասաւոր և բաղադրեալ բայեր	84
Բայերուն տեսակները	86
Հական բայ	86
Ներգործական և չնգործ բայ	88
Անցողական բայ	90

Կրաւորական բայ.	12
Փոխադարձ և անդրադարձ բայեր	94
Եւ բային ժխտական խոնարհումը	96
Բայերու ժխտական ձեւը	98
Խոնարհում ժխտական բայերու	100-105

ՆԱԽԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

Նախադրութիւն և իր տեսակները	106
Նախադրութեան խնդիրը	108

ՄԱԿԱՍ

Մակբայ և իր տեսակները	110
Մակբայական ասացուածներ	112

ՇԱՂԿԱՊ

Շաղկապ և իր տեսակները	114
---------------------------------	-----

ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Զայնարկութիւն և իր տեսակները	116
--	-----

Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ Ն Շ Ա Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Հոմանիչ, հականիչ և բաղմանիչ բառեր	118
Նմանաձայն և բնաձայն բառեր	120
Բառերուն յատուկ և փոխբրկն. նշանակութիւնը	122

Բ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ Կ Ա Զ Մ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Պարզ, ածանցեալ և բարդ բառեր	126-128
Հնչափոխութիւն ձայնաւորներու	130

Գոյականներու կազմութիւնը	132-136
Ածականներու կազմութիւնը	138-142
Բայերու կազմութիւնը	144-146
Մակբայներու կազմութիւնը	148

ԲԱՌԵՐՈՒ ՊԱՇՏՈՆՆԵՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Նախադասութիւն	151
Պարզ, բարդ և զեղչեալ նախադասութիւն	154
Քերականական լուծում	156
Յատկացուցիչ և յատկացեալ	158
Խնդիրներ	160
Բացայայտիչ և բացայայտեալ	162
Կոչական	162
Անունն իբրեւ ածական	164
Պարագայ ցուցնող հոլովներ	166
Յօդերու գործածութիւն	168-170
Անունին լրացուցիչները	172
Անունի լուծումը	172
Ածականներուն պաշտօնն ու շարքը	174
Ածականն իբրեւ գոյական	176
Ածականն իբրեւ մակբայ	178
Ածականին լրացուցիչները	180
Ածականին լուծումը	180
Դերանուններու պաշտօնն ու գործողութիւնը	183
Դերանուններու լուծումը	186
Բային համաձայնութիւնը՝ տէր բային հետ	188
Միադէմ և տէր բայիէ զուրկ բայեր	190
Սեռի խնդիրի վրայ գիտելիք	190
Էական բայի և ստորոգելիի վրայ գիտելիք	192
Դերբայներ և իրենց գործածութիւնը	194-196

Բայերուն պարզ և բաղադրեալ ժամանակները	198
Բային լրացուցիչները	200
Բային լուծումը	200
Նախադրութիւններու պաշտօնը	202
Նախադրութիւնն իբրեւ մակբայ և գոյական	204
Նախադրութեան լուծումը	204
Մակբայներու գործածութիւնը	206
Մակբային լուծումը	206
Շաղկապներու վրայ գիտելիք	208
Շաղկապին լուծումը	208
Ձայնարկութեան վրայ գիտելիք	210
Նախադասութեանց տեսակները	212
Տրամաբանական լուծում	214

ՑԱՆԿ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

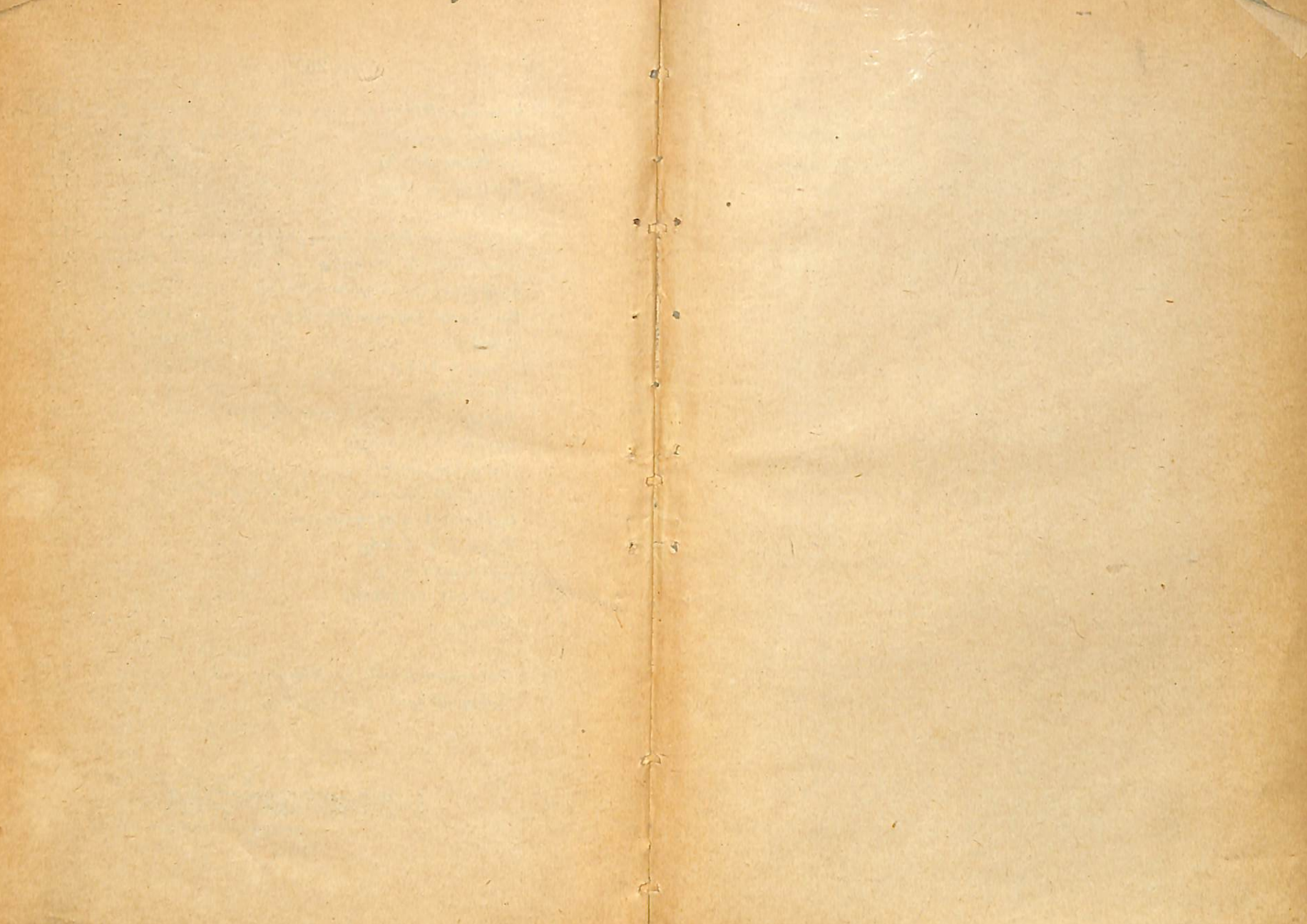
Մայրիկը	10
Գեղամին երգը	16
Ճնճղուկն ու նապաստակը	22
Ամուլ հասկը և պարապ տակառը	33
Սիրոյ բոյնը	37
Վարդը	42
Աշխատինք	57
Գեղեցկութիւն	63
Աղքատն ու իր շունը	77
Բուն և տատրակը	85
Աշխատութիւնը	99

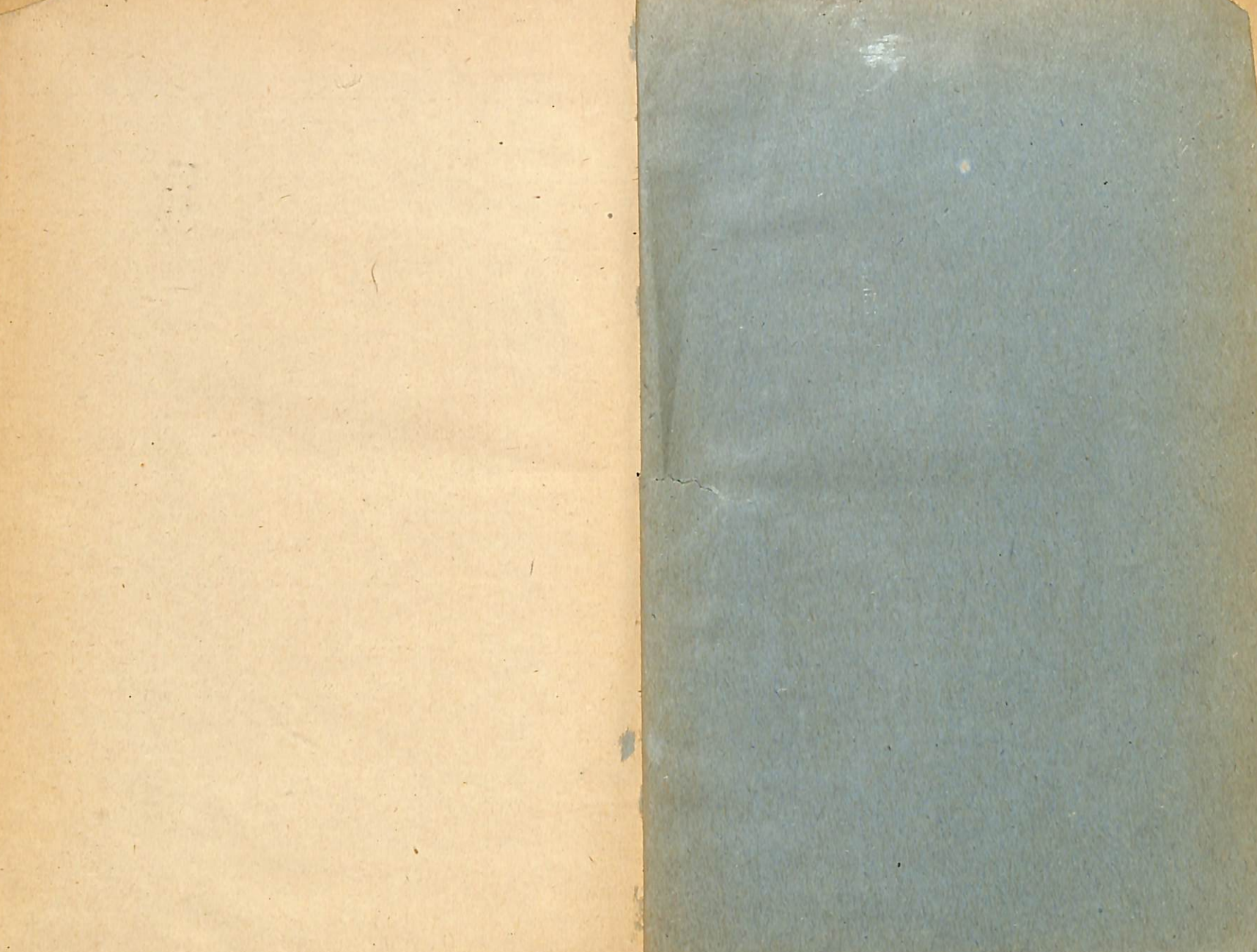
Վարդն ու փուշը	117
Քարականձոր	122
Մեր սիրտը	135
Սարդն ու չերամը	145
Երազ մը	150
Շուշանն ու թիթեռնիկը	159
Առուակը	165
Որթը և կնձնին	175
Հեղեղն ու վտակը	182
Ծաղիկը	187
Արտոյտը	201
Հուռ արցունքներ	211
Ի՞նչ կ'արժէր	217

ՅԱՆԿ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Երթ դէպի դպրոց	9
Քարին և օգտակարը	14
Ծոյլը	18
Ցորեկն ու գիշերը	30
Գայլն ու շունը	34
Աղքատին հարստութիւնը	38
Աղուէսին գանգատը	44
Հողը	48
Ծպտեալ ագռաւը	53
Չար ընկերը	58
Որթատունկն ու եղէգը	69

Կատաղութիւնը	84
Երկու վտակներ	88
Համեմտութիւնը	90
Գամբռն ու եզը	112
Փուշերը	116
Յարատեւութեան հրաշքները	118
Տկարները մի՛ ծաղրէք	120
Երկրագործին հարստութիւնը	128
Առաւօտը ագարակին մէջ	136
Երկինքը	142
Կամք և ջանք	146
Զբօսանքը	152
Գիրքը	156
Հղօրին իրաւունքը	166
Թռչունին բոյնը	170
Տերեւաթափը	178
Օրինակելի աղջիկ մը	184
Մեղուն և ճանճը	189
Հանճարին ոյժը	192
Վոլմերի կօշիկները	202
Զմեռը	213
Շարադրութեան նիւթեր	219
Վերիպակներու ցանկ	230

ԳՐԱՏՈՒՆ Պ. ՊԱԼԵՆՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յ. ԴԱՋԱՆՃՅԱՆ

Նոր Գերականութիւն արդի հայ. լեզուի
Տարրական դասընթացք
Միջին »
Բարձր. և լրացուցիչ դասընթացք
Ծիածան, Ա. Դիրք Գերկ.-Լեթերց. Մայրեն.
Լեզուի
» Բ. »
» Դ. »

Կ. ԲԱՍՄԱՋՅԱՆ

Նոր դասագիրք Հայոց Պատմութեան
Ա. տարի պատկերազարդ և քարտէսով
Միջին դասընթացք
Իսկական պատմ. բարձր. դասընթացք
(Քիչ օրէն կաւարտի)
Առձեռն Բառարան Հայերէնէ Ֆրանս. Ա. Մա

ՅՈՒՐԹ. Ե. ԹԷՅՅԱՆ

Իրազխտութիւն համառօտ
Նախատարերք բնապատմական և բնագիտակա
զխտութեանց, Ա. — Բ. տարի
Նոյնին Գ. — Դ. մասը
» Բարձր. Դասընթացքը

Պ. Պ. ԱՏՐՈՒՆԻ

Ամբողջական դասընթացք թուաբանութեան
Մանկական ընթացք
Տարրական Ա. Բ. Տարի
Միջին Ա. Բ. Տարի
Բարձրագոյն (Մամուլի տակ)

~~Պատ~~

ՏԿ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0236962

6060

